

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mercher, 29 Mehefin 2011
Wednesday, 29 June 2011**

Cynnwys
Contents

- 3 Cwestiynau i'r Gweinidog Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy
Questions to the Minister for Environment and Sustainable Development
- 26 Cwestiynau i'r Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth
Questions to the Minister for Housing, Regeneration and Heritage
- 49 Dadl y Ceidwadwyr Cymreig: Addysg ar gyfer Plant Wyth i 13 Oed
Welsh Conservatives Debate: Education for Children Aged Eight to 13
- 75 Dadl Plaid Cymru: 'A Communications Review for the Digital Age'
Plaid Cymru Debate: 'A Communications Review for the Digital Age'
- 94 Dadl Democratiaid Rhyddfrydol Cymru: Ysgolion
Welsh Liberal Democrats Debate: Schools
- 115 Cyfnod Pleidleisio
Voting Time

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynnddi yn y Siambr.
Yn ogystal, cynhwysir cyfieithiad Saesneg o gyfraniadau yn y Gymraeg.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were spoken in the Chamber. In addition, an English translation of Welsh speeches is included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Rosemary Butler) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Rosemary Butler) in the Chair.*

Y Llywydd: Prynhawn da. Galwaf Gynulliad Cenedlaethol Cymru i drefn.

The Presiding Officer: Good afternoon. I call the National Assembly for Wales to order.

Cwestiynau i'r Gweinidog Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy Questions to the Minister for Environment and Sustainable Development

Blaenoriaethau

Priorities

I. Antoinette Sandbach: *Beth yw blaenoriaethau'r Gweinidog ar gyfer y chwe mis nesaf. OAQ(4)0016(ESD)*

I. Antoinette Sandbach: *What are the Minister's priorities for the next six months. OAQ(4)0016(ESD)*

The Minister for Environment and Sustainable Development (John Griffiths): I am committed to fulfilling the manifesto commitments that are set out across my portfolio. This includes ensuring that all Welsh Government policies take the environment into account, in accordance with our statutory sustainable development duty, and tackling animal health and welfare issues in Wales.

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy (John Griffiths): Yr wyf wedi ymrwymo i gyflawni'r ymrwymadau maniffesto sy'n cael eu cyflwyno ar draws fy mhortffolio. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod holl bolisiau Llywodraeth Cymru yn rhoi ystyriaeth i'r amgylchedd, yn unol â'n dyletswydd datblygu cynaliadwy statudol, a mynd i'r afael â materion iechyd a lles anifeiliaid yng Nghymru.

Antoinette Sandbach: In the light of the tens of millions of pounds that the Welsh Labour Government will receive in revenue from windfarm and power companies operating on public land in the seven strategic search areas identified in TAN 8, do you agree with the principle of ring-fencing the money raised in this way for the benefit of those rural communities whose lives will be affected, a principle that is supported in the Localism Bill? This money—£8 million a year by 2015, rising to £10 million each and every year soon after—has the potential to accomplish a great deal in alleviating off-grid rural fuel poverty and improving access to healthcare and other public services.

Antoinette Sandbach: Yn wyneb y degau o filiynau o bunnoedd y bydd Llywodraeth Lafur Cymru yn eu cael mewn refeniw gan gwmnïau ffermydd gwynt a phŵer sy'n gweithredu ar dir cyhoeddus yn y saith ardal chwilio strategol a nodwyd yn TAN 8, a ydych yn cytuno â'r egwyddor o neilltuo'r arian a godir yn y modd hwn er budd y cymunedau gwledig yr effeithir ar eu bywydau, egwyddor a gefnogir yn y Bil Lleoliaeth? Mae gan yr arian hwn—£8 miliwn y flwyddyn erbyn 2015, gan godi i £10 miliwn bob blwyddyn yn fuan ar ôl hynny—y potensial i gyflawni llawer o ran lleddfu tloidi tanwydd oddi ar y grid yng nghefn gwlad a gwella mynediad i ofal iechyd a gwasanaethau cyhoeddus eraill.

John Griffiths: We are very keen in general that communities benefit from renewable energy development, as we have set out in our policy statement, 'A Low Carbon Revolution'. Wherever possible, we will seek ways to ensure that communities benefit, particularly when there are very obvious impacts upon them.

John Griffiths: Yr ydym yn awyddus iawn yn gyffredinol bod cymunedau yn elwa o ddatblygiad ynni adnewyddadwy, fel yr ydym wedi nodi yn ein datganiad polisi, 'Chwyldro Carbon Isel'. Lle bynnag y bo'n bosibl, byddwn yn chwilio am ffyrdd o sicrhau bod cymunedau yn elwa, yn enwedig pan mae effeithiau amlwg iawn arnynt.

Christine Chapman: Minister, I welcome the announcement in your written statement yesterday that you will make reforming the laws relating to dog breeding a priority over the coming months. It is important that disreputable dog breeders are not allowed to continue, but similarly, we must take care not to penalise reputable breeders. In all cases, the welfare of the animal must be foremost. Do you agree with that, Minister? Concerns have long been raised in connection with the sale of puppies by pet shops. Will you also consider that when you look at reforming the law in this area?

John Griffiths: These are important matters that I know that many Members are concerned about. I was pleased to issue a statement yesterday as to how we might take forward Welsh Government policy to deal with dog breeding issues. Obviously, there are responsible dog breeders in Wales, but there are some who do not observe the high standards that we expect. I would hope to be in a position by the autumn to propose draft legislation covering these matters.

Arweinydd Plaid Cymru (Ieuan Wyn Jones): Yr wyf yn siŵr bod y Gweinidog yn ymwybodol iawn o'r ymrwymiad yn y ddogfen 'Adnewyddu'r Economi: cyfeiriad newydd' i greu system gynllunio fwy ymatebol. Yr oedd corff y ddogfen hefyd yn datgan yn glir bod rhaid cael system gynllunio yng Nghymru sy'n hwyluso penderfyniadau effeithiol ac yn osgoi cyflwyno costau, oni bai bod hynny'n gallu cael ei gyfiawnhau ar sail buddiannau'r gymdeithas i gyd. A yw'r Gweinidog yn derbyn felly bod angen i ni symud ymlaen ar fyrder i newid y system gynllunio i sicrhau ei bod yn fwy ymatebol i anghenion busnesau yng Nghymru?

John Griffiths: We have given quite some consideration to how the planning system might be improved in Wales. Economic development issues are central to that work. We envisage legislation being made in this Assembly to improve the planning system, with the possible publication of a White

Christine Chapman: Weinidog, croesawaf y cyhoeddiad yn eich datganiad ysgrifenedig ddoe y byddwch yn gwneud diwygio'r deddfau sy'n ymwneud â bridio cŵn yn flaenoriaeth yn ystod y misoedd nesaf. Mae'n bwysig nad yw bridwyr cŵn sydd ag enw gwael yn gallu parhau, ond yn yr un modd, mae'n rhaid inni fod yn ofalus i beidio â chosbi bridwyr cyfrifol. Ym mhob achos, lles yr anifail sydd bwysicaf. A ydych yn cytuno â hynny, Weinidog? Mae pryderon wedi codi ers amser mewn cysylltiad â siopau anifeiliaid anwes yn gwerthu cŵn bach. A wnewch chi hefyd ystyried hynny pan fyddwch yn edrych ar ddiwygio'r gyfraith yn y maes hwn?

John Griffiths: Mae'r rhain yn faterion pwysig y gwn fod llawer o Aelodau yn pryderu amdanynt. Yr oeddwn yn falch o gyhoeddi datganiad ddoe ynghylch sut y gallwn ddatblygu polisi Llywodraeth Cymru i ddelio â materion bridio cŵn. Yn amlwg, mae bridwyr cŵn cyfrifol yng Nghymru, ond mae rhai nad ydynt yn cadw at y safonau uchel yr ydym yn eu disgwyl. Byddwn yn gobeithio bod mewn sefyllfa erbyn yr hydref i gynnig deddfwriaeth ddrafft i ymdrin â'r materion hyn.

The Leader of Plaid Cymru (Ieuan Wyn Jones): I am sure that the Minister will be very aware of the commitment in 'Economic Renewal: a new direction' to the creation of a more responsive planning system. It was also stated clearly in the body of that document that a planning system is needed in Wales that will facilitate effective decision making and not introduce additional costs, unless those costs can be justified on the basis of community interest. Does the Minister therefore accept that we need to move forward urgently to change the planning system to ensure that it is more responsive to the needs of businesses in Wales?

John Griffiths: Rydym wedi rhoi cryn dipyn o ystyriaeth i sut y gallai'r system gynllunio gael ei gwella yng Nghymru. Mae materion datblygu economaidd yn ganolog i'r gwaith hwnnw. Rydym yn rhagweld y bydd deddfwriaeth yn cael ei gwneud yn y Cynulliad hwn i wella'r system gynllunio

Paper in advance of such legislation. However, before either of those things takes place, I am keen to look at how, in the very short term, we can make improvements to the planning system that will deal with the issues that you have raised.

Kenneth Skates: I must confess to being something of a moderate tree-hugger. [ASSEMBLY MEMBERS: 'Oh.'] Actually, trees offer wide-ranging benefits for mental and physical health, and raising—

Jeff Cuthbert: What? Trees?

Kenneth Skates: Yes, absolutely: they can help to combat climate change and they can help the green economy to branch out. [ASSEMBLY MEMBERS: 'Oh.'] We have seen a sevenfold leap in tree-planting over the past year; I think that it has increased to over 100 ha a year. Forestry now contributes almost £0.5 billion each year to the Welsh economy. What efforts are you making to ensure that we see tree cover grow to over 100,000 ha in the next 20 years?

John Griffiths: I am very much in favour of hugging of all types, including the hugging of trees, which indeed has many benefits. [Laughter.] The Member rightly points out the cross-cutting benefits of woodland in Wales: environmental, social, and economic. I am indeed committed to creating those 100,000 ha of woodland over the next 20 years, precisely because I strongly believe that they will deliver the sorts of benefits that he mentioned.

Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

2. William Powell: *Pa gynigion sydd gan y Gweinidog i wneud cyfarfodydd Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yn fwy agored ac atebol. OAQ(4)0013(ESD)*

John Griffiths: The requirements relating to national park authority meetings already promote accountability and, in line with local authorities, most are open to the public and relevant papers are available online. In certain circumstances, members of the public

gyda chyhoeddiad posibl Papur Gwyn cyn deddfwriaeth o'r fath. Fodd bynnag, cyn y gall un o'r pethau hynny ddigwydd, rwyf yn awyddus i edrych ar sut, yn y tymor byr iawn, y gallwn wneud gwelliannau i'r system gynllunio a fydd yn ymdrin â'r materion yr ydych wedi'u codi.

Kenneth Skates: Mae'n rhaid i mi gyfaddef fy mod i'n rhyw lun ar gofleidiwr coed. [AELODAU'R CYNULLIAD: 'O'.] A dweud y gwir, mae coed yn cynnig manteision eang ar gyfer iechyd meddwl a chorfforol, a chodi—

Jeff Cuthbert: Beth? Coed?

Kenneth Skates: Ie, yn hollol: gallant helpu i frwydro yn erbyn newid yn yr hinsawdd a gallant helpu'r economi werdd i dyfu. [AELODAU'R CYNULLIAD: 'O'.] Rydym wedi gweld naid seithplyg mewn plannu coed yn ystod y flwyddyn ddiwethaf; rwy'n credu ei fod wedi cynyddu i dros 100 ha y flwyddyn. Mae coedwigaeth bellach yn cyfrannu bron i £0.5 biliwn bob blwyddyn i economi Cymru. Pa ymdrechion yr ydych yn eu gwneud i sicrhau ein bod yn gweld gorchudd coed yn tyfu i dros 100,000 ha yn yr 20 mlynedd nesaf?

John Griffiths: Yr wyf yn bendant iawn o blaid cofleidio o bob math, gan gynnwys cofleidio coed, sydd â llawer o fanteision yn wir. [Chwerthin.] Mae'r Aelod yn tynnu sylw yn gywir at fanteision trawsbynciol coetiroedd yng Nghymru: yn amgylcheddol, cymdeithasol ac economaidd. Yr wyf yn wir wedi ymrwymo i greu 100,000 ha o goetiroedd dros yr 20 mlynedd nesaf, gan fy mod yn credu'n gryf y byddant yn darparu'r math o fuddion a grybwyllodd.

National Park Authorities

2. William Powell: *What proposals does the Minister have to make National Park Authority meetings more open and accountable. OAQ(4)0013(ESD)*

John Griffiths: Mae'r gofynion sy'n ymwneud â chyfarfodydd awdurdod y parc cenedlaethol eisoes yn hybu atebolrwydd ac, yn unol ag awdurdodau lleol, mae'r rhan fwyaf yn agored i'r cyhoedd ac mae papurau perthnasol ar gael ar-lein. Dan rai

are able to speak at park authority meetings. The Welsh Government constantly reviews arrangements for openness and accountability in public bodies.

William Powell: Thank you, Minister, for that answer. You may have seen that I recently tabled a statement of opinion on the issue of broadcasting national park authority meetings. Do you agree with me that, in the spirit of the Local Government (Wales) Measure 2009 and the wider drive for citizen-centred governance, the broadcasting of national park authority meetings would significantly enhance openness and transparency and increase the opportunity for effective scrutiny by local residents and by those who live elsewhere in Wales?

John Griffiths: The Member raises some interesting ideas to which I am sure that we will want to give further thought. Obviously, the national park authorities, as with local planning authorities in general, keep their own practices and procedures under constant review, and I am sure that these are issues that they would want to give thought to.

William Powell: Thank you for that response. On a related issue, Scottish national park authorities enjoy a measure of democratic election to their boards. If such democratic accountability is good enough for Scotland, do you consider it to be good enough for Wales?

John Griffiths: A number of the members of the national park planning authorities are elected local councillors, but obviously their membership is not subject to a direct election. Some work and consultation has taken place in Wales, inviting views as to whether the sort of development that the Member favours should take place. There was not a great deal of support for such a move, but these, too, are matters that we keep under constant review and I will give further thought to the Member's wishes on this matter.

amgylchiadau, mae aelodau o'r cyhoedd yn gallu siarad yng nghyfarfodydd awdurdodau'r parciau. Mae Llywodraeth Cymru yn gyson yn adolygu trefniadau i fod yn agored ac yn atebol mewn cyrff cyhoeddus.

William Powell: Diolch ichi, Weinidog, am yr ateb hwnnw. Efallai eich bod wedi gweld fy mod yn ddiweddar wedi cyflwyno datganiad barn ar fater darlledu cyfarfodydd awdurdodau'r parciau cenedlaethol. A ydych yn cytuno â mi, yn ysbryd Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a'r ymgyrch ehangach ar gyfer llywodraethu sy'n canolbwyntio ar y dinesydd, y byddai darlledu cyfarfodydd awdurdodau'r parciau cenedlaethol yn gwella bod yn agored a thryloyw yn sylweddol ac yn cynyddu'r cyfleoedd ar gyfer craffu effeithiol gan drigolion lleol a chan y rhai sy'n byw mewn mannau eraill yng Nghymru?

John Griffiths: Mae'r Aelod yn codi rhai syniadau diddorol yr wyf yn siŵr y byddwn am roi ystyriaeth bellach iddynt. Yn amlwg, mae awdurdodau'r parciau cenedlaethol, fel gydag awdurdodau cynllunio lleol yn gyffredinol, yn cadw eu harferion a'u gweithdrefnau eu hunain o dan adolygiad cyson, ac yr wyf yn siŵr bod y rhain yn faterion y byddent eisiau eu hystyried.

William Powell: Diolch am yr ymateb hwnnw. Ar fater cysylltiedig, mae awdurdodau parciau cenedlaethol yr Alban yn mwynhau rhywfaint o ethol democrataidd i'w byrddau. Os yw atebolrwydd democrataidd o'r fath yn ddigon da i'r Alban, a ydych yn ystyried ei fod yn ddigon da i Gymru?

John Griffiths: Mae nifer o aelodau awdurdodau cynllunio parciau cenedlaethol yn gynghorwyr lleol sydd wedi'u hethol, ond yn amlwg nid yw eu haelodaeth yn ddarostyngedig i etholiad uniongyrchol. Mae rhywfaint o waith ac ymgynghori wedi digwydd yng Nghymru, yn gwahodd sylwadau ynghylch a ddylid cael y math o ddatblygiad y mae'r Aelod yn ei ffafrio. Nid oedd llawer iawn o gefnogaeth ar gyfer symudiad o'r fath, ond mae'r rhain, hefyd, yn faterion yr ydym yn eu cadw dan adolygiad cyson a byddaf yn rhoi ystyriaeth bellach i

ddymuniad yr Aelod ar y mater hwn.

William Graham: Minister, will you join me in welcoming the resolution confirming the fact that members of the public are welcome to record Brecon Beacons National Park Authority meetings, which is to be presented by the authority on Friday of this week? With ever more people wishing to engage in environmental issues, this should be a welcome commitment that fits well with the growing public appetite for open access to public proceedings.

William Graham: Weinidog, a wnewch ymuno â mi i groesawu'r penderfyniad sy'n cadarnhau'r ffaith bod croeso i aelodau o'r cyhoedd recordio cyfarfodydd Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog, a fydd yn cael ei gyflwyno gan yr awdurdod ddydd Gwener yr wythnos hon? Gyda mwy a mwy o bobl yn dymuno chwarae eu rhan mewn materion amgylcheddol, dylai hyn fod yn ymrwymiad sydd i'w groesawu sy'n cydfynd yn dda gydag awydd cynyddol y cyhoedd am fynediad agored at drafodion cyhoeddus.

John Griffiths: All levels of government and decision makers in Wales must bear in mind the new requirements and demands regarding openness and accountability. All of us are watching these developments with great interest.

John Griffiths: Rhaid i bob lefel o lywodraeth a'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau yng Nghymru gadw mewn cof y gofynion a'r galwadau newydd o ran bod yn agored ac o ran atebolrwydd. Mae pob un ohonom yn gwyllo'r datblygiadau hyn gyda diddordeb mawr.

Datblygu Cynaliadwy

Sustainable Development

3. Keith Davies: *A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am sut y mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi datblygu cynaliadwy. OAQ(4)0015(ESD)*

3. Keith Davies: *Will the Minister provide an update on how the Welsh Government is supporting sustainable development. OAQ(4)0015(ESD)*

John Griffiths: Datblygu cynaliadwy yw egwyddor drefnu ganolog y Llywodraeth hon ac mae'r cynllun datblygu cynaliadwy yn pennu sut yr ydym yn gwneud datblygu cynaliadwy yn rhan annatod o'n Llywodraeth. Mae ein siarter datblygu cynaliadwy yn helpu sefydliadau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol i wneud datblygu cynaliadwy yn rhan annatod o'u gwaith, ac yr ydym wedi penodi comisiynydd dyfodol cynaliadwy i roi cyngor arbenigol.

John Griffiths: Sustainable development is the central organising principle of this Government and the sustainable development scheme sets out how we are embedding sustainable development in our Government. Our sustainable development charter is helping public, private and voluntary organisations to embed sustainable development and we have appointed a commissioner for sustainable futures to provide expert advice.

Keith Davies: Diolch yn fawr am yr ateb hwnnw, Weinidog. Mae rhan helaeth o Lanelli mewn perygl o lifogydd. Yn sgîl y perygl hwnnw, yr ydym wedi sefydlu fforwm llifogydd yn y dref. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru wedi cynllunio wyth prosiect i rwystro llifogydd er mwyn hwyluso datblygiadau. A all y Gweinidog ein sicrhau y bydd digon o gyllid ar gael i orffen yr wyth prosiect?

Keith Davies: Thank you very much for that answer, Minister. A large part of Llanelli is at risk of flooding. Given that risk, we have established a flood forum for the town. Environment Agency Wales has planned eight projects to prevent flooding in order to facilitate developments. Can the Minister give an assurance that adequate funding will be made available to complete the eight projects?

John Griffiths: The Welsh Government has

John Griffiths: Mae Llywodraeth Cymru

made £26 million available to the Environment Agency in this financial year for flood risk management purposes, of which around £9 million is available for capital works. It is obviously a matter for the Environment Agency to determine its priorities in the light of local requirements. I understand that the Environment Agency has allocated funding to progress the schemes in this financial year. However, progress is subject to external approval, such as planning permission, consent from the Countryside Council for Wales and consultation with residents and landowners, which could affect the timescales involved in completion.

Mohammad Ashgar: Minister, as you will be aware, 1,664 schools are currently registered and active in the eco-schools programme that encourages pupils to engage with issues linked to sustainable development. Around 35 of those schools have received the platinum award, an accolade presented once a school successfully gains four international green flags. This is a pupil-led scheme that can play an important role in ensuring that future generations appreciate the importance of sustainable development. Do you, therefore, plan to discuss with the Minister for Education and Skills how the Welsh Government can build on the foundations that are in place and encourage more schools and students to aim for eco-schools' top awards?

John Griffiths: If sustainable development is to be the success that it must be, it requires a cross-cutting approach within the Welsh Government. I regularly meet ministerial colleagues, including the Minister for education, to discuss how they can contribute to our sustainable development aims and objectives. We know that our young people are our future, and they receive a great deal of education both in and out of school on sustainable development issues. We also know that young people are good at educating their own families. I think that the eco-schools network is central to that progress.

Elin Jones: On sustainable development,

wedi darparu £26 miliwn i Asiantaeth yr Amgylchedd yn y flwyddyn ariannol hon at ddibenion rheoli risg llifogydd, ac mae tua £9 miliwn ar gael ar gyfer gwaith cyfalaf. Mae'n amlwg yn fater i Asiantaeth yr Amgylchedd benderfynu ar ei flaenoriaethau yng ngoleuni gofynion lleol. Yr wyf yn deall bod Asiantaeth yr Amgylchedd wedi dyrannu cyllid i ddatblygu'r cynlluniau yn y flwyddyn ariannol hon. Fodd bynnag, mae cynnydd yn amodol ar gymeradwyaeth allanol, megis caniatâd cynllunio, caniatâd gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru ac ymgynghori â thrigolion a pherchnogion tir, a allai effeithio ar yr amserlenni ar gyfer cwblhau.

Mohammad Ashgar: Weinidog, fel y gwyddoch, mae 1,664 o ysgolion wedi'u cofrestru ar hyn o bryd ac yn weithgar yn y rhaglen eco-ysgolion, sy'n annog disgyblion i ymwneud â materion sy'n gysylltiedig â datblygu cynaliadwy. Mae tua 35 o'r ysgolion hynny wedi derbyn y wobwr platinwm—anrhydedd sy'n cael ei chyflwyno unwaith bod ysgol wedi ennyn pedair baner werdd ryngwladol yn llwyddiannus. Mae'r cynllun hwn sy'n cael ei arwain gan ddisgyblion yn gallu chwarae rhan bwysig o ran sicrhau bod cenedlaethau'r dyfodol yn gwerthfawrogi pwysigrwydd datblygu cynaliadwy. A ydych chi felly yn bwriadu trafod gyda'r Gweinidog dros Addysg a Sgiliau sut y gall Llywodraeth Cymru adeiladu ar y sylfeini sydd wedi'u sefydlu ac annog mwy o ysgolion a myfyrwyr i anelu at wobrau uchaf eco-ysgolion?

John Griffiths: Os yw datblygu cynaliadwy am fod mor llwyddiannus ag y mae'n rhaid iddo fod, mae gofyn cael dull trawsbynciol o fewn Llywodraeth Cymru. Yr wyf yn cyfarfod â chyd-Weinidogion, gan gynnwys y Gweinidog dros addysg, yn rheolaidd i drafod sut y gallant gyfrannu at ein nodau a'n hamcanion datblygu cynaliadwy. Rydym yn gwybod mai ein pobl ifanc yw ein dyfodol, ac maent yn derbyn llawer iawn o addysg y tu mewn a'r tu allan i'r ysgol ar faterion datblygu cynaliadwy. Rydym hefyd yn gwybod bod pobl ifanc yn dda am addysgu eu teuluoedd eu hunain. Yr wyf yn meddwl bod y rhwydwaith eco-ysgolion yn ganolog i'r cynnydd hwnnw.

Elin Jones: O ran datblygu cynaliadwy, beth

what is your Government's policy on genetically modified crop cultivation in Wales for the next five years? Before you refer me to the Welsh Labour manifesto, there is no reference to GM crops in that document.

John Griffiths: I think that I can tell the Member and the other Members here today that the Welsh Government's approach to GM crops remains largely unchanged, and is very much the sort of precautionary approach that has been established over successive Welsh Governments.

1.45 p.m.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): Minister, when considering the Welsh Government's budget, an audit is done on Government expenditure with regard to its impact on equality of opportunity issues. Last year, despite a statement from the then Minister with responsibility for finance that the same was true for sustainable development, the previous Sustainability Committee found little evidence that such a procedure was carried out. Is it your desire and your intention that Welsh Assembly Government budgets should be tested against the principles of sustainable development and that Government resources should be going only to those projects or schemes that assist the Government's objectives with regard to sustainability?

John Griffiths: Our sustainable development commitment is to make it the central organising principle for all that the Welsh Government does. So, I think that that determines that sustainable development must be considered in absolutely everything that the Welsh Government does.

TB mewn Gwartheg

4. Mike Hedges: *Pa wybodaeth y mae'r Gweinidog wedi'i chael ynghylch llwyddiant neu fethiant dulliau ar wahân i ddifa moch daear ar gyfer lleihau TB mewn Gwartheg. OAQ(4)0011(ESD)*

John Griffiths: Last week, I announced the

yw polisi eich Llywodraeth ar dyfu cnydau a addaswyd yn enetig yng Nghymru ar gyfer y pum mlynedd nesaf? Cyn i chi fy nghyfeirio at fanifesto Llafur Cymru, nid oes unrhyw gyfeiriad at gnydau GM yn y ddogfen honno.

John Griffiths: Yr wyf yn meddwl y gallaf ddweud wrth yr Aelod a'r Aelodau eraill yma heddiw bod ymagwedd Llywodraeth Cymru at gnydau GM yn parhau i fod yr un fath i raddau helaeth, sef y math o ymagwedd ragofalus sydd wedi ei sefydlu dros fwy nag un o Lywodraethau Cymru.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Weinidog, wrth ystyried cyllideb Llywodraeth Cymru, mae archwiliad yn cael ei wneud ar wariant Llywodraeth o ran ei effaith ar faterion cyfle cyfartal. Y llynedd, er gwaethaf datganiad gan y Gweinidog oedd â chyfrifoldeb dros gyllid bod yr un peth yn wir ar gyfer datblygu cynaliadwy, ni chanfu'r Pwyllgor Cynaliadwyedd blaenorol lawer o dystiolaeth o weithdrefn o'r fath. A yw'n awydd a bwriad gennych y dylai cyllidebau Llywodraeth Cynulliad Cymru gael eu profi yn erbyn egwyddorion datblygu cynaliadwy ac y dylai adnoddau'r Llywodraeth fynd i'r prosiectau neu'r cynlluniau hynny sy'n cynorthwyo amcanion y Llywodraeth o ran cynaliadwyedd yn unig?

John Griffiths: Ein hymrwymiad datblygu cynaliadwy yw ei gwneud yn egwyddor drefnu ganolog ar gyfer y cwbl y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud. Felly, rwy'n credu bod hynny'n dweud bod yn rhaid i ddatblygu cynaliadwy gael ei ystyried ym mhopeth y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud.

Bovine TB

4. Mike Hedges: *What information has the Minister received regarding the success or otherwise of methods of reducing Bovine TB other than culling badgers. OAQ(4)0011(ESD)*

John Griffiths: Yr wythnos diwethaf,

Welsh Government's decision to undertake a review of the scientific evidence base for the comprehensive programme of TB eradication. It will deal with methods of tackling bovine TB.

Mike Hedges: I thank the Minister for his response. Unfortunately, this question was tabled before he made his statement. Will he commit to giving regular updates to the Assembly on the results of the investigation?

John Griffiths: As Members will be aware, John Harries, our chief scientific adviser, will be setting up a panel to carry out the review. I will discuss such matters with him in due course.

Antoinette Sandbach: Minister, there is understandable concern in the farming industry that there is no political will in the Welsh Labour Government to proceed with a pilot badger cull under any circumstances. Many may suspect that your Government's real strategy is to carry on with the previous status quo of trying to manage and not eradicate this disease. Can you state categorically that this is not the case and that your Government is prepared to address the cause of endemic bovine TB and not just the effects? Will you rule out a repeat of the previous Labour Assembly Government's attempts to introduce tabular valuations?

John Griffiths: I can make clear today, as I did in my statement last week, that it remains the Welsh Government's clear objective to eradicate bovine TB in Wales as a long-term programme.

Antoinette Sandbach: I note that you did not address the matter that I raised about the previous Labour Assembly Government's attempts to introduce tabular valuation; perhaps you will reply to that, please. The former Minister for Rural Affairs conducted her policy for the eradication of bovine TB in an open and democratic fashion by publishing the legal advice that she had received. Minister, are you prepared to conduct your policy in a similarly open and accountable way? Will you publish the new

cyhoeddais benderfyniad Llywodraeth Cymru i gynnal adolygiad o'r dystiolaeth wyddonol ar gyfer y rhaglen gynhwysfawr i ddileu TB. Bydd yn delio â dulliau o fynd i'r afael â TB mewn gwartheg.

Mike Hedges: Diolch i'r Gweinidog am ei ymateb. Yn anffodus, cyflwynwyd y cwestiwn hwn cyn iddo wneud ei ddatganiad. A fydd yn ymrwmo i roi diweddariadau rheolaidd i'r Cynulliad ar ganlyniadau'r ymchwiliad?

John Griffiths: Fel y bydd Aelodau'n ymwybodol, bydd John Harries, ein prif gynghorydd gwyddonol, yn sefydlu panel i gynnal yr adolygiad. Byddaf yn trafod materion o'r fath gydag ef maes o law.

Antoinette Sandbach: Weinidog, mae pryder dealladwy yn y diwydiant ffermio nad oes ewyllys gwleidyddol yn Llywodraeth Lafur Cymru i fwrw ymlaen â'r cynllun peilot difa moch daear o dan unrhyw amgylchiadau. Efallai y bydd llawer yn amau mai strategaeth go iawn eich Llywodraeth yw parhau â'r status quo blaenorol o geisio rheoli ac nid dileu'r clefyd hwn. A allwch chi ddatgan yn bendant nad yw hyn yn wir, a bod eich Llywodraeth yn barod i fynd i'r afael ag achos TB mewn gwartheg endemig ac nid dim ond â'r effeithiau? A wnewch ymwrthod ag ailadrodd ymdrechion Llywodraeth Lafur flaenorol y Cynulliad i gyflwyno prisiau tabl?

John Griffiths: Gallaf wneud yn glir heddiw, fel y gwneuthum yn fy natganiad yr wythnos diwethaf, ei fod yn parhau'n amcan clir gan Lywodraeth Cymru i ddileu TB mewn gwartheg yng Nghymru fel rhaglen hir-dymor.

Antoinette Sandbach: Sylwaf na wnaethoch ymateb i'r mater a godais am ymdrechion Llywodraeth Lafur flaenorol y Cynulliad i gyflwyno prisiau tabl; efallai y byddwch yn ymateb i hynny, os gwelwch yn dda. Cynhaliodd y cyn Weinidog dros Faterion Gwledig ei pholisi ar gyfer dileu TB mewn gwartheg mewn modd agored a democrataidd drwy gyhoeddi'r cyngor cyfreithiol a dderbyniodd. Weinidog, a ydych yn barod i gynnal eich polisi chi mewn modd yr un mor agored ac atebol? A wnewch chi gyhoeddi'r

legal advice that you have received on this issue since becoming the Minister as I, along with many family farms affected by this disease, am assuming that you have received new legal advice, as I fail to understand how the advice provided to the previous Assembly Government can be used to justify your newly announced policy on TB eradication?

John Griffiths: I can tell the Member that we have no current plans to move to tabular valuations. We have, of course, reformed our system of individual valuation in recent times. We are quite content with that system as it currently stands. As far as legal advice is concerned, it is of course privileged.

Jenny Rathbone: While you are waiting for this independent panel of scientific experts to advise you, have you considered piloting the vaccination of badgers, either by injection or orally, by laying down food?

John Griffiths: We have an expert group in Wales that is considering how vaccination might contribute to eradicating bovine TB. It is looking at some of the practical issues as well as the more general issues. Of course, there is a project under way in England—the badger vaccine deployment project—which we are very keen to monitor and learn from.

Llyr Huws Gruffydd: Byddwch yn ymwybodol, yr wyf yn siŵr, Weinidog, o'r cyhoeddiad y bore yma bod cadeiryddion y tri bwrdd rhanbarthol dileu TB mewn gwartheg wedi tynnu eu cefnogaeth yn ôl. Yr oedd y byrddau hyn wedi'u sefydlu yn bartneriaeth rhwng y Llywodraeth, ffermwyr a milfeddygon, ac yn sail i berthynas waith effeithiol iawn ar TB. Drwy beidio ag ymgynghori â'r byrddau hyn ynglŷn â'ch newid cyfeiriad ar fater difa moch daear, llwyddoch, Weinidog, yn ei gweithred gyntaf un, fwy neu lai, i chwalu'r berthynas dda honno. Beth, felly, y byddwch yn ei wneud i adennill ymddiriedaeth ffermwyr a milfeddygon, sy'n bartneriaid cwbl allweddol i unrhyw fath o gynllun tacllo TB?

cyngor cyfreithiol newydd yr ydych wedi'i dderbyn ar y mater hwn ers dod yn Weinidog, gan fy mod i, ynghyd â llawer o deuluoedd ffermio yr effeithir arnynt gan y clefyd hwn, yn tybio eich bod wedi cael cyngor cyfreithiol newydd, gan fy mod yn methu â deall sut y mae'r cyngor a ddarparwyd i Lywodraeth flaenorol y Cynulliad yn cael ei ddefnyddio i gyfiawnhau eich polisi sydd newydd ei gyhoeddi ar ddileu TB?

John Griffiths: Gallaf ddweud wrth yr Aelod nad oes gennym unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i symud i brisiadau tabl. Rydym, wrth gwrs, wedi diwygio ein system brisio unigol yn ddiweddar. Yr ydym yn eithaf hapus gyda'r system fel ag y mae ar hyn o bryd. O ran cyngor cyfreithiol, mae hynny, wrth gwrs, yn freintiedig.

Jenny Rathbone: Tra byddwch yn aros i'r panel annibynnol hwn o arbenigwyr gwyddonol roi cyngor i chi, a ydych wedi ystyried treialu brechu moch daear, naill ai drwy chwistrelliad neu drwy'r geg, drwy adael bwyd iddynt?

John Griffiths: Mae gennym grŵp arbenigol yng Nghymru sydd yn ystyried sut y gallai brechu gyfrannu at ddileu TB mewn gwartheg. Mae'n edrych ar rai o'r materion ymarferol yn ogystal â materion mwy cyffredinol. Wrth gwrs, mae prosiect ar y gweill yn Lloegr—y prosiect defnyddio brechlyn moch daear—yr ydym yn awyddus iawn i fonitro a dysgu oddi wrtho.

Llyr Huws Gruffydd: I am sure that you will be aware, Minister, of this morning's announcement that the chairs of the three regional bovine TB eradication boards have withdrawn their support. These boards were established as a partnership between the Government, farmers and veterinarians, and were the basis of an effective working relationship on the issue of bovine TB. By not consulting with them on your change of direction on the issue of badger culling, you have managed, in your first act as Minister, more or less, to destroy that good working relationship. What will you do to regain the trust of farmers and veterinarians, who are crucial partners in any kind of scheme to tackle bovine TB?

John Griffiths: We wish to maintain the strong partnerships that have been built around the programme to eradicate bovine TB. I look forward to meeting in the future with the key organisations and individuals involved. I hope that the boards that the Member mentions will continue to play a part in our comprehensive programme for the eradication of bovine TB.

Llyr Huws Gruffydd: Yr oedd y cynllun dileu TB gwreiddiol gan Lywodraeth Cymru'n Un wedi'i gytuno gyda'r Comisiwn Ewropeaidd, ac wedi dod â £2 filiwn yn ei sgîl i gyllideb Cymru. A ydych chi a'ch swyddogion wedi aildrafod y mater hwn gyda'r Comisiwn, ac a yw'r Comisiwn yn gwybod bod newid polisi wedi bod?

John Griffiths: We submit annual plans for approval by the European Commission. That practice will continue in the normal way.

John Griffiths: Yr ydym yn dymuno cynnal y partneriaethau cryf sydd wedi cael eu hadeiladu o amgylch y rhaglen i ddileu TB mewn gwartheg. Edrychaf ymlaen at gwrdd yn y dyfodol â'r sefydliadau ac unigolion allweddol. Yr wyf yn gobeithio y bydd y byrddau y mae'r Aelod yn sôn amdanynt yn parhau i chwarae rhan yn ein rhaglen gynhwysfawr ar gyfer dileu TB mewn gwartheg.

Llyr Huws Gruffydd: The original One Wales Government bovine TB eradication programme had been agreed with the European Commission, and it attracted £2 million to the Welsh budget. Have you and your officials discussed this issue again with the Commission, and is the Commission aware that there has been a change of policy?

John Griffiths: Yr ydym yn cyflwyno cynlluniau blynyddol i'w cymeradwyo gan y Comisiwn Ewropeaidd. Bydd yr arfer hwnnw yn parhau yn y ffordd arferol.

Cynlluniau Troi Gwastraff yn Ynni

5. Mark Isherwood: *Beth yw polisiau Llywodraeth Cymru ar gyfer cynlluniau troi gwastraff yn ynni yng Nghymru. OAQ(4)0010(ESD)*

10. Mark Isherwood: *Beth yw polisiau Llywodraeth Cymru o ran swyddogaeth llosgi gwastraff yng Nghymru. OAQ(4)0009(ESD)*

John Griffiths: Our Welsh Government strategy, 'Towards Zero Waste', places the highest priority on waste prevention. It requires very high levels of recycling—of at least 70 per cent. For what is left, the recovery of energy from residual waste is preferred to landfill, which is the worst option.

Mark Isherwood: I will confine my question to one of the two items on which I had intended to question you. Two years ago, a piece was published in the *Western Mail* linking infant mortality rates in London's electoral wards to proximity to an incinerator. Eleven of the 16 wards with high infant death rates were wholly or partially within 2 miles of an incinerator. This month, the Health

Waste Energy Schemes

5. Mark Isherwood: *What are the Welsh Government's policies for waste to energy schemes in Wales. OAQ(4)0010(ESD)*

10. Mark Isherwood: *What are the Welsh Government's policies on the role of waste incineration in Wales. OAQ(4)0009(ESD)*

John Griffiths: Mae ein strategaeth Llywodraeth Cymru, 'Tuag at Ddyfodol Diwastraff', yn rhoi'r pwys mwyaf ar atal gwastraff. Mae'n gofyn am lefelau uchel iawn o ailgylchu—70 y cant o leiaf. Ar gyfer yr hyn sydd ar ôl, mae adfer ynni o wastraff gweddilliol yn cael ei ffafrio dros safleoedd tirlenwi, sef y dewis gwaethaf.

Mark Isherwood: Yr wyf am gyfyngu fy nghwestiwn i un o'r ddwy eitem yr oeddwn wedi bwriadu gofyn amdanynt. Ddwly flynedd yn ôl, cyhoeddwyd darn yn y *Western Mail* yn cysylltu cyfraddau marwolaethau babanod mewn wardiau etholiadol yn Llundain ag agosrwydd at losgydd. Roedd 11 o'r 16 ward â chyfraddau marwolaeth babanod uchel yn gyfan gwbl

Protection Agency in England has commissioned Imperial College London to conduct an inquiry into this area after fears were raised about the health risks of incinerators, particularly for young children. Given that incinerators in Wrexham and Pontypool were authorised to burn radioactive waste until the earlier part of this decade, will you confirm whether the Welsh Government will be engaging in this research, or otherwise undertaking comparable research itself?

John Griffiths: The Welsh Government is always keen to keep up to date with the latest research and changes to technology, and we will continue to adopt that approach. We are guided by the Health Protection Agency, which is tasked with safeguarding public health with regard to such matters. It has made position statements dealing with these matters in the past. In addition, there is protection by way of European Union directives—such as the waste incineration directive—and the Environment Agency has an important job to do in terms of permits being granted and permit conditions being abided by.

Mark Isherwood: Thank you, Minister, for that response, but I would be grateful if you could confirm whether the Welsh Government will be engaging in that piece of Health Protection Agency research. On a related matter in terms of waste to energy—in this case, food waste through anaerobic digestion—what dialogue are you having with the Waste and Resources Action Programme in Wales to ensure that, where applications are considered, there is no displacement of local business, and that the source of food waste complies with the proximity principle, meaning that the waste used should be provided locally and not brought in over long distances or falsely grown through local crops that were not being grown prior to the plant being put in place?

John Griffiths: As I said initially, we will keep up to date with the latest developments in research and technology, because that is crucially important in these matters. When it

neu'n rhannol o fewn 2 filltir i losgydd. Y mis hwn, mae'r Asiantaeth Diogelu Iechyd yn Lloegr wedi comisiynu Coleg Imperial Llundain i gynnal ymchwiliad i'r ardal ar ôl i bryderon gael eu codi am risgiau iechyd llosgyddion, yn enwedig ar gyfer plant ifanc. O ystyried bod llosgyddion yn Wrecsam a Phont-y-pŵl wedi'u hawdurdodi i losgi gwastraff ymbelydrol hyd rhan gyntaf y degawd hwn, a wnewch chi gadarnhau y bydd Llywodraeth Cymru yn cymryd rhan yn y gwaith ymchwil hwn, neu fel arall yn ymgymryd â gwaith ymchwil tebyg ei hun?

John Griffiths: Mae Llywodraeth Cymru bob amser yn awyddus i wybod am y gwaith ymchwil diweddaraf a newidiadau i dechnoleg, a byddwn yn parhau i ddefnyddio'r ymagwedd honno. Yr ydym yn cael ein harwain gan yr Asiantaeth Diogelu Iechyd, sy'n gyfrifol am ddiogelu iechyd y cyhoedd mewn perthynas â materion o'r fath. Mae wedi gwneud datganiadau sefyllfa yn delio â'r materion hyn yn y gorffennol. Yn ogystal, mae cyfarwyddedau'r Undeb Ewropeaidd—megis y gyfarwydded llosgi gwastraff—yn ddull diogelu hefyd, ac mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn gwneud gwaith pwysig o ran trwyddedu a sicrhau y cedwir at amodau trwyddedau.

Mark Isherwood: Diolch, Weinidog, am yr ateb hwnnw, ond byddwn yn ddiolchgar pe gallech gadarnhau y bydd Llywodraeth Cymru yn cymryd rhan yn y gwaith ymchwil hwnnw gan yr Asiantaeth Diogelu Iechyd. Ar fater cysylltiedig o ran troi gwastraff yn ynni—yn yr achos hwn, gwastraff bwyd trwy dreulio anaerobig—a ydych yn cynnal trafodaethau â Rhaglen Gweithredu'r Cynllun Gwastraff ac Adnoddau yng Nghymru i sicrhau, pan fo ceisiadau yn cael eu hystyried, nad yw busnesau lleol yn dioddef, a bod ffynhonnell gwastraff bwyd yn cydymffurfio â'r egwyddor agosatrwydd, sy'n golygu y dylai'r gwastraff a ddefnyddir gael ei ddarparu yn lleol yn hytrach na'i gludo o bell neu'i dyfu ar gam mewn cnydau lleol nad oeddent yn cael eu tyfu cyn i'r safle gael ei roi ar waith?

John Griffiths: Fel y dywedais ar y cychwyn, byddwn yn sicrhau ein bod yn gwybod am y datblygiadau diweddaraf mewn ymchwil a thechnoleg, gan fod hynny'n

comes to anaerobic digesters, WRAP is an important partner organisation for the Welsh Government in respect of those matters and many others, and we will maintain a close working relationship with it. It is a matter for normal planning processes to address many of the issues that the Member mentions.

Bethan Jenkins: Hoffwn ategu'r hyn sydd wedi'i ofyn yn barod ynglŷn â'r cyswllt ag iechyd pan mae'r pethau hyn yn cael eu datblygu yn ein hardaloedd. Gwn nad wyf yn cynrychioli'r ardal, ond yr wyf yn dod o Ferthyr yn wreiddiol, ac mae llawer o bobl yn poeni'n arw am ddatblygiad Covanta yn yr ardal, yn enwedig gan fod y datblygiad glo brig yn Ffos-y-frân mor agos i'r safle. Beth y byddwch yn ei wneud yn yr achos hwn er mwyn sicrhau pobl leol na fydd y datblygiad penodol hwn yn effeithio ar eu hiechyd?

John Griffiths: I am not able to comment on particular proposals, given my planning functions as Minister.

Jenny Rathbone: I have a particular interest in the possible development of an incinerator in Splott, which is within 3 miles, as the wind blows, from Cardiff Central. Will you consider imposing a 3-mile distance between any waste incinerators and concentrations of population?

John Griffiths: As I said earlier, I am not able to comment on particular proposals, given my planning functions as Minister. I would refer in general to the statements that I made earlier with regard to the Health Protection Agency and the Environment Agency in terms of their roles and published statements.

Polisiau Cynllunio

6. David Rees: *Beth yw blaenoriaethau'r Gweinidog ar gyfer polisiau cynllunio o safbwynt datblygiadau ynni. OAQ(4)0003(ESD)*

John Griffiths: My priority is to ensure that our planning policies, set out in Planning Policy Wales and technical advice note 8, support the implementation of our energy

hanfodol bwysig yn y materion hyn. O ran treulwyr anaerobig, mae WRAP yn sefydliad partner pwysig i Lywodraeth Cymru mewn perthynas â'r materion hynny a llawer o rai eraill, a byddwn yn parhau i weithio'n agos. Lle prosesau cynllunio arferol yw delio â llawer o'r materion y mae'r Aelod yn sôn amdanynt.

Bethan Jenkins: I endorse what has already been said with regard to the links with health when developments such as these are allowed in our areas. I know that I do not represent the area, but I come from Merthyr, and many people are very worried about the Covanta development in the area, especially as the site is so close to the Ffos-y-frân open-cast coal development. What will you do in this case to assure local people that this specific development will not affect their health?

John Griffiths: Nid wyf yn gallu gwneud sylwadau ar gynigion penodol, o gofio fy swyddogaethau cynllunio fel Gweinidog.

Jenny Rathbone: Mae gennyf ddiddordeb arbennig yn natblygiad posibl llosgydd yn Sblot, sydd o fewn 3 milltir, wrth i'r gwynt chwythu, o Ganol Caerdydd. A wnewch chi ystyried ei gwneud yn ofynnol cael 3 milltir rhwng unrhyw losgyddion gwastraff a chrynodeiadau poblogaeth?

John Griffiths: Fel y dywedais yn gynharach, nid wyf yn gallu gwneud sylwadau ar gynigion penodol, o gofio fy swyddogaethau cynllunio fel Gweinidog. Byddwn yn cyfeirio yn gyffredinol at y datganiadau a wneuthum yn gynharach mewn perthynas â'r Asiantaeth Diogelu Iechyd ac Asiantaeth yr Amgylchedd o ran eu rolau a datganiadau sydd wedi'u cyhoeddi.

Planning Policy

6. David Rees: *What are the Minister's priorities for planning policy with regard to energy developments. OAQ(4)0003(ESD)*

John Griffiths: Fy mlaenoriaeth yw sicrhau bod ein polisiau cynllunio, a nodir yn Mholisi Cynllunio Cymru a nodyn cyngor technegol 8, yn cefnogi gweithredu ein

policy statement, 'A Low Carbon Revolution'.

David Rees: Currently, the UK Government's target is for 20 per cent of the country's energy to originate from sources such as wind power by 2020. Aspects relating to planning for 20 per cent have already been discussed quite fiercely in this Chamber in the last couple of weeks. However, it is also vital to consider planning criteria for the other 80 per cent of energy produced from other sources. Several approaches to the generation of energy currently result in producing large emissions. These have a cumulative effect on air quality, an issue that continually causes concern in my constituency, and which could be detrimental to people's health. Therefore, Minister, do you agree that stricter criteria, particularly on these points, must be put in place to ensure that no one place in Wales becomes a central point for all energy developments and suffers an adverse effect?

John Griffiths: In general terms, our energy policy statement, 'A Low Carbon Revolution', recognises the need to decrease our use of carbon-based energy by something like 80 to 90 per cent—a major reduction, which would very much impact on these issues were we to succeed in that aim, as, of course, we must. The Environment Agency, through the permitting regime, does much to address and control these matters, which is an effective tool for reducing pollution in Wales. It also allows vulnerable citizens and people in deprived areas to have the same protection from pollution as applies everywhere else. Therefore, we require the Environment Agency to only issue environmental permits to facilities that can demonstrate that they will be operating to the highest environmental standards.

Nick Ramsay: Minister, while we welcome the Welsh Government's recent reinterpretation—if that is the best word—of the TAN 8 planning guidance, there is still serious concern in parts of Wales, particularly mid Wales, that it is in urgent need of a much more radical reform. If you look at the total onshore wind capacity, it is

datganiad polisi ynni, 'Chwyldro Carbon Isel'.

David Rees: Ar hyn o bryd, targed Llywodraeth y DU yw i 20 y cant o ynni'r wlad darddu o ffynonellau fel ynni gwynt erbyn 2020. Mae agweddau ar gynllunio ar gyfer 20 y cant eisoes wedi eu trafod yn eithaf cryf yn y Siambr hon dros yr ychydig wythnosau diwethaf. Fodd bynnag, mae hefyd yn hanfodol ystyried meini prawf cynllunio ar gyfer yr 80 y cant arall o ynni a gynhyrchir o ffynonellau eraill. Mae nifer o ddulliau cynhyrchu ynni ar hyn o bryd yn arwain at allyriadau mawr. Mae'r rhain yn cael effaith gronnus ar ansawdd aer—mater sy'n peri pryder yn barhaus yn fy etholaeth i—a allai fod yn niweidiol i iechyd pobl. Felly, Weinidog, a ydych yn cytuno bod rhaid rhoi meini prawf llymach, yn enwedig ar y pwyntiau hyn, ar waith i sicrhau nad oes yr un lle yng Nghymru yn dod yn bwynt canolog ar gyfer yr holl ddatblygiadau ynni ac yn dioddef effaith andwyol?

John Griffiths: Yn gyffredinol, mae ein datganiad polisi ynni, 'Chwyldro Carbon Isel', yn cydnabod yr angen i leihau'r defnydd a wnawn o ynni sy'n seiliedig ar garbon gan 80 neu 90 y cant—gostyngiad sylweddol, a fyddai'n cael effaith ar y materion hyn pe baem yn llwyddo i gyrraedd y nod hwnnw, fel sy'n ofynnol, wrth gwrs. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd, drwy'r gyfundrefn drwyddedu, yn gwneud llawer i fynd i'r afael a rheoli'r materion hyn, sydd yn ddull effeithiol o ostwng lefelau llygredd yng Nghymru. Mae hefyd yn caniatáu i ddinasyddion sy'n agored i niwed a phobl mewn ardaloedd difreintiedig gael yr un amddiffyniad rhag llygredd â phob man arall. Felly, yr ydym yn ei gwneud yn ofynnol i Asiantaeth yr Amgylchedd roi trwyddedau amgylcheddol i'r cyfleusterau sy'n gallu dangos y byddant yn gweithredu i'r safonau amgylcheddol uchaf yn unig.

Nick Ramsay: Weinidog, er ein bod yn croesawu ailddehongliad diweddar Llywodraeth Cymru—os mai dyna'r ffordd i'w ddisgrifio—o ganllawiau cynllunio TAN 8, mae pryder difrifol mewn rhannau o Gymru, yn enwedig canolbarth Cymru, bod angen brys i'w ddiwygio mewn ffordd llawer mwy radical. Os edrychwch ar gyfanswm y

currently still around 376 MW, so there is a potential tripling of the amount of onshore windfarms.

2.00 p.m.

Do you agree that we need to look again at the balance between onshore windfarms and offshore windfarms and that, while there is a place in the renewable energy sector for wind energy, we need to look again at the TAN 8 planning guidance to ensure that it is responsive to our need for energy and the needs of the people of mid Wales in particular?

John Griffiths: TAN 8 addresses renewable energy in general, not just onshore wind. We need a mix, but we also know that wind energy is commercially ready to go to an extent that some of the other technologies are not. We also know that there is a need to be strategic, and that is exactly what TAN 8 does. It identifies those areas that are best suited to larger-scale onshore wind development. Therefore, we remain very much committed to TAN 8 and to our renewable energy policy.

Simon Thomas: Will the Minister have a look at what happened in the House of Commons today, where it was admitted that the First Minister has never made a formal representation to the Secretary of State for Wales for the devolution of energy policy to the National Assembly? Will he take this opportunity to avoid the catastrophic and hypocritical mistake of his party's MPs last night in not voting to lower value added tax? Will he also ask his party's Members of the House of Lords to support Dafydd Wigley's amendments to the Localism Bill so that energy policy in its entirety is devolved to this place?

John Griffiths: The First Minister has made known in crystal clear fashion his views as to the further devolution that he requires in terms of energy consents above 50 MW. It could not be clearer; he has said it loud and long in various fora, and I am amazed that it has not reached the ears of the Member.

capasiti gwynt ar y tir, mae'n dal i fod tua 376 MW ar hyn o bryd, felly mae potensial i dreblu nifer y ffermydd gwynt ar y tir.

A ydych yn cytuno bod angen inni edrych o'r newydd ar y cydbwysedd rhwng ffermydd gwynt ar y tir a ffermydd gwynt yn y môr ac, er bod gan ynni gwynt le yn y sector ynni adnewyddadwy, bod angen inni fwrw golwg eto ar ganllawiau cynllunio TAN 8 i sicrhau eu bod yn ymateb i'n hangen am ynni ac i anghenion pobl canolbarth Cymru yn benodol?

John Griffiths: Mae TAN 8 yn mynd i'r afael ag ynni adnewyddadwy yn gyffredinol, yn hytrach na gwynt ar y tir yn unig. Mae angen cymysgedd, ond rydym hefyd yn gwybod bod ynni gwynt yn llawer parotach yn fasnachol na rhai o'r technolegau eraill. Gwyddom hefyd fod angen bod yn strategol, a dyna'n union y mae TAN 8 yn ei wneud. Mae'n nodi'r lleoedd mwyaf addas am ffermydd gwynt ar y tir sy'n fwy o ran maint. Felly, yr ydym yn dal yn ymroddedig i TAN 8 ac i'n polisi am ynni adnewyddadwy.

Simon Thomas: A wnaiff y Gweinidog edrych ar yr hyn a ddigwyddodd yn Nhŷ'r Cyffredin heddiw, gan y cydnabuwyd yno nad yw'r Prif Weinidog erioed wedi cyflwyno achos i Ysgrifennydd Gwladol Cymru dros ddatganoli polisi ynni i'r Cynulliad Cenedlaethol? A fydd yn achub ar y cyfle hwn i ymochel rhag y camgymeriad trychinebus a rhagrithiol a gyflawnodd Aelodau Seneddol ei blaidd neithiwr drwy beidio â phleidleisio i ostwng y dreth ar werth? A fydd hefyd yn gofyn i'r rhai yn ei blaidd sy'n Aelodau o Dŷ'r Arglwyddi i gefnogi gwelliannau Dafydd Wigley i'r Bil Lleoliaeth fel y caiff polisi ynni ei ddatganoli yn ei gyfanrwydd i'r lle hwn?

John Griffiths: Mae'r Prif Weinidog wedi gwneud yn gwbl hysbys ei farn ar y datganoli pellach y mae'n ei geisio ar gyfer cydsyniadau parthed ynni dros 50 MW. Ni allai ei dweud yn gliriach; mae wedi ei dweud yn uchel ac am gyfnod maith mewn gwahanol fforymau, ac rwy'n synnu nad yw hynny wedi cyrraedd clyw'r Aelod.

Peter Black: When we discussed this issue last week, we passed a motion suggesting that the Government would commit to looking at forms of alternative energy other than wind power. What progress is being made on that? Have you looked at piloting tidal lagoons, particularly in Swansea bay?

John Griffiths: As I said earlier, we are committed to a mix of renewable energy, and tidal stream and wave power are an important part of that. In fact, a tidal stream prototype device is about to be deployed off the coast of west Wales, which will be highly significant. We would like to see further developments around the coast of Wales, where conditions are suitable. In fact, I spoke today at the British Hydropower Association's England and Wales hydropower conference, which took place in Cardiff bay and I am pleased, as the Minister, to support a variety of renewable energy developments in Wales.

Ynni Adnewyddadwy

7. Darren Millar: *Beth yw polisiau Llywodraeth Cymru ar gyfer datblygu ynni adnewyddadwy. OAQ(4)0008(ESD)*

8. Suzy Davies: *A oes gan y Gweinidog unrhyw gynlluniau i adolygu polisi ynni adnewyddadwy Llywodraeth Cymru. OAQ(4)0005(ESD)*

John Griffiths: 'A Low Carbon Revolution' sets out the actions that will be taken to accelerate the transition to a resilient low carbon energy system through energy efficiency measures and the promotion of indigenous renewable technologies.

Darren Millar: You will know that there are opportunities to derive benefits other than energy production from renewable energy projects. For example, in my constituency, off the coast of Kinnel Bay, there are opportunities not only to generate renewable energy from the ebb and flow of the tide, but to improve flood protection as a result of the possible installation of a small tidal barrage. Will you join me in meeting with stakeholders in my constituency who are

Peter Black: Pan drafodasom y mater hwn yr wythnos diwethaf, pasiwyd cynnig yn awgrymu y byddai'r Llywodraeth yn ymrwymo i edrych ar fathau o ynni amgen heblaw ynni gwynt. Pa gynnydd a wneir yn hynny o beth? A ydych wedi ystyried treialu morlynnoedd llanw, yn enwedig ym mae Abertawe?

John Griffiths: Fel y dywedais yn gynharach, yr ydym wedi ymrwymo i gymysgedd o ynni adnewyddadwy, ac mae ynni ffrwd llanw ac ynni tonnau yn rhan bwysig o hynny. Yn wir, mae dyfais brototeip ffrwd llanw ar fin cael ei defnyddio yn y môr yn y gorllewin, a bydd honno'n arwyddocaol iawn. Hoffem weld datblygiadau pellach ar hyd arfordir Cymru, lle bo'r amgylchiadau yn addas. Yn wir, siaradais heddiw yng nghynhadledd Lloegr a Chymru Cymdeithas Ynni Dŵr Prydain, a gynhaliwyd ym mae Caerdydd, ac yr wyf yn falch, fel y Gweinidog, o gefnogi gwahanol ddatblygiadau ynni adnewyddadwy yng Nghymru.

Renewable Energy

7. Darren Millar: *What are the Welsh Government's policies for developing renewable energy. OAQ(4)0008(ESD)*

8. Suzy Davies: *Does the Minister have any plans to review the Welsh Government's renewable energy policy. OAQ(4)0005(ESD)*

John Griffiths: Mae 'Chwyldro Carbon Isel' yn nodi'r camau a gaiff eu cymryd i gyflymu'r newid i system ynni carbon isel gwydn drwy fesurau effeithlonrwydd ynni a thrwy hyrwyddo technolegau adnewyddadwy cynhenid.

Darren Millar: Byddwch yn gwybod bod cyfleoedd i gael buddion heblaw cynhyrchu ynni o brosiectau ynni adnewyddadwy. Er enghraifft, yn fy etholaeth i, yn y môr ger Bae Cinmel, mae cyfleoedd i gynhyrchu ynni adnewyddadwy o lanw a thrai, a gwella'r amddiffynfeydd rhag llifogydd hefyd drwy adeiladu o bosibl forglawdd llanw bach. A ymunwch â mi i gwrdd â rhanddeiliaid yn fy etholaeth sydd â diddordeb mewn prosiect o'r fath yn y dyfodol?

interested in such a project in the future?

John Griffiths: The Member raises some interesting matters. It is important to look at the wider implications and benefits of renewable energy development. If the Member writes to me with details of that proposed visit, I will be happy to consider it in my future schedule.

Suzy Davies: The head of RenewableUK said that the organisation had great hopes for TAN 8 and that, essentially, TAN 8 said 'If you build a windfarm here you are going to get an easy passage through planning, and are likely of success'.

Unfortunately, Rhondda Cynon Taf is less convinced about TAN 8 than its neighbour, Neath Port Talbot. Communities such as the Afan valley in my region are exploring local river hydroplans and these must not be swamped by a highly subsidised over-commitment to windfarms. Do you agree that it is time to stop blaming the UK Government, admit the failure of TAN 8, and ensure that your planning strategy genuinely improves energy diversity?

John Griffiths: I in no way see TAN 8 as failing to deliver what it was intended to deliver, which is a strategic approach to renewable energy in Wales. That applies to onshore wind as it applies generally. When it comes to other possibilities, such as harnessing the energy of the rivers of Wales, I spoke about that with members of the British Hydropower Association this morning, and I was able to engage with them quite effectively in explaining our Ynni'r Fro policy. As well as providing advice and assistance, Ynni'r Fro will provide monetary help for communities to develop just that sort of scheme to harness the power of the rivers across Wales.

Alun Ffred Jones: I gyrraedd y targedi ynni melinau gwynt a osodwyd gan y Gweinidog ar y pryd, Jane Davidson a Llywodraeth y llynedd, ac yn dilyn datganiad y Prif Weinidog nad oes angen uwchraddio y cyswllt grid yn y canolbarth, a ydych yn cytuno y bydd felly yn rhaid gweld rhagor o

John Griffiths: Mae'r Aelod yn codi materion diddorol. Mae'n bwysig edrych ar y goblygiadau a buddiannau ehangach i ddatblygu ynni adnewyddadwy. Pe bai'r Aelod yn ysgrifennu ataf gyda manylion yr ymweliad arfaethedig, byddwn yn fodlon ystyried y mater ar gyfer fy amserlen.

Suzy Davies: Dywedodd pennaeth RenewableUK fod gan y sefydliad obeithion mawr am TAN 8 a bod TAN 8 yn ei hanfod yn dweud 'Os ydych yn adeiladu fferm wynt yma rydych yn mynd i gael rhwydd hynt yn y broses gynllunio, ac rydych yn debygol o lwyddo'.

Yn anffodus, mae Rhondda Cynon Taf yn llai argyhoeddedig am TAN 8 na'i gymydog, Castell-nedd Port Talbot. Mae cymunedau fel dyffryn Afan yn fy rhanbarth i yn trafod cynlluniau hydro i afonydd lleol, a rhaid na threchir y rhain gan or-ymrwymiad i ffermydd gwynt a'u cymhorthdal mawr. A ydych yn cytuno ei bod yn amser rhoi'r gorau i feio Llywodraeth y DU, cyfaddef methiant TAN 8, a sicrhau bod eich strategaeth cynllunio wir yn gwella amrywiaeth o ran cynhyrchu ynni?

John Griffiths: Ni welaf o gwbl fod TAN 8 yn methu â darparu'r hyn a fwriadwyd iddo ei gyflawni, sef ymagwedd strategol at ynni adnewyddadwy yng Nghymru. Mae hynny'n berthnasol i wynt ar y tir ac yn gyffredinol. O ran posibilïadau eraill, megis harneisio ynni afonydd Cymru, siaradais am hynny ag aelodau o Gymdeithas Ynni Dŵr Prydain y bore yma, a llwyddais i ddal pen rheswm â hwy yn effeithiol wrth egluro ein polisi, sef Ynni'r Fro. Yn ogystal â darparu cyngor a chymorth, bydd Ynni'r Fro yn darparu cymorth ariannol i gymunedau ddatblygu y math hwnnw o gynllun yn union i harneisio pŵer afonydd ar draws Cymru.

Alun Ffred Jones: To meet the energy targets for windfarms set by the then Minister, Jane Davidson and last year's Government, and following on from the statement by the First Minister that there is no need to upgrade the grid connection in mid Wales, do you agree that we will need to

ddatblygiadau ffermau gwynt yn ardaloedd TAN 8 ym Mlaenau'r Cymoedd ac yn y gogledd?

John Griffiths: As I have mentioned a number of times today, TAN 8 sets out a strategic approach in identifying the strategic search areas for the development of onshore wind in Wales. We are confident that, if you look at those areas as a whole, they will meet our renewable energy requirements, particularly with regard to onshore wind. We have also been clear that, when we look at any one of the SSAs, we are concerned with some of the infrastructure developments that would be involved in some of the proposals, and that is why we have been very clear in saying that the indicative output figures applicable to TAN 8 should be seen as maximums, which, in our view, would prevent the large-scale grid implications that have been mentioned. We are also very clear that, where possible, undergrounding should be used for those grid connections.

Elin Jones: You have said this afternoon that the First Minister stated loud and clear to the UK Government that he wanted to see the devolution of energy powers to this Assembly. Can you clarify whether that was for the devolution of powers for projects over 50 MW or merely for decisions on projects between 50 MW and 100 MW?

John Griffiths: I think that the First Minister was quite clear in talking about the figure going up to 100 MW in terms of the consents that the Welsh Government requires. I also think that, in terms of his commitment to that devolution—to return to some of the comments made earlier—he has made that crystal clear to the Prime Minister, David Cameron, the Deputy Prime Minister, Nick Clegg, and at every opportunity directly to the UK Government.

Tlodi Tanwydd

9. David Rees: *A wnaiff y Gweinidog amlinellu polisi Llywodraeth Cymru ar gyfer mynd i'r afael â thlodi tanwydd yng Nghymru. OAQ(4)0006(ESD)*

see more developments of windfarms in the TAN 8 areas in the Heads of the Valleys and in north Wales?

John Griffiths: Fel y crybwyllwyd gennyf sawl gwaith heddiw, mae TAN 8 yn nodi dull strategol o nodi ardaloedd chwilio strategol ar gyfer datblygu ffermydd gwynt ar y tir yng Nghymru. Rydym yn hyderus, os ydych yn edrych ar yr ardaloedd hynny yn eu cyfanrwydd, y byddant yn bodloni ein gofynion am ynni adnewyddadwy, yn enwedig mewn perthynas â gwynt ar y tir. Rydym hefyd wedi bod yn glir ein bod ni, o edrych ar unrhyw ardal chwilio strategol, yn ymwneud â rhai o'r datblygiadau seilwaith a fyddai'n rhan o rai o'r cynigion, a dyna pam yr ydym wedi dweud yn glir iawn y dylid gweld y figurau dangosol am allbynnau ar gyfer TAN 8 yn uchafsymiau a fyddai, yn ein tyb ni, yn atal y goblygiadau mawr i'r grid a grybwyllwyd. Rydym hefyd yn glir iawn y dylid rhoi'r cysylltiadau grid hynny dan ddaear lle bo modd.

Elin Jones: Rydych wedi dweud y prynhawn yma bod y Prif Weinidog wedi datgan yn ddigamsyniol wrth Lywodraeth y DU ei fod am weld pwerau dros ynni yn cael eu datganoli i'r Cynulliad. A allwch egluro ai datganoli pwerau ar gyfer prosiectau dros 50 MW yr oedd hynny, ynteu ar gyfer penderfyniadau parthed prosiectau rhwng 50 MW a 100 MW yn unig yr oedd?

John Griffiths: Credaf i'r Prif Weinidog fod yn eithaf clir wrth sôn bod y ffigur yn codi i 100 MW am y pwerau caniatáu y mae Llywodraeth Cymru yn gofyn amdanynt. Yr wyf innau yn meddwl ei fod, o ran ei ymrwymiad i'r datganoli hwn—gan ddychwelyd at rai o'r sylwadau a wnaed yn gynharach—wedi gwneud hynny mor glir â chrisial i Brif Weinidog y DU, David Cameron, a Dirprwy Brif Weinidog y DU, Nick Clegg, ac ar bob cyfle yn uniongyrchol i Lywodraeth y DU.

Fuel Poverty

9. David Rees: *Will the Minister outline the Welsh Government's policy to tackle fuel poverty in Wales. OAQ(4)0006(ESD)*

John Griffiths: The Welsh Government's proposals for tackling fuel poverty are set out in our fuel poverty strategy, which was published last year. Nest, our new fuel poverty programme, which was a key action in the strategy, began on 1 April and targets support at fuel-poor households.

David Rees: As you will know, 20 per cent of UK households are defined as being in fuel poverty. In Wales, the figure rises to 1 in 4 households, 42 per cent of which are pensioner households. That may get worse with the cut to the winter fuel allowance made by the parties in the UK coalition. Energy efficiency measures can make a huge difference to how people keep their heating costs down. The Arbed scheme, which was established in 2009, should result in £30 million being invested in fuel efficiency in economically deprived areas in Wales over 2010-11. With phase 2 extending the scheme to the whole of Wales, and Nest helping on an individual basis, this investment can help all communities. The sector is highly labour intensive—

The Presiding Officer: Are you coming to the question soon?

David Rees: Yes, in two seconds. The sector could provide more skilled jobs for local people. With the steep increase in energy costs, can the Minister provide information on the success of Arbed in its aims of taking households out of poverty, supporting local workforces and providing opportunities to improve local communities? Will the Minister also indicate what procedures have been established to monitor the effectiveness of phase 2 and Nest in tackling fuel poverty?

John Griffiths: We targeted some of the most deprived communities in Wales and some of the worst-quality housing with Arbed, and I am pleased to say that some 6,000 homes benefited from that scheme. The homes are more energy efficient as a result and that will provide ongoing benefit with regard to future bills. Therefore, it is very important to those households. There are other benefits as well, as the Member

John Griffiths: Mae cynigion Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â thlodi tanwydd i'w gweld yn ein strategaeth tloidi tanwydd, a gyhoeddwyd y llynedd. Dechreuodd Nyth, ein rhaglen tloidi tanwydd newydd, a oedd yn gam allweddol yn y strategaeth, ar 1 Ebrill ac y mae'n targedu cefnogaeth ar aelwydydd sy'n dlawd o ran tanwydd.

David Rees: Fel y gwyddoch, diffinnir 20 y cant o gartrefi yn y DU yn rhai sydd mewn tloidi tanwydd. Yng Nghymru, mae'r ffigur yn codi i un o bob pedwar cartref, gyda 42 y cant ohonynt yn aelwydydd pensïynwyr. Gall hynny fynd yn waeth oherwydd y toriad yn y lwfans tanwydd gaeaf a wnaed gan bleidiau clymblaid y DU. Gall mesurau effeithlonrwydd ynni wneud gwahaniaeth mawr i'r ffordd y mae pobl yn cadw eu costau gwresogi i lawr. Dylai'r cynllun Arbed, a sefydlwyd yn 2009, arwain at fuddsoddi £30 miliwn ar ffurf effeithlonrwydd tanwydd mewn ardaloedd o amddifadedd economaidd yng Nghymru yn ystod 2010-11. Wrth i gam 2 y cynllun ymestyn i bob rhan o Gymru, a chyda Nyth yn helpu cartrefi yn unigol, gall y buddsoddiad hwn helpu pob cymuned. Mae'r sector yn llafurddwys iawn—

Y Llywydd: A ydych yn agos at ofyn y cwestiwn?

David Rees: Ydw, mewn dwy eiliad. Gallai'r sector ddarparu mwy o swyddi crefftus i bobl leol. O ystyried y codiad mawr yng nghostau ynni, a all y Gweinidog roi gwybodaeth am lwyddiant Arbed o ran ei nodau i godi teuluoedd allan o dlodi, cefnogi gweithluoedd lleol a darparu cyfleoedd i wella cymunedau lleol? A fydd y Gweinidog hefyd yn nodi'r gweithdrefnau a sefydlwyd i fonitro effeithiolrwydd cam 2 a Nyth o ran mynd i'r afael â thlodi tanwydd?

John Griffiths: Trwy Arbed, gwnaethom dargedu cymunedau gyda'r mwyaf difreintiedig yng Nghymru a thai ymysg y gwaethaf o ran ansawdd, ac rwy'n falch o ddweud bod rhyw 6,000 o gartrefi wedi elwa ar y cynllun hwnnw. Mae'r cartrefi yn fwy effeithlon o ran ynni o ganlyniad a bydd hynny o fudd parhaus o ran biliau yn y dyfodol. Felly, mae'n bwysig iawn i'r aelwydydd hynny. Mae manteision eraill yn

mentioned, which we will carry on into phase 2 of Arbed. We are keen to monitor effectively. The outcomes of the monitoring of phase 1 will be available in full around the spring of 2012, but we have already done some initial modelling that indicates that there are some £65 million in savings to householders in energy bills over the lifetime of these measures.

Getting people upskilled and into work and the benefits to the local economy have also been an important part of the scheme. We will ensure that that continues into the future and links effectively with supply-chain developments.

Antoinette Sandbach: Fuel poverty is a chronic issue for many households in the rural areas of Wales that are off the mains network and are more difficult to heat. I attended the Nest launch at which the Minister spoke yesterday, and I hope that the scheme delivers on its objectives. However, I was concerned that this scheme may not adequately address fuel poverty affecting rural households as it will only help those on means-tested benefits, and will miss out those low-income working households that frequently spend more than 10 per cent of their income on fuel. What steps will your Government be taking to address the difficulties faced by working households in rural areas living in fuel poverty that are unable to access support through the Nest scheme?

John Griffiths: I am pleased to tell the Member that the new Nest scheme, which I was pleased to launch yesterday, will help all households that contact the central call centre. If householders are not eligible for some of the very targeted and means-tested benefits, such as those for the physical improvements of properties, which are rightly targeted at those who are in greatest fuel poverty, they will be signposted to other possible sources of help, such as supplier schemes. There is a variety of useful pieces of advice and information that can be provided. It is also clear that rural areas and, indeed, homes that are 'off gas', as they are

ogystal, fel y soniodd yr Aelod, y byddwn yn mynd â hwy i gyfnod 2 Arbed. Rydym yn awyddus i fonitro yn effeithiol. Bydd canlyniadau'r monitro o gam 1 ar gael yn llawn tua'r gwanwyn yn 2012, ond yr ydym eisoes wedi gwneud rhywfaint o waith modelu cychwynnol sy'n dangos bod tua £65 miliwn o arbedion ym miliau ynni deiliaid tai dros oes y mesurau hyn.

Mae rhoi sgiliau uwch a swyddi i bobl, ynghyd â'r manteision i'r economi leol, hefyd wedi bod yn rhan bwysig o'r cynllun. Byddwn yn sicrhau bod hynny'n parhau yn y dyfodol a'i fod yn cysylltu'n effeithiol â datblygiadau yn y gadwyn gyflenwi.

Antoinette Sandbach: Mae tlodi tanwydd yn fater affwysol i lawer o aelwydydd yn ardaloedd gwledig Cymru nad ydynt ar rwydwaith y prif gyflenwad ac y mae gwresogi yn anos iddynt. Euthum i lansiad Nyth lle siaradodd y Gweinidog ddoe, ac rwy'n gobeithio y bydd y cynllun yn cyflawni ei amcanion. Fodd bynnag, yr wyf yn bryderus na fydd y cynllun hwn yn mynd i'r afael yn ddigonol â thlodi tanwydd sy'n effeithio ar gartrefi gwledig gan na fydd ond yn helpu'r rhai sydd ar fudd-daliadau sy'n dibynnu ar brawf modd, ac ni fydd yn cynnwys aelwydydd sy'n gweithio sydd ar incwm isel sydd yn aml yn gwario mwy na 10 y cant o'u hincwm ar danwydd. Pa gamau y bydd eich Llywodraeth yn eu cymryd i fynd i'r afael â'r anawsterau a wynebwr gan deuluoedd mewn ardaloedd gwledig sy'n gweithio ac yn byw mewn tlodi tanwydd nad ydynt yn gallu cael cymorth drwy'r cynllun Nyth?

John Griffiths: Rwy'n falch o ddweud wrth yr Aelod y bydd y cynllun Nyth newydd, yr oedd yn bleser gennyf ei lansio ddoe, yn helpu pob aelwyd sy'n cysylltu â'r ganolfan alwadau ganolog. Os nad yw deiliaid tai yn gymwys ar gyfer rhai o'r budd-daliadau a dargedir yn fanwl ac sy'n destun prawf modd, megis y rhai ar gyfer gwella eiddo'n ffisegol, a dargedir yn briodol at y bobl sydd fwyaf mewn tlodi tanwydd, fe'u cyfeirir at ffynonellau posibl eraill o gymorth, fel cynlluniau cyflenwyr. Mae sawl darn defnyddiol o gyngor a gwybodaeth y gellir ei ddarparu. Mae hefyd yn glir bod ardaloedd gwledig ac, yn wir, cartrefi nad ydynt ar y

termed, will stand to benefit from this new scheme, which was not the case with the previous scheme. Therefore, this new scheme offers many improvements that I would have thought that the Member would have welcomed.

Rhodri Glyn Thomas: Croesawaf yn fawr yr hyn yr ydych newydd ei ddweud ynglŷn â'r angen i edrych ar yr ardaloedd gwledig a bod rhaglen Nyth yn mynd i edrych yn benodol ar ardaloedd gwledig a'r math o dlodi sy'n bodoli yno. A gytunwch mai'r broblem sylfaenol gyda thlodi ynni yw incwm y teulu, a, phan mae'r incwm hwnnw'n isel, mae'n anodd iawn sicrhau bod digon o fodd i sicrhau cyflenwad ynni? A allwch chi esbonio paham na fu i Aelodau Seneddol y Blaid Lafur gefnogi gwelliant Plaid Cymru i'r Bil Cyllid yn San Steffan neithiwr a oedd yn galw am ostyngiad o 2.5 y cant mewn treth ar werth dros dro? A gredwch nad ydyw treth ar werth yn cael unrhyw ar incwm teuluoedd, yn enwedig teuluoedd incwm isel?

John Griffiths: My Westminster Labour colleagues are fully committed to tackling fuel poverty. Their record and statements over a number of years bear that out. It is important that low-income households are helped through our fuel poverty schemes, which is why this new Nest programme is targeted more effectively at them. Helping them to keep their fuel bills down obviously directly benefits their household incomes. I am also keen to meet the energy companies to discuss how bills can be kept low and how the needs of vulnerable households can be addressed.

2.15 p.m.

Uno Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru, Cyngor Cefn Gwlad Cymru a Chomisiwn Coedwigaeth Cymru

11. Keith Davies: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y bwriad i uno Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru, Cyngor Cefn Gwlad Cymru a Chomisiwn Coedwigaeth Cymru. OAQ(4)0001(ESD)

John Griffiths: Mae fy swyddogion yn gwneud gwaith ar hyn o bryd ar brofi'r

grid nwy mewn sefyllfa i elwa ar y cynllun newydd, ac nid oedd hynny'n wir am y cynllun blaenorol. Felly, mae'r cynllun newydd hwn yn cynnig llu o welliannau y byddai'r Aelod, fe dybiwn i, yn eu croesawu.

Rhodri Glyn Thomas: I very much welcome what you have just said on the need to look at rural areas and that the Nest programme will specifically look at rural areas and the kind of poverty that exists there. Do you agree that the fundamental problem with fuel poverty is family income, and, when that income is low, it is very difficult to ensure that there is adequate means to ensure a fuel supply? Can you explain why your Labour Members of Parliament did not support a Plaid Cymru amendment to the Finance Bill in Westminster last night, which called for a 2.5 per cent reduction in value added tax on a temporary basis? Do you believe that VAT does not have any impact on family incomes, particularly low-income families?

John Griffiths: Mae fy nghyfeillion Llafur yn San Steffan wedi ymrwymo'n llwyr i fynd i'r afael â thlodi tanwydd. Mae eu record a'u datganiadau dros rai blynyddoedd yn ategu hynny. Mae'n bwysig bod teuluoedd ar incwm isel yn cael help drwy ein cynlluniau tldi tanwydd, a dyna pam y mae'r rhaglen Nyth newydd yn cael ei hanelu'n fwy effeithiol atynt. Mae eu helpu i gadw eu biliau tanwydd i lawr yn amlwg o les uniongyrchol i incwm yr aelwydydd hynny. Rwyf hefyd yn awyddus i gwrdd â'r cwmnïau ynni i drafod sut y gellir cadw biliau'n isel a sut y gellir rhoi sylw i anghenion aelwydydd sy'n agored i niwed.

The Merging of Environment Agency Wales, the Countryside Council for Wales and Forestry Commission Wales

11. Keith Davies: Will the Minister make a statement on the intention to merge Environment Agency Wales, the Countryside Council for Wales and Forestry Commission Wales. OAQ(4)0001(ESD)

John Griffiths: My officials are currently undertaking work on testing the option of

opsiwn o sefydlu un corff amgylcheddol i Gymru. Maent yn cydweithio'n glòs ag Asiantaeth yr Amgylchedd, Cyngor Cefn Gwlad Cymru a Chomisiwn Coedwigaeth Cymru i ddatblygu achos busnes a fydd yn cael ei gyflwyno imi yn yr hydref.

Keith Davies: Mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn cynnal pedwar labordy yn Lloegr ac yng Nghymru, ac mae un ohonynt yn Llanelli. A all y Gweinidog sicrhau, os bydd y corff newydd yn cael ei sefydlu, y bydd labordy Llanelli yn atebol i'r corff newydd fel labordy annibynnol, ac na fydd yn rhan o'r rhwydwaith presennol yn Lloegr ac yng Nghymru?

John Griffiths: It is important to address a wealth of issues in taking forward the proposals to create a single environmental body in Wales. In creating that new body, I would be very willing indeed to look at the issues that the Member raises.

Nick Ramsay: Minister, while the idea of merging Forestry Commission Wales, the Environment Agency Wales and the Countryside Council for Wales is interesting and could deliver savings, would you agree that there are potential problems insofar as the remit and role of Forestry Commission Wales, for instance, is different to that of the Environment Agency? It has, for example, a commercial logging operation. Will you undertake to look closely at the potential impact of the three bodies being brought together on Forestry Commission Wales's commercial operation, which I am sure you would not want to see being harmed?

John Griffiths: I can assure the Member that officials are working at the moment to test a business case for the possible creation of the single environment body. The matters that he and others mention will be considered throughout that process.

The Presiding Officer: Question 12, OAQ(4)0017(ESD), is withdrawn.

Datblygu Cynaliadwy

13. *William Powell:* Beth yw

establishing a single environmental body for Wales. They are working closely with the Environment Agency, the Countryside Council for Wales and the Forestry Commission Wales to develop a business case, which will be submitted to me in the autumn.

Keith Davies: The Environment Agency maintains four laboratories in England and Wales, one of which is in Llanelli. Could the Minister ensure that, if this new body is established, that the laboratory Llanelli will be accountable to the new body as an independent laboratory and will not be a part of the current network in England and Wales?

John Griffiths: Mae'n bwysig mynd i'r afael â nifer o faterion wrth fwrw ymlaen â'r cynigion i greu un corff amgylcheddol yng Nghymru. Wrth greu'r corff newydd, byddwn yn barod iawn i edrych ar y materion y mae'r Aelod yn eu codi.

Nick Ramsay: Weinidog, er bod y syniad o uno Comisiwn Coedwigaeth Cymru, Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru a Chyngor Cefn Gwlad Cymru yn ddiddorol ac y gallai sicrhau arbedion, a fyddech yn cytuno bod problemau posibl i'r graddau y mae'r cylch gwaith a rôl Comisiwn Coedwigaeth Cymru, er enghraifft, yn wahanol i'r hyn sydd gan Asiantaeth yr Amgylchedd? Mae ganddo, er enghraifft, waith torri coed masnachol. A wnewch chi ymrwymo i edrych yn fanwl ar effaith bosibl y tri chorff yn cael eu dwyn at ei gilydd ar weithrediad masnachol Comisiwn Coedwigaeth Cymru, yr wyf yn siŵr na fyddech am ei weld yn cael ei niweidio?

John Griffiths: Gallaf sicrhau'r Aelod bod swyddogion yn gweithio ar hyn o bryd i brofi achos busnes ar gyfer y posibilrwydd o greu corff amgylcheddol sengl. Bydd y materion y mae ef ac eraill yn sôn amdanynt yn cael eu hystyried drwy gydol y broses honno.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 12, OAQ(4)0017 (ESD), yn ôl.

Sustainable Development

13. *William Powell:* What are the Minister's

blaenoriaethau'r Gweinidog ar gyfer datblygu cynaliadwy yn ystod y Pedwerydd Cynulliad. OAQ(4)0014(ESD)

priorities for sustainable development in the Fourth Assembly. OAQ(4)0014(ESD)

John Griffiths: My priority is to deliver policies that promote sustainable development to improve the quality of life of the people of Wales. We have set out proposals to strengthen legislation that promotes sustainable development and to create a new, independent sustainable development body for Wales.

John Griffiths: Fy mlaenoriaeth i yw darparu polisiau sy'n hyrwyddo datblygiad cynaliadwy i wella ansawdd bywyd pobl Cymru. Rydym wedi nodi cynigion i gryfhau deddfwriaeth sy'n hyrwyddo datblygu cynaliadwy ac yn creu corff datblygu cynaliadwy newydd, annibynnol i Gymru.

William Powell: I thank the Minister for that answer. Today, Powys County Council is meeting in the Smithfield market at Welshpool to discuss once again the contentious issue of technical advice note 8 and the proposals for developments in mid Wales. What plans does the Minister have to promote small-scale, community-owned renewable energy schemes that would be accepted more widely throughout Wales?

William Powell: Diolch i'r Gweinidog am yr ateb hwnnw. Heddiw, mae Cyngor Sir Powys yn cwrdd ym marchnad Smithfield yn y Trallwng i drafod unwaith eto fater dadleuol nodyn cyngor technegol 8 a'r cynigion ar gyfer datblygiadau yn y canolbarth. Pa gynlluniau sydd gan y Gweinidog i hyrwyddo cynlluniau ynni adnewyddadwy sy'n eiddo cymunedol ar raddfa fach a fyddai'n cael eu derbyn yn ehangach ledled Cymru?

John Griffiths: I am very keen to promote small-scale community developments in relation to renewable energy in Wales. I mentioned earlier Ynni'r Fro, which is an important scheme in that it provides support, advice and financial help to communities so that they can take forward small-scale community developments, which the Welsh Assembly Government is very keen on indeed.

John Griffiths: Yr wyf yn awyddus iawn i hyrwyddo datblygiadau cymunedol ar raddfa fach mewn perthynas ag ynni adnewyddadwy yng Nghymru. Soniais yn gynharach am Ynni'r Fro, sydd yn gynllun pwysig gan ei fod yn darparu cefnogaeth, cyngor a chymorth ariannol i gymunedau fel y gallant fwrw ymlaen â datblygiadau cymunedol ar raddfa fach y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn hoff iawn ohonynt.

Apeliadau Cynllunio

Planning Appeals

14. Mick Antoniw: *A oes gan y Gweinidog unrhyw gynlluniau i ail-edrych ar y broses apeliadau cynllunio yng Nghymru. OAQ(4)0007(ESD)*

14. Mick Antoniw: *Does the Minister have any plans to re-examine the planning appeals process in Wales. OAQ(4)0007(ESD)*

John Griffiths: There are currently no plans to re-examine the planning appeals process in Wales. The Welsh Government will, however, be consulting shortly on proposals to make the current process more proportionate and efficient.

John Griffiths: Nid oes unrhyw gynlluniau i ail-edrych ar y broses apeliadau cynllunio yng Nghymru ar hyn o bryd. Bydd Llywodraeth Cymru, fodd bynnag, yn ymgynghori yn fuan ar gynigion i wneud y broses gyfredol yn fwy cymesur ac effeithlon.

Mick Antoniw: With regard to that process, there is concern over the technical nature of appeals and the lack of flexibility in the system. Is there a need for greater flexibility

Mick Antoniw: O ran y broses honno, mae pryder ynghylch natur dechnegol yr apeliadau a'r diffyg hyblygrwydd yn y system. A oes angen mwy o hyblygrwydd yn

in the planning appeals system in order to empower communities rather than serving the interests of corporations and large developers?

John Griffiths: We are always looking for the appropriate balance in the planning system between the way in which it works for large commercial organisations and smaller community groups. Planning Aid Wales offers an important service as far as supporting community groups is concerned. However, the Planning Inspectorate carried out a customer satisfaction survey recently, which showed a high degree of customer satisfaction with the current appeals process. That was the general response from both the smaller and the larger players. However, we are always looking at how we can improve these processes.

Andrew R.T. Davies: Minister, you are aware that, before people reach the appeal stage, they would like to have their planning application determined by the local authority. One of the things that can solve many of the problems facing people when submitting a planning application is the accessibility of planning officers and the discussion of applications before submission. In fairness to it, during the previous Assembly, the Welsh Government put money into local government to provide this service. Regrettably, many authorities are now charging for this pre-application advice, which is creating a logjam in dealing with the applications. Would you be minded to make a statement to the Assembly to indicate whether you are happy for the situation to continue, or whether you intend to address this issue in partnership with local authorities?

John Griffiths: It is entirely right that local planning authorities apply appropriate charges for the services that they provide. With pre-planning application engagement, it is important that it happens early and that it is meaningful. Those are the developments that we have sought to achieve, and we will take them into the future.

Iechyd Anifeiliaid

15. *Llyr Huws Gruffydd:* Beth yw

y system apeliadau cynllunio er mwyn grymuso cymunedau yn hytrach na gwasanaethu buddiannau corfforaethau a datblygwyr mawr?

John Griffiths: Yr ydym bob amser yn chwilio am y cydbwysedd priodol yn y system gynllunio rhwng y ffordd y mae'n gweithio i sefydliadau masnachol mawr ac i grwpiau cymunedol llai. Mae Cymorth Cynllunio Cymru yn cynnig gwasanaeth pwysig o ran cefnogi grwpiau cymunedol. Fodd bynnag, cynhaliodd yr Arolygiaeth Gynllunio arolwg boddhad cwsmeriaid yn ddiweddar, a oedd yn dangos lefel uchel o foddhad cwsmeriaid gyda'r broses apelio bresennol. Dyna oedd yr ymateb cyffredinol oddi wrth y chwaraewyr bach a mawr. Fodd bynnag, rydym bob amser yn edrych ar sut y gallwn wella'r prosesau hyn.

Andrew R.T. Davies: Weinidog, yr ydych yn ymwybodol, cyn i bobl gyrraedd y cam apelio, yr hoffent i'r awdurdod lleol benderfynu ar eu ceisiadau cynllunio. Un o'r pethau a all ddatrys llawer o'r problemau sy'n wynebu pobl wrth gyflwyno cais cynllunio yw hygyrchedd swyddogion a'r drafodaeth ar geisiadau cynllunio cyn eu cyflwyno. Er tegwch iddi, yn ystod y Cynulliad blaenorol, rhoddodd Lywodraeth Cymru arian i mewn i lywodraeth leol i ddarparu'r gwasanaeth hwn. Yn anffodus, mae llawer o awdurdodau yn awr yn codi tâl am y cyngor cyn cyflwyno cais, sydd yn creu tagfa wrth ddelio â'r ceisiadau. A fydddech yn ystyried gwneud datganiad i'r Cynulliad i nodi a ydych yn fodlon i'r sefyllfa barhau, ynteu a ydych yn bwriadu mynd i'r afael â'r mater hwn mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol?

John Griffiths: Mae'n gwbl briodol bod awdurdodau cynllunio lleol yn codi taliadau priodol ar gyfer y gwasanaethau maent yn eu darparu. Mae'n bwysig bod ymgysylltiad cyn gwneud cais cynllunio yn digwydd yn gynnar a'i fod yn ystyrllon. Dyna'r datblygiadau yr ydym wedi ceisio eu cyflawni, a byddwn yn mynd â nhw ymlaen i'r dyfodol.

Animal Health

15. *Llyr Huws Gruffydd:* What are the

blaenoriaethau'r Gweinidog o safbwynt iechyd anifeiliaid yng Nghymru. OAQ(4)0018(ESD)

Minister's priorities in terms of animal health in Wales. OAQ(4)0018(ESD)

John Griffiths: Rhoddais amlinelliad yn gynharach o'm hymrwymiad i ddileu TB mewn gwartheg yng Nghymru ac adolygiad gan gymheiriaid o'r sylfaen dystiolaeth wyddonol. Yr wyf hefyd yn awyddus i ystyried y blaenoriaethau a bennwyd gan y grŵp llywio strategaeth iechyd a lles anifeiliaid, a'i gael i ddatblygu strategaeth ar gyfer y dyfodol, wedi 2014.

John Griffiths: I set out my commitment to the eradication of bovine TB in Wales and a peer review of the scientific evidence base earlier. I am also keen to consider the priorities set by the animal health and welfare strategy steering group and engage it in developing a future strategy beyond 2014.

Llyr Huws Gruffydd: Diolch am hynny. Fe gyfeiriaf at y datganiad ysgrifenedig a ryddhawyd ddoe am fridio cŵn. Ni chyfeiriodd y datganiad at roi microsglodion ar gŵn. Gan nad oedd maniffesto'r Blaid Lafur yn cyfeirio at hynny ychwaith, beth yw'ch barn am wneud microsglodion yn orfodol i gŵn Cymru?

Llyr Huws Gruffydd: Thank you for that. I will refer to the written statement released yesterday regarding dog breeding. That statement made no reference to the microchipping of dogs. As the Labour Party's manifesto made no mention of that either, what is your opinion of the enforced microchipping of dogs in Wales?

John Griffiths: The proposal to make the microchipping of dogs a legal requirement in Wales is something that I am most interested in. Many of the groups involved in animal welfare in Wales believe that such a requirement would represent an important step forward that would help local authorities to deal with stray dogs more effectively, and it would reunite stray dogs with their owners much more quickly. I am therefore very willing to look at the proposal; I think that it could be a significant consideration in taking forward animal welfare.

John Griffiths: Mae gennyf ddiddordeb mawr yn y cynnig i wneud gosod microsglodion ar gŵn yn ofyniad cyfreithiol yng Nghymru. Mae llawer o'r grwpiau sy'n ymwneud â lles anifeiliaid yng Nghymru yn credu y byddai gofyniad o'r fath yn cynrychioli cam pwysig ymlaen a fyddai'n helpu awdurdodau lleol i ddelio â chŵn crwydr yn fwy effeithiol, a byddai'n aduno cŵn strae gyda'u perchnogion yn gynt o lawer. Felly, yr wyf yn barod iawn i edrych ar y cynnig; rwyf yn meddwl y gallai fod yn ystyriaeth bwysig wrth fwrw ymlaen â lles anifeiliaid.

Cwestiynau i'r Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth Questions to the Minister for Housing, Regeneration and Heritage

Hyrwyddo Adfywio ar Sail Treftadaeth

Heritage-led Regeneration

1. Christine Chapman: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am hyrwyddo adfywio ar sail treftadaeth yng Nghymru. OAQ(4)0004(HRH)*

1. Christine Chapman: *Will the Minister make a statement on the promotion of heritage led regeneration in Wales. OAQ(4)0004(HRH)*

The Minister for Housing, Regeneration and Heritage (Huw Lewis): I thank the Member for Cynon Valley for her question on an important issue. I will begin my reply by commending her hard work on the ongoing townscape heritage initiative in

Y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth (Huw Lewis): Diolch i'r Aelod dros Gwm Cynon am ei chwestiwn ar fater pwysig. Yr wyf am ddechrau fy ateb drwy ganmol ei gwaith caled ar y fenter treftadaeth treflun sy'n mynd rhagddo yn Aberdâr, ynghyd â'r

Aberdare, along with the ongoing project at the Phurnacite plant further down the valley.

Heritage delivers a strong contribution to economic, social and environmental wellbeing for communities throughout Wales, and it is therefore a powerful regeneration tool. I am working with the Heritage Lottery Fund, local authorities and others to secure the conservation of valued but vulnerable buildings, for example by promoting townscape heritage initiatives. I can assure the Member of my personal, ongoing commitment to and enthusiasm for this agenda.

Christine Chapman: Thank you, Minister, for your positive response. It is essential that, through our regeneration programmes, the heritage of our towns is retained, and I commend the work of the Heritage Lottery Fund, which you mentioned. It has invested over £27 million in 37 townscape heritage initiative schemes in Wales. Do you agree that schemes such as this offer a lifeline to Welsh towns and that we should be doing more to help town centres to take advantage of such opportunities?

Huw Lewis: I agree; we can never do too much in our efforts to follow some of the examples of best practice that are out there. The Member for Cynon Valley is right to mention the Heritage Lottery Fund, representatives of which I met this morning, as a key partner in all of these efforts regarding targeted programmes, including townscape heritage initiatives, among other means of delivering regeneration. The HLF is consulting, or has consulted, on this issue and feels the need to review some of those targeted programmes, including the townscape heritage initiative. We look forward to seeing the results of the review by the end of July and learning from them. I am assured by the Heritage Lottery Fund that its commitment to Wales is undiminished, and will remain so.

Andrew R.T. Davies: Minister, part of the heritage regeneration programmes, such as Dare Valley Country Park in the Member for

prosiect sy'n mynd rhagddo yn y ffatri Phurnacite ymhellach i lawr y cwm.

Mae treftadaeth yn gwneud cyfraniad economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cryf at les cymunedau ledled Cymru, ac felly mae'n arf adfywio pwerus. Yr wyf yn gweithio gyda Chronfa Dreftadaeth y Loteri, awdurdodau lleol ac eraill i sicrhau cadwraeth adeiladau sy'n werthfawr ond yn agored i niwed, er enghraifft, drwy hyrwyddo mentrau treftadaeth treflun. Gallaf sicrhau'r Aelod o fy ymrwymiad parhaus personol i'r agenda hon a fy mrwdfrydedd drosti.

Christine Chapman: Diolch i chi, Weinidog, am eich ymateb cadarnhaol. Mae'n hanfodol bod treftadaeth ein trefi, drwy ein rhaglenni adfywio, yn cael ei gadw, ac yr wyf yn cymeradwyo gwaith Cronfa Dreftadaeth y Loteri, a grybwyllwyd gennych. Mae wedi buddsoddi dros £27 miliwn mewn 37 o gynlluniau menter treftadaeth treflun yng Nghymru. A ydych yn cytuno bod cynlluniau o'r fath yn cynnig achubiaeth i drefi yng Nghymru ac y dylem fod yn gwneud mwy i helpu canol trefi i fanteisio ar gyfleoedd o'r fath?

Huw Lewis: Yr wyf yn cytuno; ni allwn wneud gormod yn ein hymdrechion i ddilyn rhai o'r enghreifftiau o arfer gorau sydd allan yno. Mae'r Aelod dros Gwm Cynon yn iawn i sôn am Gronfa Dreftadaeth y Loteri, y cwrddais â'i chynrychiolwyr y bore yma, fel partner allweddol ym mhob un o'r ymdrechion ar raglenni wedi'u targedu, gan gynnwys mentrau treftadaeth treflun, ymysg dulliau eraill o ddarparu adfywio. Mae Cronfa Dreftadaeth y Loteri yn ymgynghori, neu wedi ymgynghori, ar y mater hwn ac yn teimlo'r angen i adolygu rhai o'r rhaglenni wedi'u targedu hynny, gan gynnwys y fenter treftadaeth treflun. Rydym yn edrych ymlaen at weld canlyniadau'r adolygiad erbyn diwedd mis Gorffennaf a dysgu oddi wrthynt. Yr wyf wedi fy sicrhau gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri bod ei ymrwymiad i Gymru yn amlwg i bawb, a bydd yn parhau i fod felly.

Andrew R.T. Davies: Weinidog, mae rhan o'r rhaglenni adfywio treftadaeth, megis Parc Gwledig Cwm Dâr yn etholaeth yr Aelod

Cynon Valley's constituency and some of the waterfront developments in the bottom half of my region, in Barry and Cardiff, give people an understanding of heritage and the economic impacts of various aspects of life in a bygone era. Linking in tourism is an integral part of ensuring that that bygone era is kept alive. How do you see your department working with that of your colleague the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science, who is responsible for tourism, to ensure that there is no disconnect between the efforts of the two departments so that we get the best bang for our buck?

Huw Lewis: The Member is right to point to the central importance of co-operation across Government departments, and across a range of partnerships, so that we tailor our work to fit the community in question. This should ensure that we never attempt to fit a community's regeneration needs into the programme of a particular partner. As partners, we should come together to fit in with the needs of a community and work on a thought-out and agreed programme of regeneration that includes all of those areas of Government intervention that may be of relevance. To show a lead on that, my first instruction in my new portfolio has been to ask civil servants to ensure that, whenever we embark on any regeneration project, those elements of housing, regeneration and heritage are brought together as one. However, there are many other partners to engage with on this issue.

Rhodri Glyn Thomas: Yr wyf yn croesawu eich ymateb i Andrew R.T. Davies, a'ch ymrwymiad i weithio gyda'ch cyd-Weinidogion, yn benodol y Gweinidog sydd bellach â chyfrifoldeb am dwristiaeth. Yr wyf yn deall y pwynt yr oeddech yn ei wneud ynglŷn â phartneriaeth a pheidio â gorfodi cynlluniau ar gymunedau, ond a ydych yn derbyn mai un o'r strategaethau a oedd yn cael ei defnyddio i hyrwyddo twristiaeth yn ystod rhaglen 'Cymru'n Un' oedd twristiaeth ddiwylliannol? A ydych yn bwriadu parhau â'r rhaglen honno, a chydweithio â'ch cyd-Weinidogion i sicrhau bod hynny'n parhau a'n bod yn ceisio denu pobl yma ar sail ein diwylliant a'n treftadaeth?

dros Gwm Cynon a rhai o'r datblygiadau glan y dŵr yn hanner isaf fy rhanbarth i, yn y Barri a Chaerdydd, yn rhoi dealltwriaeth i bobl o dreftadaeth ac effeithiau economaidd gwahanol agweddau ar fywyd mewn oes a fu. Mae cysylltu twristiaeth yn rhan hanfodol o sicrhau bod y cyfnod hwnnw a fu yn cael ei gadw'n fyw. Sut ydych chi'n gweld eich adran chi yn gweithio gyda'ch cydweithiwr y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth, sy'n gyfrifol am dwristiaeth, er mwyn sicrhau nad oes unrhyw ddatgysylltu rhwng ymdrechion y ddwy adran fel ein bod yn cael y gwerth gorau am ein harian?

Huw Lewis: Mae'r Aelod yn iawn i dynnu sylw at bwysigrwydd canolog cyd-weithio ar draws adrannau'r Llywodraeth, ac ar draws ystod o bartneriaethau, fel ein bod yn teilwra ein gwaith i'r gymuned dan sylw. Dylai hyn sicrhau nad ydym byth yn ceisio ffitio anghenion adfywio cymuned i mewn i raglen partner penodol. Fel partneriaid, dylem ddod at ein gilydd i ymateb i anghenion y gymuned a gweithio ar raglen adfywio ystyrllon a chytûn sy'n cynnwys yr holl feysydd hynny o ymyrraeth Llywodraeth a all fod yn berthnasol. I ddangos arweiniad ar hynny, fy nghyfarwyddyd cyntaf yn fy mhortffolio newydd oedd gofyn i weision sifil sicrhau, pryd bynnag y byddwn yn dechrau ar unrhyw brosiect adfywio, bod yr elfennau hynny o dai, adfywio a threftadaeth yn cael eu dwyn at ei gilydd fel un. Fodd bynnag, mae llawer o bartneriaid eraill i ymgysylltu â hwy ar y mater hwn.

Rhodri Glyn Thomas: I welcome your response to Andrew R.T. Davies, and your commitment to working with your fellow Ministers, particularly the Minister who now has responsibility for tourism. I understand the point that you made regarding partnerships and not imposing schemes on communities, but do you accept that one of the strategies that was used to promote tourism as part of the 'One Wales' programme was cultural tourism? Do you intend to continue with that programme, and will you work with your fellow Ministers to ensure that that continues and that we try to attract visitors on the basis of our culture and our heritage?

Huw Lewis: There are so many aspects to this issue that it is difficult to know where to begin. However, you are right to say that there will be a commitment to continue with heritage-led regeneration and the way in which that feeds into how a local community with a proud heritage and past may engage with the economic possibilities of that heritage. Instead of current generations facing away from the heritage on their doorstep, as we see happening so often across Wales, we will begin a process of turning a community's heritage and its current citizens to face each other. In many instances across Wales, this process will be long and difficult. At present, citizens are not engaged with that heritage and do not think about the economic potential of it or about the constructive part that an amazing past has to play in their lives and those of their communities and families.

Huw Lewis: Mae cymaint o agweddau ar y mater hwn ei bod yn anodd gwybod lle i ddechrau. Fodd bynnag, yr ydych yn iawn i ddweud y bydd ymrwymiad i barhau ag adfywio a arweinir gan dreftadaeth a'r ffordd y mae'n bwydo i mewn i sut y gall cymuned leol sydd â hanes a threftadaeth falch ymgysylltu â phosibiliadau economaidd y dreftadaeth honno. Yn hytrach na bod cenedlaethau heddiw yn troi i ffwrdd o'r dreftadaeth sydd ar garreg eu drysau, fel rydym yn gweld yn digwydd mor aml ledled Cymru, byddwn yn dechrau proses o droi treftadaeth y gymuned a'i dinasyddion presennol i wynebu ei gilydd. Mewn llawer o achosion ar draws Cymru, bydd y broses hon yn hir ac yn anodd. Ar hyn o bryd, nid yw dinasyddion yn ymgysylltu â'r dreftadaeth honno ac nid ydynt yn meddwl am ei photensial economaidd neu am y rhan adeiladol sydd gan orffennol anhygoel i'w chwarae yn eu bywydau, a bywydau eu cymunedau a'u teuluoedd.

Cartrefi Mewn Parciau

2. Kirsty Williams: *Pa gynlluniau sydd gan y Gweinidog i ddefnyddio'r pwerau newydd sydd gan Lywodraeth Cymru i gynnig mwy o warchodaeth i'r rheini sy'n byw mewn Cartrefi mewn Parciau. OAQ(4)0006(HRH)*

Huw Lewis: I know that the Member for Brecon and Radnorshire has expressed a great deal of interest in this issue on many occasions, and I commend her for it. I am aware of the issues surrounding the present park home site licensing regime and the need to consider improving the protection afforded to vulnerable residents. I have been considering proposals for Assembly Bills in my portfolio. The First Minister will formally announce the Welsh Government's legislative programme on 12 July, and I could not pre-empt that.

2.30 p.m.

Kirsty Williams: I urge you to use all the influence that you have with the First Minister to ensure that legislation to afford better protection to those living in park homes is included in that statement. Many thousands of people the length and breadth of

Park Homes

2. Kirsty Williams: *What plans does the Minister have to use the new powers the Welsh Government has to afford more protection to those living in Park Homes. OAQ(4)0006(HRH)*

Huw Lewis: Gwn fod yr Aelod dros Frycheiniog a Sir Faesyfed wedi mynegi llawer o ddiddordeb yn y mater hwn ar sawl achlysur, a chymeradwyaf hi am hynny. Yr wyf yn ymwybodol o'r materion ynghylch trefn bresennol trwyddedu safleoedd cartrefi parc a'r angen i ystyried gwella sut yr eir ati i amddiffyn trigolion bregus. Yr wyf wedi bod yn ystyried cynigion ar gyfer Biliau'r Cynulliad yn fy mhortffolio. Bydd y Prif Weinidog yn cyhoeddi rhaglen ddeddfwriaethol Llywodraeth Cymru yn ffurfiol ar 12 Gorffennaf, ac ni allwn achub y blaen ar hynny.

Kirsty Williams: Rwy'n eich annog i ddefnyddio pob dylanwad sydd gennych â'r Prif Weinidog i sicrhau bod deddfwriaeth er mwyn rhoi gwell gwarchodaeth i'r rhai sy'n byw mewn cartrefi mewn parciau yn cael ei chynnwys yn y datganiad hwnnw. Mae

Wales choose park homes as their accommodation and they are a significant part of the housing stock in Wales, yet they are largely unregulated. If you are successful in persuading the First Minister to legislate in this area, would you be looking at principles around a fit and proper persons test for those who own the park homes; a renewed modern licensing regime; new and modern implied terms and conditions; and, proper powers of enforcement that give those people who, as you said, are often elderly and vulnerable the protection that they need from somewhat unscrupulous park owners?

Huw Lewis: The Member seeks to draw me perhaps a little too much on this agenda. As I said, the First Minister will make his announcements on 12 July. However, as regards any kind of legislative proposal in my portfolio, I will be seeking to make good law, and good law would have the residents at the heart of it.

Darren Millar: I welcome very much your response to the leader of the Welsh Liberal Democrats, but you are also aware, I am sure, of the unlawful occupation of caravans that is taking place in my constituency, where holiday parks are very often being used as a low-cost housing solution for many individuals. This puts pressure, given the resulting hidden population, on the services provided by the local NHS and local authorities. What discussions have you had with the UK Government to seek to resolve that situation, given that it is very much a matter of enforcement of holiday park licenses?

Huw Lewis: My opening comments to any conversation with the UK Government would begin with an appeal for it to lessen the pressure on those on low incomes in particular who are facing up to all sorts of difficulties as regards the affordability of decent accommodation for them and their families. The recent regulatory and benefits changes being announced by the UK Government fill us all with a great deal of apprehension in terms of how people are going to manage to get by when it comes to paying for decent accommodation. I

miloedd o bobl ar hyd a lled Cymru yn dewis cartrefi mewn parciau fel eu cartref ac maent yn rhan sylweddol o'r stoc dai yng Nghymru, ac eto, i raddau helaeth, nid ydynt yn cael eu rheoleiddio. Os ydych yn llwyddo i ddwyn perswâd ar y Prif Weinidog i ddeddfu yn y maes hwn, a fydddech yn edrych ar egwyddorion o gwmpas prawf pobl addas a phriodol ar gyfer y rhai sy'n berchen ar y cartrefi mewn parciau; cyfundrefn drwyddedu fodern newydd; telerau ac amodau newydd a modern; a, phwerau gorfodi priodol sy'n amddiffyn y bobl hynny sydd, fel y dywedoch, yn aml yn oedrannus ac yn agored i niwed, rhag perchenogion parciau diegwyddor?

Huw Lewis: Mae'r Aelod yn ceisio fy narbwylllo ychydig yn ormod ar yr agenda hon. Fel y dywedais, bydd y Prif Weinidog yn gwneud ei gyhoeddiadau ar 12 Gorffennaf. Fodd bynnag, o ran unrhyw fath o gynnig deddfwriaethol yn fy mhortffolio, byddaf yn ceisio gwneud cyfraith dda, a byddai trigolion yn ganolog i gyfraith dda.

Darren Millar: Rwy'n croesawu'n fawr eich ymateb i arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, ond yr ydych hefyd yn ymwybodol, rwy'n siŵr, o feddiannaeth anghyfreithlon carafanau sy'n digwydd yn fy etholaeth, lle mae parciau gwyliau yn aml iawn yn cael eu defnyddio fel ateb tai cost isel ar gyfer llawer o unigolion. Mae hyn yn rhoi pwysau, o ystyried y boblogaeth gudd sy'n deillio o hyn, ar y gwasanaethau a ddarperir gan y GIG lleol ac awdurdodau lleol. Pa drafodaethau yr ydych wedi'u cael gyda Llywodraeth y DU i geisio datrys y sefyllfa honno, gan ei fod yn sicr yn fater o orfodi trwyddedau parciau gwyliau?

Huw Lewis: Byddai fy sylwadau agoriadol i unrhyw sgwrs gyda Llywodraeth y DU yn dechrau ag apêl iddi leihau'r pwysau ar y rhai sydd ar incwm isel yn benodol sy'n wynebu pob math o anawsterau o ran fforddiadwyedd llety gweddus ar eu cyfer hwy a'u teuluoedd. Mae'r newidiadau diweddar i reoliadau a budd-daliadau sy'n cael eu cyhoeddi gan Lywodraeth y DU yn ein llenwi ni i gyd gyda llawer iawn o bryder o ran sut mae pobl yn mynd i lwyddo i ymdopi pan ddaw hi i dalu am lety gweddus. Rwy'n rhagweld, heb ail-feddlwl ar ran Llywodraeth y DU, y bydd

anticipate that without a rethink on the part of the UK Government, people will find themselves being ratcheted down the housing ladder with regard to the quality of their accommodation, and the pressure in terms of the problems that you have mentioned, and are quite rightly concerned about, will only increase. However, I am willing to work with all partners in Wales to alleviate the pressures that lead to the kinds of situations that you mentioned. These things must be cleared up.

Jocelyn Davies: Park homes should never be confused with caravans. We would all support you in any attempt to rid the park home sector of those landlords that make some residents' lives an absolute misery. As there has already been a consultation on this matter—I take on board the fact that you cannot say anything in advance of the First Minister's announcement—will you commit to exploring every avenue with local authorities so that this sector can be rid of those rogue landlords?

Huw Lewis: Rogue landlords in this and any other part of the rented housing sector in Wales are something that we would all wish to be rid of. I am sure that there is consensus across the Chamber—I am hearing it today—as to the way forward on this issue. The Member can rest assured that park homes will be at the centre of the agenda.

Blaenoriaethau

3. Paul Davies: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am ei flaenoriaethau ar gyfer Pedwerydd tymor y Cynulliad. OAQ(4)0010(HRH)*

Huw Lewis: I thank the Member for Preseli Pembrokeshire for the question. I am committed to fulfilling the manifesto commitments that are set out across my portfolio. These include, among other things, wider access to high—quality arts for all; maximising participation and performance in sport; delivering the extra homes that we require to meet increased housing need; and investing in infrastructure renewal and regeneration of Wales's communities.

pobl yn cael eu hunain yn cael eu tynnu i lawr yr ysgol dai o ran ansawdd eu llety, a bydd y pwysau o ran y problemau yr ydych wedi sôn amdanynt, ac yn ddigon teg yn poeni amdanynt, ond yn cynyddu. Fodd bynnag, rwy'n barod i weithio gyda phob partner yng Nghymru i leihau'r pwysau sy'n arwain at y mathau o sefyllfaoedd a grybwyllwyd gennych. Mae'n rhaid i'r pethau hyn gael eu datrys.

Jocelyn Davies: Ni ddylai cartrefi mewn parciau gael eu cymysgu â charafanau byth. Byddem i gyd yn eich cefnogi mewn unrhyw ymgais i gael gwared o'r sector cartrefi mewn parciau y landlordiaid hynny sy'n gwneud bywydau rhai trigolion yn ddiflastod llwyr. Gan fod ymgynghoriad eisoes wedi bod ar y mater hwn—rwy'n derbyn y ffaith na allwch ddweud unrhyw beth cyn cyhoeddiad y Prif Weinidog—a wnewch chi ymrwymo i archwilio pob llwybr gydag awdurdodau lleol fel y gall y sector hwn gael gwared ar y landlordiaid twyllodrus hynny?

Huw Lewis: Byddem i gyd yn dymuno cael gwared ar landlordiaid twyllodrus o'r sector hwn ac unrhyw ran arall o'r sector tai rhent yng Nghymru. Rwy'n siŵr bod consensws ar draws y Siambr—rwy'n ei glywed heddiw—ynghylch y ffordd ymlaen ar y mater hwn. Gall yr Aelod fod yn sicr y bydd cartrefi mewn parciau yn ganolog i'r agenda.

Priorities

3. Paul Davies: *Will the Minister make a statement on his priorities for the Fourth Assembly term. OAQ(4)0010(HRH)*

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod dros Breseli Sir Benfro am y cwestiwn. Rwy'n ymrwymedig i gyflawni'r ymrwymiadau maniffesto ar draws fy mhorthfolio. Mae'r rhain yn cynnwys, ymhlith pethau eraill, mynediad ehangach i gelfyddydau o ansawdd uchel i bawb; manteisio i'r eithaf ar gyfranogiad a pherfformiad mewn chwaraeon; darparu'r cartrefi ychwanegol sydd eu hangen arnom i ddiwallu'r angen cynyddol am dai; a buddsoddi mewn gwaith adnewyddu seilwaith ac adfywio cymunedau Cymru.

Paul Davies: Thank you for that response, Minister. Promoting culture in our communities is essential and I am pleased to hear that that will be one of your main priorities as Minister. It is great news that Theatr Gwaun in Fishguard in my constituency has now reopened its doors under the new name '4U at Theatr Gwaun'. The campaign to keep Theatr Gwaun open was fought hard by local campaigners and had the backing of a number of celebrities. Of course, such venues offer important educational and cultural facilities that are essential for small towns, and I think that they play an important part in helping to build community cohesion. I am sure that the Minister agrees with this view, but will he detail what the Welsh Government is doing to support venues such as Theatr Gwaun, and particularly those threatened with closure?

Huw Lewis: In tough times, I can assure the Member that all such issues will be dealt with on their merits and that my door remains open for direct discussion about the problems that any community-based arts organisation such as Theatr Gwaun might be facing. We all understand that we are living in very tough times and that, in that context, difficult choices have to be made from time to time. However, I think that you commented that this is not just about the provision of theatre performance, but community cohesion and quality of life, and I am very much attuned to that sort of debate.

Lynne Neagle: Minister, I am sure that you are well aware of my dissatisfaction at the Arts Council of Wales's and your predecessor's handling of the recent investment review. [*Laughter.*] Seriously, I would like to ask for an update on the Welsh Labour manifesto commitment to review theatre in education in Wales. Can I ask for your assurance that underpinning that review will very firmly be the principle of access for children and young people in our most deprived communities, many of whom would never experience theatre without organisations such as Theatr Gwent?

Paul Davies: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Mae hyrwyddo diwylliant yn ein cymunedau yn hanfodol ac rwy'n falch o glywed y bydd hynny'n un o'ch prif flaenoriaethau fel Gweinidog. Mae'n newyddion gwych bod Theatr Gwaun yn Abergwaun yn fy etholaeth bellach wedi ailagor ei drysau dan yr enw newydd '4U at Theatr Gwaun'. Brwydrodd ymgyrchwyr lleol yn galed mewn ymgyrch i gadw Theatr Gwaun ar agor ac roedd cefnogaeth gan nifer o enwogion. Wrth gwrs, mae lleoliadau o'r fath yn cynnig cyfleusterau addysgol a diwylliannol pwysig sy'n hanfodol ar gyfer trefi bach, ac rwy'n meddwl eu bod yn chwarae rhan bwysig yn helpu i adeiladu cydlyniant cymunedol. Rwy'n siŵr bod y Gweinidog yn cytuno â'r farn hon, ond a wnaiff roi manylion am yr hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i gefnogi lleoliadau fel Theatr Gwaun, ac yn enwedig y rhai sydd dan fygythiad o gael eu cau?

Huw Lewis: Mewn cyfnod anodd, gallaf sicrhau'r Aelod y bydd yr holl faterion o'r fath yn cael eu trin yn ôl eu haeddiant a bod fy nrws yn dal i fod ar agor ar gyfer trafodaeth uniongyrchol am y problemau y gallai unrhyw sefydliad celfyddydol yn y gymuned fel Theatr Gwaun eu hwynebu. Yr ydym i gyd yn deall ein bod yn byw mewn cyfnod anodd iawn ac, yn y cyd-destun hwnnw, mae'n rhaid gwneud dewisiadau anodd o bryd i'w gilydd. Fodd bynnag, rwy'n meddwl eich bod wedi dweud nad oedd hyn yn ymwneud â darparu perfformiadau theatr yn unig, ond cydlyniant cymunedol ac ansawdd bywyd, ac rwy'n gyfarwydd iawn â thrafodaethau o'r fath.

Lynne Neagle: Weinidog, rwy'n siŵr eich bod yn ymwybodol iawn o fy anfodlonrwydd ynghylch sut y bu i Gyngor Celfyddydau Cymru a'ch rhagflaenydd ddelio â'r adolygiad buddsoddiad diweddar. [*Chwerthin.*] O ddifrif, hoffwn ofyn am y wybodaeth ddiweddaraf am ymrwymiad maniffesto Llafur Cymru i adolygu theatr mewn addysg yng Nghymru. A gaf i ofyn am eich sicrwydd y bydd yr egwyddor o fynediad ar gyfer plant a phobl ifanc yn ein cymunedau mwyaf difreintiedig yn sail cadarn i'r adolygiad hwnnw, gan na fyddai llawer ohonynt byth yn profi theatr heb

sefydliadau fel Theatr Gwent?

Huw Lewis: I thank the Member for Torfaen for that question. [*Laughter.*] Perhaps Members now have some inkling— [*Laughter.*]

You mentioned the previous Minister and the stance that he took, and, at this point, I am tempted to ask the previous Minister to take the lectern to answer this question. On theatre in education, as the Member is aware, the Arts Council of Wales has taken a look at this. You quite rightly point to the manifesto commitment that we made in the run—up to the election to ensure that there is a review of policy with regard to theatre in education. I hope that you will understand that it is very early days yet, but I will be seeking a conclusion to that review as swiftly as possible so that we do not let communities down when it comes to the process of our decision making. However, I would reiterate that we are in difficult times and that reviews do not always produce the answers that everyone might wish for.

Ieuan Wyn Jones: Fe'ch clywais yn cyfeirio yn eich ateb i Paul Davies at yr angen i adfywio cymunedau. Wrth gwrs, un ardal a neilltuwyd yn ardal strategol o dan y Llywodraeth ddiwethaf oedd Môn a Menai. A wnech gadarnhau y byddwch yn parhau i gefnogi cynlluniau Môn a Menai? Yr wyf yn siŵr y byddwch yn ymwybodol, Weinidog, o lwyddiant yr ardal yn denu llongau pleser i Gaergybi—daeth 12 ohonynt y llynedd a 18 eleni. Mae'n amlwg bod denu mwy o longau pleser yn dod â budd economaidd i'r ardal. Er mwyn symud ymlaen at y cam nesaf, bydd angen buddsoddi mwy mewn cryfhau'r angorfa yng Nghaergybi. A fyddwch yn fodlon trafod â Môn a Menai pa gymorth y byddwch yn gallu ei ddarparu i hyrwyddo hynny?

Huw Lewis: Of course, yes. Môn a Menai remains a central pillar of our efforts with regard to area-based regeneration across Wales. It is an exciting programme and a great team of people that has achieved much. However, there is much more yet to be done. I look forward to meeting local members—

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod dros Dorfaen am y cwestiwn hwnnw. [*Chwerthin.*] Mae gan Aelodau bellach ryw syniad— [*Chwerthin.*]

Gwnaethoch sôn am y Gweinidog blaenorol a'i safbwynt, ac, ar hyn o bryd, rwy'n cael fy nhemtio i ofyn i'r Gweinidog blaenorol gymryd y ddarllenfa i ateb y cwestiwn hwn. Ar theatr mewn addysg, fel mae'r Aelod yn ymwybodol, mae Cyngor Celfyddydau Cymru wedi edrych ar hyn. Yr ydych yn llygad eich lle yn cyfeirio at ymrwymiad y maniffesto a wnaethom yn y cyfnod yn arwain at yr etholiad er mwyn sicrhau bod adolygiad o bolisi mewn perthynas â theatr mewn addysg. Rwy'n gobeithio y byddwch yn deall ei bod yn ddyddiau cynnar iawn hyd yn hyn, ond y byddaf yn gofyn am gasgliad i'r adolygiad hwnnw cyn gynted â phosibl fel nad ydym yn siomi cymunedau pan ddaw at y broses o wneud ein penderfyniad. Fodd bynnag, hoffwn ailadrodd ein bod mewn cyfnod anodd ac nad yw adolygiadau bob amser yn cynhyrchu'r atebion y gall pawb fod am eu cael.

Ieuan Wyn Jones: I heard you refer to the need to regenerate communities in your answer to Paul Davies. Of course, one area that was designated a strategic area under the previous Government was Môn a Menai. Will you confirm that you will continue to support Môn a Menai schemes? I am sure that you are aware, Minister, of the success of the area in attracting cruise ships to Holyhead—there were 12 of them last year and 18 this year. It is obvious that attracting a greater number of cruise ships brings economic benefit in its wake. In order to move forward to the next step, there will need to be more investment in strengthening the mooring at Holyhead. Will you be willing to discuss with Môn a Menai what assistance you will be able to provide to promote that?

Huw Lewis: Wrth gwrs. Mae Môn a Menai yn parhau i fod yn golofn ganolog i'n hymdrechion o ran adfywio ar sail ardal ledled Cymru. Mae'n rhaglen gyffrous ac yn dŵm mawr o bobl sydd wedi cyflawni llawer. Fodd bynnag, mae angen gwneud llawer mwy eto. Edrychaf ymlaen at gwrdd ag

among others—who have interests in that area to discuss what may unfold over the next Assembly term. I believe that there is a huge potential to build on what has gone before, but also to introduce some new impetus in terms of the potential of what Môn a Menai can deliver for communities on the island of Anglesey and the region of north—west Wales generally.

Vaughan Gething: I am sure that you will agree, Minister, that a decent affordable home is essential to the health and wellbeing of people and communities. As you recognised in your response to Darren Millar, unfortunately the squeeze on public funding and benefit changes by the UK coalition Government will mean that more people in Wales will experience increased housing need and potentially increased homelessness. I recognise that, since devolution, the Welsh Government has invested over £100 million in supporting affordable homes within Cardiff; however, can the Minister confirm what progress has been made against our manifesto commitment to promote mutual ownership of housing, including the consideration of the new foundations model as a means of helping to increase sustainable social housing provision across Wales?

Huw Lewis: I thank the Member for Cardiff South and Penarth for that. He is quite right to highlight the importance of mutual home ownership that is, in terms of practical delivery, an as yet unexplored model of affordable home ownership within Wales. I have already met several times with officials and with the Wales Co-operative Centre to consider how we can begin to develop the co-operative model of housing in Wales. Given the economic circumstances in which we find ourselves and, more importantly, in which families find themselves, we must now seek every avenue possible to provide affordable homes, not just through the traditional routes of affordable rents and tenancies, but also affordable home ownership. It is important to underline and to urge people to understand that the new foundations model—the co-operative model of housing—is a form of home ownership that has permanent affordability built into it. Co-operative homeowners are homeowners; they are not

aelodau lleol—ymhlith eraill—sydd â diddordeb yn yr ardal honno i drafod yr hyn a allai ddigwydd yn ystod tymor nesaf y Cynulliad. Credaf fod potensial enfawr i adeiladu ar yr hyn sydd wedi digwydd o'r blaen, ond hefyd i gyflwyno ysgogiad newydd o ran potensial yr hyn y gall Môn a Menai ei ddarparu i gymunedau ar Ynys Môn ac yn rhanbarth y gogledd-orllewin yn gyffredinol.

Vaughan Gething: Rwy'n siŵr y byddwch yn cytuno, Weinidog, fod cartref fforddiadwy gweddus yn hanfodol i iechyd a lles pobl a chymunedau. Fel y gwnaethoch gydnabod yn eich ateb i Darren Millar, yn anffodus bydd y wasgfa ar arian cyhoeddus a newidiadau i fudd-daliadau gan Lywodraeth glymblaid y DU yn golygu y bydd mwy o bobl yng Nghymru yn profi mwy o angen am dai ac o bosibl mwy o ddigartrefedd. Rwy'n cydnabod bod Llywodraeth Cymru, ers datganoli, wedi buddsoddi dros £100 miliwn i gefnogi tai fforddiadwy yng Nghaerdydd; fodd bynnag, a all y Gweinidog gadarnhau pa gynnydd sydd wedi'i wneud yn erbyn ymrwymiad ein maniffesto i hybu cydberchnogaeth tai, gan gynnwys ystyried y model sylfeini newydd fel modd o helpu i gynyddu darpariaeth tai cymdeithasol cynaliadwy ledled Cymru?

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod dros Dde Caerdydd a Phenarth am hynny. Mae'n hollol iawn i dynnu sylw at bwysigrwydd perchenogaeth gydfuddiannol, sydd, o ran darparu ymarferol, yn fodel heb ei archwilio eto o berchenogaeth cartref fforddiadwy yng Nghymru. Rwyf eisoes wedi cwrdd sawl gwaith â swyddogion ac â Chanolfan Gydweithredol Cymru i ystyried sut y gallwn ddechrau datblygu model cydweithredol ar gyfer tai yng Nghymru. O ystyried yr amgylchiadau economaidd sydd ohoni ac, yn bwysicach, y mae teuluoedd yn eu cael eu hunain ynddi, mae'n rhaid i ni bellach geisio pob dull posibl i ddarparu tai fforddiadwy, nid yn unig drwy'r dulliau traddodiadol o renti a thenantiaethau fforddiadwy, ond hefyd berchenogaeth fforddiadwy. Mae'n bwysig pwysleisio ac annog pobl i ddeall bod y model sylfeini newydd—y model cydweithredol o dai—yn ffurf o berchenogaeth sydd â fforddiadwyedd parhaol yn rhan ohono. Mae perchenogion tai

tenants. Therefore, this will be a wholly new option for people who find it difficult to get onto the traditional home ownership ladder via a mortgage; there will be another option for them. Of course, it would all depend on certain things being got right, such as the regulatory environment that we would need to construct, and the release of land, particularly public land, would be central to the success of such a scheme.

Modelau Rôl ym Maes Chwaraeon

4. Julie Morgan: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am effaith modelau rôl ym maes chwaraeon ar lefelau iechyd a ffïrwydd yng Nghymru. OAQ(4)0003(HRH)*

Huw Lewis: I thank the Member for Cardiff North for the question. I can only agree that sporting role models are vitally important to our aim of creating a more active and healthy nation, as they help to inspire people, particularly young people, to get involved in sport and become more physically active.

Julie Morgan: I thank the Minister for his reply. Does he agree that Fred Keenor's achievements in leading Cardiff City to a win in the FA Cup in 1927, despite being wounded in the Somme 10 years previously, makes him an outstanding role model? That is the only time that a team from Wales has ever won the FA Cup and that makes him a role model not just for Cardiff, but for Wales as a whole. Will the Minister meet me and other Members to discuss an appropriate way to commemorate him?

Huw Lewis: I think that we can hear the tide of cross-party consensus; there was a rumble around the Chamber just then. I will confine that to—[*Laughter.*] Oh dear.

Those associated with Swansea in any way at all will agree that they are now in the limelight and I am sure that they would not wish for the Cardiff fan base to be robbed of the nostalgia of 1927. In terms of our meeting, the answer is 'yes'. In terms of stopping digging, the answer is 'yes'. [*Laughter.*] I look forward to meeting with the Member and other partners that we should bring together to talk about a fitting

cydweithredol yn berchnogion tai; nid ydynt yn denantiaid. Felly, bydd hyn yn ddewis cwbl newydd ar gyfer pobl sy'n ei chael yn anodd cael troed ar yr ysgol berchenogaeth draddodiadol drwy forgais; bydd dewis arall ar eu cyfer. Wrth gwrs, byddai hyn i gyd yn dibynnu ar gael rhai pethau'n iawn, fel yr amgylchedd rheoleiddio a fyddai angen arnom i adeiladu, a byddai rhyddhau tir, yn enwedig tir cyhoeddus, yn ganolog i lwyddiant cynllun o'r fath.

Sporting Role Models

4. Julie Morgan: *Will the Minister make a statement on the impact of sporting role models on levels of health and fitness in Wales. OAQ(4)0003(HRH)*

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod dros Ogledd Caerdydd am y cwestiwn. Ni allaf ond cytuno bod modelau rôl chwaraeon yn hanfodol bwysig at ein nod o greu cenedl fwy heini ac iach, gan eu bod yn helpu i ysbrydoli pobl, yn enwedig pobl ifanc, i gymryd rhan mewn chwaraeon a dod yn fwy actif yn gorfforol.

Julie Morgan: Diolch i'r Gweinidog am ei ateb. A yw'n cytuno bod cyflawniadau Fred Keenor yn arwain Clwb Pêl-droed Caerdydd i ennill yn y Cwpan FA yn 1927, er gwaethaf cael ei anafu yn y Somme 10 mlynedd cyn hynny, yn ei wneud yn fodel rôl rhagorol? Dyna'r unig adeg y mae tîm o Gymru erioed wedi ennill Cwpan yr FA, ac mae hynny'n ei wneud yn fodel rôl nid yn unig i Gaerdydd, ond i Gymru gyfan. A wnaiff y Gweinidog gwrdd â mi ac Aelodau eraill i drafod ffordd briodol i gofio amdano?

Huw Lewis: Rwy'n meddwl y gallwn glywed ton o gonsensws ar draws y pleidiau; clywyd murmur o gwmpas y Siambr. Cyfyngaf hynny i—[*Chwerthin.*] O diar.

Bydd y rhai sy'n gysylltiedig ag Abertawe mewn unrhyw ffordd o gwbl yn cytuno mai nhw sydd yn awr yn llygad y cyhoedd ac rwy'n siŵr na fyddent am rwystro cefnogwyr Caerdydd rhag cofio 1927. O ran ein cyfarfod, yr ateb yw 'iawn'. O ran rhoi'r gorau i gloddio, yr ateb yw 'iawn'. [*Chwerthin.*] Rwy'n edrych ymlaen at gwrdd â'r Aelod a phartneriaid eraill y dylem ddod â hwy at ei gilydd i siarad am deyrnged addas i

tribute to a great man.

ddyn mawr.

2.45 p.m.

Andrew R.T. Davies: Many sporting role models that young people look up to are coaches, referees and officials who turn out on a Sunday morning or a damp evening for training, and not the superstars that instantly spring to mind. In your role as Minister, what assistance are you able to afford voluntary sporting clubs to try to increase the number of trained coaches and helpers who can assist these clubs to flourish? The previous Government had quite specific policies on this, and now that you are the Minister with responsibility, I would be interested to know how you will take forward such initiatives.

Andrew R.T. Davies: Hyfforddwyr, dyfarnwyr a swyddogion sy'n dod allan ar fore Sul neu noson wlyb i sesiynau hyfforddiant yw llawer o'r modelau rôl o fyd chwaraeon y mae pobl ifanc yn edrych atynt am arweiniad, ac nid y sêr byd-enwog sy'n dod i'r meddwl yn gyntaf. Yn eich rôl fel Gweinidog, pa gymorth allwch chi fforddio ei roi i glybiau chwaraeon gwirfoddol i geisio cynyddu nifer yr hyfforddwyr a'r cynorthwywyr hyfforddedig a all helpu'r clybiau hyn i ffynnu? Roedd gan y Llywodraeth flaenorol bolisiau eithaf penodol ar hyn, ac yn awr mai chi yw'r Gweinidog sydd â chyfrifoldeb am hyn, byddai gennyf ddiddordeb cael gwybod sut y byddwch yn datblygu mentrau o'r fath.

Huw Lewis: As the Member says, these unsung, unpaid and often unthanked people are the bedrock on which all sporting activity rests. Whatever we can do to recognise the efforts that they make to encourage more people to step forward and so on will be critical. There are many avenues by which we could do this—through our community-based regeneration programmes, through Sport Wales, through the conversations that we have between Members here, as well as through our local authority partners. There are also lots of different ways in which the third sector can become involved. The list of avenues by which we could do more is great, but I will mention one in particular. I announced on radio the other day that the British Olympic Association is currently looking around Wales for inspiring people within their communities to be torch bearers for the Olympics as the Olympic flame travels around Wales. That could serve as a great tribute for people, for them to gain recognition within their communities and to show inspiration, because the Olympic flame is about inspiration. We should engage our most inspirational coaches and supporters in that task.

Huw Lewis: Fel y dywed yr Aelod, y bobl di-glod, di-dâl ac yn aml diddiolch hyn yw sylfeini pob gweithgaredd chwaraeon. Bydd beth bynnag y gallwn ei wneud i gydnabod eu hymdrechion i annog mwy o bobl i gamu ymlaen ac ati yn hanfodol. Mae yna lawer o ffyrdd y gallem wneud hyn—drwy ein rhaglenni adfywio yn y gymuned, drwy Chwaraeon Cymru, drwy'r sgysiau a geir rhwng Aelodau yma, yn ogystal â thrwy ein partneriaid awdurdod lleol. Mae yna hefyd lawer o wahanol ffyrdd y gall y trydydd sector gymryd rhan. Mae'r rhestr o ffyrdd y gallem wneud rhagor yn hirfaith, ond rwyf am sôn am un ffordd yn arbennig. Cyhoeddais ar y radio y diwrnod o'r blaen fod Cymdeithas Olympaidd Prydain yn chwilio ym mhob rhan o Gymru ar hyn o bryd am bobl ysbrydoledig yn eu cymunedau i gludo fflag y Gemau Olympaidd wrth i'r fflam Olympaidd deithio ledled Cymru. Gallai hynny fod yn deyrnged wych i bobl, er mwyn iddynt gael cydnabyddiaeth yn eu cymunedau a chynnig ysbrydoliaeth, oherwydd mai nod y fflam Olympaidd yw ysbrydoli pobl. Dylem sicrhau bod ein hyfforddwyr a'n cefnogwyr mwyaf ysbrydoledig yn rhan o'r dasg honno.

Bethan Jenkins: Will the Minister support me and thousands of Welsh football fans in backing role model Neville Southall and the Football Association of Wales in their efforts

Bethan Jenkins: A wnaiff y Gweinidog fy nghefnogi i a miloedd o gefnogwyr pêl-droed yng Nghymru drwy gefnogi ymdrechion y model rôl Neville Southall a Chymdeithas

not to send a Great Britain football team to the Olympics? Does he recognise that this move poses a great threat to the independence of FAW, and will he make representations to the English Football Association and to the Olympic committee on this particular issue?

Huw Lewis: No; that is a matter for the Football Association of Wales, not for Government. The only comment that I would add is that I sincerely hope that the debate surrounding this issue as the days roll on towards the Olympic Games produces a little less heat and a bit more light.

Polisi Tai

5. Antoinette Sandbach: *A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am bolisi Llywodraeth Cymru ar gyfer tai yn y Gogledd. OAQ(4)0015(HRH)*

Huw Lewis: My priorities are set out in our housing strategy and reflect the need to improve people's lives in Wales through increasing housing supply to meet demand, improving the quality of the stock across all tenures and improving the efficiency of housing services, particularly for those in greatest need.

Antoinette Sandbach: Minister, do you agree that communities in north Wales would be better served by housing policies that could accommodate the natural growth of communities over time? We have just heard the Minister for Environment and Sustainable Development talk about sustainability cross-cutting across departments. There are nearly 2,000 empty homes in Conwy and Denbighshire and, in the absence of substantial inward migration, the proposed greenfield development at Bodelwyddan for 1,700 homes, which will effectively double the village's population, is inappropriate and cannot possibly represent sustainable development.

Huw Lewis: I remind the Member that the Bodelwyddan housing site development is a matter for Denbighshire County Council and was in its local development plan. I am

Bêl-droed Cymru i beidio ag anfon tîm pêl-droed ar gyfer Prydain Fawr i'r Gemau Olympaidd? A yw'n cydnabod bod y cam hwn yn fygythiad mawr i annibyniaeth yr FAW, ac a fydd yn gwneud sylwadau i Gymdeithas Bêl-droed Lloegr a phwyllgor y Gemau Olympaidd ar y mater penodol hwn?

Huw Lewis: Na, mae hynny'n fater i Gymdeithas Bêl-droed Cymru, nid y Llywodraeth. Yr unig sylw yr hoffwn ei ychwanegu yw fy mod yn mawr obeithio, wrth inni agosáu at y Gemau Olympaidd, y bydd y ddatl ynghylch y mater hwn yn taflu mwy o oleuni ar y sefyllfa, yn hytrach na chreu cynnwrf.

Housing Policy

5. Antoinette Sandbach: *Will the Minister make a statement on the Welsh Government's policy for housing in North Wales. OAQ(4)0015(HRH)*

Huw Lewis: Mae fy mlaenoriaethau wedi'u nodi yn ein strategaeth dai ac maent yn adlewyrchu'r angen i wella bywydau pobl yng Nghymru drwy ddarparu mwy o dai er mwyn ateb y galw, gan wella ansawdd y stoc ar gyfer pob math o ddaliadaeth a gwella effeithlonrwydd gwasanaethau tai, yn enwedig ar gyfer y rhai sy'n wynebu'r angen mwyaf.

Antoinette Sandbach: Weinidog, a ydych yn cytuno y byddai cymunedau yn y gogledd yn cael eu gwasanaethu'n well gan bolisiau tai a allai ddarparu ar gyfer twf naturiol cymunedau dros amser? Rydym newydd glywed Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy yn siarad am sut y mae cynaliadwyedd yn fater trawsadrannol. Mae bron i 2,000 o gartrefi gwag yng Nghonwy a sir Ddinbych a, gan nad oes llawer o fewnfudo i'r ardal, mae'r datblygiad arfaethedig ar safle maes glas ym Modelwyddan ar gyfer 1,700 o gartrefi, a fydd yn dyblu poblogaeth y pentref i bob pwrpas, yn amhriodol ac nid yw'n cynrychioli datblygiad cynaliadwy.

Huw Lewis: Hoffwn atgoffa'r Aelod mai mater i Gyngor Sir Ddinbych yw'r datblygiad tai ym Modelwyddan ac roedd wedi'i gynnwys yn y cynllun datblygu lleol. Rwyf

unsure as to quite what the Member was referring to when she referred to the natural growth of housing. What is distinctly unnatural at the moment is the chronic housing shortage that the Welsh public faces, which has led to a crisis in affordability for many. There are also issues surrounding the quality of people's homes and the quality of life that flows from that. However, I agree that, particularly in parts of north Wales, we have an empty homes issue that we must address urgently. My manifesto commitment to an all-Wales empty homes initiative will be at the forefront of my programme of work. That will have a particular impact upon issues as they relate to north Wales.

Alun Ffred Jones: Yr ydych wedi cyfeirio at y prinder tai a'r argyfwng sy'n ein hwynebu. Mae tai gwag yn rhan o'r argyfwng hwnnw. Byddai gostwng treth ar werth ar adnewyddu tai yn hwb sylweddol i'r diwydiant ac yn helpu'r argyfwng. A yw'r Llywodraeth yng Nghaerdydd yn fodlon pwysu ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig i amrywio'r dreth ar werth, gan fod hynny o fewn rheolau'r Undeb Ewropeaidd ac wedi digwydd mewn rhai gwledydd ar y cyfandir?

Huw Lewis: I recognise the Member's concern over the issue of empty homes. Shelter's figures put the number of empty homes across Wales at 26,000. When you remember that the One Wales Government delivered 7,500 affordable homes, which is a good record, it gives you some idea of the scale of the problem presented to us by empty homes. I would, however, suggest to the Member that the bulk of the problem does not rest at the other end of the M4. I do not intend to spend too much of my time lobbying Westminster on solutions to this. Changes in VAT might be useful—they might provide impetus—but they will not solve this problem. We need an integrated initiative that models the problem of empty homes across Wales; the problem is not the same in Cardiff as it is in Holyhead or in the Rhondda. The problem differs, as does its magnitude. We must have an initiative that addresses local problems.

yn ansicr ynghylch beth yn union yr oedd yr Aelod yn cyfeirio ato wrth sôn am dwf naturiol o ran tai. Yr hyn sy'n amlwg yn annaturiol ar hyn o bryd yw'r prinder tai cronig sy'n wynebu'r cyhoedd yng Nghymru, sydd wedi arwain at argyfwng fforddiadwyedd i lawer o bobl. Mae materion hefyd yn codi ynghylch ansawdd cartrefi pobl a'u hansawdd bywyd yn sgîl hynny. Fodd bynnag, rwy'n cytuno bod gennym broblem o ran cartrefi gwag, yn enwedig mewn rhannau o'r gogledd, y mae'n rhaid inni fynd i'r afael â hi ar frys. Bydd yr ymrwymiad manifesto a gyflwynais ar fenter cartrefi gwag i Gymru gyfan yn rhan amlwg o'm rhaglen waith. Bydd hynny'n cael effaith benodol ar faterion sy'n berthnasol i'r gogledd.

Alun Ffred Jones: You referred to the housing shortage and the crisis facing us. Empty houses form part of that crisis. Reducing the rate of value added tax on home improvements would be a substantial boost to the industry and would help in this crisis. Is the Government in Cardiff willing to bring pressure to bear on the United Kingdom Government to vary VAT, as that is within European Union rules and has already been done in some countries on the continent?

Huw Lewis: Rwyf yn cydnabod pryder yr Aelod ynglŷn â chartrefi gwag. Yn ôl ffigurau Shelter, mae 26,000 o gartrefi gwag yng Nghymru. O gofio bod Llywodraeth Cymru'n Un wedi darparu 7,500 o gartrefi fforddiadwy, sy'n record dda, mae hynny'n rhoi rhyw fath o syniad ichi o faint y broblem y mae cartrefi gwag yn ei pheri inni. Hoffwn, fodd bynnag, awgrymu i'r Aelod nad yw'r rhan fwyaf o'r broblem i'w chael o reidrwydd ar ben arall yr M4. Nid wyf yn bwriadu treulio gormod o'm hamser yn lobbio San Steffan am atebion i hyn. Gallai newidiadau mewn TAW fod yn ddefnyddiol—gallent roi hwb i'r cyfeiriad cywir—ond ni fyddant yn datrys y broblem hon. Mae arnom angen menter integredig sy'n modelu'r broblem cartrefi gwag ledled Cymru; nid yw'r broblem yr un fath yng Nghaerdydd ag y mae yng Nghaerdydd neu yn y Rhondda. Mae'r broblem, a'i difrifoldeb, yn amrywio. Rhaid inni gael menter sy'n mynd i'r afael â phroblemau

I can reassure all Members that I will seek to integrate my portfolio around the problem. Therefore, if there are empty homes in a regeneration area, the empty homes initiative in that area will be an integral part of the regeneration programme that we will roll out. Indeed, heritage initiatives in that area will also be a part of trying to tackle the empty homes problem—an issue that may be relevant to the Member's constituency. I will remember him taking me on a swift guided tour of the town of Caernarfon and I hope to meet him there again soon to talk about the particular issues and opportunities that such a town, with a unique heritage, has to face and how we can address them.

Tai

6. Llyr Huws Gruffydd: *Pa gynlluniau sydd gan Lywodraeth Cymru i sicrhau bod yr angen lleol am dai yn cael ei ddiwallu mewn cymunedau yn y Gogledd. OAQ94)0017(HRH)*

Huw Lewis: It is the responsibility of local authorities in north Wales to set their strategic housing priorities, including how they intend to meet identified local housing need. I can tell the Member for North Wales that, since 2008, the Welsh Government has provided over £87 million to support the development of affordable housing in the north of Wales.

Llyr Huws Gruffydd: Mae'r awdurdodau lleol yn ymateb i amcangyfrifon poblogaeth Llywodraeth Cymru, ac mae'r rheini'n honni bod angen 31,650 o dai ychwanegol ar draws y gogledd erbyn 2023, sydd yn gyfwerth â chreu sir newydd o ran nifer y tai yn y gogledd. Mae hynny ar ben y miloedd ar filoedd sydd wedi'u codi yn y blynyddoedd diwethaf. Yr ydym wedi clywed am 1,700 o bosibl ym Modelwyddan, 800 yn Abergele, 200 yn Llanfairfechan a niferoedd tebyg mewn trefi a phentrefi eraill ar draws y gogledd. Fodd bynnag, ar sail pa angen y mae'r tai hyn yn cael eu hadeiladu? Nid oes angen lleol. Yr ydym wedi clywed am nifer y tai gwag sydd yn ein cymunedau. Felly, creu ystadau cymudo ac ychwanegu at y pwysau

lleol.

Gallaf sicrhau'r holl Aelodau y byddaf yn ceisio integreiddio fy mhortffolio i fynd i'r afael â'r broblem. Felly, os bydd cartrefi gwag mewn ardal adfywio, bydd y fenter cartrefi gwag yn yr ardal honno yn rhan annatod o'r rhaglen adfywio y byddwn yn ei chyflwyno. Yn wir, bydd mentrau treftadaeth yn yr ardal honno hefyd yn rhan o'r gwaith o geisio mynd i'r afael â'r broblem o ran cartrefi gwag—mater a all fod yn berthnasol i etholaeth yr Aelod. Rwy'n cofio'n dda iddo fynd â mi ar daith gyflym o amgylch tref Caernarfon, ac rwy'n gobeithio cwrdd ag ef yno eto yn fuan i siarad am y materion a'r cyfleoedd penodol y mae'n rhaid i dref o'r fath, gyda threftadaeth unigryw, eu hwynebu a sut y gallwn fynd i'r afael â hwy.

Housing

6. Llyr Huws Gruffydd: *What are the Welsh Government's plans to ensure that the local need for housing is met in communities in North Wales. OAQ(4)0017(HRH)*

Huw Lewis: Cyfrifoldeb awdurdodau lleol yn y gogledd yw gosod eu blaenoriaethau strategol o ran tai, gan gynnwys sut y maent yn bwriadu diwallu'r anghenion tai a nodwyd yn lleol. Gallaf gadarnhau i'r Aelod dros Ogledd Cymru fod Llywodraeth Cymru, ers 2008, wedi darparu dros £87 miliwn i gefnogi'r gwaith o ddatblygu tai fforddiadwy yn y gogledd.

Llyr Huws Gruffydd: Local authorities are responding to the Welsh Government's population estimates, which claim that 31,650 additional homes are required across north Wales by 2023, which is the equivalent of creating a new county in terms of the number of houses in north Wales. That is on top of the many thousands that have already been built over the last few years. We have heard of the potential for 1,700 in Bodolwyddan, 800 in Abergele, 200 in Llanfairfechan and similar numbers in other towns and villages across north Wales. However, on the basis of what need are these homes being built? There is no local demand. We have heard about the number of empty houses that exist in our communities.

annerbyniol ar ysgolion, ysbytai, gwasanaethau cymdeithasol, ein hiaith a'n diwylliant yw canlyniad yr amcangyfrifon gwallus hyn. A wnewch chi ailystyried hyn a rhoi pen ar y llanast mae'n ei greu?

Huw Lewis: I must admit to being stumped by the Member's stance on this. He seems to be telling me that people in north Wales need homes, but that he does not want homes in north Wales. Therefore, I am unclear as to the direction of his logic. It is clear to any dispassionate observer that there is a shortage of decent housing throughout the country, north Wales included. The characteristics and profile of that shortage differ from one part of Wales to another. In some parts, there is an over-reliance on the private rented sector—Rhyl is an example of that—and, in others, there is a severe empty property problem, and other parts of north Wales would be examples of that. The only way to get to grips with this is to model the problem and attack it from various fronts. I have already mentioned the empty property initiative that I hope to roll out over the coming period, and the new models of affordable home ownership, including a co-operative model of housing, innovative use of public land and other forms of finance that we can draw into the fight to ensure that all the citizens of Wales have a decent home. The Member and his party need to be clearer about their message when it comes to communicating with families who are finding it tough to get by, or are stuck in sub-standard accommodation, or are without accommodation at all.

Mark Isherwood: Of course, the empty homes strategy that the Welsh Government sponsored with Shelter was successful in some areas, and some local authorities have delivered encouraging initial results in that respect. Shelter identified 90,000-plus households in Wales that are currently on housing waiting lists, and housing associations and Care and Repair Cymru, together with the Centre for Regeneration Excellence in Wales, have said that we need 265,000 houses by 2026, including 101,000 affordable homes. Given that there has been a cut in the supply of affordable housing for various reasons, and that current funding for

Therefore, we are creating dormitory towns and adding to the unacceptable pressures on schools, hospitals, social services, our language and culture as a result of these flawed estimates. Will you reconsider this and put an end to the mess that it creates?

Huw Lewis: Rhaid imi gyfaddef bod safiad yr Aelod yn hyn o beth wedi fy nrysu'n llwyr. Mae fel petai'n dweud wrthyf bod angen cartrefi ar bobl yn y gogledd, ond nad yw am weld cartrefi'n cael eu codi yn y gogledd. Felly, nid wyf yn deal ei resymeg. Mae'n amlwg i unrhyw arsylwr diduedd fod prinder tai da ym mhob rhan o'r wlad, gan gynnwys yn y gogledd. Mae nodweddion a phroffil y prinder hwnnw yn amrywio o un rhan o Gymru i'r nesaf. Mewn rhai mannau, mae gorddibyniaeth ar y sector rhentu preifat—er enghraifft, yn y Rhyl—ac, mewn mannau eraill, mae problem ddifrifol o ran eiddo gwag, ac mae enghreifftiau o hynny mewn rhannau eraill o'r gogledd. Yr unig ffordd i fynd i'r afael â hyn yw drwy fodelu'r broblem ac ymosod arni o sawl cyfeiriad. Rwyf eisoes wedi sôn am y fenter eiddo gwag yr wyf yn gobeithio ei chyflwyno dros y cyfnod sydd i ddod, a'r modelau newydd o ran perchnogaeth ar gartrefi fforddiadwy, gan gynnwys model tai cydweithredol, defnyddio tir cyhoeddus mewn ffyrdd arloesol a mathau eraill o gyllid y gallwn fanteisio arnynt i sicrhau bod gan holl ddinasyddion Cymru gartrefi da. Mae angen i'r Aelod a'i blaid fod yn gliriach wrth gyfleu eu neges pan fyddant yn cyfathrebu â theuluoedd sy'n ei chael yn anodd ymdopi, neu sy'n gorfod byw mewn llety ansafonol, neu nad oes ganddynt lety o gwbl.

Mark Isherwood: Wrth gwrs, roedd y strategaeth cartrefi gwag a noddwyd gan Lywodraeth Cymru ynghyd â Shelter yn llwyddiannus mewn rhai ardaloedd, ac mae rhai awdurdodau lleol wedi sicrhau canlyniadau cychwynnol calonogol yn hynny o beth. Nododd Shelter fwy na 90,000 o aelodwydd yng Nghymru sydd ar restrau aros am dai ar hyn o bryd, ac mae cymdeithasau tai a Gofal a Thrwsio Cymru, ynghyd â Chanolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru, wedi dweud bod angen 265,000 o dai arnom erbyn 2026, gan gynnwys 101,000 o gartrefi fforddiadwy. O gofio y bu toriad yn y cyflenwad o dai fforddiadwy am wahanol

the social housing grant is facing further reductions, what action do you propose to encourage local authorities to undertake affordable housing viability assessments to ascertain the percentage of affordable housing that commercial developers can realistically deliver at local price:income ratios? How will your Government be allocating the £12 million provided by the UK Government as a Barnett consequential relating to the First Buy scheme? Will you spend that money on affordable housing in Wales, or will it be going elsewhere?

Huw Lewis: The Member is quite right to point to the need for good information and for modelling the profile of housing need across Wales. I want that to be robust, and I have asked officials to begin working on that. It is right to say that there are various figures that we can turn to for measuring the degree of need. One thing is clear: the need is real and urgent, and must be addressed. I will, of course, draw in all forms of funding that we can bring to bear upon this problem. However, we have to face up to the fact that, when we have a Westminster Government that is cutting the legs from under us on the capital spend that we might hope to invest in affordable housing and screwing down the lid on the life chances of the poorest in society by, for instance, cutting housing benefit, the Member must also, if he wants to be part of this conversation, turn to his colleagues in Westminster and say, 'Hold on—this is not going to help the most vulnerable people in our country'.

Blaenoriaethau

7. Mohammad Asghar: *A wnaiff y Gweinidog amlinellu ei flaenoriaethau ar gyfer chwaraeon yn ystod y chwe mis nesaf. OAQ(4)0014(HRH)*

Huw Lewis: I thank the Member for South Wales East. My priorities for sport over the next six months are to focus on taking forward our manifesto commitments so that we create more opportunities for people, especially the younger generation, to take

resymau, a bod y cyllid presennol ar gyfer y grant tai cymdeithasol yn debygol o gael ei leihau ymhellach, pa gamau yr ydych chi'n eu cynnig i annog awdurdodau lleol i gynnal asesiadau o hyfywedd tai fforddiadwy er mwyn canfod y ganran o dai fforddiadwy y gall datblygwyr masnachol ei darparu yn realistig yn unol â chymarebau pris:incwm lleol? Sut y bydd eich Llywodraeth yn dyrannu'r £12 miliwn a ddarparwyd gan Lywodraeth y DU fel swm canlyniadol o dan fformiwla Barnett yn sgîl cynllun First Buy? A fyddwch yn gwario'r arian hwnnw ar dai fforddiadwy yng Nghymru, ynteu a fydd yn cael ei wario ar rywbeth arall?

Huw Lewis: Mae'r Aelod yn llygad ei le wrth dynnu sylw at yr angen am wybodaeth dda a'r angen i fodelu proffil o'r angen am dai ledled Cymru. Rwyf am i hynny fod yn gadarn, ac rwyf wedi gofyn i swyddogion ddechrau gweithio ar hynny. Mae'n wir fod gwahanol ffigurau y gallwn eu defnyddio i fesur maint yr angen. Mae un peth yn glir: mae'r angen yn un gwirioneddol a dybryd, ac mae'n rhaid mynd i'r afael ag ef. Byddaf, wrth gwrs, yn manteisio ar bob math o gyllid y gallwn ei ddefnyddio wrth ymdrin â'r broblem hon. Fodd bynnag, mae'n rhaid inni wynebu'r ffaith, pan fod gennym Lywodraeth yn San Steffan sy'n gwneud toriadau llym i'r gwariant cyfalaf yr hoffem ei fuddsoddi mewn tai fforddiadwy ac sy'n cyflwyno mwy a mwy o gyfyngiadau ar gyfleoedd bywyd y rhai tlotaf yn y gymdeithas drwy, er enghraifft, dorri'r budd-dal tai, bydd hefyd yn rhaid i'r Aelod, os yw am fod yn rhan o'r sgwrs hon, droi at ei gyd Aelodau yn San Steffan a dweud, 'Arhoswch funud—nid yw hyn yn mynd i helpu'r bobl sydd fwyaf agored i niwed yn ein gwlad'.

Priorities

7. Mohammad Asghar: *Will the Minister outline his priorities for sport for the next six months. OAQ(4)0014(HRH)*

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod dros Ddwyrain De Cymru. Fy mlaenoriaethau ar gyfer chwaraeon dros y chwe mis nesaf yw canolbwyntio ar ddatblygu'r ymrwymadau a nodwyd yn ein manifestio er mwyn creu mwy o gyfleoedd i bobl, yn enwedig y

part in sport and become more physically active.

Mohammad Asghar: I was recently pleased to meet a European diplomat based in Wales who is eagerly lobbying his home country to base its pre-Olympic and pre-Paralympic training camps in Wales. I very much welcome the fact that the multi-sport Paralympic teams from Australia, New Zealand and South Africa will have their immediate pre-games training camps in Wales, while the Trinidad and Tobago Olympic committee is to base its team in Cardiff. What steps are the Welsh Government taking to ensure that teams that have yet to decide where they will be based prior to the 2012 games choose Wales?

3.00 p.m.

How will you work with Sport Wales to utilise the presence of these athletes in Wales to further your aims related to sport, such as increasing the level of participation in sports and physical activity among all age groups in this country?

Huw Lewis: It is really quite exciting for many communities across Wales that they will play host to some Olympic and Paralympic teams. I think that that will make quite an impact on young people in particular in those areas. I will be talking with all potential partners, including Sport Wales and local partners, to try to ensure that we really do make a fuss of our guests and are good hosts. We want to ensure that people know that they spent their Olympic training period in Wales, and that they take back a positive experience to their home nations. It is time for us to be enthusiastic about Wales's commitment to the Olympic Games.

Ann Jones: I am glad to hear you say that we will make sport available for everyone in all communities. Will you also consider other sporting activities that are not provided through clubs of any description? I am thinking in particular of the Rhyl Adventure

genhedlaeth iau, gymryd rhan mewn chwaraeon a bod yn fwy actif yn gorfforol.

Mohammad Asghar: Roeddwn yn falch yn ddiweddar o gael cwrdd â diplomydd Ewropeaidd sy'n byw yng Nghymru sy'n mynd ati'n eiddgar i lobïo ei famwlad i leoli ei gwersylloedd hyfforddi ar gyfer y gemau Olympaidd a'r gemau Paralympaidd yng Nghymru. Rwyf yn croesawu'n fawr y ffaith y bydd timau Paralympaidd ar gyfer pob math o gampau o Awstralia, Seland Newydd a De Affrica yn cynnal eu gwersylloedd i baratoi ar gyfer y gemau yng Nghymru, tra y bydd pwyllgor Olympaidd Trinidad a Tobago yn trefnu i'r tîm aros yng Nghaerdydd. Pa gamau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i sicrhau y bydd timau nad ydynt wedi penderfynu ar leoliad eto i baratoi ar gyfer gemau 2012 yn dewis Cymru?

Sut y byddwch yn gweithio gyda Chwaraeon Cymru i ddefnyddio presenoldeb yr athletwyr hyn yng Nghymru i ddatblygu eich nodau yn ymwneud â chwaraeon, megis cynyddu lefel y cyfranogiad mewn chwaraeon a gweithgarwch corfforol ymysg pob grŵp oedran yn y wlad hon?

Huw Lewis: Bydd llawer o gymunedau ledled Cymru yn estyn croeso i rai o'r timau Olympaidd a Pharalympaidd, a bydd hynny'n beth cyffrous iawn iddynt. Bydd hyn, yn fy marn i, yn cael cryn effaith ar bobl ifanc, yn enwedig yn yr ardaloedd hynny. Byddaf yn siarad â'r holl bartneriaid posibl, gan gynnwys Chwaraeon Cymru a phartneriaid lleol, i geisio sicrhau ein bod yn rhoi sylw teilwng i'n gwesteion a'n bod ni'n rhoi croeso cynnes iddynt. Rydym am sicrhau bod pobl yn gwybod eu bod wedi treulio eu cyfnod hyfforddi ar gyfer y Gemau Olympaidd yng Nghymru, a'u bod yn mynd â phrofiad cadarnhaol yn ôl adref gyda nhw. Mae'n bryd i ni fod yn frwdfrydig am ymrwymiad Cymru i'r Gemau Olympaidd.

Ann Jones: Yr wyf yn falch o'ch clywed yn dweud y byddwn yn sicrhau bod chwaraeon ar gael i bawb ym mhob cymuned. A wnewch chi hefyd ystyried mathau eraill ar chwaraeon nad ydynt yn cael eu darparu gan glybiau o unrhyw fath? Yr wyf yn meddwl yn

Playground Association, which has an on-site multi-use games area. However, unfortunately, the association does not have the funding to be open for all of the time that children could use it during summer holidays. Can you therefore look at ways in which we can join up our thinking in government to ensure that, in areas of deprivation, children get the best possible chance to avail themselves of such opportunities? You are, of course, always welcome to join me to visit Rhyl Football Club's Belle Vue Stadium to have a good experience of football.

Huw Lewis: I thank the Member for her contribution. I can only agree with your comments and look forward to a visit and to meeting you to talk about these issues. You refer to the essential first point that I made in taking up this portfolio, which is that I wish to see this portfolio act as an integrated whole. We are not just talking about sport, but all kinds of physical activity, for all age groups, which is important. I would want to promote a good look at how regenerative work in the area that you speak of is working with the sports agenda. These are not separate issues; they are the same issues when it comes to the life chances and prospects of the community.

Simon Thomas: A gytunwch mai un o'r pethau y dylem weld fel gwaddol i'r Gemau Olympaidd yw nid yn unig gynnydd yn y diddordeb mewn chwaraeon, ond hefyd cynnydd yn y defnydd o gyfleusterau, ac, yn wir, mwy o gyfleusterau i bobl ifanc i ymarfer eu chwaraeon yng Nghymru? Mae gennym draddodiad anrhydeddus o redeg yng Nghymru, ond a ydych yn ymwybodol nad oes trac rhedeg ar gyfer cystadlu o fewn 50 milltir i Aberystwyth, ac felly mae rhannau helaeth o orllewin Cymru yn methu cymryd rhan mewn athletau ar lefel gystadleuol? Pa gamau fyddwch yn eu cymryd fel Gweinidog i gywiro'r sefyllfa hon?

Huw Lewis: I thank the Member for bringing that to my attention. I was not aware of that fact about running tracks. Perhaps I could undertake to meet with the Member to discuss that further, because it sounds like a

benodol am Gymdeithas Maes Chwarae Antur y Rhyl, sydd ag ardal gemau aml-ddefnydd ar y safle. Fodd bynnag, yn anffodus, nid oes gan y gymdeithas gyllid i fod ar agor gydol yr amser y gallai plant ddefnyddio'r safle yn ystod gwyliau'r haf. Felly, a allwch ystyried sut y gallwn ni fod â'r un feddylfryd yn y llywodraeth i sicrhau bod plant, mewn ardaloedd o amddifadedd, yn cael y cyfle gorau posibl i fanteisio ar gyfleoedd o'r fath? Wrth gwrs, mae pob croeso i chi ymuno â mi i ymweld â Stadiwm Belle Vue Clwb Pêl-droed y Rhyl i gael profiad da o bêl-droed.

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod am ei chyfraniad. Ni allaf ond cytuno â'ch sylwadau ac rwy'n edrych ymlaen at ymweliad ac at gwrdd â chi i siarad am y materion hyn. Yr ydych yn cyfeirio at y pwynt cyntaf hanfodol hwnnw a wneuthum wrth dderbyn y portffolio hwn, sef fy mod yn dymuno gweld y portffolio hwn yn gweithredu fel cyfanwaith integredig. Nid am chwaraeon yn unig yr ydym yn sôn, ond am bob math ar weithgarwch corfforol, ar gyfer pob grŵp oedran, ac mae hynny'n bwysig. Byddwn yn awyddus i edrych yn fanwl ar y modd y mae gwaith adfywio yn yr ardal yr ydych yn siarad amdani yn gweithio gyda'r agenda chwaraeon. Nid materion ar wahân yw'r rhain; yr un materion ydynt â chyfleoedd bywyd a rhagolygon y gymuned.

Simon Thomas: Would you agree that one of the things that we should see as a legacy of the Olympic Games is not only an increase in the interest in sports, but an increase in the use of facilities and, indeed, more facilities for young people to be able to practice their sports in Wales? We have a great tradition of running in Wales, but are you aware that there is not a running track within 50 miles of Aberystwyth, and therefore large parts of west Wales cannot take part in competitive athletics? What steps can you take as Minister to remedy this situation?

Huw Lewis: Diolch i'r Aelod am dynnu fy sylw. Nid oeddwn yn ymwybodol o'r ffaith honno am draciau rhedeg. Efallai y gallaf drefnu i gwrdd â'r Aelod i drafod hynny ymhellach, oherwydd ei fod yn swnio fel

live issue that might well be one to discuss when it comes to things like an Olympic legacy. I am sorry that I was not aware of that fact.

Digartrefedd

8. Peter Black: *Pa gamau y mae'r Gweinidog yn eu cymryd i gynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy yng Nghymru i helpu i atal digartrefedd. OAQ(4)0012(HRH)*

Huw Lewis: I am working with Community Housing Cymru, local housing associations and local authorities, among others, to maximise the number of affordable homes that can be delivered with and without capital grant. Homelessness is one of the priority areas for this Government and for me.

Peter Black: Thank you for that answer, Minister. No doubt, in your reading in settling into your new job, you have come across the Government research document, 'Housing Need and Demand in Wales 2006 to 2026', which states that, in that period, we need another 14,200 dwellings a year, of which 5,100 will be in the non-market sector, that is, affordable or not-for-profit housing. It also states that there is currently an estimated backlog of 9,500 in such homes. Given the increase in house prices, which means that many families are unable to afford to buy a home, and given the current situation with regard to homelessness, what specific plans do you have in order to deliver on that research document?

Huw Lewis: As I have mentioned in part before, and to summarise, my priorities in delivering affordable homes will be, of course, affordability, but also quality and supply: those are the three headings that we have to get to grips with. I intend to put forward proposals for innovative ways of financing solutions to those problems given the difficult times that we are in, by adopting wholly new models, in a Welsh context, of providing home ownership, such as co-operative and mutual home ownership, and, if necessary, through legislative change. Incidentally, I intend to take a long, hard look

pwnc llosg a allai fod yn un i'w drafod pan ddaw i bethau fel etifeddiaeth Olympaidd. Mae'n ddrwg gennyf nad oeddwn yn ymwybodol o'r ffaith honno.

Homelessness

8. Peter Black: *What action is the Minister taking to increase the supply of affordable housing in Wales to help prevent homelessness. OAQ(4)0012(HRH)*

Huw Lewis: Yr wyf yn gweithio gyda Chartrefi Cymunedol Cymru, cymdeithasau tai lleol ac awdurdodau lleol, ymhlith eraill, i wneud yn fawr o nifer y tai fforddiadwy y gellir eu darparu gyda grant cyfalaf a heb grant cyfalaf. Mae digartrefedd yn un o feysydd blaenoriaeth y Llywodraeth hon a minnau.

Peter Black: Diolch i chi am eich ateb, Weinidog. Mae'n siŵr eich bod, wrth i chi setlo yn eich swydd newydd, a darllen ar ei chyfer, wedi dod ar draws dogfen ymchwil y Llywodraeth, 'Yr Angen a'r Galw am Dai yng Nghymru 2006 i 2026', sy'n datgan y bydd angen 14,200 o anheddau ychwanegol y flwyddyn yn y cyfnod hwnnw, ac y bydd 5,100 o'r rheini mewn sectorau heblaw'r farchnad, hynny yw, tai fforddiadwy neu dai dielw. Mae hefyd yn nodi yr amcangyfrifir bod galw eisoes am 9,500 o gartrefi o'r fath. O ystyried y cynnydd mewn prisiau tai, sy'n golygu bod llawer o deuluoedd yn methu â fforddio prynu cartref, ac o ystyried y sefyllfa bresennol mewn perthynas â digartrefedd, pa gynlluniau penodol sydd gennych er mwyn cyflawni'r hyn sydd yn y ddogfen ymchwil honno?

Huw Lewis: Fel y crybwyllais yn rhannol o'r blaen, ac i grynhoi, fy mlaenoriaethau ar gyfer cyflenwi tai fforddiadwy fydd, wrth gwrs, fforddiadwyedd, ond hefyd ansawdd a chyflenwi: dyma'r tri phennawd y mae'n rhaid inni fynd i'r afael â hwy. Rwy'n bwriadu cyflwyno cynigion am ffyrdd arloesol o ariannu atebion i'r problemau hynny o ystyried y cyfnod anodd yr ydym ynddi, drwy fabwysiadu modelau cwbl newydd, yng nghyd-destun Cymru, o ddarparu cartrefi, megis perchentyaeth cydweithredol a chydfuddiannol, ac, os oes angen, drwy newid deddfwriaethol. Gyda

at the private rented sector, which will become a bigger and bigger feature of the housing picture in Wales, and at what we need to say in that respect about supply, affordability and, crucially, quality. I will point out—and I will come back to this point—that it is not good enough for Conservative and Liberal Democrat Members in the Chamber simply to demand things of the Welsh Assembly Government when we are seeing attacks on the very people whom we are seeking to defend from their colleagues up in Westminster. Stephen Knight, a Liberal Democrat councillor, was quoted today by the BBC as saying that the Government's cuts in housing benefit

'are really, really pernicious, nasty stuff from this government'.

That is his own Government, incidentally. He said that, in his view, Liberal Democrat MPs and Ministers have not done nearly enough to prevent the policies from coming through. If you want to work with us as partners on this, I would tell the Member to talk to his colleagues in Westminster. They are not helping this agenda; they will push the statistics backwards unless we exert every fibre of our beings to do the opposite.

Peter Black: Thank you for that answer, Minister. You will know that some of the changes to housing benefit are supported by the Labour front bench in the House of Commons. That includes cutting back on the amount of money paid out for higher-value properties, particularly in London. However, we are concentrating here on your record and how you will tackle the issues in Wales with the powers that you have over housing. I draw your attention in particular to the 26,000 empty homes in Wales, to which you have already referred and have expressed a desire to do something about. Could you give us details of the strategy that you will adopt to try to bring those 26,000 empty homes back into use?

Huw Lewis: Part of the problem is that we are being exposed to housing policies of the

llaw, yr wyf yn bwriadu edrych ar y sector rhentu preifat yn drwyadl, a fydd yn dod yn fwyfwy amlwg yn y darlun o dai yng Nghymru. Byddaf hefyd yn edrych ar yr hyn y mae angen inni ei ddweud yn hynny o beth am y cyflenwad o dai, am fforddiadwyedd ac, yn anad dim, am ansawdd. Rwyf am wneud y pwynt—a byddaf yn dod yn ôl at hyn eto—nad yw'n ddigon da i'r Aelodau Ceidwadol a Democratiaid Rhyddfrydol yn y Siambr fynnu pethau gan Lywodraeth Cynulliad Cymru, a ninnau'n gweld ymosodiadau gan eu cydweithwyr yn San Steffan ar yr union bobl yr ydym yn ceisio'u hamddiffyn. Cafodd Stephen Knight, un o gynghorwyr y Democratiaid Rhyddfrydol, ei ddyfynnu heddiw gan y BBC yn dweud bod toriadau'r Llywodraeth yn y budd-dal tai

yn stwff wirioneddol niweidiol, cas gan y llywodraeth hon.

Dyna'i Lywodraeth ei hun, gyda llaw. Dywedodd nad yw Aelodau Seneddol a Gweinidogion y Democratiaid Rhyddfrydol, yn ei farn ef, wedi gwneud hanner digon i atal y polisiau rhag dod drwodd. Os ydych am weithio gyda ni fel partneriaid ar hyn, byddwn yn cynghori'r Aelod i siarad â'i gydweithwyr yn San Steffan. Nid ydynt yn helpu'r agenda hon; byddant yn gwthio'r ystadegau yn ôl oni bai ein bod yn gwneud ein gorau glas i wneud y gwrthwyneb.

Peter Black: Diolch i chi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Gwyddoch fod rhai o'r newidiadau i'r budd-dal tai yn cael eu cefnogi gan fainc flaen Llafur yn Nhŷ'r Cyffredin. Mae hynny'n cynnwys cwtogi ar yr arian sy'n cael ei dalu am eiddo gwerth uwch, yn enwedig yn Llundain. Fodd bynnag, rydym yn canolbwyntio yma ar eich record chi a sut y byddwch yn mynd i'r afael â'r materion hyn yng Nghymru gyda'r pwerau sydd gennych dros dai. Tynnaf eich sylw yn arbennig at y 26,000 o gartrefi gwag yng Nghymru, yr ydych eisoes wedi cyfeirio atynt, ac wedi mynegi awydd i wneud rhywbeth yn eu cylch. A allech roi manylion i ni am y strategaeth y byddwch yn ei mabwysiadu i geisio sicrhau bod y 26,000 o gartrefi gwag ar gael i'w defnyddio?

Huw Lewis: Rhan o'r broblem yw ein bod yn agored i bolisiau tai Llywodraeth y DU sydd

UK Government that are designed for London, not for Wales. In fact, they cause great hardship in London and, when they are let loose in Wales, they will cause enormous difficulties. With regard to my record, it is eight weeks long, if that, and a detailed strategy will follow. I assure Members that empty homes will be near the top of the list of priorities. We have to tackle this matter if we are to get to grips with the statistics.

Janet Finch-Saunders: As the Minister is aware, the Homeless Persons (Priority Need) (Wales) Order 2001 states that local housing authorities have a duty to provide accommodation to those who are homeless and in priority need. Persons described under the Order as being in priority need include former prisoners who are homeless after being released from custody. I understand that the Order applies only in Wales, and has led to ex-offenders from England coming into north Wales because they will be given priority for housing. That has the potential to take accommodation away from our own vulnerable people in north Wales who need housing. Does the Minister think that it is right that ex-offenders from outside Wales are given the same priority as our vulnerable people, dependent children, people with a physical disability, victims of domestic violence, and local families? Would the Minister be willing to meet me to discuss the matter further, with a view to reviewing the Order?

Huw Lewis: I am willing to meet any Member at a mutually convenient time to discuss any issue. I would caution against us descending in this discussion to the view promulgated by the *Daily Mail*. It is imperative that we understand that the statistics for reoffending, when it comes to the fight against crime, are absolutely clear and that one of the greatest indicators of the likelihood of reoffending—which is by far one of the most expensive things that society can seek to redress—is the absence of accommodation and a home. Therefore, a sensible conversation without any kind of emotive overtones is what is needed with regard to such issues.

wedi'u cynllunio ar gyfer Llundain, nid ar gyfer Cymru. Yn wir, maent yn achosi caledi mawr yn Llundain a phan fyddant yn cael eu cyflwyno yng Nghymru, byddant yn achosi anawsterau enfawr. O ran fy record, wyth wythnos o hyd yw hi, os hynny, a bydd strategaeth fanwl yn dilyn. Yr wyf yn sicrhau'r Aelodau y bydd cartrefi gwag yn agos at frig y rhestr o flaenoriaethau. Mae'n rhaid i ni fynd i'r afael â'r mater hwn os ydym am fynd i'r afael â'r ystadegau.

Janet Finch-Saunders: Fel y gŵyr y Gweinidog, mae Gorchymyn Personau Digartref (Angen Blaenoriaethol) (Cymru) 2001 yn datgan bod dyletswydd ar awdurdodau tai lleol i ddarparu llety i bobl ddigartref ac sydd ag angen blaenoriaethol. Mae personau a ddisgrifir o dan y Gorchymyn fel rhai ag angen blaenoriaethol yn cynnwys cyn-garcharorion sy'n ddigartref ar ôl cael eu rhyddhau o'r ddalfa. Deallaf fod y Gorchymyn hwn yn gymwys yng Nghymru yn unig, ac mae wedi golygu bod cyn-droseddwr o Loegr yn dod i ogledd Cymru oherwydd byddant yn cael blaenoriaeth o ran cael tai. Gallai hynny, o bosibl, fynd â llety oddi wrth bobl agored i niwed yng ngogledd Cymru ac sydd angen tai. A yw'r Gweinidog yn credu ei bod yn iawn bod cyn-droseddwr o'r tu allan i Gymru yn cael yr un flaenoriaeth â phobl sy'n agored i niwed, plant dibynnol, pobl ag anabledd corfforol, dioddefwyr trais domestig, a theuluoedd lleol? A fyddai'r Gweinidog yn barod i gyfarfod â mi i drafod y mater ymhellach, gyda golwg ar adolygu'r Gorchymyn?

Huw Lewis: Yr wyf yn barod i gwrdd ag unrhyw Aelod ar amser sy'n gyfleus i bawb i drafod unrhyw fater. Rhybuddiaf rhag i'r drafodaeth hon ddisgyn i safon y farn a gyhoeddwyd gan y *Daily Mail*. Mae'n hanfodol ein bod yn deall bod yr ystadegau ar aildroseddu, o ran y frwydr yn erbyn troseddau, yn gwbl glir ac mai un o'r dangosyddion gorau o'r tebygolrwydd o aildroseddu—sydd o bell ffordd yn un o'r pethau drutaf y gall cymdeithas geisio'i unioni—yw diffyg llety a chartref. Felly, sgwrs synhwyrol heb unrhyw fath ar naws emosiynol yw'r hyn sydd ei angen mewn perthynas â materion o'r fath.

Leanne Wood: Minister, if accommodation is not available for those people who find themselves homeless, they can be housed in bed-and-breakfast accommodation. Often, this type of accommodation is costly and unsuitable for families, especially those with children. Some excellent work has been done in recent years to bring the number of people housed in bed-and-breakfast accommodation down, and that work should be applauded. Can you give us an undertaking this afternoon, Minister, that you will keep your eye on the situation with regard to temporary accommodation to ensure that the good work that has been done in recent years is not undone, particularly when the budget cuts really bite?

Huw Lewis: The Member is quite right; good work has been done, and downward pressure on that figure has been consistently applied since devolution began. The figures on this were among the first that I asked for when I took up this portfolio, and I can tell the Member that 25 families with children are currently in temporary accommodation in Wales—that is 25 too many. We had almost got that figure down to zero. On the election of a Tory Prime Minister, however, that figure and those for homelessness began to rise for the first time in many years. That could be a coincidence, but I do not think so.

Coincidentally, I have asked officials this week to look specifically at the issue of children in bed-and-breakfast accommodation. I have made it known that such a statistic should not be of concern to us, because it should not exist—there should not be any children housed in bed-and-breakfast accommodation in Wales. I will be seeking the means, and taking all necessary steps, to ensure that we get that particular figure back down to zero, where it belongs.

Leanne Wood: I welcome your answer, Minister. Turning to affordable housing, you will be aware that the target set by the One Wales Government to create 6,500 new affordable homes was not only matched, but exceeded. To be clear, I am talking about affordable homes, and not the large executive

Leanne Wood: Weinidog, os nad oes llety ar gael i'r bobl hynny sy'n eu cael eu hunain yn ddigartref, gellir eu cartrefu mewn llety gwely a brecwast. Yn aml, mae'r math hwn o lety yn gostus ac yn anaddas i deuluoedd, yn enwedig y rhai sydd â phlant. Mae gwaith rhagorol wedi'i wneud yn y blynyddoedd diwethaf i ostwng nifer y bobl sydd mewn llety gwely a brecwast, a dylai'r gwaith hwnnw gael ei gymeradwyo. A allwch roi ymrwymiad y prynhawn yma, Weinidog, y byddwch yn cadw llygad ar y sefyllfa o ran llety dros dro i sicrhau nad yw'r gwaith da sydd wedi cael ei wneud yn y blynyddoedd diwethaf yn cael ei ddadwneud, yn enwedig pan fydd toriadau'r gyllideb yn brathu'n ddwfn?

Huw Lewis: Mae'r Aelod yn llygad ei lle; mae gwaith da wedi cael ei wneud, ac mae pwysau cyson wedi'i roi ar y ffigur hwnnw ers dechrau datganoli er mwyn ei ostwng. Roedd y ffigurau hyn ymhlith y cyntaf i mi ofyn amdanynt pan dderbyniais y portffolio hwn, a gallaf ddweud wrth yr Aelod bod 25 o deuluoedd â phlant ar hyn o bryd mewn llety dros dro yng Nghymru—ac mae hynny 25 yn ormod. Roeddem bron â chael y ffigur hwnnw i lawr i sero. Ar ôl ethol Prif Weinidog Toriaidd, fodd bynnag, dechreuodd y ffigur hwnnw a'r ffigurau ar gyfer digartrefedd godi am y tro cyntaf ers blynyddoedd lawer. Gallai fod yn gyd-digwyddiad, ond nid wyf yn credu hynny.

Fel y mae'n digwydd, yr wyf wedi gofyn yr wythnos hon i swyddogion edrych yn benodol ar fater plant mewn llety gwely a brecwast. Yr wyf wedi ei gwneud yn hysbys na ddylai ystadegyn o'r fath fod yn destun pryder i ni, oherwydd ni ddylai fodoli—ni ddylai unrhyw blant gael eu cartrefu mewn llety gwely a brecwast yng Nghymru. Byddaf yn chwilio am y modd, ac yn cymryd yr holl gamau angenrheidiol, i sicrhau ein bod yn cael y ffigur penodol hwnnw yn ôl i lawr i sero, lle y dylai fod.

Leanne Wood: Croesawaf eich ateb, Weinidog. Gan droi at dai fforddiadwy, diau y gwyddoch fod y targed a osodwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un i greu 6,500 o dai fforddiadwy newydd nid yn unig wedi'i gyrraedd, ond wedi'i ragori. I fod yn glir, yr wyf yn sôn am dai fforddiadwy, ac nid y

housing schemes referred to earlier by my colleague Llyr Huws Gruffydd. To my knowledge, the Welsh Government did not have a target for building affordable homes before the One Wales Government set one. One of the Government backbenchers, Mick Antoniw, is reported as saying in a recent *Morning Star* Wales conference that Wales needed 16,000 new homes every year, intimating that the One Wales Government target was unambitious. Minister, will a new target for the number of affordable homes be set? If so, when will we know what it is? There is no mention of one in your manifesto, by the way, as far as I can see. If you agree with Mick Antoniw, when can we expect to see the details of how 16,000 new affordable homes will be built within the period of this Assembly?

Huw Lewis: The Member is quite correct in talking about the success of the One Wales Government in this regard. I inherited from the former Deputy Minister a competently-run portfolio. This was very competently handled and done well. Targets were exceeded, as you say. You are also quite right to say that that there are no targets in our manifesto.

I have inherited a very different situation from that inherited by the One Wales Government. The economy has shifted markedly. We also have a situation in which the available capital expenditure is of a very different and much lower level than before. This throws up new challenges, which demand new thinking. That has to involve innovative forms of financing affordable housing, whether through new build or bringing older, empty properties back into use. It must also include wholly new models and ways of going about things. Putting that policy platform together will take a little while. Targets may come; they will be set if they are useful.

3.15 p.m.

cynlluniau tai mawr y cyfeiriwyd atynt yn gynharach gan fy nghydweithiwr Llyr Huws Gruffydd. Hyd y gwn i, nid oedd gan Lywodraeth Cymru darged ar gyfer adeiladu tai fforddiadwy cyn i Lywodraeth Cymru'n Un osod un. Mae sôn bod un o Aelodau meinciau cefn y Llywodraeth, Mick Antoniw, wedi dweud mewn cynhadledd *Morning Star* Cymru yn ddiweddar bod angen 16,000 o gartrefi newydd ar Gymru bob blwyddyn, gan awgrymu nad oedd targed Llywodraeth Cymru'n Un yn ddigon uchelgeisiol. Weinidog, a fydd targed newydd yn cael ei osod ar gyfer nifer y cartrefi fforddiadwy? Os felly, pryd y cawn wybod beth ydyw? Gyda llaw, nid oes sôn am un yn eich maniffesto, cyn belled ag y gallaf weld. Os ydych yn cytuno â Mick Antoniw, pryd y gallwn ddisgwyl gweld y manylion am sut y caiff 16,000 o gartrefi fforddiadwy newydd eu hadeiladu o fewn cyfnod y Cynulliad hwn?

Huw Lewis: Mae'r Aelod yn llygad ei lle wrth sôn am lwyddiant Llywodraeth Cymru'n Un yn hyn o beth. Etifeddais gan y Dirprwy Weinidog blaenorol bortffolio a oedd wedi'i redeg yn fedrus. Cafodd hwn ei drin yn fedrus iawn a chafodd ei wneud yn dda. Rhagorwyd ar y targedau, fel y dywedwch. Yr ydych hefyd yn iawn i ddweud nad oes unrhyw dargedau yn ein maniffesto.

Rwyf wedi etifeddu sefyllfa wahanol iawn i'r un a etifeddwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un. Mae'r economi wedi newid yn sylweddol. Hefyd, mae gennym sefyllfa lle mae'r gwariant cyfalaf sydd ar gael ar lefel wahanol iawn ac yn llawer is nag o'r blaen. Mae hyn yn dod â heriau newydd, ac mae angen meddwl mewn ffordd newydd i fynd i'r afael â hwy. Rhaid i hynny gynnwys dulliau arloesol o ariannu tai fforddiadwy, boed hynny drwy adeiladu o'r newydd neu drwy aildefnyddio eiddo hŷn, gwag. Rhaid iddo hefyd gynnwys modelau a ffyrdd o wneud pethau sy'n gwbl newydd. Bydd llunio'r llwyfan polisi hwnnw yn cymryd ychydig o amser. Efallai y bydd targedau i ddod; byddant yn cael eu gosod os ydynt yn ddefnyddiol.

Dadl y Ceidwadwyr Cymreig Welsh Conservatives Debate

Addysg ar gyfer Plant Wyth i 13 Oed Education for Children Aged Eight to 13

The Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Jocelyn Davies and, amendment 2 in the name of Peter Black.

Y Llywydd: Rwyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Jocelyn Davies, a gwelliant 2 yn enw Peter Black.

Cynnig NDM4770 Nick Ramsay

Motion NDM4770 Nick Ramsay

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddatblygu cyfnod canol (8-13 oed) er mwyn integreiddio'r system ysgol ac i bontio'r gagendor rhwng y Cyfnod Sylfaen a'r Llwybrau Dysgu 14-19.

Calls on the Welsh Government to develop a middle phase (8-13 year olds) to integrate the school system and bridge the gap between the Foundation Phase and 14-19 Learning Pathways.

Angela Burns: I move the motion.

Angela Burns: Cynigiaf y cynnig.

Minister, this is certainly education week, and it is about time. As I said yesterday, we welcome the report from the task and finish group led by Viv Thomas. I listened carefully to your comments and your commitment to implement the structural changes that his team recommended. I remind all of those assembled here of one of the most compelling themes underlined by the task and finish group, namely that we need an education department that is clear about its mission and recognises that raising standards is at the core of its work. I do not intend to rehash all of the arguments as to how or why previous Welsh Governments have allowed our education system to fall so far behind, or what a political football educating our kids has become between central Government and local government and the myriad of education institutions, from the smallest primary school to the largest university.

Weinidog, wythnos addysg yw hon yn sicr, ac mae'n hen bryd am hynny. Fel y dywedais ddoe, rydym yn croesawu adroddiad y grŵp gorchwyl a gorffen o dan arweiniad Viv Thomas. Gwrandewais yn astud ar eich sylwadau a'ch ymrwymiad i weithredu'r newidiadau strwythurol a gafodd eu hargymell gan ei dîm. Atgoffaf bawb sydd wedi ymgynnull yma o un o'r themâu mwyaf cymhellol a danlinellwyd gan y grŵp gorchwyl a gorffen, sef bod arnom angen adran addysg sy'n glir am ei chenhadaeth ac sy'n cydnabod bod codi safonau wrth wraidd ei gwaith. Nid wyf yn bwriadu edrych eto ar yr holl ddadleuon ynghylch sut neu pam y bu i Lywodraethau blaenorol yng Nghymru ganiatáu i'n system addysg syrthio mor bell y tu ôl, neu ar y pêl-droed wleidyddol y mae addysgu ein plant wedi troi iddo rhwng Llywodraeth ganolog a llywodraeth leol a'r myrdd o sefydliadau addysg, o'r ysgol gynradd leiaf i'r brifysgol fwyaf.

I want to acknowledge that, however belatedly, the sleeping dragon that should be our Welsh education system is beginning to stir. There has been cross-party support for the foundation phase, which was a bold move. It takes the best practice from countries such as Italy, New Zealand and

Hoffwn gydnabod, er yn hwyr, fod draig gwsg ein system addysg yng Nghymru yn dechrau ystwyrian. Cafwyd cefnogaeth drawsbleidiol ar gyfer y cyfnod sylfaen, a oedd yn gam mentrus. Mae'n cymryd yr arfer gorau mewn gwledydd fel yr Eidal, Seland Newydd a Denmarc, ac yn llwyddo i wneud

Denmark, and manages to make learning fun yet still encapsulates an opportunity to let every child develop at a pace best suited for them. It also allows teachers to personalise the key to that child's potential. Yesterday, I raised a concern regarding testing that I do not believe you addressed in your response. We must ensure that reliable and consistent testing of children to ensure that they are on the right path does not run counter to the ethos behind the foundation phase. That ethos is that every child should be able to develop his or her abilities at his or her pace. A blanket test with aggregated scores that are picked over by parents, governors, the media and politicians will not serve children at that stage at all well.

There has also been support, although perhaps not quite so universal, for the ambition of the 14-19 pathways.

Leighton Andrews: I hear what you say about the issue of testing in relation to the foundation phase, but tests in reading are already undertaken across Wales at present. The problem is that testing is inconsistent. Do you not agree that we need consistency in reading tests across Wales?

Angela Burns: I agree that we need consistency. Teachers' tests can sometimes be more subjective than independent testing. However, the point is that if we have a test for the foundation phase, when children have not had such a structured learning curve, and then publish those test results as some kind of aggregated outcome for that school, it could give an incorrect report because every child will learn at a different pace.

There has been support, although perhaps muted, for the ambition of the 14-19 pathways. There is recognition that the concept of providing students with individual pathways is again a renewed way forward. The concerns that have been raised have been with the execution of such an ambition, and whether the realities of 15-year-olds travelling between a family of schools to achieve their learning goals can work in the long term. This is especially true of families of schools in more rural areas. The principle probably gains more traction in terms of

dysgu yn hwyl ond yn dal yn rhoi cyfle i bob plentyn ddatblygu ar gyflymder sy'n gweddu orau iddo. Mae hefyd yn caniatáu i athrawon bersonoli'r allwedd i botensial y plentyn hwnnw. Ddoe, mynegais bryder ynglŷn â phroffion nad wyf yn credu ichi ei ateb. Rhaid inni sicrhau profion dibynadwy a chyson i blant er mwyn sicrhau eu bod ar y llwybr cywir heb fynd yn groes i ethos y cyfnod sylfaen. Yr ethos hwnnw yw y dylai pob plentyn allu datblygu ei alluoedd ar ei gyflymder ei hun. Ni fydd prawf cyffredinol gyda sgorau cyfanredol y mae rhieni, llywodraethwyr, y cyfryngau a gwleidyddion yn pori drostynt yn gwasanaethu plant y cyfnod hwnnw yn dda o gwbl.

Bu cefnogaeth hefyd, er efallai ddim mor gyffredinol, ar gyfer uchelgais y llwybrau 14-19.

Leighton Andrews: Yr wyf yn clywed yr hyn a ddywedwch am brofi yn y cyfnod sylfaen, ond mae profion darllen eisoes yn cael eu cynnal ar draws Cymru. Y broblem yw bod y profion yn anghyson. Onid ydych yn cytuno bod angen cysondeb mewn profion darllen ar draws Cymru?

Angela Burns: Yr wyf yn cytuno bod angen cysondeb. Weithiau gall profion athrawon fod yn fwy goddrychol na phroffion annibynnol. Fodd bynnag, y pwynt yw, os byddwn yn cael prawf ar gyfer y cyfnod sylfaen, pan na fydd plant wedi bod trwy broses ddysgu mor strwythuredig, ac yn cyhoeddi canlyniadau'r profion hynny fel rhyw fath o ganlyniad cyfanredol ar gyfer yr ysgol honno, gallai roi adroddiad anghywir, gan fod pob plentyn yn dysgu ar gyflymder gwahanol.

Cafwyd cefnogaeth, er yn dawel efallai, am uchelgais y llwybrau 14-19. Cydnabyddir bod y cysyniad o ddarparu llwybrau unigol i fyfyrwyr yn ffordd newydd ymlaen unwaith eto. Mae'r pryderon a godwyd yn ymwneud â gweithredu uchelgais o'r fath, ac a all teithio rhwng teulu o ysgolion i gyflawni eu nodau dysgu weithio yn y tymor hir i bobl ifanc 15 oed. Mae hyn yn arbennig o wir am deuluoedd o ysgolion mewn ardaloedd mwy gwledig. Mae'n debyg bod yr egwyddor yn gryfach o ran economeg, dewis ac amser mewn lleoliad mwy trefol. Er nad yn ganolog

economics, choice and time in a more urban setting. While not central to this debate, I hope that the stated outcomes are monitored to ensure that all key stage 4 pupils will be able to choose from a minimum of 30 courses by September 2012.

In yesterday's debate, I spoke of the need for recognition that in the field of education there are many objectives with tight timelines for delivery. While I reiterate that I support the business management ethos that the process of re-engineering systems, workforce changes and delivery methodology should be as swift as possible, the financial and human resources must also be in place to support and enable those changes.

Therefore, if the foundation phase is good and learning pathways for 14 to 19-year-olds are under way, what about children in the middle? Where is the education system in delivery terms for those children? The short answer is that it is in a bit of a mess. Almost a fifth of pupils entering secondary school are failing to meet the most basic standards in numeracy, literacy and science. In fact, in your own words, Minister, you said that

'This can only be described as a systemic failure'.

You said that the results were unacceptable. You went on to say that schools, local authorities and the Government need to look honestly at these results and accept responsibility for them, and I agree. We would like to see the Government now addressing the education standards and the delivery of the national curriculum for the eight to 13 age group.

The Welsh Conservatives talk about a middle phase, and I would like to make that distinction very clear, Minister. This is not the same as middle schools. We recognise the costs and impracticalities of changing the physical infrastructure throughout Wales, but we believe that it is more than possible for there to be a middle phase that might be delivered in a variety of different settings. It is the teaching of the curriculum and the ownership on the part of the pupil that is important. We recognise that there is a time

i'r ddadl hon, yr wyf yn gobeithio y bydd y canlyniadau a nodir yn cael eu monitro er mwyn sicrhau y bydd yr holl ddisgyblion cyfnod allweddol 4 yn gallu dewis o leiafswm o 30 o gyrsiau erbyn mis Medi 2012.

Yn y ddadl ddoe, soniais am yr angen i gydnabod bod llawer o amcanion ym maes addysg ag amserlenni tynn ar gyfer eu cyflwyno. Er fy mod yn ailadrodd fy mod yn cefnogi'r ethos rheoli busnes y dylai'r broses o ail-beiriannu systemau, newidiadau gweithlu a methodoleg gyflwyno fod mor gyflym ag y bo modd, mae'n rhaid i'r adnoddau ariannol a dynol hefyd fod yn eu lle i gefnogi a galluogi'r newidiadau hynny.

Felly, os yw'r cyfnod sylfaen yn dda a llwybrau dysgu 14 i 19 ar y gweill, beth am blant yn y canol? Ble mae'r system addysg o ran cyflawni ar gyfer y plant hynny? Yr ateb byr yw ei fod mewn tipyn o lanast. Mae bron i un o bob pump o ddisgyblion sy'n dechrau yn yr ysgol uwchradd yn methu â chyrraedd y safonau mwyaf sylfaenol o ran rhifedd, llythrennedd a gwyddoniaeth. Yn wir, yn eich geiriau eich hun, Weinidog, dywedasoch:

mai fel methiant systemig yn unig y gellir disgrifio hyn.

Roeddech yn dweud bod y canlyniadau yn annerbyniol, gan fyndymlaen i ddweud bod angen i ysgolion, awdurdodau lleol a'r Llywodraeth edrych yn onest ar y canlyniadau hyn a derbyn cyfrifoldeb amdanynt, ac yr wyf yn cytuno. Byddem yn hoffi gweld y Llywodraeth yn awr yn mynd i'r afael â safonau addysg a darpariaethau' cwricwlwm cenedlaethol ar gyfer y grŵp oedran wyth i 13.

Mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn sôn am gyfnod canol, a hoffwn i wneud y gwahaniaeth hwnnw yn glir iawn, Weinidog. Nid yw hyn yr un peth ag ysgolion canol. Rydym yn cydnabod pa mor gostus ac anymarferol fyddai newid y seilwaith ffisegol ar draws Cymru, ond rydym yn credu ei bod yn fwy na phosibl i gael cyfnod canol y gellid ei ddarparu mewn amrywiaeth o wahanol leoliadau. Addysgu'r cwricwlwm a pherchnogaeth ar ran y disgybl sy'n bwysig. Rydym yn cydnabod bod amser i gynllunio ar

for planning for what that middle phase could or should be. That, Minister, is why we will not be supporting the amendment in the name of Jocelyn Davies. To me, it seems to be saying the same as our motion, but referring specifically to a target for literacy and numeracy rates. Although we concur with that ambition, we want you, Minister, to get the principle, the objectives and the structure of the eight to 13 element of the national curriculum in place. Otherwise, we believe that we merely set targets to miss again and again.

My short debate yesterday highlighted my concerns about the unsuccessful transition to secondary school from primary school of a significant number of children. I highlighted that student disengagement from school can start as a small kernel in the individual at the age of 10 and that, by the time the individual is 14 or 16, that disengagement is complete and usually flows into a complete disengagement from society. I am pleased to see the thrust behind the amendment tabled in the name of Peter Black. However, again, my point is that we are setting the task before the strategy. We may end up hiring more transition teachers, but, then again, we may not. That may prove not to be the way forward, so the Welsh Conservatives will be abstaining on the amendment.

An interesting statistic is the one that shows the enormous increase in the number of fixed-term exclusions. They triple from 614 in year 6 to 1,960 in year 7 as students struggle to cope. A further sobering statistic is that there are some 68,800 16 to 24-year-olds in Wales not in education, employment or training. Evidence points, without doubt, to the eight to 13 phase as critical in engaging with or disengaging from pupils.

Professor David Egan led a task and finish group on education provision for eight to 14-year-olds in Wales, which reported in September 2009. It is a very enlightening read and, from his report, Minister, I would single out a comment that I think encapsulates the issues we face. He said that it is

gyfer yr hyn y gallai neu y dylai'r cyfnod canol hwn fod. Dyna, Weinidog, pam na fyddwn yn cefnogi'r gwelliant yn enw Jocelyn Davies. I mi, mae'n ymddangos ei fod yn dweud yr un peth â'n cynnig ni, ond gan gyfeirio'n benodol at darged ar gyfer cyfraddau llythrennedd a rhifedd. Er ein bod yn cytuno â'r uchelgais hwnnw, rydym am i chi, Weinidog, roi egwyddor, amcanion a strwythur elfen wyth i 13 y cwricwlwm cenedlaethol ar waith. Fel arall, credwn mai'r cwbl yr ydym yn ei wneud yw gosod targedau i'w methu dro ar ôl tro.

Roedd fy nadl fer ddoe yn amlygu fy mhryderon ynghylch y broses bontio aflwyddiannus i'r ysgol uwchradd o'r ysgol gynradd i nifer sylweddol o blant. Nodais y gall ymddieithrio myfyrwyr o'r ysgol ddechrau fel rhywbeth bach yn yr unigolyn yn 10 oed ac, erbyn yr amser y bydd yr unigolyn yn 14 neu 16, bydd yr ymddieithrio hwnnw'n gyflawn a bydd, fel arfer, yn troi'n ymddieithrio llwyr o'r gymdeithas. Yr wyf yn falch o weld y pwyslais y tu ôl i'r gwelliant a gyflwynwyd yn enw Peter Black. Fodd bynnag, unwaith eto, fy mhwynt yw ein bod yn gosod y dasg cyn y strategaeth. Efallai y byddwn, yn y pen draw, yn cyflogi mwy o athrawon pontio, ond, eto, efallai na fyddwn. Mae'n bosibl nad hynny fydd y ffordd ymlaen, felly bydd y Ceidwadwyr Cymreig yn ymatal ar y gwelliant.

Un ystadegyn diddorol yw'r un sy'n dangos y cynnydd enfawr yn nifer y gwaharddiadau cyfnod penodol. Maent yn treblu o 614 ym mlwyddyn 6 i 1,960 ym mlwyddyn 7 wrth i fyfyrwyr frwydro i ymdopi. Ystadegyn arall sy'n sboreiddio dyn yw bod 68,800 o bobl ifanc 16 i 24 mlwydd oed yng Nghymru nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant. Mae tystiolaeth, heb os, yn dangos bod y cyfnod wyth i 13 yn hanfodol o ran ymgysylltu neu ymddieithrio.

Arweiniodd yr Athro David Egan grŵp gorchwyl a gorffen ar ddarpariaeth addysg wyth i 14 oed yng Nghymru, a adroddodd ym mis Medi 2009. Mae'n adroddiad dadlennol iawn ac, o'r adroddiad, Weinidog, hoffwn dynnu sylw at un pwynt sy'n crynhoi'r materion yr ydym yn eu hwynebu. Dywedodd ei bod yn

‘unlikely that the objectives of the Foundation Phase and 14-19 Learning Pathways will be fully achieved unless changes are made to the 8-14 experience of young people.’

He made a number of recommendations, not least of which was that the department for education and local authorities should ensure that the major locus for creating an eight to 14 phase in Wales should be within the pedagogy, curriculum, leadership, improvement and wellbeing of the school effectiveness framework. Minister, I would like to understand from you how you might see this fitting into the changes proposed to the structure of education services in Wales, how this might be taken forward by the regional consortia that you wish to implement, and how it would be possible to focus funding on this key area in education.

I would also like to know what steps the Welsh Labour Government has already taken with regard to the report of the task and finish group led by David Egan. After all, the then Minister, Jane Hutt, in a written statement of 8 December 2009, said that she had asked her officials to discuss the report’s detailed recommendations widely across Wales throughout regional conferences and other unspecified events. Did this undertaking get off the ground, Minister? If so, what were the outcomes and have any of them influenced your current thinking about provision for eight to 13-year-olds? Why are we, in 2011, some two years later, unable to see any radical changes? It is radical change that we need, Minister. I see that Professor David Reynolds, who was, or is, a senior policy adviser to the Government, says that, in Wales, we are not as innovative as others. We did not do academies, the English programme and the National College for School Leadership like England did.

He goes on to say that we are not really doing anything differently from what Wales did 20 years ago, that we set our face against the innovations that took place in England, and that there is no incentive to innovate. This,

‘annhebygol y cyflawnir amcanion y Cyfnod Sylfaen a’r Llwybrau Dysgu 14-19 yn llawn oni bai y gwneir newidiadau i brofiadau 8-14 pobl ifanc’.

Gwnaeth nifer o argymhellion, ac nid y lleiaf ohonynt oedd y dylai’r adran addysg ac awdurdodau lleol sicrhau mai canolbwynt creu cyfnod wyth i 14 yng Nghymru yw addysgeg, cwricwlwm, arweinyddiaeth, gwella a lles y fframwaith effeithiolrwydd ysgolion. Weinidog, hoffwn glywed gennych sut y gwelwch hyn yn rhan o’r newidiadau arfaethedig i strwythur gwasanaethau addysg yng Nghymru, sut y gallai’r consortia rhanbarthol yr hoffech eu rhoi ar waith symud y gwaith hwn yn ei flaen, a sut y byddai’n bosibl canolbwyntio arian ar y maes allweddol hwn mewn addysg.

Byddwn hefyd yn hoffi gwybod pa gamau y mae Llywodraeth Lafur Cymru eisoes wedi’u cymryd o ran adroddiad y grŵp gorchwyl a gorffen a arweiniwyd gan David Egan. Wedi’r cyfan, dywedodd y Gweinidog ar y pryd, Jane Hutt, mewn datganiad ysgrifenedig ar 8 Rhagfyr 2009, ei bod wedi gofyn i’w swyddogion drafod argymhellion manwl yr adroddiad yn eang ledled Cymru mewn cynadleddau rhanbarthol a digwyddiadau amhenodol eraill. A ddigwyddodd unrhyw beth gyda’r ymrwymiad hwn, Weinidog? Os felly, beth oedd y canlyniadau, ac a ydynt wedi dylanwadu o gwbl ar eich syniadau presennol am y ddarpariaeth i blant wyth i 13 mlwydd oed? Pam nad ydym, yn 2011, rhyw ddwy flynedd yn ddiweddarach, yn gallu gweld unrhyw newidiadau radical? Newid radical sydd ei angen arnom, Weinidog. Gwelaf fod yr Athro David Reynolds, a oedd, neu sydd, yn uwch ymgynghorydd polisi i’r Llywodraeth, yn dweudnad ydym ni yng Nghymru yr un mor arloesol ag eraill. Yn wahanol i Loegr, nid ydym wedi cael academiâu, rhaglen Saesneg na Choleg Cenedlaethol Arweinyddiaeth Ysgolion.

Mae’n mynd ymlaen i ddweud nad ydym mewn gwirionedd yn gwneud unrhyw beth yn wahanol i’r hyn roedd Cymru yn ei wneud 20 mlynedd yn ôl, ein bod yn gosod ein hwyneb yn erbyn y datblygiadau arloesol a

sadly, sounds more motivated by the them-and-us debate over the border than what might be right for our children and young people. He does not believe that we have had an education revolution. I believe that he is right, but I also think and hope that the revolution has started and that the adoption of some of the strategies and actions of various task and finish groups and other forward-thinking policy developers will result in the Welsh education system coming to life as one cohesive and integrated unit that can breathe life into the education of all of our children and, through them, into our future. A key part of that, Minister, is the development of an eight to 14 phase for those middle children, and we will be most interested in hearing your views on that.

Gwelliant 1 Jocelyn Davies

Dileu'r cyfan a rhoi yn ei le:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddatblygu a chyhoeddi strategaeth ar gyfer plant 8-13 oed gyda'r nod o sicrhau bod y cyfraddau presennol ar gyfer anllythrennedd ac anrhifogrwydd ymhlith plant sy'n gadael ysgol gynradd yn cael eu haneru erbyn 2016.

Simon Thomas: Cynigiau welliant 1 yn enw Jocelyn Davies.

Diolchaf i Angela Burns am gyflwyno'r ddadl. Yr wyf yn meddwl ein bod yn diolch iddi—mae'n teimlo fel pe baem wedi treulio gormod o amser yng nghwmni ein gilydd dros y ddau ddiwrnod diwethaf yn trafod addysg a gwahanol agweddau ar addysg. Mae Plaid Cymru yn croesawu geiriau Angela heddiw a'r cyd-destun y mae wedi'i osod inni o'r bwriad y tu ôl i gynnig y Ceidwadwyr. Wedi dweud hynny, fel sydd wedi'i nodi ar yr agenda, yr ydym wedi cynnig gwelliant, a'r rheswm am hynny yw ein bod yn teimlo mai dyma'r amser i ganolbwyntio ar ddeilliannau, llwyddiannau a chanlyniadau cynlluniau'r Llywodraeth, yn hytrach na cheisio creu—fel yr awgrymir yng nghynnig y Toriaid—rhyw fath o gyfnod arall, eto fyth, o fewn y system addysg.

Bu Angela, yn gwbl briodol, yn amlinellu

welwyd yn Lloegr, ac nad oes unrhyw gymhelliant i arloesi. Yn anffodus, mae hynny'n swnio'n fwy fel y ddadl nhw-a-ni ar draws y ffin na'r hyn a allai fod yn iawn ar gyfer ein plant a'n pobl ifanc. Nid yw'n credu ein bod wedi cael chwyldro addysg. Rwy'n credu ei fod yn iawn, ond yr wyf hefyd yn meddwl ac yn gobeithio bod y chwyldro wedi dechrau, ac y bydd mabwysiadu rhai o'r strategaethau a'r camau blaengar eraill gan wahanol grwpiau gorchwyl a gorffen a datblygwyr polisi yn arwain at greu system addysg yng Nghymru a fydd yn un uned gydlynol ac integredig, yn anadlu bywyd i addysg ein holl blant a, thrwyddynt hwy, i'n dyfodol. Rhan allweddol o hynny, Weinidog, yw'r gwaith o ddatblygu cyfnod wyth i 14 ar gyfer y plant canol hynny, a bydd gennym ddiddordeb mawr mewn clywed eich barn ar hynny.

Amendment 1 Jocelyn Davies

Delete all and replace with:

Calls on the Welsh Government to develop and publish a strategy for 8-13 year olds with the aim of ensuring that illiteracy and innumeracy rates for children leaving primary school are halved from present rates by 2016.

Simon Thomas: I move amendment 1 in the name of Jocelyn Davies.

I thank Angela Burns for introducing the debate. I think that we are thanking her—it seems that we have spent too much time in each other's company over the past two days discussing education and various aspects of education. Plaid Cymru welcomes Angela's words today, and also the context that Angela Burns has set out today in terms of the intentions behind the Conservative motion. Having said that, as has been noted on the agenda, we have tabled an amendment, because we felt that it is now time to concentrate on the outcomes, successes and results of the Government's plans, rather than try to create, as suggested in the Tory motion, yet another phase in the education system.

Angela quite appropriately outlined the

llwyddiannau'r cyfnod sylfaen a'r datblygiadau gweddol lwyddiannus yn y cyfnod ôl-14. Y cwestiwn sylfaenol sydd ger ein bron yn y ddadl hon yw a ddylem sefydlu cyfnod arall ar gyfer plant rhwng wyth a 13 oed. Teimlad y Blaid yw mai dyma'r amser i ganolbwyntio ar strategaeth i godi lefel llythrennedd a rhifedd plant yr oedran hwnnw, felly dyna fyrdwn ein gwelliant ni.

Yr ydym hefyd yn rhannu'r un pryderon ag Angela Burns ynglŷn â gwelliant y Democratiaid Rhyddfrydol, ac ni fyddwn yn gallu ei gefnogi. Mae'n od, weithiau, fod y Democratiaid Rhyddfrydol ar un lefel yn dweud y dylid cadw'r pwysau oddi ar benderfynadau lleol ond bod eu gwelliannau yn y Cynulliad wastad yn fanwl iawn ynglŷn â'r union bethau y mae'n rhaid i bawb eu gwneud ym mhob ysgol. Nid wyf yn rhannu'r un fath o weledigaeth ac nid wyf ychwaith yn meddwl bod y Gweinidog, Angela Burna na'r Blaid Geidwadol yn rhannu'r weledigaeth honno.

Mae'n amser inni roi rhyddid i athrawon benderfynu ar y ffordd orau o helpu plant i symud o gyfnod yr ysgol gynradd i gyfnod yr ysgol uwchradd. Cawsom drafodaeth neithiwr ar rai agweddau ar y cyfnod trosglwyddo hwnnw, a'r pethau dyfeisgar sy'n cael eu gwneud yn rhai o'n hysgolion. Nid yw Angela yn hollol gywir wrth ddweud nad yw ein hysgolion yn ddyfeisgar o bryd i'w gilydd, ond mae'n wir dweud fy mod yn cytuno â'r sylwadau a wnaed gan Daid Reynolds nad yw'r system yng Nghymru wedi bod yn ddigon dyfeisgar ac arloesol ar gyfer y cyfnod hwn. Yr wyf yn anghytuno â byrdwn yr hyn a ddywedodd Angela—efallai na ddywedodd hyn yn glir—ynglŷn a rhyw syniad mai peidio â chyflwyno cystadleuaeth y tu fewn i'r system addysg oedd yn gyfrifol am y diffyg arloesedd a dyfeisgarwch. [*Torri ar draws.*] Yr wyf yn meddwl bod Nick Ramsay wedi cael canlyniadau rhyw etholiad neu'i gilydd y mae'n sefyll ynddo.

Yr hyn sy'n glir yw bod angen arloesedd. I ni, mae'n bwysig cryfhau athrawon yn y cyfnod hwn, a'u galluogi drwy roi mwy o sgiliau iddynt, ynghyd â chefnogaeth i ymdopi gyda'r methiant yr ydym wedi'i weld yn y system, sef y methiant o ran disgyblion

successes of the foundation phase and the relatively successful developments in post-14 education. The fundamental question before us in this debate is whether we should establish another phase to deal with pupils aged between eight and 13. Plaid feels that it is now time to concentrate on the strategy to raise the level of literacy and numeracy among pupils of that age. Therefore, that is the purpose of our amendment.

We also share Angela Burns's concerns about the Liberal Democrats' amendment, and we will not be able to support it. It is strange, sometimes, that the Liberal Democrat say, on one level, that we should keep the pressure off local decisions but that their amendments in the Assembly are always specific about what everyone must do in each school. I do not share that sort of vision, nor do I think that the Minister, Angela Burns, or the Conservative Party share the same vision.

It is now time to give teachers the freedom to decide the best way of assisting children in moving from the primary phase to the secondary phase. We had a discussion last night on some aspects of that transition period and on some of the innovative things that are being done in our schools. Angela was not quite right in saying that our schools are not innovative from time to time, but I agree with the comments made by David Reynolds that the system in Wales has not been innovative enough for this phase. I disagree with the thrust of what Angela said—she may not have said this explicitly—about the idea that not introducing competition into the education system was responsible for the lack of innovation and creativity. [*Interruption.*] I think that Nick Ramsay may have had a call about the results of an election in which he is standing.

It is clear that we need to see that innovation. For us, it is important to empower teachers in this phase and to enable them by developing their skills and providing more support for them to cope with the failures that we have seen in the system, namely the failure of

yn ennill digon o sgiliau sylfaenol yn ystod y cyfnod hwn, yn enwedig gan fod gennym anlythrennedd a diffyg rhifedd difrifol ymhlith y disgyblion, sy'n arwain at ganran uchel o oedolion heb y sgiliau sylfaenol hynny. Fel y dywedodd Angela Burns, mae cymaint â 10 y cant o'n pobl ifanc heb fod mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant.

3.30 p.m.

Mae ateb i hyn a chredaf imi glywed y Gweinidog yn ystod y dyddiau diwethaf yn amlinellu strwythurau a pholisïau digon positif a chadarnhanol—rhaid y mae Plaid Cymru yn sicr am eu gweld yn cael eu gweithredu, a rhai y byddwn eisieu craffu arnynt hefyd. Mae cwpwl o bethau i ni fod yn wylriadwrus yn eu cylch. Mae'n bosibl bod y Gweinidog yn cyflwyno gormod ar yr un pryd ac mae perygl y bydd gormod o fiwrocratiaeth yn y system a dim digon o gyfle i bobl ffocysu. Fodd bynnag, yr wyf yn barod i roi cyfle i'r Gweinidog brofi bod ei air cystal â'i weithred a'i fod yn llwyddo i wella sgiliau sylfaenol yn ein hysgolion.

The Presiding Officer: Order. Can you wind up please?

Simon Thomas: Un peth y mae'n rhaid i ni ei weld yn ystod y cyfnod nesaf yw mwy o gefnogaeth i'n hathrawon yn yr ysgolion yn ystod y cyfnod hwn.

Yn y cyd-destun hwnnw, croesawn y cyfle i drafod y materion hyn a chael clywed mwy gan y Gweinidog ynglŷn â sut y bydd yn delio â'r cyfnod hwn, gyda'i sicrwydd na fyddwn yn gweld unrhyw beth penodol o ran sefydlu cyfnod arall newydd ar ben popeth arall sy'n digwydd yn y system addysg ar hyn o bryd.

Gwelliant 2 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn credu y dylai'r cyfnod canol hwn wella'r trefniadau pontio rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd drwy ffurfioli partneriaethau rhwng yr ysgolion hyn, cyflogi mwy o

pupils to gain basic skills during this phase, particularly as we have severe problems with literacy and numeracy among our pupils, which leads to a high percentage of adults without those basic skills. As Angela Burns said, as many as 10 per cent of our young people are not in education, employment or training.

There is a solution to this, and I think that, over the past few days, I have seen the Minister set out some structures and policies that are quite positive. We in Plaid Cymru certainly want to see those being implemented and we would want to scrutinise them to ensure that they deliver. There are some things of which we need to be watchful. It is possible that the Minister is introducing too many strategies at once, and there is a danger that there will be too much bureaucracy in the system and inadequate opportunities for people to focus. However, I am willing to give the Minister the opportunity to prove that his word is as good as his deed and that he succeeds in improving basic skill standards in our schools.

Y Llywydd: Trefn. A allwch chi ddirwyn i ben, os gwelwch yn dda?

Simon Thomas: One thing that we certainly need to see during the coming period is more support for our teachers in schools in this phase.

In that context, we welcome the opportunity to discuss these issues and to hear more from the Minister about how he is going to deal with this phase, along with an assurance that we will not see anything specific in terms of an additional, new phase being introduced on top of everything else that we have in the education system at present.

Amendment 2 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Believes this middle phase should improve transition between pupils from primary and secondary schools by formalising partnership between these schools, hiring more transition

athrawon pontio, a sicrhau bod y blynyddoedd cynnar mewn ysgolion uwchradd yn cynnig gwell cydbwysedd rhwng addysgu academaidd a bugeiliol.

Peter Black: I move amendment 2 in my name.

In reply to Simon Thomas, although the amendment that we have tabled is fairly detailed, I do not accept that it is imposing a particular solution on schools; it is a clear strategy for how we should be going forward in terms of dealing with the transition issues that have been highlighted by this motion. This was also debated in some detail in the short debate last night, which was an enlightening, fascinating and useful debate. I accept from listening to the Minister's comments last night that there are issues that have already been dealt with in terms of that transition. He talked about introducing a requirement that governing bodies of secondary schools and their feeder primary schools should draw up and maintain transition plans. That is one step forward that would be very welcome and could form part of the proposals that we have in our amendment.

Figures released yesterday show the dramatic problem that is faced by the school system in addressing the fall-off between the foundation phase and the 14-19 learning pathways. The bulletin giving key findings on the differences between attainment levels in England and Wales for 2010 highlighted two contrasting figures: at key stage 2, pupils in Wales performed better than their counterparts in England in all subjects, however, by key stage 3, results for pupils in Wales were lower than all regions in England for English and mathematics, and the results for science put Wales joint lowest with London, which reflects a decline from the position in 2009 when London was the lowest by 3 percentage points. Clearly, that is of concern, but I accept that the way in which the various stages are assessed is different in England and Wales and we have to take that into account. However, we can certainly all recognise that there is a clear falling off of performance between leaving primary school and going to secondary school, and that the level of performance is patchy across Wales;

teachers and ensuring the early years of secondary schools offer a better balance of pastoral and academic teaching.

Peter Black: Cynigiaf welliant 2 yn fy enw i.

O ran ymateb i Simon Thomas, er bod y gwelliant yr ydym wedi'i gyflwyno yn eithaf manwl, nid wyf yn derbyn ei fod yn gosod ateb penodol ynghylch ysgolion; mae'n strategaeth glir ar gyfer y modd y dylem fod yn bwrw ati i ddelio â'r materion pontio a amlygwyd gan y cynnig hwn. Cafodd hyn ei drafod yn fanwl hefyd yn y ddadl fer neithiwr, a oedd yn ddadl ddiddorol, ddefnyddiol a goleuedig. Yr wyf yn derbyn, o wrando ar sylwadau'r Gweinidog neithiwr, fod materion yr ymdriniwyd â hwy eisoes o ran y cyfnod pontio hwnnw. Soniodd am gyflwyno gofyniad i gyrff llywodraethu ysgolion uwchradd a'r ysgolion cynradd sy'n eu bwydo lunio a chynnal cynlluniau pontio. Dyna un cam ymlaen a groesewid yn fawr a allai fod yn rhan o'r cynigion sydd gennym yn ein gwelliant.

Dengys ffigurau a ryddhawyd ddoe y broblem ddramatig a wynebwr gan y system ysgolion wrth fynd i'r afael â'r cwmp rhwng y cyfnod sylfaen a'r llwybrau dysgu 14-19. Mae'r bwletin sy'n rhoi canfyddiadau allweddol ar y gwahaniaethau rhwng lefelau cyrhaeddiad yng Nghymru a Lloegr ar gyfer 2010 yn amlygu dau ffigur cyferbyniol: yng nghyfnod allweddol 2, mae disgyblion Cymru yn perfformio'n well na'u cymheiriaid yn Lloegr ym mhob pwnc; fodd bynnag, erbyn cyfnod allweddol 3, mae'r canlyniadau ar gyfer disgyblion Cymru yn is na'r holl ranbarthau yn Lloegr ar gyfer Saesneg a mathemateg, ac mae'r canlyniadau ar gyfer gwyddoniaeth yn rhoi Cymru yn y safle isaf ar y cyd â Llundain, sy'n adlewyrchu dirywiad o'r sefyllfa yn 2009 pan oedd Llundain yn y safle isaf o 3 phwynt canran. Yn amlwg, mae hynny'n peri pryder, ond yr wyf yn derbyn bod y ffordd y mae'r gwahanol gamau yn cael eu hasesu yng Nghymru a Lloegr yn wahanol ac mae'n rhaid i ni gymryd hynny i ystyriaeth. Fodd bynnag, mae'n sicr y gallwn i gyd gydnabod

there is no consistency.

I was intrigued by the Minister's response to the short debate yesterday; he specifically asked whether this was to do with issues of transition or with particular aspects, such as where pupils came from or issues to do with the pupils themselves. Certainly, all such issues need to be addressed, but some of the research has indicated that where you have good leadership, you have better performing schools. The issue here has to be one of leadership at a local level, as well as at a Wales level. There needs to be effective leadership at the local council, the comprehensive school and in the feeder schools to ensure that where there are issues of transition, where pupils' performance falls off between the primary level and the secondary level, measures are put in place to deal with that and action is focused on ways of tackling that particular problem. We cannot underestimate the impact of moving from a smaller primary school to a much larger comprehensive school, a school that may be more rigorous and more difficult to settle into, and have much more competing demands in terms of the non-academic side on a pupil's time, which would then have to be addressed.

The amendments that we have tabled to deal with this address three particular issues. The first is about formalising partnerships between primary and secondary schools with the aim of blurring the boundaries between the two. I would expect that to include programmes of overlap, with secondary school teachers visiting primary schools in the catchment area occasionally and a greater emphasis on induction between the two.

The second is about hiring more transition teachers—teachers whose professional status is not based on teaching exam classes, who can focus on teaching those in the early years of secondary schools and who can perhaps visit primary schools in the catchment area. However, that will require a new approach to training and professional status for those

bod cwmp clir yn y perfformiad rhwng gadael yr ysgol gynradd a mynd i'r ysgol uwchradd, a bod lefel y perfformiad yn anghyson ar draws Cymru; nid oes cysondeb.

Tynnwyd fy sylw gan ymateb y Gweinidog i'r ddadl fer ddoe; gofynnodd yn benodol a oedd a wnelo hyn â materion pontio neu ag agweddau penodol, megis o ble y mae'r disgyblion yn dod neu faterion yn ymwneud â'r disgyblion eu hunain. Yn sicr, mae angen mynd i'r afael â phob mater o'r math hwn, ond mae peth o'r ymchwil wedi dangos lle bo arweinyddiaeth dda, bydd ysgolion sy'n perfformio'n well. Rhaid mai arweinyddiaeth yw'r broblem yn lleol, ac ar lefel Cymru yn ogystal. Mae angen arweinyddiaeth effeithiol yn y cyngor lleol ac yn yr ysgol gyfun a'r ysgolion sy'n eu bwydo i sicrhau, lle mae problemau pontio, lle mae perfformiad disgyblion yn mynd ar i waered rhwng y lefel gynradd a'r lefel uwchradd, y cymerir camau i ymdrin â hynny, gyda gweithredu sy'n canolbwyntio ar ffyrdd o fynd i'r afael â'r broblem benodol. Ni allwn danbrizio effaith symud o ysgol gynradd lai i ysgol gyfun lawer mwy, a all fod yn ysgol fwy trylwyr y mae'n anos setlo ynddi, lle mae mwy o ofynion yn cystadlu am sylw disgybl ar yr ochr anacademaidd, a byddai'n rhaid mynd i'r afael â hwy.

Mae'r gwelliannau a gyflwynwyd gennym i ddelio â hyn yn ymwneud â thri mater penodol. Mae'r cyntaf yn ymwneud â ffurfioli partneriaethau rhwng ysgolion cynradd ac ysgolion uwchradd gyda'r nod o wneud y ffiniau rhyngddynt yn llai clir. Byddwn yn disgwyl i hynny gynnwys rhaglenni gorgyffwrdd, gydag athrawon ysgolion uwchradd yn ymweld ag ysgolion cynradd yn y dalgylch o bryd i'w gilydd, a chyda mwy o bwyslais ar ymsefydlu rhwng y ddau.

Mae'r ail yn ymwneud â chyflogi mwy o athrawon pontio—sef athrawon nad yw eu statws proffesiynol yn seiliedig ar addysgu dosbarthiadau fydd yn sefyll arholiadau a all felly ganolbwyntio ar addysgu'r rhai sydd ar eu blynyddoedd cynnar yn yr ysgol uwchradd ac sy'n gallu efallai ymweld ag ysgolion cynradd yn y dalgylch. Fodd bynnag, bydd

teachers, pegging individual achievement to something other than exam results. I note from the Minister's statement that was published last night that he is starting to address the way in which teachers are trained and, more importantly, the way in which they consolidate that training when they go to work in schools.

Finally, we are calling for a transition phased programme to better balance academic and pastoral teaching, including examining the possibility of the earlier years of secondary school being taught with fewer teachers teaching more subjects, with classes staying in one classroom most of the time. Again, this issue was raised during the short debate last night. I do not think that anything can be prescribed that will fit every individual circumstance, but we must have greater focus on these transition issues if we are to deal with this gap. I hope that this debate will be part of the solution to deliver better outcomes for pupils.

Mohammad Asghar: Many school pupils find the step up from primary school to secondary school exceptionally difficult. One in six pupils feel that they are unprepared for high school. It is a hugely important moment in a child's life and education, when they will often meet hundreds of new people, learn many new subjects and be taught by new teachers. Sadly, we often see considerable disengagement by many pupils in Wales as they struggle with the transition.

This situation has manifested itself in South Wales East. Statistics for 2010 show that the percentage of students in South Wales East achieving level 4 or above in teachers' assessments of English at key stage 2 is 81.9 per cent, which is the Welsh average. However, the percentage of pupils achieving level 5 or above in teachers' assessments of English at key stage 3 falls to 69.1 per cent, which is below the Welsh average. Similar patterns are evident in teachers' assessments of pupils' attainment in Welsh first language, mathematics and science for key stages 2 and

hynny yn gofyn am agwedd newydd ar hyfforddiant a statws proffesiynol i'r athrawon hynny, gan glymu cyrhaeddiad unigol wrth rywbeth heblaw am ganlyniadau arholiadau. Sylwaf o ddatganiad y Gweinidog a gyhoeddwyd neithiwr ei fod yn dechrau rhoi sylw i'r ffordd y mae athrawon yn cael eu hyfforddi ac, yn bwysicach, i'r ffordd y maent yn cryfhau'r hyfforddiant hwnnw pan ânt i weithio mewn ysgolion.

Yn olaf, rydym yn galw am raglen bontio raddol i gadw cydbwysedd yn well rhwng addysgu academiaidd a bugeiliol, gan gynnwys ystyried y posibilrwydd o gael llai o athrawon yn dysgu mwy o bynciau ym mlynnyddoedd cynharaf yr ysgol uwchradd, gyda dosbarthiadau yn aros yn yr un ystafell ddosbarth y rhan fwyaf o'r amser. Unwaith eto, codwyd y mater hwn yn y ddadl fer neithiwr. Nid wyf yn credu y gall unrhyw beth gael ei ragnodi a fydd yn addas i bob sefyllfa unigol, ond rhaid inni gael mwy o ffocws ar y materion pontio hyn os ydym i ddelio â'r bwlch hwn. Gobeithiaf y bydd y ddadl hon yn rhan o'r ateb i gyflawni gwell canlyniadau i ddisgyblion.

Mohammad Asghar: Mae llawer o blant ysgol yn cael y cam i fyny o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd yn eithriadol o anodd. Mae un o bob chwe disgybl yn teimlo nad yw'n barod am yr ysgol fawr. Mae'n adeg hynod bwysig ym mywyd ac addysg plant; mae yn aml yn adeg y byddant yn cwrdd â channoedd o bobl newydd, dysgu llawer o bynciau newydd a chael eu haddysgu gan athrawon newydd. Yn anffodus, rydym yn aml yn gweld cryn ymddieithrio ar ran llawer o ddisgyblion yng Nghymru wrth iddynt ymgodymu â phontio.

Mae'r sefyllfa hon wedi dod i'r golwg yn Nwyrain De Cymru. Mae ystadegau ar gyfer 2010 yn dangos bod canran y myfyrwyr yn Nwyrain De Cymru sy'n cyrraedd lefel 4 neu lefel uwch yn asesiadau Saesneg athrawon yng nghyfnod allweddol 2 yn 81.9 y cant, sef y cyfartaledd ar gyfer Cymru. Serch hynny, mae canran y disgyblion sy'n cyrraedd lefel 5 neu lefel uwch yn asesiadau Saesneg athrawon yng nghyfnod allweddol 3 yn disgyn i 69.1 y cant, sy'n is na chyfartaledd Cymru. Mae patrymau tebyg yn amlwg yn yr asesiadau y mae athrawon yn eu gwneud o

3.

gyrhaeddiad disgyblion ar gyfer Cymraeg iaith gyntaf, mathemateg a gwyddoniaeth yng nghyfnodau allweddol 2 a 3.

Disengagement often starts in the late years of primary school, but accelerates in the early years of secondary school. The Welsh Government must take every opportunity to ensure that this does not happen. We have brought this debate forward today to urge the Welsh Government to plug the big gap that presently exists in the Welsh school system.

Mae ymddieithrio yn aml yn dechrau yn mlynnyddoedd olaf yr ysgol gynradd, ond mae'n cyflymu ym mlynnyddoedd cynnar yr ysgol uwchradd. Rhaid i Lywodraeth Cymru gymryd pob cyfle i sicrhau nad yw hyn yn digwydd. Yr ydym wedi cyflwyno'r ddadl hon heddiw i annog Llywodraeth Cymru i gau'r bwlch mawr sy'n bodoli yn system ysgolion Cymru.

Between the ages of eight and 13, pupils progress through junior school and into secondary school. This is a crucial time for pupils and given that so many reports have highlighted the failures of our education system, the Welsh Government must ensure that those aged eight to 13 have all the support that they need. We are all aware of Estyn's findings that a third of schools are simply not good enough. The Minister described the hugely disappointing PISA results as 'unacceptable' and a 'systematic failure'.

Rhwng wyth a 13 oed, mae disgyblion yn symud drwy'r ysgol iau i'r ysgol uwchradd. Mae hwn yn gyfnod tyngedfennol i ddisgyblion, a chan fod cynifer o adroddiadau wedi tynnu sylw at y methiannau yn ein system addysg, mae'n rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod plant o wyth i 13 oed yn cael yr holl gymorth y mae ei angen arnynt. Yr ydym i gyd yn ymwybodol o ganfyddiadau Estyn nad yw traean o ysgolion yn ddigon da. Disgrifiodd y Gweinidog y canlyniadau PISA hynod siomedig yn 'annerbyniol' a 'methiant systematig'.

Meanwhile, a review led by Viv Thomas has found that too many schools are coasting. I welcome some of the comments made by the Minister in his statement yesterday and his admission that the evidence that I have mentioned points squarely to the need to improve standards. I am certain that some of the worrying PISA results have their roots in the disengagement that many pupils experience with school between the foundation phase and learning pathways. In fact, a task and finish group on educational provision in Wales for eight to 14-year-olds found that, for many students in this age group, their achievement follows a downward trajectory in relative terms. Clearly, the Welsh Government needs to take action now. A middle phase would bridge the gap that presently exists and help to prevent the disengagement in our school system that has contributed to some of the hugely disappointing results and statistics of recent years. I urge Members to support the Welsh Conservative motion today.

Yn y cyfamser, mae adolygiad o dan arweiniad Viv Thomas wedi canfod bod gormod o ysgolion yn gorffwys ar eu rhwyfau. Rwy'n croesawu rhai o'r sylwadau a wnaed gan y Gweinidog yn ei ddatganiad ddoe ynghyd â'i addefiad bod y dystiolaeth yr wyf wedi'i chrybwyll yn dangos yn blwmp ac yn blaen yr angen i wella safonau. Yr wyf yn sicr bod gwreiddiau rhai o'r canlyniadau PISA poenus yn yr ymddieithrio y mae llawer o ddisgyblion yn mynd trwyddo yn yr ysgol rhwng y cyfnod sylfaen a'r llwybrau dysgu. Yn wir, gwelodd grŵp gorchwyl a gorffen ar ddarpariaeth addysgol yng Nghymru ar gyfer plant wyth i 14 mlwydd oed bod cyflawniad llawer o'r myfyrwyr hyn yn mynd ar i waered mewn termau cymharol. Yn amlwg, mae angen i Lywodraeth Cymru gymryd camau yn awr. Byddai cyfnod canol yn pontio'r bwlch sy'n bodoli ar hyn o bryd ac yn helpu i atal yr ymddieithrio yn ein system ysgolion sydd wedi cyfrannu at rai o'r canlyniadau ac ystadegau sobor o siomedig yn y blynnyddoedd diwethaf. Anogaf yr Aelodau i gefnogi cynnig y Ceidwadwyr Cymreig heddiw.

Kenneth Skates: Thank you for letting me speak in this debate, Presiding Officer. How best to support young people in the movement from one crucial phase of their education to the next is of considerable importance. Moving from nursery to full-time learning, adapting to secondary school after junior school finishes, or swapping the comfortable confines of sixth form common rooms for university life are hurdles that most young persons must come to terms with. Exchanging the comforts of long-standing friends, familiar teachers and a small, cosy learning environment for the demands of a relatively unfamiliar and more densely populated new setting can be a major barrier for some young people to overcome. It requires preparation, coping strategies and support. The ability to make a successful transition is a skill that we must all learn and a major factor in getting on in life. Indeed, life is a journey and as we drive from one stage to another, we have to cross valleys and rivers; without safe crossings, we can depart from the path.

As a theme, transitional arrangements will largely determine how the Welsh Government progresses its delivery agenda over the next 10 years, whether for the transition between primary and secondary care in health, the change for looked-after children to independent adult life, the move from benefits to work or the challenge of transitioning Welsh Government policy into local authority delivery. In education, particularly between primary and secondary school, this agenda is obvious and pressing.

A report by the National Foundation for Educational Research found that 40 per cent of primary school pupils often lost their learning impetus and made little or no progress in their first year at secondary school, finding that moving from working in one room with one teacher to having to cope with 10 subjects in 10 rooms was a challenge and, ultimately, a barrier to learning. We have always known that, while most 11-year-olds look forward to secondary school and the exciting challenges that come with it,

Kenneth Skates: Diolch am adael i mi siarad yn y ddadl hon, Lywydd. Mae canfod y ffordd orau o gefnogi pobl ifanc wrth iddynt symud o un cyfnod allweddol yn eu haddysg i'r un nesaf yn eithriadol o bwysig. Mae symud o'r feithrin i addysg amser llawn, addasu i ysgol uwchradd ar ôl gorffen ysgol iau, neu gyfnewid pedair wal gyfarwydd ystafell gyffredin y chweched dosbarth am fywyd yn y brifysgol yn faterion y mae'n rhaid i'r rhan fwyaf o bobl ifanc ddelio â hwy. Mae cyfnewid hawddfyd lle mae hen gyfeillion, athrawon cyfarwydd ac amgylchedd dysgu bach a chlyd am drybini byd newydd gweddol anghyfarwydd a mwy poblog yn gallu bod yn rhwystr mawr i rai pobl ifanc. Mae'n gofyn paratoi, strategaethau ymdopi a chefnogaeth. Mae'r gallu i bontio yn llwyddiannus yn sgil y mae'n rhaid i bob un ohonom ei dysgu ac mae'n ffactor mawr o ran dod ymlaen yn y fuchedd hon. Yn wir, mae bywyd yn daith ac wrth i ni yrru o un cyfnod i'r llall, mae'n rhaid i ni groesi dyffrynnoedd ac afonydd; heb groesfannau diogel, gallwn wyro oddi ar y llwybr.

Fel thema, bydd y trefniadau trosiannol i raddau helaeth yn penderfynu sut mae Llywodraeth Cymru yn bwrw ei hagenda cyflawni yn ei blaen dros y 10 mlynedd nesaf, boed hynny ar gyfer y cyfnod pontio rhwng gofal sylfaenol a gofal eilaidd ym maes iechyd, y newid ar gyfer plant sy'n derbyn gofal i fywyd annibynnol fel oedolion, y symud o fudd-daliadau i waith, neu'r her o droi polisi Llywodraeth Cymru yn gyflwyno gan awdurdodau lleol. Ym maes addysg, yn enwedig rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd, mae'r agenda hon yn un amlwg a phwysig.

Canfu adroddiad gan y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg fod 40 y cant o ddisgyblion ysgolion cynradd yn aml yn colli'r awydd i ddysgu a'u bod yn gwneud ychydig o gynnydd neu ddim o gwbl yn eu blwyddyn gyntaf yn yr ysgol uwchradd, gan iddynt gael bod mynd o weithio mewn un ystafell gydag un athro i orfod ymdopi â 10 pwnc mewn 10 ystafell yn her ac, yn y pen draw, yn rhwystr i ddysgu. Er bod y rhan fwyaf o blant 11 oed yn edrych ymlaen at yr ysgol uwchradd a'i heriau cyffrous, rydym yn

many find the prospect of a new slate of teachers, different resources, new peers and a new style of learning very daunting. Studies undertaken over the last 20 years have highlighted that some pupils regress quite markedly between the last year of primary school and the end of the first year of secondary school. Primary to secondary transition is a crucial time, when learners either disengage from the process of learning or are set up with a hunger for learning that often lasts a lifetime.

Parents, often having gone to significant lengths to get their child into the secondary setting of their choice, sometimes think that the battle is won. Yet, for the child, the emotional and educational challenges have barely begun. I support programmes that help with the transition from primary to secondary education. A study by the Department for Education in England found that children who felt that they had had a lot of help from their secondary school to settle in were more likely to have a successful changeover phase. Its research found that benefits stemmed from the strategic use of co-ordinated bridging materials; better sharing of information between schools; more visits to secondary schools by prospective pupils, their parents and teachers; the distribution of informative booklets; talks at the schools; and taster days.

An interesting guide for future policy could come from the work done to support the transition of vulnerable children. Overall, evidence shows that children with special educational needs and those from other vulnerable groups do not necessarily experience a less successful transition than their peers. While, tragically, children with special educational needs are more likely to be bullied, which in itself is a key inhibitor to a successful transition, on the positive side, children with SEN and other health problems often have access to more proactive and targeted packages of support that aid them in overcoming continuity issues at that age. It may be that the earlier and more individual transfer process that these children experience prepares them better for the move to a new educational setting.

gwybod bod llawer yn gweld y posibiliad o griw newydd o athrawon, adnoddau gwahanol, cyfoedion newydd ac arddull newydd o ddysgu yn frawychus. Mae astudiaethau a gynhaliwyd dros yr 20 mlynedd diwethaf wedi dangos bod rhai disgyblion yn llithro'n ôl yn sylweddol rhwng y flwyddyn olaf yn yr ysgol gynradd a diwedd y flwyddyn gyntaf yn yr ysgol uwchradd. Mae'r pontio rhwng cynradd ac uwchradd yn adeg hanfodol, a naill ai y bydd dysgwyr yn ymddieithrio o'r broses o ddysgu neu y megir ynddynt flas ar ddysgu a fydd yn aml yn para am oes.

Gyda llawer ohonynt yn mynd i drafferth fawr i gael eu plentyn yn eu dewis leoliad uwchradd, mae rhieni weithiau yn credu bod y frwydr yn cael ei hennill. Eto i gyd, lle bo'r plentyn yn y cwestiwn, prin ddechrau y mae'r heriau emosiynol ac addysgol. Yr wyf yn cefnogi rhaglenni sy'n helpu gyda'r pontio o addysg gynradd i addysg uwchradd. Canfu astudiaeth gan yr Adran Addysg yn Lloegr fod plant a oedd yn teimlo eu bod wedi cael llawer o gymorth gan eu hysgol uwchradd i setlo yno yn fwy tebygol o gael cyfnod newid llwyddiannus. Canfu ei hymchwil fod manteision yn deillio o'r defnydd strategol o ddeunyddiau pontio cydgysylltiedig; gwell rhannu gwybodaeth rhwng ysgolion; mwy o ymweliadau ag ysgolion uwchradd gan ddarpar ddisgyblion, eu rhieni ac athrawon; dosbarthu llyfrynnau addysgiadol; sgysiau yn yr ysgolion, a diwrnodau rhagflas.

Gallai canllaw diddorol ar gyfer polisi yn y dyfodol ddod o'r gwaith a wnaed i gefnogi'r broses o drosglwyddo plant sy'n agored i niwed. At ei gilydd, mae tystiolaeth yn dangos nad yw plant sydd ag anghenion addysgol arbennig na phlant o grwpiau bregus eraill o reidrwydd yn cael cyfnod pontio llai llwyddiannus na'u cyfoedion. Er bod plant ag anghenion addysgol arbennig yn fwy tebygol o gael eu bwlio, sy'n beth trasig, a bod hynny'n atalydd allweddol ar bontio llwyddiannus, ar yr ochr gadarnhaol, mae plant ag anghenion addysgol arbennig a phroblemau iechyd eraill yn aml yn cael mynediad i becynnau cymorth mwy rhagweithiol sydd wedi'u targedu a fydd yn eu helpu i oresgyn problemau dilyniant yn yr oedran hwnnw. Efallai fod y broses drosglwyddo gynharach ar sail fwy unigol y

mae'r plant hyn yn mynd trwyddi yn eu paratoi yn well ar gyfer symud i leoliad addysgol newydd.

3.45 p.m.

Perhaps the Minister can examine the creation of a more tailored programme for the transition of young people as we look to strengthen the arrangements between the foundation phase and the 14-19 learning pathways in order to make the change less onerous for learners, freeing them up to concentrate on the academic challenge, which is already problematic. While schools themselves are often good at helping transitional arrangements, the guidance and support given by local authorities can be patchy. I believe that more needs to be done by local authorities in thinking about how transition arrangements can support effective pupil progression and, ultimately, the attainment of higher standards. Furthermore, if children are exposed earlier in life to what they might expect in later years, that undeniably helps raise aspirations. Consequently, I would like to see more primary school students forge links with colleges, universities and training providers so that young people can begin to shape their hopes earlier in life—crucially, before their social status influences their ambitions.

The Presiding Officer: Order. Can you wind up, please?

Kenneth Skates: I believe that councils have an important role to play in providing guidance and funding to put in place effective programmes of support for this purpose. Only a joined-up approach, involving all agencies, will lead to more effective transition arrangements and a comprehensive programme of support that can help those currently having difficulties in making such an important move in their young lives.

Mark Isherwood: As the Minister said yesterday, the evidence points squarely to the need to improve school standards and raise performance, and to do so with speed. However, as he also noted, Estyn inspections this year have found that over 40 per cent of primary and secondary schools need some

Efallai y gall y Gweinidog ystyried creu rhaglen fwy pwrpasol ar gyfer trosglwyddo pobl ifanc wrth i ni geisio cryfhau'r trefniadau rhwng y cyfnod sylfaen a'r llwybrau dysgu 14-19 i wneud y newid yn llai o faich i ddysgwyr, gan eu rhyddhau i ganolbwyntio ar yr her academiaidd, sydd eisoes yn broblemus. Er bod ysgolion eu hunain yn aml yn dda o ran helpu trefniadau trosiannol, gall y canllawiau a'r gefnogaeth a roddir gan awdurdodau lleol fod yn anghyson. Credaf fod angen i awdurdodau lleol wneud mwy o ran meddwl am sut y gall trefniadau trosglwyddo gefnogi dilyniant effeithiol i ddisgyblion ac, yn y pen draw, gyrraedd safonau uwch. Ar ben hynny, os cyflwynir plant yn gynharach yn eu bywydau i'r hyn y gallent ei ddisgwyl mewn blynyddoedd i ddod, mae hynny'n ddi-os yn helpu i godi dyheadau. O ganlyniad, hoffwn weld mwy o fyfyrwyr ysgol gynradd yn creu cysylltiadau â cholegau, prifysgolion a darparwyr hyfforddiant fel y gall pobl ifanc ddechrau llunio eu gobeithion yn gynharach—yn hanfodol, cyn i'w statws cymdeithasol ddylanwadu ar eu huchelgeisiau.

Y Llywydd: Trefn. A allwch ddirwyn i ben, os gwelwch yn dda?

Kenneth Skates: Rwy'n credu bod gan gynghorau rôl bwysig i'w chwarae o ran rhoi arweiniad a chyllid i sefydlu rhaglenni effeithiol o gefnogaeth at y diben hwn. Dull cydgysylltiedig yn unig, sy'n cynnwys yr holl asiantaethau, a fydd yn arwain at drefniadau pontio mwy effeithiol a rhaglen gynhwysfawr o gefnogaeth a all helpu'r rhai ar hyn o bryd mewn cyfyng-gyngor o ran cam mor bwysig yn eu bywydau ifanc.

Mark Isherwood: Fel y dywedodd y Gweinidog ddoe, dengys y dystiolaeth yn ddigamsyniol yr angen i wella safonau ysgolion a chodi perfformiad, ac i wneud hynny ar fyrder. Fodd bynnag, nododd hefyd fod arolygiadau Estyn eleni wedi gweld bod angen rhyw fath o waith dilynol ar dros 40 y

sort of follow-up. Speaking in an education debate here in February, I stated that, as a parent, grandparent, teacher's son and student teacher's father, and as one whose children all benefitted from a state education in Wales, I despair at the series of grim reports confirming the systemic failure of education policy here. Responding to figures showing that the performance of 15-year-olds in 2009 in reading, mathematics and science in Wales was significantly lower than the Organisation for Economic Co-operation and Development average, and the worst of the UK nations, the Minister was right to describe it as unacceptable and a systemic failure. We should, therefore, be mindful that this is not year 0, but the thirteenth year of Labour education Ministers in a Labour-led Welsh Government. As the BBC has put it, they have no alibies and no excuses.

We welcome the report of the independent task and finish group on the structure of education services in Wales, which highlights the importance of direct funding for schools via delegated budgets, so that the budget will lie in the same place as service delivery. Noting that local authorities currently delegate an average of 76 per cent of their school budgets, Denbighshire deserves praise for increasing its delegation rate to 79 per cent, up from 73 per cent the previous year, and from seventeenth to fourth position out of the 22 councils. As that council has said, this will benefit the education experience of young people in Denbighshire. Schools told the council that this was what they wanted, and the council agreed to work with them to move forward with that approach. Let us hope that other local authorities follow their example.

Ann Jones: On the issue of education in Denbighshire, you will know that I have, in the past, been critical of the fact that Denbighshire let a generation of children suffer because it did not fund education properly. Would you agree that it should further increase its spend on education to maximise the benefits, with full delegation

cant o ysgolion cynradd ac uwchradd. Wrth siarad mewn dadl am addysg yma ym mis Chwefror, datgenais i—yn rhiant, yn daid, yn fab i athro ac yn dad i athro-fyfyriwr, ac fel rhywun y mae ei blant i gyd wedi elwa ar addysg y wladwriaeth yng Nghymru—fy mod yn anobeithio ynghylch y gyfres o adroddiadau didostur yn cadarnhau'r methiant systemig ym mholisi addysg y lle hwn. Wrth ymateb i ffigurau sy'n dangos bod perfformiad plant 15 mlwydd oed yn 2009 ar gyfer darllen, mathemateg a gwyddoniaeth yng Nghymru yn sylweddol is na'r cyfartaledd ar gyfer y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad Economaidd a chyfartaledd Datblygu, a'r gwaethaf o blith gwledydd y DU, roedd y Gweinidog yn iawn i'w ddisgrifio yn annerbyniol ac yn fethiant systemig. Dylem, felly, fod yn ymwybodol nad blwyddyn 0 mo hon, ond y drydedd flwyddyn ar ddeg o Weiniogion addysg Llafur mewn Llywodraeth dan arweiniad Llafur yng Nghymru. Ys dywed y BBC, nid oes ganddynt alibiau nac esgusodion.

Rydym yn croesawu adroddiad y grŵp gorchwyl a gorffen annibynnol ar strwythur gwasanaethau addysg yng Nghymru, sy'n amlygu pwysigrwydd cyllid uniongyrchol ar gyfer ysgolion drwy gyllidebau dirprwyedig, fel y bydd y gyllideb yn yr un man â darparu gwasanaethau. Wrth nodi bod awdurdodau lleol ar hyn o bryd yn dirprwyo 76 y cant o'u cyllidebau ysgolion ar gyfartaledd, mae sir Ddinbych yn haeddu canmoliaeth am gynyddu'r gyfradd y mae'n ei dirprwyo i 79 y cant, i fyny o 73 y cant y flwyddyn flaenorol, ac o'r ail safle ar bymtheg i'r pedwerydd o'r 22 gyngor. Fel y dywedodd y cyngor, bydd hyn o fantais i brofiad addysg pobl ifanc yn sir Ddinbych. Dywedodd ysgolion wrth y cyngor mai dyma yr oedd ei eisiau arnynt, a chytunodd y cyngor i weithio gyda hwy i symud ymlaen â'r agwedd honno. Gadewch i ni obeithio bod awdurdodau lleol eraill yn dilyn eu hesiampl.

Ann Jones: Parthed addysg yn sir Ddinbych, byddwch yn gwybod fy mod ers llawer dydd wedi beirniadu'r ffaith bod sir Ddinbych wedi gadael cenhedlaeth o blant yn dioddef gan nad oedd yn ariannu addysg yn iawn. A fydech yn cytuno y dylai gynyddu ymhellach ei wariant ar addysg i wneud y mwyaf o'r buddion, gyda chyfraddau

rates? Should we not be looking to ensure that education does not move backwards? The council should maintain the good relationship that it has now established with schools, which is only due to the fact that the then Minister intervened and made sure that Estyn put a recovery board in place.

Mark Isherwood: I am keen to encourage all local authorities to maximise their delegated budgets, subject to maintenance of core services.

In the context of the debate today, I note the Minister's statement yesterday that he plans to establish a new national literacy and numeracy framework for five to 14-year-olds on a statutory basis. However, the task and finish group recommended the designation of the educational experience of eight to 14-year-olds as a distinct phase, underpinned by an educational philosophy in the same way as the foundation phase and 14-19 learning pathways. It said that, while many students make good progress during the eight to 14 period of their education, for a significant number of young people this is a phase where their achievement in relative terms follows a downward trajectory. This probably results from student disengagement that begins in the latter years of primary schooling, and which accelerates in the early years of secondary education. This is a major contributory reason for one fifth of pupils failing to meet basic standards in literacy, numeracy and science when they enter secondary school, for the widening performance gap between England and Wales and for almost 70,000 young people not in education, employment or training in Wales. It is shocking that one in six pupils feel ill-prepared when they begin secondary school and that fixed-term exclusions rose by 210 per cent as students struggle to cope with the transition.

However, not all is doom and gloom and we must celebrate success. I had the pleasure last week of attending a health day at Ysgol Bryn Coch, Mold, where Mold's Alun School's sixth-form students presented a series of excellent workshops on areas such as healthy eating, peer support and alcohol and smoking education to year six pupils. The focus was

dirprwyo llawn? Oni ddylem fod yn edrych i sicrhau nad yw addysg yn symud tuag yn ôl? Dylai'r cyngor gynnal y berthynas dda sydd ganddo ag ysgolion bellach, ac ni fyddai honno'n bodoli pe na bai'r Gweinidog wedi ymyrryd a sicrhau bod Estyn yn rhoi bwrdd adfer ar waith.

Mark Isherwood: Yr wyf yn awyddus i annog pob awdurdod lleol i wneud y gorau o'u cyllidebau dirprwyedig, ar yr amod y cynhelir gwasanaethau craidd.

Yng nghyd-destun y ddadl heddiw, nodaf ddatganiad y Gweinidog ddoe ei fod yn bwriadu sefydlu fframwaith llythrennedd a rhifedd cenedlaethol newydd ar gyfer plant pump i 14 oed ar sail statudol. Fodd bynnag, argymhellodd y grŵp gorchwyl a gorffen y dylid dynodi profiad addysgol plant wyth i 14 oed fel cam ar wahân, a'i ategu ag athroniaeth addysgol yn yr un modd â'r cyfnod sylfaen a llwybrau dysgu 14-19. Mae'n dweud, er bod llawer o fyfyrwyr yn gwneud cynnydd da yn ystod y cyfnod wyth i 14 o'u haddysg, ar gyfer nifer sylweddol o bobl ifanc mae hyn yn gyfnod lle mae eu cyflawniad mewn termau cymharol yn dilyn taflwybr i lawr. Mae'n debyg bod hyn yn deillio o ymddieithrio myfyrwyr sy'n dechrau ym mlynnyddoedd olaf yr ysgol gynradd, gan gyflymu ym mlynnyddoedd cynnar addysg uwchradd. Mae hwn yn rheswm cyfrannol o bwys dros yr un o bob pump o ddisgyblion sy'n methu â bodloni safonau sylfaenol mewn llythrennedd, rhifedd a gwyddoniaeth ar ddechrau'r ysgol uwchradd, dros y bwlch perfformiad cynyddol rhwng Cymru a Lloegr a thros y bron 70,000 o bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant yng Nghymru. Mae'n frawychus bod un o bob chwe disgybl yn teimlo nad ydynt yn barod ar ddechrau yn yr ysgol uwchradd a bod gwaharddiadau am gyfnod penodol wedi codi 210 y cant wrth i fyfyrwyr gael trafferth i ymdopi â'r pontio.

Fodd bynnag, nid yw'n ddu i gyd, ac mae'n rhaid inni ddathlu llwyddiant. Cefais y pleser yr wythnos diwethaf o fynd i ddiwrnod iechyd yn Ysgol Bryn Coch yn yr Wyddgrug, lle y cyflwynodd myfyrwyr chweched dosbarth Ysgol Alun yn yr Wyddgrug gyfres o weithdai rhagorol ar feysydd megis bwyta'n iach, cefnogaeth gan gymheiriaid, ac

on addressing pupils' concerns about moving up to the high school in September and therefore making their transition easier. We must also celebrate success among the 22 per cent of schools that did better than predicted in terms of added value, where pupil performance at GCSE exceeded that predicted for them at the age of 11. I must congratulate—and Carl can see where I am going here—St David's High School and Argoed High School in Flintshire, which were among the top five performers in Wales. However, 19 per cent of schools performed below expectations in these figures obtained under the Freedom of Information Act 2000. Although the Welsh Government stated that it did not believe in simplistic league tables, the data are considered by experts to be among the most reliable indicators of school performance because they show the extent to which a school has contributed to pupils' progress.

Nick Ramsay: As Mark Isherwood said, it is not all doom and gloom. There is good practice, and we want the opportunity to celebrate good practice in our education system. The purpose of today's debate, which was brought forward by this side of the Chamber, is to give the Minister a few ideas on ways that the systemic failure identified in the school system can be dealt with. In many ways, it is necessary to deal with systemic failure by the having a systemic reform.

This debate comes after a sequence of reports and statistics over the past few years, which were discussed in the Chamber during the third Assembly, that show that, in many ways, the Welsh education system is, sadly, not fit for purpose. I do not like saying that, because, as the Minister knows, I am an optimist by character—[*Interruption.*]—as he frequently reminds me. [*Laughter.*] However, we must accept that where there are failings, they must be addressed.

Angela Burns spoke in her thought-provoking opening comments to this debate of the deficit of innovation. We often speak about a deficit with regard to money and

addysg am alcohol ac ysmegu i ddisgyblion blwyddyn 6. Roedd y ffoews ar fynd i'r afael â phryderon disgyblion ynghylch symud i'r ysgol uwchradd ym mis Medi ac felly gwneud y pontio yn haws iddynt. Mae'n rhaid inni hefyd ddathlu llwyddiant y 22 y cant o ysgolion a wnaeth yn well na'r disgwyl o ran gwerth ychwanegol, lle y rhagorodd perfformiad disgyblion yn eu TGAU ar yr hyn a ragwelwyd ar eu cyfer yn 11 oed. Rhaid i mi longyfarch—mae Carl yn deall beth sydd gennyf yma—Ysgol Uwchradd Dewi Sant ac Ysgol Uwchradd Argoed yn sir y Fflint, a oedd ymhlith y pump a berfformiodd orau yng Nghymru. Fodd bynnag, perfformiodd 19 y cant o ysgolion yn is na'r disgwyl yn y ffigurau hyn a gafwyd o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Er i Lywodraeth Cymru ddweud nad oedd yn credu mewn tablau syml, mae arbenigwyr yn barnu bod y data yn un o'r dangosyddion mwyaf dibynadwy o berfformiad ysgol am ei fod yn dangos i ba raddau y mae ysgol wedi cyfrannu at gynnydd y disgyblion.

Nick Ramsay: Fel y dywedodd Mark Isherwood, nid yw'n ddu i gyd. Mae arfer da, ac yr ydym am gael cyfle i ddathlu arfer da yn ein system addysg. Pwrpas y ddadl heddiw, a gyflwynwyd gennym ni ar yr ochr hon i'r Siambr, yw rhoi ychydig o syniadau i'r Gweinidog am ffyrdd posibl o ddelio â'r methiant systemig a nodwyd yn y system ysgolion. Ar sawl cyfrif, mae angen ymdrin â methiant systemig trwy gael diwygiad systemig.

Mae'r ddadl hon yn dilyn cyfres o adroddiadau ac ystadegau dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf a gafodd eu trafod yn y Siambr yn ystod y trydydd Cynulliad, sy'n dangos nad yw system addysg Cymru ar sawl cyfrif, yn anffodus, yn addas at y diben. Nid wyf yn hoffi dweud hynny, oherwydd, fel y gŵyr y Gweinidog, yr wyf yn optimist o ran natur—[*Torri ar draws.*]—ffaith y mae'n fy atgoffa ohono yn fynych. [*Chwerthin.*] Fodd bynnag, lle bo diffygion, mae'n rhaid inni dderbyn bod rhaid rhoi sylw iddynt.

Yn ei sylwadau agoriadol, a oedd yn ysgogi meddwl, siaradodd Angela Burns am y ddadl parthed diffyg arloesi. Rydym yn aml yn siarad am ddiffyg arian a diffyg uchelgais,

ambition, but there is also a clear deficit of innovation within our education system, and where there is good practice, it is not being shared as it should be. In fact, as Angela Burns mentioned, the education system is still suffering from some of the problems of 20 years ago; we have not made the sort of progress that we should have made.

I fully support the idea of an educational middle phase of 8 to 13-year-olds to bridge the gap between the foundation phase and the learning pathways stages of education. We are not talking about a middle school, but about a middle phase of education that will connect those two important phases. We are the first group to say that the foundation phase has, in many ways, been highly successful. It is a shame that, in certain respects, it has sometimes not received the support that it deserves with regard to staffing and so on. However, with regard to dealing with that age group of children, there is no doubt that it has been of major benefit. I have certainly received feedback from my own local authorities and other local authorities that testifies to that. Therefore, this is not about a middle school, but a middle phase.

Simon Thomas, in his contribution, spoke about the need to improve literacy and numeracy in our schools, which was spoken about at length yesterday as well. There is no doubt, Simon, that every single person in the Chamber is aware of the problems with regard to literacy and numeracy and the need to deal with them. However, where we differ on this is that we do not see the two as being mutually exclusive. We do not see that you have to improve literacy on the one hand but that that is, somehow, not compatible with the middle phase of education; they, in fact, go hand in hand. A carefully thought-out and planned policy could really provide benefits with regard to literacy and numeracy at that level.

Many Members have spoken about the fact that many find the transition from primary school to secondary school difficult, and that is clear for all to see. One in six pupils say that they feel ill-prepared for secondary school. There is a range of statistics on that, including statistics on exclusions.

ond mae hefyd ddiffyg clir parthed arloesi yn ein system addysg, a lle mae arfer da, nid yw'n cael ei rannu fel y dylai. Yn wir, fel y dywedodd Angela Burns, mae'r system addysg yn dal yn dioddef rhai o broblemau 20 mlynedd yn ôl; nid ydym wedi gwneud y math o gynnydd y dylid ei wneud.

Yr wyf yn cefnogi'n llwyr y syniad o gyfnod canol yn addysg plant rhwng wyth a 13 oed i bontio'r bwlch rhwng y cyfnod sylfaen a chyfnodau'r llwybrau dysgu. Nid ydym yn sôn am ysgol ganol, ond am gyfnod canol yn eu haddysg a fydd yn cysylltu'r ddau gam pwysig. Ein grŵp ni yw'r cyntaf i ddweud bod y cyfnod sylfaen, ar sawl agwedd, wedi bod yn hynod lwyddiannus. Mae'n drueni nad yw bob amser ac ym mhob peth wedi derbyn y gefnogaeth y mae'n ei haeddu o ran staffio ac yn y blaen. Fodd bynnag, lle bo delio â phlant yn y grŵp oedran hwn yn y cwestiwn, nid oes amheuaeth iddo fod o fudd mawr. Yr wyf i yn sicr wedi cael adborth oddi wrth fy awdurdodau lleol ac oddi wrth awdurdodau lleol eraill sy'n tystio i hynny. Felly, nid oes a wnelo hyn ag ysgol ganol, eithr cyfnod canol.

Yn ei gyfraniad, siaradodd Simon Thomas am yr angen i wella llythrennedd a rhifedd yn ein hysgolion, sef pwnc arall a drafodwyd am hydroedd ddoe. Nid oes amheuaeth, Simon, nad yw pob copa gwalltog yn y Siambr yn ymwybodol o'r problemau o ran llythrennedd a rhifedd a'r angen i ddelio â hwy. Fodd bynnag, y gwahaniaeth rhyngom yw nad ydym ni'n gweld y naill beth yn annibynnol ar y llall. Nid ydym yn gweld nad yw gwella llythrennedd rywsut yn gallu cyd-fynd â chyfnod canol addysg, gan eu bod, mewn gwirionedd, yn mynd law yn llaw. Gallai polisi a ddyfeisir ac a gynllunnir yn ofalus wir ddarparu manteision o ran llythrennedd a rhifedd ar y lefel honno.

Mae llawer o Aelodau wedi siarad am y ffaith y gall trosglwyddo o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd fod yn anodd i lawer, ac mae hynny'n glir i bawb. Mae un o bob chwe disgybl yn dweud nad yw'n teimlo'n barod ar gyfer yr ysgol uwchradd. Mae amrywiaeth o ystadegau ar hynny, gan gynnwys ystadegau

ar waharddiadau.

A number of statistics have been produced by Estyn that have shown that standards in a third of our schools are simply not good enough. The chief inspector, Ann Keane, has said that it is time for us to face up to the facts. In some ways, the Minister is a man who likes to face up to the facts. You have accepted, Minister, that there are failings in certain areas, and have said that there is a need to move on. There probably has been a change since the time of the previous Welsh Government in that there is an acceptance at this point in the fourth Assembly that there are problems that need to be dealt with at the earliest opportunity if we are to give our children the start in life that they deserve, as well as support during that crucial period when they are aged from eight to 13.

As the Minister said yesterday, and as he has said on previous occasions, this is not simply a question of money. This is not one of those debates in which it is said simply, 'Throw some money at the problem and everything will be fine'. We do have concerns about the funding gap between Wales and England of £600 per pupil, but, as the Minister said yesterday, that gap does not exist in certain authorities, where money is being spent. However, the benefits are not being gleaned. At the same time, in other areas, less money is being spent, so there is good practice that can be mimicked.

In the debate we are saying that a middle phase of education will not only assist the foundation phase and the later phase of education but will also assist in dealing with the problem regarding literacy and numeracy, which does need to be dealt with. I hope that Members will support the motion.

Antoinette Sandbach: Following on from Nick Ramsay's contribution, I should say that I know that there are some facts that the Minister is prepared to face up to and others that perhaps he is not.

I welcome the change of approach that the Minister has adopted compared with the position of the One Wales Government back in January, when, in response to the Estyn

Mae nifer o ystadegau wedi cael eu cynhyrchu gan Estyn sydd wedi dangos nad yw safonau mewn traean o'n hysgolion yn ddigon da. Dywedodd Ann Keane, y prif arolygydd, ei bod yn bryd inni wynebu'r ffeithiau. Ar sawl cyfrif, mae'r Gweinidog yn ddyn sydd am wynebu'r ffeithiau. Yr ydych wedi derbyn, Weinidog, bod gwendidau mewn rhai ardaloedd, ac rydych wedi dweud bod angen symud ymlaen. Mae newid wedi bod ers adeg y Llywodraeth Cymru flaenorol, yn ôl pob tebyg, gan y derbynnir ar hyn o bryd yn y pedwerydd Cynulliad fod problemau y mae angen ymdrin â hwy ar y cyfle cyntaf os ydym am roi i'n plant y dechrau y maent yn ei haeddu, yn ogystal â chefnogaeth yn y cyfnod hollbwysig hwnnw rhwng wyth a 13 oed.

Fel y dywedodd y Gweinidog ddoe, ac fel y mae wedi dweud o'r blaen, nid mater syml o arian mo hyn. Nid yw hyn yn un o'r dadleuon hynny lle y dywedir yn syml, 'Tefl wch rywfaint o arian at y broblem a bydd popeth yn iawn'. Mae gennym bryderon am y bwlch cyllido rhwng Cymru a Lloegr o £600 fesul disgybl, ond, fel y dywedodd y Gweinidog ddoe, nid yw'r bwlch hwnnw'n bodoli mewn rhai awdurdodau, lle mae arian yn cael ei wario. Fodd bynnag, nid yw'r manteision yn cael eu codi. Yr un pryd, mewn ardaloedd eraill, mae llai o arian yn cael ei wario, felly mae arfer da y gellir ei efelychu.

Yn y ddadl, yr ydym yn dweud nid yn unig y bydd cyfnod canol mewn addysg yn cynorthwyo'r cyfnod sylfaen a'r cyfnod diweddarach mewn addysg, ond bydd hefyd yn helpu i ddelio â'r broblem o ran llythrennedd a rhifedd y mae angen delio â hi. Rwy'n gobeithio y bydd yr Aelodau'n cefnogi'r cynnig.

Antoinette Sandbach: Ymhellach i gyfraniad Nick Ramsay, dylwn ddweud fy mod yn gwybod bod rhai ffeithiau y mae'r Gweinidog y barod eu hwynebu a bod eraill efallai nad yw'n barod eu hwynebu.

Rwy'n croesawu'r newid agwedd y mae'r Gweinidog wedi mabwysiadu o'i gymharu â safbwynt Llywodraeth Cymru'n Un yn ôl ym mis Ionawr, pan ddywedodd y Llywodraeth,

report, to which Mohammad Asghar and Nick Ramsay have referred, the Government said that it was making progress in most areas. There has been a change in approach, which I welcome, and it recognises that there are systemic failures in the Welsh education system. I also agree with Ken Skates, who raised the matter of the Department for Education's study, which can help in this area. It is clear that there is an obvious gap between the end of the foundation phase and the start of the learning pathway.

Almost one in five pupils are entering secondary school without basic literacy and numeracy skills, and as Professor Egan's report stated, it is in this phase that a significant number of young people's achievement starts to go downhill, and their relative performance is often worse at the age of 14 than it is at 11. That in itself indicates that there is a need for a strategy in this area.

Welsh Labour had an ambition for reform when it developed the foundation phase. I support Angela's suggestion that there is a need for the Minister to address the structural issues and put in place an appropriate system for pupils aged between eight and 14. Doing that will help to prevent young people from starting the process of disengaging from school, which none of us like to see, and which can lead to poor performance at GCSE level and can do much to damage their prospects in life.

The Minister for Education and Skills (Leighton Andrews): When I took over the education portfolio in December 2009, I wrote a simple mantra on the whiteboard in my office for every civil servant coming into the office to see. It said 'Better implementation; fewer initiatives; keep it simple'. An early action that I took was to decide not to carry forward the detail of the report on the 8-14 phase. I can tell Angela Burns that we have implemented a number of the recommendations. However, I do not think that it is time for us to move towards the creation of a new phase in the education system.

4.00 p.m.

wrth ymateb i adroddiad Estyn y mae Mohammad Asghar a Nick Ramsay wedi cyfeirio ato, ei bod yn gwneud cynnydd yn y rhan fwyaf o feysydd. Bu newid agwedd, a chroesawaf hynny, ac mae'n cydnabod bod methiannau systemig yn system addysg Cymru. Yr wyf hefyd yn cytuno â Ken Skates, a gododd y mater ynghylch astudiaeth yr Adran Addysg, a all helpu yn y maes hwn. Mae bwlch amlwg rhwng diwedd y cyfnod sylfaen a dechrau'r llwybr dysgu.

Mae bron i un o bob pum disgybl yn dechrau yn yr ysgol uwchradd heb sgiliau llythrennedd a rhifedd sylfaenol, ac fel y nodwyd yn adroddiad yr Athro Egan, yn y cyfnod hwn y mae cyflawniad nifer sylweddol o bobl ifanc yn dechrau am i waered, ac mae eu perfformiad cymharol yn aml yn waeth yn 14 oed nag y mae yn 11. Mae hynny ynddo'i hun yn dangos bod angen strategaeth yn y maes hwn.

Roedd gan Lafur Cymru uchelgais diwygio pan ddatblygodd y cyfnod sylfaen. Rwy'n cefnogi awgrym Angela fod angen i'r Gweinidog fynd i'r afael â'r materion strwythurol a sefydlu system briodol ar gyfer disgyblion rhwng wyth ac 14 oed. Bydd gwneud hynny yn helpu i gadw pobl ifanc rhag dechrau ar y broses o ymddieithrio o'r ysgol, sef proses nad oes yr un ohonom yn hoffi ei gweld, gan y gall arwain at berfformiad gwael ar lefel TGAU a gall wneud llawer i niweidio eu rhagolygon.

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau (Leighton Andrews): Pan gymerais yr awenau yn y portffolio addysg ym mis Rhagfyr 2009, ysgrifennais fantra syml ar y bwrdd gwyn yn fy swyddfa i bob gwas sifil a fyddai'n dod i'r swyddfa ei weld. Mae'n dweud 'Gwell gweithredu; llai o fentrau; cadwch bethau'n syml'. Cam cynnar a gymerais oedd penderfynu peidio â gweithredu ar fanylion yr adroddiad ar y cyfnod 8-14. Gallaf ddweud wrth Angela Burns ein bod wedi gweithredu nifer o'r argymhellion. Serch hynny, nid wyf yn tybio mai dyma'r amser i symud at greu cyfnod newydd yn y system addysg.

Angela Burns made another interesting and excellent speech, which illustrated precisely why she should have been one of the contenders for the leadership of her party group—the leadership election would have benefited greatly had that been the case.

As the spokesperson for Plaid Cymru, Simon Thomas suggested that I was perhaps introducing too many strategies. I would say to him that I think that I am right in saying that in the time that I have held the education portfolio, I have only published one education strategy, and that was the Welsh-medium education strategy, which I am sure that he would support. Indeed, when I made my speech ‘Teaching makes a difference’ in February, I said that I hoped to leave the education portfolio without having published a strategy for education.

Our commitment as a Government, as stated in our manifesto, is to raise performance standards across Wales and across all sectors of education provision. We want to focus on quality—that is, improving teaching quality to deliver performance, setting high aspirations for all, and focusing on every individual. I agree with Peter Black that we need to focus on leadership, and we need to focus on rigorous accountability. We need a whole-system change, not a focus on individual elements such as the topic of this debate, which, to my mind, produces a panacea rather than a solution.

We know what the problems are, but we also know what works, because we have world-class best practice in places in Wales, and we are getting on with delivering our agenda. I have created a school standards unit to drive up improvement. By collecting and analysing crucial data, and by bringing together the best knowledge in the system, it is building a shared understanding of historical performance, trends and patterns of development and of what excellence looks like.

We are also addressing literacy and numeracy levels. We will introduce a national reading

Gwnaeth Angela Burns araith ddiddorol a rhagorol arall, a oedd yn dangos pam yn union y dylai fod wedi bod yn un o'r ymgeiswyr am arweinyddiaeth grŵp ei phlaid—byddai'r etholiad am yr arweinyddiaeth wedi elwa'n fawr pe bai hynny wedi digwydd.

Ac yntau'n llefarydd Plaid Cymru, awgrymodd Simon Thomas fy mod i efallai yn cyflwyno gormod o strategaethau. Byddwn yn dweud wrtho fy mod i'n tybio fy mod i'n gywir yn dweud mai dim ond un strategaeth addysg a gyhoeddais ers i mi gael y portffolio addysg, a'r strategaeth addysg cyfrwng Cymraeg oedd honno, yr wyf yn siŵr y byddai yn ei chefnogi. Yn wir, yn fy araith ‘Mae addysgu yn gwneud gwahaniaeth’ ym mis Chwefror, dywedais mai fy ngobaith oedd gadael y portffolio addysg heb gyflwyno strategaeth ar gyfer addysg.

Ein hymrwymiad fel Llywodraeth, fel y dywedwyd yn ein manifesto, yw codi safonau perfformiad ledled Cymru ac ar draws bob sector sy'n darparu addysg. Rydym eisiau canolbwyntio ar ansawdd—hynny yw, gwella ansawdd addysgu er mwyn cyflawni perfformiad, gosod dyheadau uchel i bawb, a chanolbwyntio ar bob unigolyn. Rwy'n cytuno gyda Peter Black bod angen inni ganolbwyntio ar arweinyddiaeth ac ar atebolrwydd trylwyr. Mae angen inni newid y system gyfan, nid canolbwyntio ar elfennau unigol megis pwnc y ddadl hon sydd, yn fy marn i, yn cynnig moddion i bob clwyf yn hytrach nag ateb.

Rydym yn gwybod beth yw'r problemau, ond rydym hefyd yn gwybod beth sy'n gweithio, achos mae gennym arfer da ymysg y gorau yn y byd mewn lleoedd yng Nghymru, ac rydym yn bwrw ymlaen gyda chyflawni ein agenda. Rwyf wedi creu uned safonau ysgol i sbarduno gwelliant. Drwy gasglu a dadansoddi data allweddol, a thrwy ddod â'r wybodaeth orau at ei gilydd yn y system, mae'n datblygu dealltwriaeth a gaiff ei rhannu o berfformiad hanesyddol, tueddiadau a phatrymau datblygu ac o sut olwg sydd ar ragoriaeth.

Rydym hefyd yn mynd i'r afael â lefelau llythrenedd a rhifedd. Byddwn yn cyflwyno

test that will be consistent across Wales and which will be designed to ensure that far fewer pupils fall behind their designated reading age. I am pleased that Angela Burns and others have welcomed the work that has gone on in the foundation phase. The information that is being gathered within the foundation phase provides a good planning base for key stage 2, and, of course, it also ensures that children acquire the communication skills essential to their development as confident, independent learners to engage with the key stage 2 and key stage 3 curricula.

We must, however, be honest about assessments at key stage 2. We have assumed in Wales for some time that there is a dip in performance between key stages 2 and 3. I have said before, and I will repeat again today, that I am not persuaded that there is a dip between key stage 2 and key stage 3, because I am not convinced of the reliability of assessments at key stage 2. That is why I made it clear in my speech in February that we wanted to see proper moderation of the assessments at key stage 2. I said a little more about that in my statement yesterday, and I may elaborate on it tonight. I am aware that the Conservative and Plaid Cymru spokespersons will be in the audience, so they will no doubt pick up on what I have to say.

Research has confirmed that our Learning and Skills (Wales) Measure 2009 and the 14-19 learning pathways have made a positive impact on collaborative working and on the opportunities provided by wider choice. I can tell Angela Burns that, in 2011, all schools and colleges fulfilled the Measure's requirement to offer 30 choices at key stage 4 and to post-16 learners.

Ken Skates was right to illustrate some of the opportunities and practical examples that have been taken in a number of places to improve the transition between primary and secondary education. As I explained in detail yesterday in my response to the short debate, a number of initiatives have taken place in Wales since 2006. I will not repeat myself, as I think it is already in the Record for last night. We have good examples of ways in

prawf darllen cenedlaethol a fydd yn gyson ar draws Cymru ac wedi ei gynllunio i sicrhau bod llawer llai o ddisgyblion yn llithro y tu ôl i'w hoed darllen penodedig. Rwy'n falch bod Angela Burns ac eraill wedi croesawu'r gwaith a aeth rhagddo yn y cyfnod sylfaen. Mae'r wybodaeth sy'n cael ei chasglu yn y cyfnod sylfaen yn rhoi sail dda i gynllunio ar gyfer cyfnod allweddol 2, ac, wrth gwrs, mae hefyd yn sicrhau bod plant yn ennill y sgiliau cyfathrebu sy'n hanfodol i'w datblygiad fel dysgwyr hyderus ac annibynnol i ymwneud â chwricwla cyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3.

Mae'n rhaid i ni, fodd bynnag, fod yn onest am asesiadau yng nghyfnod allweddol 2. Rydym wedi tybio ers sbel yng Nghymru fod cwmp mewn perfformiad rhwng cyfnodau allweddol 2 a 3. Dywedais o'r blaen, a dywedaf eto heddiw, nad wyf wedi fy argyhoeddi fod cwmp rhwng cyfnod allweddol a chyfnod allweddol 3, achos ni chefais fy argyhoeddi fod asesiadau yng nghyfnod allweddol 2 yn ddibynadwy. Dyna pam y dywedais yn glir yn fy araith ym mis Chwefror ein bod eisiau gweld cymedroli priodol ar yr asesiadau yng nghyfnod allweddol 2. Dywedais ychydig mwy am hynny yn fy natganiad ddoe, ac efallai yr ymhelaethaf arno heno. Rwy'n gwybod y bydd llefaryddion y Ceidwadwyr a Phlaid Cymru yn y gynulleidfa, felly byddant yn clywed beth sydd gennyf i'w ddweud.

Mae ymchwil wedi cadarnhau bod ein Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 a'r llwybrau dysgu 14-19 wedi cael effaith gadarnhaol ar weithio ar y cyd ac ar y cyfleoedd a ddarperir gan ddewis ehangach. Gallaf ddweud wrth Angela Burns fod pob ysgol a choleg yn 2011 wedi cyflawni'r gofyn yn y Mesur i gynnig 30 o ddewisiadau yng nghyfnod allweddol 4 ac i ddysgwyr ôl-16.

Roedd Ken Skates yn gywir i sôn am rai o'r cyfleoedd a'r enghreifftiau ymarferol a ddilynwyd mewn sawl lle i wella'r broses bontio rhwng addysg gynradd ac uwchradd. Fel yr eglurais yn fanwl yn fy ymateb ddoe i'r ddadl fer, mae nifer o fentrau wedi'u gweld yng Nghymru ers 2006. Nid wyf am ailadrodd fy hun, oherwydd credaf ei fod eisoes yn y Cofnod ar gyfer neithiwr. Mae gennym enghreifftiau da o'r ffyrdd y gall

which teaching and learning in year 3 can be structured to reflect the themes of the foundation phase. Many schools have units of work or projects that link work in years 6 and 7, straddling the move from primary to secondary education, and there are a number of innovative illustrations throughout Wales, which Estyn has commented on, that are improving continuity and progression in line with pupils' learning needs. The sharing of expertise between teachers and specialists in primary and secondary schools is now taking place, enabling some pupils to undertake work in year 6 that was previously not possible until year 7.

I am pleased to say that, in the autumn of 2010, cluster groups across most local authorities took part in a successful pilot scheme of external moderation for key stages 2 and 3. The outcomes of the 2010 pilot scheme have been considered as part of planning for national implementation. In the 2011-12 school year, this work will focus on securing an agreed and consistent approach in primary and secondary schools to the assessment of oracy, reading and writing. Profiles provided for external moderation need to reflect this practice. Each cluster group's learner profiles will be moderated by teams of external moderators, and copies of the reports will be provided to all schools in the cluster and to the relevant local authority.

The most recent Estyn report looking at transition planning is positive and concludes that schools and local authorities have improved their arrangements for transition planning. One of the amendments to the motion suggests strengthening transition arrangements. However, those arrangements are already enshrined in law. That was done in 2006 using the powers that we held at the time. The statutory regulations and requirement to produce transition plans are set out in our circular, 'Guidance on the preparation of Key Stage 2 to Key Stage 3 transition plans'. Therefore, we have set out effective ways to develop practical examples at a local level to improve the transition experience.

In clusters where schools have already

addysgu a dysgu ym mlwyddyn 3 gael eu strwythuro i adlewyrchu themâu y cyfnod sylfaen. Mae gan nifer o ysgolion unedau o waith neu brosiectau sy'n cysylltu gwaith ym mlynnyddoedd 6 a 7, gan bontio'r symud rhwng addysg gynradd ac uwchradd, ac mae nifer o enghreifftiau dyfeisgar ledled Cymru, y mae Estyn wedi gwneud sylwadau arnynt, sy'n gwella parhad a chynnydd yn unol ag anghenion dysgu disgyblion. Mae athrawon ac arbenigwyr mewn ysgolion cynradd ac uwchradd bellach yn rhannu arbenigedd, gan alluogi rhai disgyblion i wneud gwaith ym mlwyddyn 6 nad oedd o'r blaen yn bosibl tan flwyddyn 7.

Rwy'n falch o ddweud, yn hydref 2010, fod grwpiau clwstwr yn y rhan fwyaf o awdurdodau lleol wedi cymryd rhan mewn cynllun peilot llwyddiannus o gymedroli allanol ar gyfer cyfnodau allweddol 2 a 3. Mae canlyniadau cynllun peilot 2010 wedi cael eu hystyried fel rhan o gynllunio ar gyfer gweithredu cenedlaethol. Ym mlwyddyn ysgol 2011-12, bydd y gwaith hwn yn canolbwyntio ar sicrhau dull cytûn a chyson mewn ysgolion cynradd ac uwchradd o ran asesu llafaredd, darllen ac ysgrifennu. Mae angen i broffieiliau a ddarparwyd ar gyfer cymedroli allanol adlewyrchu'r arfer hwn. Bydd proffieiliau dysgu bob grŵp clwstwr yn cael eu cymedroli gan dimau o gymedrolwyr allanol, a bydd pob ysgol yn y clwstwr a'r awdurdod lleol perthnasol yn cael copi o'r adroddiad.

Mae'r adroddiad diweddaraf gan Estyn sy'n edrych ar gynllunio pontio yn gadarnhaol ac yn dod i'r casgliad bod ysgolion ac awdurdodau lleol wedi gwella eu trefniadau ar gyfer cynllunio pontio. Mae un o'r gwelliannau i'r cynnig yn awgrymu cryfhau trefniadau pontio. Fodd bynnag, mae'r trefniadau hynny eisioes wedi eu crisialu mewn cyfraith. Gwnaed hynny yn 2006 gan ddefnyddio'r pwerau a oedd gennym ar y pryd. Mae'r rheoliadau statudol a'r gofyn i lunio cynlluniau pontio wedi eu nodi yn 'Canllaw i baratoi cynlluniau pontio Cyfnod Allweddol 2 i Gyfnod Allweddol 3'. Felly, rydym wedi nodi ffyrdd effeithiol i ddatblygu enghreifftiau ymarferol yn lleol i wella'r profiad pontio.

Mewn clystyrau lle mae ysgolion wedi

worked together, many improvements are already in place and are having a positive impact on pupils' progress and standards. We need a seamless transition for pupils from key stage 2 to key stage 3, not another initiative such as a middle phase. Our focus must be on raising standards and raising performance so that all of our children and young people can fulfil their potential. They should expect no less, parents should expect no less and we, too, should expect no less. We oppose the motion and the amendments.

Angela Burns: I thank everybody who took part in today's debate. Some very interesting comments have been made. I thank Ken Skates in particular for his thoughtful contribution and I believe that people should do him the honour of reading the Record of Proceedings to look at what he said, because his speech was very good. However, everyone made some good comments.

I am disappointed that you are not going to entertain this idea, Minister, not because I do not think that you are doing all of the things that you say that you are doing in 'the middle phase' to deal with these children, but because the evidence that we have all read and talked about this week and last, and which we will no doubt talk about in the weeks to come, points so conclusively to this not working terribly well for that particular age group. We need to have a strong focus on those children.

I did not agree with Simon Thomas's comment on strategies. I understand that we can drown in strategies and in talk and not get around to doing, but one of the things that has gone wrong with education in Wales over the last 10 years is that a clear strategy has not been laid out. There has not been a road map to take a child from the moment that they walk into a school to their first job when they have become an adult.

Simon Thomas: If I may clarify, because something may have been lost in translation, I was not so much talking about a plethora of strategies as about a plethora of initiatives and about different things being set up to do different jobs, rather than there being what

cydweithio yn barod, mae nifer o welliannau ar waith ac maent yn cael effaith gadarnhaol ar gynnydd a safonau disgyblion. Cyfnod pontio di-dor i ddisgyblion rhwng cyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3 sydd ei angen arnom, nid menter arall fel cyfnod canol. Rhaid i'n sylw fod ar godi safonau a gwella perfformiad fel bod pob un o'n plant a phobl ifanc yn gallu cyflawni eu potensial. Ni ddylent ddisgwyl dim llai, ni ddylai rhieni ddisgwyl dim llai, ac ni ddylem ninnau chwaith ddisgwyl dim llai. Rydym yn gwrthwynebu'r cynnig a'r gwelliannau.

Angela Burns: Diolch i bawb sydd wedi cymryd rhan yn y ddatl heddiw. Mae rhai sylwadau diddorol iawn wedi cael eu gwneud. Diolch i Ken Skates yn arbennig am ei gyfraniad meddylgar ac rwy'n credu y dylai pobl ei anrhydeddu drwy ddarllen Cofnod y Trafodion i weld beth ddywedodd, oherwydd roedd ei araith yn arbennig o dda. Fodd bynnag, gwnaeth pawb rai sylwadau da.

Rwy'n siomedig nad ydych am fabwysiadu'r syniad hwn, Weinidog, nid achos nad wyf yn meddwl eich bob yn gwneud bob un o'r pethau rydych yn dweud eich bod yn eu gwneud yn y 'cyfnod canol' i ddelio â'r plant hyn, ond oherwydd bod y dystiolaeth yr ydym i gyd wedi ei darllen a sôn amdani yr wythnos hon a'r ddiwethaf, ac y byddwn yn sôn amdani eto fwy na thebyg yn yr wythnosau i ddod, yn dangos mor gryf nad yw'n gweithio yn arbennig o dda ar gyfer y grŵp oedran arbennig hwnnw. Mae angen inni ganolbwyntio'n gryf ar y plant hynny.

Nid oeddwn yn cytuno â sylwadau Simon Thomas ar strategaethau. Rwy'n deall y gallwn foddi mewn strategaethau ac mewn siarad a pheidio â gwneud yn y pen draw, ond un o'r pethau a aeth o'i le gydag addysg yng Nghymru yw'r ffaith nad oes strategaeth glir wedi cael ei hamlinellu. Nid oes map o'r llwybr sy'n arwain y plentyn o'r eiliad maent yn cerdded mewn i ysgol i'w swydd gyntaf pan fyddant yn oedolion.

Simon Thomas: I fod yn glir, gan y gallai rhywbeth fod wedi ei gollu yn y cyfieithiad, nid oeddwn yn sôn gymaint am y lliaws o strategaethau ond am y lliaws o fentrau ac am bethau gwahanol yn cael eu sefydlu i wneud gwaith gwahanol, yn hytrach na'r hyn roedd

Angela Burns is talking about, which is a look at the whole system.

Angela Burns: Thank you for that. Yes, I think that it might have got slightly lost in translation. It is important that we have a clear road map of where we want to take young children in Wales, and how we turn them into happy adolescents and then fulfilled adults. If we do not get that right, we will not improve our economy, culture or our country. Minister, we said that we would be a co-operative and constructive opposition, so I will be holding you to account on this. I will be revisiting this issue in months and years to come, which I am sure delights you. We want to make this work, but we will hold you to account on it, because if it does not start to work, and, once you have set up your regional consortia and everything else is in place, if we are still not getting the results that we so badly need and, more important than just the educational results, if we do not start to see the social and emotional maturity that we need these young people to have, we will come back again and again. We got it right at the beginning and are getting it right at the end, and we cannot just leave these children in the middle, on the cusp of so many changes in their lives, without that dedicated drive.

The last comment that I would like to make, and I think that we should all make it here, is that there must be a recognition by all of us that, although we are talking about education an awful lot at the moment—and I look forward to hearing what you have to say tonight at the Institute of Welsh Affairs—we must be very clear that there are an awful lot of very dedicated individuals out there who work exceptionally hard in our schools and with our children to make an enormous difference. There are individuals who snatch children back who are going to be lost or who are disengaging at a rapid pace. I do not want the discussions that we all have in all parties about what we need to do in education to feed back too much to the teachers and educationists out there who will be watching this and looking to us to take a lead and set a tone. We just want the best for children and

Angela Burns yn sôn amdano, sef cymryd golwg ar yr holl system.

Angela Burns: Diolch am hynny. Ydw, rwy'n credu y cafodd ei golli braidd yn y cyfieithiad. Mae'n bwysig bod gennym lwybr clir sy'n dangos lle rydym am fynd â phlant ifanc yng Nghymru, a sut rydym yn eu troi yn lasleinciaid hapus ac wedyn yn oedolion bodlon eu byd. Os nad ydym yn llwyddo i wneud hynny, ni fyddwn yn gwella ein heconomi, ein diwylliant na'n gwlad. Weinidog, dywedom y byddem yn wrthblaid gydweithredol ac adeiladol, felly byddaf yn eich dal i gyfrif am hyn. Byddaf yn dod yn ôl at y pwnc hwn yn y misoedd a'r blynyddoedd i ddod, a fydd wrth eich bodd rwy'n siwr. Rydym eisiau gwneud i hyn weithio, ond byddwn yn eich dal i gyfrif amdano, achos os nad yw'n dechrau gweithio, ac, unwaith y byddwch wedi sefydlu eich consortia rhanbarthol ac y bydd popeth arall yn ei le, os nad ydym yn cael y canlyniadau rydym dirfawr eu hangen o hyd, ac, yn bwysicach na dim ond y canlyniadau addysg, os nad ydym yn dechrau gweld yr aeddfedrwydd cymdeithasol ac emosiynol rydym angen eu gweld gan y bobl ifanc hyn, byddwn yn dod yn ôl at y pwnc dro ar ôl tro. Fe'i cawsom yn iawn ar y dechrau ac rydym yn ei gael yn iawn ar y diwedd, ac ni allwn adael y plant hyn yn y canol, ar drothwy gymaint o newidiadau yn eu bywydau, heb yr hwb ymrwymedig hwnnw.

Y peth olaf yr hoffwn ei ddweud, a chredaf y dylem i gyd ei ddweud yn y fan hyn, yw y dylem i gyd gydnabod, er ein bod yn sôn am addysg gryn dipyn ar y funud—ac rwy'n edrych ymlaen at glywed beth sydd gennych i'w ddweud heno yn y Sefydliad Materion Cymreig—rhaid inni ddweud yn glir a chroyw bod llawer iawn o unigolion hynod o ymrwymedig allan yna sy'n gweithio'n eithriadol o galed yn ein hysgolion a chyda'n plant i wneud gwahaniaeth aruthrol. Mae unigolion sy'n cipio plant yn ôl a fydd yn cael eu colli neu sy'n colli diddordeb yn gyflym iawn. Nid wyf am i'r trafodaethau a gawn ym mhob plaid ynglŷn â beth sydd angen i ni ei wneud am addysg fynd yn ôl ormod i'r athrawon a'r addysgwyr allan yna a fydd yn gwyllo hyn ac yn edrych arnom i arwain y gad a gosod esiampl. Y cyfan rydym eisiau yw'r gorau i'n plant, gwella

we want to improve education in Wales and we need to take everybody with us. I thank you all for this debate and I still think that you should vote for the motion.

addysg yng Nghymru a mynd â phawb gyda ni. Diolch i bawb am y ddadl hon a chredaf y dylech bleidleisio o blaid y cynnig.

The Presiding Officer: The proposal is to agree the motion without amendment. Are there any objections? I see that there are. Therefore, I defer all voting on this item until voting time.

Y Llywydd: Y cynnig yw cytuno ar y cynnig heb ei ddiwygio. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, gohiriaf bob pleidlais ar yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.
Voting deferred until voting time.*

*Daeth y Dirprwy Lywydd (David Melding) i'r Gadair am 4.11 p.m.
The Deputy Presiding Officer (David Melding) took the Chair at 4.11 p.m.*

Dadl Plaid Cymru Plaid Cymru Debate

‘A Communications Review for the Digital Age’

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Peter Black and amendment 2 in the name of Nick Ramsay.

Y Dirprwy Lywydd: Rwyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Peter Black a gwelliant 2 yn enw Nick Ramsay.

Cynnig NDM4743 Jocelyn Davies

Motion NDM4743 Jocelyn Davies

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

Yn nodi ymgynghoriad yr Adran dros Ddiwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon ‘A Communications Review for the Digital Age’, gan gynnwys ei bwyslais ar ddadroleiddio a'r goblygiadau o ran comisiynu rhanbarthol a'r cyfryngau ehangach yng Nghymru, ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyhoeddi ei hymateb.

Notes the DCMS consultation ‘A Communications Review for the Digital Age’, including its emphasis on deregulation and the implications for regional commissioning and the wider media in Wales and calls on the Welsh Government to publish its response.

Bethan Jenkins: Cynigiaf y cynnig.

Bethan Jenkins: I move the motion.

Yr wyf yn falch o gyflwyno'r drafodaeth bwysig hon ar ran Plaid Cymru, gan fod Llywodraeth San Steffan wedi dechrau proses o adolygu a diweddarau'r drefn reoleiddio ar gyfer y sector cyfathrebu. Mae Jeremy Hunt, yr Ysgrifennydd Gwladol dros Ddiwylliant, y Gemau Olympaidd, y Cyfryngau a Chwaraeon, wedi cyhoeddi llythyr agored i bawb sydd yn gweithio yn y diwydiannau digidol a chreadigol. Mae'r adolygiad o gyfathrebu ar gyfer yr oes

I am pleased to introduce this important discussion on behalf of Plaid Cymru, because the Westminster Government has started the process for reviewing and updating the regulatory regime for the communications sector. Jeremy Hunt, the Secretary of State for Culture, Olympics, Media and Sport, has published an open letter to all who work in the digital and creative industries. ‘A Communications Review for the Digital Age’ outlines the review process will lead to a new

ddigidol yn amlinellu'r broses adolygu a fydd yn arwain at fframwaith cyfathrebu newydd erbyn 2015 i gefnogi'r sector ar gyfer y 10 mlynedd nesaf a thu hwnt. Mae llawer o ffocws ar y farchnad band eang a thelegyfathrebu o bersbectif dadreoleiddio yn y llythyr hwn. Mae'r llythyr hefyd yn gofyn cyfres o gwestiynau i ymgynghoreion ar gydgyfeirio ac arloesedd yn y sectorau digidol newydd.

Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn gweld lledaeniad band eang a digidol ynghlwm â darlledu ac yn amlwg yn credu y bydd allbwn cyfryngau yn cael ei gyflwyno yn y modd hwn yn y dyfodol. Mae'r llythyr yn ymddangos fel ei fod yn gosod marc ar gyfer sut y bydd y Llywodraeth yn delio â darlledu rhanbarthol yn y dyfodol. Mae fy nghydweithwyr seneddol yn credu, unwaith y daw'r Papur Gwyrdd, y bydd y broses yn symud yn gyflym. Felly, mae'n hanfodol yn y cyfnod cynnar hwn bod y Cynulliad Cenedlaethol a Llywodraeth Cymru yn gosod yn glir ein hagenda ynghylch yr hyn yr ydym am ei weld yn y Ddeddf.

Yr wyf yn gweld yr adolygiad hwn fel un sydd yn cyflwyno bygythiad a chyfleoedd. Mae bygythiadau gan fod rhai yn y sector darlledu yng Nghymru yn gweld dadreoleiddio a rhai agwedd ar bolisi Llywodraeth y Deyrnas Unedig fel problem. Mae cyfleoedd oherwydd galledd ddefnyddio'r adolygiad hwn, ac, yn y pen draw, y Ddeddf, i lunio'r sector cyfathrebu mewn ffordd a fydd o fudd i Gymru ddefnyddio datblygiadau technolegol a chymdeithasol newydd, yn arbennig yn y byd digidol, i ragweld sut y bydd y diwydiant yn edrych yn y dyfodol a beth fydd hynny yn ei olygu i Gymru.

Mae'r sector teledu annibynnol yn un o'r meysydd sydd yn tyfu gyflymaf o fewn y diwydiannau creadigol. Mae Deddf Cyfathrebu 2003 wedi chwyldroi'r sector, gan ei wneud yn un o'r rhai mwyaf yn y byd. Mae cyfanswm allforion cynnwys teledu o Brydain wedi dyblu. Mae'r sector cynhyrchu teledu annibynnol wedi cynyddu gan 40 y cant a bellach mae'n cyflogi mwy o bobl nag adrannau darlledu'r BBC, ITV, Channel 4 a Five gyda'i gilydd. Cyn Deddf 2003, yr oedd y sector annibynnol yn gyfyngedig iawn

communications framework by 2015 to support the sector for the next 10 years and beyond. There is much focus on the broadband market and telecommunications from a deregulatory perspective in this letter. It also asks a series of questions to consultees on convergence and innovation in the new digital sectors.

The UK Government sees the expansion of broadband and digital as linked to broadcasting and evidently believes that media output will be delivered via these platforms in future. The letter appears to lay down a marker for how the Government will address regional broadcasting in future. My parliamentary colleagues believe that, once it reaches its Green Paper stage, the process will move on apace. Therefore, it is essential during this early stage that the National Assembly and the Welsh Government lay out clearly our agenda with regard to what we want to see in the Act.

I see this review as one that poses both threats and opportunities. There are threats because some in the broadcasting sector in Wales see deregulation and some aspects of UK Government policy as a problem. There are opportunities because we can use this review, and eventually the Act, to shape the communications sector in a way that will benefit Wales to use new technological developments and social developments, particularly in the digital world, to foresee what the industry will look like in future and what that will mean for Wales.

The independent television sector is one of the fastest growing areas of the creative industries. The Communications Act 2003 has revolutionised the sector, making it one of the largest in the world. Total exports of television content from Britain have doubled. The independent television sector has grown by 40 per cent and now employs more people than the broadcasting departments of the BBC, ITV, Channel 4 and Five put together. Before the 2003 Act, the independent sector was limited because the four public

oherwydd bod y pedwar darlledwr cyhoeddus yn rheoli dros 90 y cant o'r buddsoddiadau mewn rhaglenni newydd. Yr oedd ganddynt berchnogaeth gyflawn o raglenni a hawliau *warehousing* nad oeddent yn eu defnyddio, ac yr oeddent yn amddiffyn eu cyfran o'r farchnad ac yn rhwystro datblygiad cwmnïau newydd. Mae Deddf 2003 yn caniatáu i gynhyrchwyr aildefnyddio hawliau penodol ar gyfer eu rhaglenni. Mae hwn wedi gyrru twf syfrdanol yn y sector.

4.15 p.m.

Mae'r gynghrair ar gyfer cwmnïau annibynnol ym maes sinema a theledu, yr IFTA, yn honni y bydd yr adolygiad presennol yn ystyried a ddylai trefniant 2003 barhau. Bydd y sector yn crebachu os bydd y Ddeddf newydd yn dychwelyd at realiti'r trefniant cyn 2003 gan nad yw'r gyfran o fuddsoddiadau gan y darlledwyr a reolir gan y pedwar cwmni mawr wedi newid yn sylweddol ac, yn ôl Ofcom, ni fydd y rhaglen yn newid nes 2020. Yn ogystal, byddai'n anfanteisiol i gwmnïau annibynnol sydd am gystadlu yn y sector digidol.

Er y bydd yn effeithio ar y Ddeddf yn y pen draw, hyd yn hyn, nid oes unrhyw un wedi crybwyll y mater o reolaeth yn y dyfodol o'r sbectrum 470 MHz i 862 MHz, sy'n cynnwys teledu daearol digidol, sydd yn cael ei drafod fel rhan o'r adolygiad hwn. Gall hwn arwain at adrefnu radical o'r dyraniadau presennol a dod i ben â theledu drwy erial, newid i ddarlledu llinol, a ddarperir yn unig drwy deledu cebl neu loeren, a newid go iawn i lwyfannau ar-lein. Mae momentwm go iawn y tu ôl i hwn, gan y byddai'r sbectrum a rhyddheir yn berffaith ar gyfer cyflwyno mwy o ddata symudol 4G ac, o bosib, 5G, a thrwy hynny datrys y problemau capasiti sy'n bodoli ar hyn o bryd. A ydym wir am weld cynhyrchwyr Cymru yn colli allan pan ar adeg pan mae'r farchnad yn debygol o wella yng Nghymru?

We also need to be on our guard as it follows that such fundamental changes will inevitably lead to a review of the way in which our public service and regional content is delivered. What, for example, would be the consequences for Wales and the wider sector if quotas relating to the way in which

broadcasters controlled more than 90 per cent of the investment in new programmes. They had complete ownership of programming and of warehousing rights that were not being used, and they defended their share of the market and prevented new companies from developing. The 2003 Act allows producers to reuse specific rights to their programmes. This has driven a significant growth in the sector.

The Independent Film and Television Alliance claims that the current review will consider whether the 2003 regime should continue. The sector will shrink if the new Act returns to the reality of the pre-2003 regime because the proportion of investment from broadcasters managed by the four big companies has not changed significantly, and, according to Ofcom, the scheme will not change until 2020. It would also be disadvantageous to the independent companies looking to compete in the digital sector.

What has not been mentioned here, although it will eventually affect the Act, is the future control of the 470 MHz to 862 MHz spectrum, which includes terrestrial digital television, which is being discussed as part of this review. This could lead to a radical re-organisation of the current allocations and do away with television via aerial, bringing about a change to linear broadcasting, which is provided only through cable or satellite, while bringing a real change to online platforms. There is real momentum behind this as the spectrum that is released will be perfect for providing more 4G mobile data, and possibly 5G, through which current issues about capacity can be addressed. Do we really want to see producers in Wales losing out just when the market is likely to improve in Wales?

Mae rhaid inni fod yn ofalus hefyd gan ei fod yn dod ar gynffon y fath newidiadau sylfaenol a fydd yn anochel yn arwain at adolygu'r ffordd y caiff ein gwasanaeth cyhoeddus a chynnwys rhanbarthol ei ddarparu. Beth, er enghraifft, fyddai'r goblygiadau i Gymru a'r sector ehangach pe

regional content is controlled were ended? Producers in Wales say that the necessity to commission a specified minimum of programming from them has encouraged fair competition with major broadcasters' production departments. A requirement to commission work from outside the M25 orbit, which also springs from the 2003 Act, means that many London-based commissioners have to think outside their own back yards. If that were to end, what would happen, for example, to the multi-million pound drama village currently being built by the BBC behind us, in the basin? Public service broadcasting is there to ensure that the identity and culture of a country is reflected in its broadcasting. As the UK Government has effectively tied the fate of S4C to the BBC, and because S4C is uniquely Welsh, we must examine the ramifications of any new UK Government Act.

Plaid Cymru believes that there is a way to protect Welsh broadcasting, to do away with the uncertainty of relying on the tender mercies of London to decide what is right for the Welsh media consumer, and to do away with juggling quotas, PSB commitments and the like. That is to call for the devolution of broadcasting to Wales.

I heard the First Minister saying previously that it is not in the Labour manifesto and that it is not a priority. I hope that I am now beginning to show that it is a priority and that thousands of jobs in Wales could hinge upon it. I would like the Government to move up a couple of gears and defend our communication sector in Wales. S4C faces threats due to the Public Bodies Bill and it could now be affected by a new communications Act. Due to what has happened, I cannot help feeling that S4C is not on the Government's radar while the World Service certainly is. It is a shame because, if anything, this review and Act should be about shaping the way that we communicate over the coming decade or so in considering how people will consume and manipulate content. S4C is perfectly positioned to take advantage of this. The digital age allows it to become a true hub of the language; finding, co-ordinating and

bai cwotas o ran y ffordd y caiff cynnwys rhanbarthol ei reoli yn cael eu dirwyn i ben? Mae cynhyrchwyr yng Nghymru yn dweud bod y rheidrwydd i gomisiynu isafswm o raglenni ganddynt wedi annog cystadleuaeth deg gydag adrannau cynhyrchu darlledwyr mawr. Mae rheidrwydd i gomisiynu gwaith o'r tu allan i fydysawd yr M25, sydd hefyd yn deillio o Ddeddf 2003, yn golygu bod yn rhaid i lawer o gomisiynwyr yn Llundain feddwl am y byd tu allan i'w iardiau cefn. Pe bai hynny'n dod i ben, beth fyddai'n digwydd, er enghraifft, i'r pentref drama gwerth miliynau o bunnoedd sy'n cael ei adeiladu gan y BBC y tu ôl i ni, yn y basn? Mae darlledu gwasanaethau cyhoeddus yno i sicrhau bod hunaniaeth a diwylliant gwlad yn cael eu hadlewyrchu yn ei darlledu. Gan fod Llywodraeth y DU i bob pwrpas wedi clymu ffawd S4C i'r BBC, a gan bod S4C yn unigryw Gymraeg, rhaid i ni edrych ar oblygiadau unrhyw Ddeddf newydd gan Lywodraeth y DU.

Mae Plaid Cymru o'r farn bod modd diogelu darlledu Cymreig, i wneud i ffwrdd â'r ansicrwydd o ddibyynu ar dirion drugaredd Llundain i benderfynu beth sy'n iawn i'r defnyddiwr cyfryngau Cymreig, ac i wneud i ffwrdd â jglo cwotas, ymrwymadau PSB ac yn y blaen. Hynny yw, rydym yn galw am ddatganoli darlledu i Gymru.

Clywais y Prif Weinidog yn dweud o'r blaen nad yw ym maniffesto Llafur ac nad yw yn flaenoriaeth. Gobeithio fy mod yn awr yn dechrau dangos ei fod yn flaenoriaeth ac y gallai miloedd o swyddi yng Nghymru ddibyynu arno. Hoffwn i'r Llywodraeth wneud rhywfaint yn fwy i amddiffyn ein sector cyfathrebu yng Nghymru. Mae S4C yn wynebu bygythiadau yn sgîl y Bil Cyrff Cyhoeddus y gellid effeithio arno yn awr gan Ddeddf cyfathrebu newydd. Oherwydd beth sydd wedi digwydd, ni allaf helpu ond teimlo nad yw S4C ar radar y Llywodraeth, ac nad yw hynny'n wir am y World Service. Mae'n drueni achos, os rhywbeth, dylai'r adolygiad hwn a'r Ddeddf hon ymwneud â'r ffordd rydym yn cyfathrebu dros y degawd nesaf o ran ystyried sut y bydd pobl yn defnyddio a llywio cynnwys. Mae S4C mewn sefyllfa ddelfrydol i fanteisio ar hyn. Mae'r oes ddigidol yn ei galluogi i ddod yn wir ganolbwynt i'r iaith drwy ganfod, cydlynu a

positioning original content. As I have argued before, it can be used not only to support the language but also to extend it by providing content so interesting that it encourages Welsh take-up in order to participate.

Scotland is now considering a national digital channel. We have a 30-year head start in Wales. It would be a shame if we missed the opportunity or saw S4C disappear under the dual leviathan of big broadcasting and Westminster indifference.

We will be supporting the Lib-Dem amendment today. Therefore, I will finish with the Conservative amendment. When we debated the idea of local media companies on 17 March 2010, I said that there were practical and economic reasons why they just do not work. Currently, there is not enough spectrum bandwidth to maintain independent broadcasters in Wales. US broadcasters estimate that the minimum reachable audience required to make a local television network commercially viable is comparable to a city the size of Cardiff. Since our capital has the largest and densest population concentration in Wales, local television becomes commercially unfeasible elsewhere. Local television was tested and failed in Greater Manchester, which has a population of 2.6 million people. Should we be looking at such a model when ITV Wales is currently struggling to provide local content? A Wales-based company has the rights to initiate local television already. Do you not think that, if it was viable, it would have started this process by now?

I look forward to hearing the response of the Welsh Government and that of other Assembly Members, and to find out how the Welsh Government will be responding to Mr Hunt's letter.

Gwelliant 1 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Hefyd yn galw ar y Llywodraeth i gyhoeddi unrhyw ohebiaeth rhyngddi â'r Adran dros Ddiwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon ar

gosod cynnwys gwreiddiol. Fel y dadleuais o'r blaen, gellir ei defnyddio nid yn unig i gefnogi'r iaith ond hefyd i'w hymestyn drwy ddarparu cynnwys mor ddiddorol fel ei fod yn annog pobl i'w defnyddio er mwyn cymryd rhan.

Mae'r Alban yn awr yn ystyried sianel ddigidol genedlaethol. Mae gennym 30 mlynedd o fantais yng Nghymru. Byddai'n drueni pe byddem yn colli'r cyfle neu'n gweld S4C yn diflannu o dan ddau anghenfil darlledu mawr a difaterwch San Steffan.

Byddwn yn cefnogi gwelliant y Democratiaid Rhyddfrydol heddiw. Felly, gorffennaf efo gwelliant y Ceidwadwyr. Mewn dadl ar y syniad o gwmmiau cyfryngau lleol ar 17 Mawrth 2010, dywedais fod rhesymau ymarferol ac economaidd pam nad ydynt yn gweithio. Ar hyn o bryd, nid oes digon o ystod lled band i gynnal darlledwyr annibynnol yng Nghymru. Mae darlledwyr yn yr Unol Daleithiau yn amcangyfrif mai'r gynulleidfa gyraeddadwy isaf i wneud rhwydwaith teledu lleol yn hyfyw yw dinas maint Caerdydd. Gan mai ein prifddinas sydd â'r boblogaeth ddwysaf a mwyaf yng Nghymru, nid yw teledu lleol yn bosibilrwydd hyfyw masnachol mewn mannau eraill. Cafodd teledu lleol ei brofi a methodd ym Manceinion Fwyaf, sydd â phoblogaeth o 2.6 miliwn o bobl. A ddylem edrych ar fodel o'r fath pan fo ITV Wales yn cael trafferth i ddarparu cynnwys lleol ar hyn o bryd? Mae gan gwmmi sydd wedi ei leoli yng Nghymru yr hawliau i gychwyn teledu lleol yn barod. Onid ydych yn meddwl, pe bai'n meddwl ei fod yn hyfyw, y byddai wedi cychwyn y broses hon erbyn hyn?

Edrychaf ymlaen at glywed ymateb Llywodraeth Cymru ac Aelodau Cynulliad eraill, a chanfod sut y bydd Llywodraeth Cymru yn ymateb i lythyr Mr Hunt.

Amendment 1 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Further calls on the government to publish any communication between itself and DCMS on the issue of Welsh media and

fater darlledu a'r cyfryngau yng Nghymru

William Powell: I move amendment 1 in the name of Peter Black.

I welcome the opportunity to speak in this debate, and I am grateful for the support of Bethan Jenkins for our amendment. As a representative of an extensive rural region in which I have spent most of my life, I have a particularly keen interest in this subject.

On checking the Record of Proceedings and questions in past Assemblies, I can see that concern has been expressed on a number of occasions about the unique situation in which we find ourselves in Wales regarding broadcasting, communication and the media. We all appreciate that this is not a devolved matter, which makes it all the more important that the intrinsic complexities and distinctiveness of Welsh needs are made clear to decision makers. We must use every opportunity that presents itself to get those arguments across.

Simon Thomas: On that point regarding the local Welsh situation, do you share my concerns about some of the proposals that have already been put forward regarding Radio Ceredigion, for example, and taking away the Welsh language dimension on local radio? Does that not underline how important it is for us to stand up here, although it is not a devolved matter, to state clearly that the people of Wales want to see local services, where they are appropriate, that reflect their local linguistic community, as well as a national service, as Bethan outlined, that reflects Wales as a whole?

William Powell: I am grateful for that intervention. That is a good example of why we need to restate these arguments time and again, and it also runs across the localism agenda to which many of us in this Chamber are committed. We urgently need to agree on the contribution that the Welsh Government is making and make sure that there is a strong and robust response to the DCMS consultation on Wales and the digital age.

Reference has been made to Scotland, where the establishment of a Scottish digital

broadcasting.

William Powell: Cynigiaf welliant 1 yn enw Peter Black.

Rwy'n croesawu'r cyfle i siarad yn y ddadl hon, ac rwy'n ddiolchgar am gefnogaeth Bethan Jenkins i'n gwelliant. Fel cynrychiolydd rhanbarth wledig helaeth lle treuliais y rhan fwyaf o fy mywyd, mae gennyf ddiddordeb arbennig yn y pwnc hwn.

Wedi edrych ar Gofnod y Trafodion a chwestiynau mewn Cynulliadau a fu, gwelaf fod pryder wedi ei fynegi sawl gwaith am y sefyllfa unigryw rydym ynnddi yng Nghymru o ran darlledu, cyfathrebu a'r cyfryngau. Rydym i gyd yn gwerthfawrogi nad yw hwn yn fater datganoledig, sy'n ei gwneud yn bwysicach fyth bod cymhlethdodau ac arbenigrwydd cynhenid anghenion Cymreig yn cael eu gwneud yn glir i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau. Rhaid inni ddefnyddio bob cyfle a gawn i wneud y dadleuon hynny.

Simon Thomas: Ar y pwynt hwnnw ynglŷn a'r sefyllfa Gymreig leol, a ydych yn rhannu fy mhryderon am rai o'r cynigion a wnaed yn barod ynghylch Radio Ceredigion, er enghraifft, a dileu'r dimensiwn Cymraeg ar radio lleol? Onid yw hynny yn tanlinellu pa mor bwysig ydyw i ni sefyll ein cornel yn y fan hyn, er nad yw yn fater datganoledig, i ddweud yn glir fod pobl Cymru eisiau gweld gwasanaethau lleol, lle bynnag eu bod yn briodol, sy'n adlewyrchu eu cymunedau ieithyddol lleol, yn ogystal â gwasanaeth cyhoeddus, fel y soniodd Bethan, sy'n adlewyrchu Cymru ar y cyfan?

William Powell: Rwy'n ddiolchgar am yr ymyriad hwnnw. Mae hynny'n enghraifft dda o pam bod angen inni gyflwyno'r dadleuon hyn dro ar ôl tro, ac mae hefyd yn cydfynd â'r agenda lleoliaeth y mae nifer ohonom yn y Siambr hon wedi ymrwymo iddi. Mae angen inni gytuno rhag blaen ar y cyfraniad mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud a sicrhau bod ymateb cryf a chadarn i ymgynghoriad DCMS ar Gymru a'r oes ddigidol.

Cyfeiriwyd at yr Alban, lle mae dadleuon yn cael eu gwneud dros sefydlu rhwydwaith

network is being advocated. This system would allow the main elements of the UK broadcasting system to be retained in Westminster, but it would also enable Scottish viewers to receive a greater number of programmes that reflect their unique Scottish life and culture. Wales delights in a wide range of talent, ambition and innovation, and there is no reason why we cannot operate a similar system here. There is a prospect of a Welsh media commission, and an opportunity to share responsibility for broadcasting between Cardiff and London.

The open letter from the DCMS shows that we share its aspiration to establish super-fast broadband and improved communication systems, which are essential to growth and innovation. Co-operation and engagement are now crucial; it is simply not good enough to persist in blaming UK Government cuts. It is time for the type of constructive engagement that will address the democratic, information and cultural deficits that currently exist in Wales, and to which the Member referred. The potential benefits to Wales's economy and culture are enormous, and we need to maximise them.

In newspapers just a couple of days ago, we read that Wales is lagging years behind England's poorest county, Cornwall, in broadband provision. A Welsh Government spokesman who was quoted in the article highlighted that the broadband support scheme will address connectivity issues in Wales. However, while last summer's announcement of a broadband support scheme was welcomed, take-up has been worryingly low to date. Figures up to March show that just £502,000 of the £2 million fund has so far been committed, to the benefit of 665 people. Meanwhile, the lack of enthusiastic direction on the part of the Government is seriously affecting growth opportunities for both businesses and individuals in Wales. As long ago as 2007, the mid Wales partnership expressed its concerns about black holes in broadband provision, and we are still struggling to keep up across the Mid and West Wales region. We are talking about Wales's creative industries, and it is time for some creative thinking on this topic. We in Wales must

ddigidol Albanaidd. Byddai'r system hon yn galluogi cadw prif elfennau system ddarlledu y DU yn San Steffan, ond byddai'n galluogi gwylwyr o'r Alban i dderbyn mwy o raglenni sy'n adlewyrchu eu bywyd a'u diwylliant unigryw yn yr Alban. Mae Cymru yn ymhyfrydu mewn amrywiaeth helaeth o ddawn, uchelgais a dyfeisgarwch, ac nid oes rheswm pam na allwn weithredu system debyg yn y fan hon. Bu sôn am gomisiwn cyfryngau Cymreig, a chyfle i rannu cyfrifoldeb am ddarlledu rhwng Caerdydd a Llundain.

Mae'r llythyr agored gan y DCMS yn dangos ein bod yn rhannu ei ddyhead i sefydlu band eang cyflym iawn a gwell systemau cyfathrebu, sy'n hanfodol i dwf a dyfeisgarwch. Mae cydweithredu ac ymwneud bellach yn hanfodol; nid yw'n ddigon da i ddal i feio toriadau Llywodraeth y DU. Mae'n amser am y math o ymwneud adeiladol a fydd yn ymdrin â'r diffygion democrataidd, gwybodaeth a diwylliannol sydd yng Nghymru ar y funud, ac y cyfeiriodd yr Aelod atynt. Mae'r manteision posibl i economi a diwylliant Cymru yn anferth, ac mae angen i wneud y mwyaf ohonynt.

Mewn papurau newydd ychydig ddyddiau yn ôl, roeddem yn darllen bod Cymru flynyddoedd ar ôl sir dlotaf Lloegr, Cernyw, o ran darpariaeth band eang. Dywedodd llefarydd ar ran Llywodraeth Cymru a ddyfynnwyd yn yr erthygl y bydd y cynllun cymorth band eang yn ymdrin â materion cysylltedd yng Nghymru. Serch hynny, tra bod croeso i gyhoeddiad yr haf diwethaf am gynllun cymorth band eang, mae'r niferoedd sydd wedi ei ddefnyddio yn bryderus o isel hyd yma. Mae ffigurau hyd at fis Mawrth yn dangos mai dim ond £520,000 o'r gronfa £2 miliwn a ddefnyddiwyd hyd yma, er budd 665 o bobl. Yn y cyfamser, mae diffyg cyfarwyddyd brwdfrydig gan y Llywodraeth yn cael effaith ddifrifol ar gyfleoedd busnesau ac unigolion yng Nghymru i dyfu. Mor bell yn ôl â 2007, mynegodd partneriaeth canolbarth Cymru ei phryderon am fannau lle nad yw band eang yn cael ei ddarparu, ac rydym yn cael trafferth dal i fyny o hyd yn rhanbarth Canolbarth a Gorllewin Cymru. Rydym yn siarad am ddiwydiannau creadigol, ac mae'n bryd

show that we have the ambition, the political will and the scope for constructive engagement that will allow Wales to reach its full potential in the digital age.

Gwelliant 2 Nick Ramsay

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru, yr Adran dros Ddiwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon a sefydliadau'r cyfryngau yng Nghymru i ymrwymo i archwilio ac adnabod y buddion cynaliadwy a allai ddod i Gymru yn sgil teledu lleol er mwyn helpu i ddiogelu ein sector cyfryngau cryf ac amrywiol.

Suzy Davies: Cynigiau welliant 2 yn enw Nick Ramsay.

Yr wyf yn diolch i Bethan Jenkins am ddod â'r pwnc hwn i'r Siambr ac i bawb sydd wedi cyfrannu at y ddadl hyd yn hyn. Yr wyf yn falch o gael cyfrannu at y ddadl.

The purpose of this amendment is to help to focus today's debate on Wales seizing opportunities rather than being tempted to look for reasons why we should not. The current UK Government recognises the economic importance of the creative and communication industries, as did the last Government. The purpose of the review by the Department for Culture, Media and Sport is to ensure that communications form part of a sustainable, long-term economic growth plan for the UK, which must include Wales.

The impact of digital expansion cuts across all Government policy areas. If we are going to exploit digital markets, we must be ambitious and have a cohesive strategy across departments. This approach was recommended by the Assembly's Broadcasting Sub-committee and subsequently developed into a much more ambitious plan by the recent Hargreaves review. Hargreaves concluded that, economically, Wales has become too dependent on low added-value sectors and that, essentially, we are missing a trick when

meddwl yn greadigol am y pwnc hwn. Mae'n rhaid i ni yng Nghymru ddangos fod gennym yr uchelgais, yr ewyllys wleidyddol a'r ymwneud adeiladol a fyddai'n galluogi Cymru i gyrraedd ei llawn photensial yn yr oes ddigidol.

Amendment 2 Nick Ramsay

Add new point to the end of the motion;

Calls on the Welsh Government, DCMS and media organisations in Wales to commit to explore and identify the sustainable benefits that local TV could bring to Wales to help secure our strong and diverse media sector.

Suzy Davies: I move amendment 2 in the name of Nick Ramsay.

I thank Bethan Jenkins for bringing this issue to the Chamber and everyone who has contributed to the debate thus far. I am pleased to make a contribution to this debate.

Diben y gwelliant hwn yw helpu i ganolbwyntio dadl heddiw ar Gymru yn manteisio ar gyfleoedd yn hytrach na chael ein tentio i chwilio am resymau pam na ddylem. Mae Llywodraeth bresennol y DU yn cydnabod pa mor bwysig yn economaidd yw'r diwydiannau creadigol a chyfathrebu, fel ag y gwnaeth y Llywodraeth ddiwethaf. Diben yr adolygiad gan yr Adran Diwylliant, Cyfryngau a Chwaraeon yw sicrhau bod cyfathrebu yn rhan o gynllun twf economaidd hirdymor a chynaliadwy i'r DU, ac mae'n rhaid i hynny gynnwys Cymru.

Mae effaith ehangu digidol yn mynd ar draws pob adran bolisi sydd gan y Llywodraeth. Os ydym am fanteisio ar farchnadoedd digidol, mae'n rhaid i ni fod yn uchelgeisiol a meddu ar strategaeth gydlynus ar draws adrannau. Cafodd yr ymagwedd hon ei hargymell gan Is-bwyllgor Darlledu y Cynulliad ac, yn dilyn hynny, datblygodd yn gynllun llawer mwy uchelgeisiol gan yr adolygiad Hargreaves diweddar. Daeth Hargreaves i'r casgliad bod Cymru, yn economaidd, wedi dod yn rhy ddibynnol ar sectorau isel eu gwerth ychwanegol, a'n bod, i bob pwrpas, yn colli

it comes to the digital and creative industries, because that is where the rate of growth outstrips the economy generally. Sharp improvement is needed. He said that

‘if government chooses to manage culture and the economy in separate silos, Wales will not succeed in nurturing the kind of creative knowledge economy or “ideas culture” upon which its future depends.’

The report goes on to make a number of excellent suggestions about the Government and the Assembly’s roles in improving growth and innovation, infrastructure and creating an environment that allows digital industries to thrive. Many of these are supported by this party and are directly relevant to the DCMS review. I hope that, if the Welsh Government responds to the DCMS, it includes support for at least some of Hargreaves’s recommendations.

The Hargreaves recommendations have implications for regional broadcast commissioning and the wider media in Wales. Evidence was given to Hargreaves that part of Wales’s problem in taking advantage of new digital opportunities was down to

‘insufficient motivation with the companies themselves, lack of support from the broadcasters and lack of expert business support from the Assembly Government.’

I am sure that the new Minister for Business, Enterprise, Technology and Science will give due consideration to that last observation. However, the comments regarding companies and broadcasters are just as important. I accept that Wales’s broadcasting sector is going through a difficult and very uncertain time. People are rightly worried about the future of regional output, especially Wales-produced public service broadcast material. Talk of the possibility of further deregulation can compound worries for those already delivering the lion’s share of what content there is. However, the DCMS review makes it plain that any deregulation must achieve the right balance between appropriate protection for the public while enabling rapid innovation and better services. That means

cyfle pan ddaw i’r diwydiannau digidol a chreadigol, achos dyna lle mae’r gyfradd twf yn well na’r economi yn gyffredinol. Mae angen gwella’n sylweddol. Dywedodd:

Os yw’r Llywodraeth yn dewis rheoli’r diwylliant a’r economi mewn seilos ar wahân, ni fydd Cymru yn llwyddo i feithrin y math o economi gwybodaeth greadigol neu "ddiwylliant syniadau" y mae ei dyfodol yn dibynnu arnynt.

Mae’r adroddiad yn mynd ymlaen i wneud nifer o awgrymiadau rhagorol am y rhan y gall y Llywodraeth a’r Cynulliad ei chwarae wrth wella twf a dyfeisgarwch, seilwaith a chreu amgylchedd sy’n galluogi diwydiannau digidol i ffynnu. Mae nifer o’r rhain yn cael eu cefnogi gan y blaid hon ac maent yn uniongyrchol berthnasol i adolygiad DCMS. Os bydd Llywodraeth Cymru yn ymateb i DCMS, gobeithio y bydd yn cefnogi o leiaf rai o argymhellion Hargreaves.

Mae gan argymhellion Hargreaves oblygiadau ar gyfer comisiynu darlledu rhanbarthol a’r cyfryngau ehangach yng Nghymru. Rhoddwyd tystiolaeth i Hargreaves mai rhan o broblem Cymru o ran manteisio ar gyfleoedd digidol newydd oedd

diffyg brwdfrydedd ymhlith y cwmnïau eu hunain, diffyg cefnogaeth gan y darlledwyr a diffyg cymorth busnes arbenigol gan Lywodraeth y Cynulliad.

Rwy’n siŵr y bydd y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth yn rhoi ystyriaeth ddyledus i’r sylw olaf hwnnw. Fodd bynnag, mae’r sylwadau am gwmnïau a darlledwyr yr un mor bwysig. Rwy’n derbyn bod sector darlledu Cymru yn mynd drwy gyfnod anodd ac ansicr iawn. Mae pobl yn iawn i boeni am ddyfodol allbwn rhanbarthol, yn enwedig deunydd darlledu gwasanaeth cyhoeddus a gynhyrchir yng Nghymru. Gallai sôn am ddatreoleiddio pellach waethygu pryderon y rhai sydd eisoes yn darparu’r rhan fwyaf o gynnwys, hynny ag ydyw. Fodd bynnag, mae adolygiad DCMS yn dweud yn blwmp ac yn blaen y dylai unrhyw ddatreoleiddio daro’r cydbwysedd cywir rhwng diogelwch priodol i’r cyhoedd tra’n galluogi dyfeisgarwch cyflym a

addressing not just the sort of issues that are covered in the Bailey report but also the amount, quality and nature of our public service broadcasting.

The Assembly has already reported on and debated the necessity for plurality in public service broadcasting in Wales, and I fully agree that the existing providers—BBC, ITV and others—should not be permitted to reduce the public service broadcast elements of their output. I see an argument for stand-alone licences in Wales, which could include obligations about localism and Welsh-language output, which I hope goes some way to addressing Simon Thomas's concerns. I also recognise the problem of not spots that William Powell referred to, and I hope that the Government will get to grips with that very soon. However, perhaps there is also an argument that, if we are to exploit digital markets and grow new Welsh companies, existing providers could increase their commissioning base to include public service broadcasts from new Welsh providers. Hargreaves's comments on silo thinking must apply across the board, which is why I have moved amendment 2 to include local television as just one example of opportunities that we should not miss.

4.30 p.m.

Rhodri Glyn Thomas: Will you take an intervention?

Suzy Davies: I will take it at the end as I am running out of time.

The Deputy Presiding Officer: You need to take it now if you are going to take it at all.

Suzy Davies: I will therefore take a brief intervention.

Rhodri Glyn Thomas: You talked about local television, but are you confident that there is enough spectrum available, both in terms of the size of the spectrum and its availability in the right places to allow local television to broadcast in Wales?

gwasanaethau gwell. Mae hynny'n golygu ymdrin â'r mathau o faterion sydd yn adroddiad Bailey a hefyd ymdrin â swm, ansawdd a natur ein darlledu gwasanaeth cyhoeddus.

Mae'r Cynulliad eisoes wedi cyflwyno adroddiad a chynnal dadl ar y rheidrwydd i gael plwraliaeth mewn darlledu cyhoeddus yng Nghymru, ac rwy'n cytuno'n llwyr na ddylai'r darparwyr ar hyn o bryd—BBC, ITV ac eraill—gael caniatâd i leihau'r elfennau darlledu gwasanaeth cyhoeddus o'u hallbwn. Gwelaf ddadl dros drwyddedau annibynnol yng Nghymru, a allai gynnwys rhwymedigaeth ar gyfer lleoliaeth ac allbwn iaith Gymraeg, a gobeitho bod hynny yn ymdrin rhywfaint â phryderon Simon Thomas. Rwyf hefyd yn cydnabod y broblem manau gwan y cyfeiriodd William Powell ati, a gobeithio y bydd y Llywodraeth yn mynd i'r afael â hi cyn bo hir. Fodd bynnag, efallai bod dadl hefyd, os ydym am fanteisio ar farchnadoedd digidol a thyfu cwmnïau Cymreig newydd, gallai darparwyr sydd eisoes yn bod gynyddu eu sylfaen gomisiynu i gynnwys gwasanaeth darlledu cyhoeddus gan ddarparwyr Cymraeg newydd. Mae'n rhaid i sylwadau Hargreaves ar feddylfryd seilo fod yn berthnasol ar draws y bwrdd, a dyna pam rwyf wedi cynnig gwelliant 2 i gynnwys teledu lleol fel dim ond un enghraifft o'r cyfleoedd na ddylem eu methu.

Rhodri Glyn Thomas: A wnewch dderbyn myriad?

Suzy Davies: Fe'i derbyniaf ar y diwedd gan fy mod yn rhedeg allan o amser.

Y Dirprwy Lywydd: Mae angen i chi ei dderbyn yn awr os ydych yn mynd i'w dderbyn o gwbl.

Suzy Davies: Cymeraf ymyriad byr, felly.

Rhodri Glyn Thomas: Soniasoch am deledu lleol, ond a ydych yn ffyddiog bod digon o sbectrwm ar gael, o ran maint y sbectrwm a'i argaeledd yn y manau cywir er mwyn caniatáu i deledu lleol ddarlledu yng Nghymru?

Suzy Davies: No, I am not and that is the point that I was coming to. I remain deeply sceptical about the viability of local television, despite the success of MONTV, for the reasons that Bethan Jenkins mentioned, and the Shott report does not reassure me. Nevertheless, if the UK Government is determined to press ahead with the idea, Wales's doors should be open, not closed. We need to turn this into an opportunity. The creative industries bring £475 million into the Welsh economy, yet Hargreaves implies that it could be significantly greater. We cannot afford for inertia or convention to put stones in the pockets of entrepreneurial operators, who are surfing the digital wave, soaking up the top training that they receive at colleges such as Bridgend College, and looking for opportunities to be creative and to make money for Wales.

Alun Ffred Jones: Diolch i Bethan am ddod â'r ddatl hon ger ein bron. Nid oes dwywaith bod yr ymgynghoriad hwn yn eithriadol o bwysig o safbwynt dyfodol darlledu a'r cyfryngau yng Nghymru. Mae'r dadleuon a'r cefndir wedi'u trafod ar lawr y Cynulliad ar sawl achlysur. Mae'r cyd-destun yn un digalon mewn sawl ystyr: mae sefyllfa ITV wedi gwahau dros y blynyddoedd a'r degawdau diwethaf; mae'r BBC o dan warchae ac yn wynebu pwysau ariannol mawr yng Nghymru; ac, wrth gwrs, mae sefyllfa S4C yn wybyddus inni gyd. Yr ydym mewn sefyllfa od iawn yng Nghymru. Dyma wlad sydd newydd bleidleisio i gael mwy o hawliau dros ei dyfodol, ond lle mae cyfryngau'r wlad fel petaent yn gwahau. Mae'r gwendid hwnnw yn fwy peryglus gan nad oes gennym wasg genedlaethol. Felly, mae'r ymgynghoriad hwn yn eithriadol o bwysig i Gymru.

Mae'n ymddangos, o'r hyn sydd wedi cael ei ddweud a'r hyn sydd yn y llythyr, bod Llywodraeth Llundain—y Torïaid a'r Democratiaid Rhyddfrydol—am weld mwy o ddadroleiddio yn y maes hwn. Byddai rhywun yn meddwl y byddai'r hyn sydd wedi digwydd yn y byd bancio ac ym maes y sefydliadau ariannol dros y blynyddoedd diwethaf wedi bod yn wers iddynt. Fodd bynnag, mae'n ymddangos, unwaith eto, bod

Suzy Davies: Na, nid wyf yn ffyddiog, a dyna'r pwynt yr oeddwn yn dod ato. Yr wyf yn dal yn bur amheus ynglŷn â hyfywedd teledu lleol, er gwaethaf llwyddiant MONTV, am y rhesymau a grybwyllwyd gan Bethan Jenkins, ac nid yw adroddiad Shott yn rhoi sicrwydd i mi. Serch hynny, os yw Llywodraeth y DU yn benderfynol o fwrw ymlaen â'r syniad, dylai drysau Cymru fod ar agor, nid ar gau. Mae angen inni droi hyn i mewn i gyfle. Mae'r diwydiannau creadigol yn dod â £475 miliwn i economi Cymru, ac eto mae Hargreaves yn awgrymu y gallai fod yn llawer mwy sylweddol. Ni allwn fforddio i syrthni neu gonfensiwn roi cerrig ym mhocedi gweithredwyr entrepreneuriaid, sy'n syrffio'r don ddigidol, amsugno'r hyfforddiant uchaf a gânt mewn colegau megis Coleg Penybont, a chwilio am gyfleoedd i fod yn creadigol ac i wneud arian ar gyfer Cymru.

Alun Ffred Jones: I thank Bethan for bringing this debate before us. There is no doubt that this consultation is extremely important in terms of the future of broadcasting and the media in Wales. The debates and the background to this have been discussed in the Assembly on a number of occasions. The context is depressing in many respects: the position of ITV has weakened in recent years and decades; the BBC is under siege and huge financial pressures in Wales; and, of course, the situation regarding of S4C is well-known to us all. We find ourselves in a very strange situation in Wales. This is a nation that has just voted for more say over its own future, but the national media seem to be getting weaker. This deficiency is more dangerous because we have no national press. Therefore, this consultation is extremely important to Wales.

It appears, from what has been said and what is included in the letter, that the Government in London—the Tories and the Liberal Democrats—want to see greater deregulation in this area. One would have thought, given what has happened in the world of banking and the financial institutions in recent years, that that would have been a lesson to them. However, it appears that, once again, the Tories and the Liberals are determined to

y Torïaid a'r Rhyddfrydwyr yn benderfynol o fynd â'r syniad hwn ymlaen. Gall yr un peryglon a gododd yn y maes ariannol gael eu hamlygu unwaith eto ym maes darlledu, yn enwedig mewn gwlad fel Cymru.

Wrth edrych yn ôl dros y 10 i 15 mlynedd ddiwethaf, mae twf rhai o'r sefydliadau darlledu—yn enwedig Sky—wedi bod yn drawiadol iawn, gyda mwy na thri chwarter y teuluoedd yng Nghymru sydd â phlant yn derbyn eu gwasanaethau teledu drwy loeren erbyn hyn. Os edrychwch ar y rhaglenni sy'n cael eu creu gan y darlledwr hwinnw, pa mor aml fyddwch yn clywed y gair 'Cymru', pa mor aml fyddwch yn cael stori sy'n adlewyrchu'n byd yng Nghymru, ac, yn wir, faint o'r cynnwys sy'n deillio o Gymru? Yr wyf yn credu bod yr ystyriaeth hon yn bwysig iawn wrth inni edrych ymlaen at y dyfodol.

A fydd Cymru ar radar y Gweinidog presennol yn San Steffan wrth iddo dderbyn yr ymatebion i'r ymgynghoriad? Dyna pam mae'n rhaid inni ymateb i'r ymgynghoriad hwn mewn modd cynhwysfawr. Mae sicrhau fframwaith yng Nghymru a fydd yn hyrwyddo creadigrwydd ac yn creu cyfleoedd a llwyddiannau economaidd yn eithriadol o bwysig.

Wrth ymyl bae Caerdydd, mae'r pentref drama yn enghraifft o gydweithio effeithiol rhwng y BBC a Llywodraeth Cymru'n Un dros y blynyddoedd diwethaf. Fodd bynnag, er cystal yw'r datblygiad hwinnw, os mai dim ond denu cynyrchiadau o Lundain a fydd, bydd ei lwyddiant yn ddim mwy na llwyddiant rhannol. Mae'n rhaid i ni gael cynnwys yn cael ei greu yn y pentref drama sy'n tarddu o Gymru ac sy'n dod o broses greadigol yng Nghymru. Heb hynny, byddwn yn colli cyfleoedd pwysig iawn.

Mae'r sefyllfa yn un beryglus. Mae cyfeiriad wedi ei wneud at llwyddiannau'r diwydiant yng Nghymru. Mae llwyddiannau'r cwmnïau animeiddio yn arbennig yn bethau y dylem ymfalchïo ynddynt gan eu bod yn dod ag arbenigedd a chyflogaeth i Gymru. Fodd bynnag, deilliodd y datblygiad hwinnw o fuddsoddiad cyhoeddus yn nyddiau cynnar S4C. Er bod nifer fawr o'r cwmnïau hynny bellach yn gwbl annibynnol ar y sianel, ac yn

take this idea forward. Difficulties such as those that occurred in the financial sector could become apparent in broadcasting, particularly in a country like Wales.

In looking back over the last 10 to 15 years, the growth of some of the broadcasting institutions, especially Sky, has been very striking, with more than three quarters of families in Wales with children now receiving their television services via satellite. If you watch programmes produced by that broadcaster, how often will you hear the word 'Wales', how often will you see a story that reflects our daily lives in Wales, and, indeed, how much of that content will have been made in Wales? I believe that this is a very important consideration as we look to the future.

Will Wales be on the radar of the current Minister in Westminster as he receives the responses to the consultation? That is why we have to respond to this consultation in a comprehensive manner. It is extremely important that we ensure that there is a framework in Wales that will promote creativity and create opportunities and economic growth.

Near Cardiff bay, the drama village is an example of effective co-operation between the BBC and the One Wales Government in years gone by. However, despite the excellence of that development, if we are only able to attract productions from London, it will be not a failure exactly, but only a partial success. We need the drama village to be producing content that emanates from Wales, from a creative process that is based here. Without that, we will lose an important opportunity.

The situation is precarious. Reference has been made to the successes of the industry in Wales. The animation sector in particular is something that we should take great pride in, which brings expertise and employment to Wales. However, that development stemmed from public investment in the early days of S4C. Although many of those companies are now entirely independent of the channel, and certainly attract contracts from across the

sic yn denu gwaith o ar draws y byd, mae'r ffaith iddynt gael eu sefydlu oherwydd datblygiad S4C yn wers bwysig i ni, ac yn rhywbeth y dylem ymfalchïo ynddo.

Wrth gloi, rhaid i ni hefyd fod yn ymwybodol o'r newidiadau mawr sy'n digwydd yn y ffyrdd mae pobl ifanc yn derbyn gwasanaethau, ac mae'n rhaid i ni fod yn barod wrth ymateb i'r ymgynghoriad hwn. Er bod y BBC ac S4C wedi gwneud cryn ddatblygiadau o ran y cyfryngau newydd, yn sicr, i'r dyfodol, bydd rhaid i ni fod yn llawer mwy hyblyg wrth ystyried patrymau pobl wrth dderbyn eu hadloniant. Felly, mae'n bwysig iawn bod Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn clywed y negeseuon hyn yn y cyd-destun hwn yr wyf wedi ei amlinellu'r prynhawn yma.

Rhodri Glyn Thomas: Mae cyd-destun y ddadl hon yn eithriadol o bwysig, nid yn unig ar gyfer y cyfryngau a'r diwydiannau creadigol yng Nghymru, ond ar gyfer economi Cymru. Mae unrhyw obaith y bydd Cymru yn gallu cael ei harwain allan o'r dirwasgiad yr ydym yn ei wynebu ar hyn o bryd—sydd, wrth gwrs, yn cael ei wneud gymaint yn waeth gan y toriadau llym sy'n cael eu cyflwyno gan y glymblaid yn San Steffan—yn ddibynnol ar y diwydiannau creadigol. Mae'r oes ddigidol yn gwbl sylfaenol i'n gobeithion o ran ailadeiladu'r economi yng Nghymru.

Mae datblygiadau blaengar, cyffrous ac arloesol wedi digwydd, fel yr amlinellodd Alun Ffred. Rhaid inni edrych ar yr adolygiad a'r hyn y mae Jeremy Hunt yn ceisio ei gyflwyno. Mae'n cyflwyno adolygiad sydd wedi ei seilio ar anghenion Lloegr, ac anghenion ardaloedd dinesig Lloegr yn benodol. Mae gwelliant y Blaid Geidwadol yn tanlinellu hynny; yn wir, mae llefarydd y Blaid Geidwadol wedi cydnabod bod teledu lleol yn amherthnasol i Gymru oherwydd ni fydd y sbectrwm yn ei ganiatáu o ran ei faint a'n lleoliad. Ni fydd y goblygiadau ariannol yn caniatáu i ni ei ddatblygu yng Nghymru ac y mae wedi methu mewn dinasoedd mawr lle mae'r boblogaeth bron â bod cymaint â phoblogaeth Cymru.

Mae'r gwelliant yn ein hannog i edrych ar y buddiannau posibl, ond nid oes buddiannau

world, the fact that they were established because of the development of S4C is an important lesson for us, and something that we should take pride in.

In concluding, we also have to be aware of the huge changes in the way that young people receive services, and we have to be ready and willing in responding to this consultation. Although the BBC and S4C have taken significant steps forward with new media, in future, we will certainly have to be a lot more flexible as we consider the patterns by which people receive their entertainment. Therefore, it is very important that the United Kingdom Government hears these messages in the context that I have outlined this afternoon.

Rhodri Glyn Thomas: The context of this debate is extremely important, not only for the media and the creative industries in Wales, but for the economy of Wales. Any hope that Wales will be led out of the current recession—which is of course being made much worse by the harsh cuts that are being introduced by the Westminster coalition—is dependent on the creative industries. The digital age is crucial to our hopes of rebuilding the economy in Wales.

Progressive, exciting and innovative developments have been made, as Alun Ffred Jones just outlined. We must look at this review and at what Jeremy Hunt is trying to introduce. He is presenting a review that is based on the needs of England, and urban areas of England at that. The Conservative amendment underlines that; indeed, their spokesperson has said that local television is inappropriate for Wales because the spectrum will not allow it in Wales in terms of its size and location. Financial limitations will mean that we will be unable to develop local television in Wales, and it has failed in large cities where the population is nearly as big as that of the whole of Wales.

The amendment encourages us to look at the possible benefits, but there are no benefits to

posibl i deledu lleol yng Nghymru. Yr hyn y dylem ganolbwyntio arno, a'r hyn y mae'n rhaid i ni ei amddiffyn, yw sicrhau bod gennym ddarlledwyr cenedlaethol, cyhoeddus sy'n cynnal yr oes ddigidol yng Nghymru a'r diwydiannau creadigol. Mae hynny'n golygu sicrhau annibyniaeth i S4C, yn olygyddol ac yn ariannol, fel bod y gallu ganddo i gomisiynu gwaith gan gynhyrchwyr annibynnol. Os na chaiff y sector hwnnw ei gynnal gan S4C, bydd o dan fygythiad mawr a fydd yn tanseilio'n gallu i fod yn gystadleuol yn y maes hwn.

Mae'n rhaid i ni amddiffyn hefyd cynnyrch gan y BBC yng Nghymru. Yr wyf yn llwyr gytuno ag Alun Ffred bod perygl y bydd yr ymddiriedolaeth yn Llundain yn gweld cynrychiadau sy'n cael eu lleoli yng Nghymru fel llwyddiannau, ac eto ni fydd ganddynt fawr ddim i'w wneud â Chymru, ac fe fyddant yn gynrychiadau sydd wedi'u tynnu i mewn o'r tu allan i Gymru. Rhaid inni sicrhau bod y BBC yn gweithredu'n effeithiol yng Nghymru.

Rhaid cofio yn y cyd-destun hwn fod yr Arglwydd Patten, a oedd yma ar ran yr ymddiriedolaeth yr wythnos diwethaf, ac a oedd, chwarae teg iddo, yn ddigon parod i wrando ac yn ddigon cwrtais yn ei ymateb, wedi ei gwneud hi'n ddigon clir lle byddai'r penderfyniadau yn cael eu gwneud yn y pen draw. Bydd penderfyniadau'n cael eu gwneud gan yr ymddiriedolaeth yn Llundain o ran dyfodol ariannol y BBC yng Nghymru ac o ran dyfodol ariannol S4C, a fydd yn gynyddol ddibynnol ar y BBC. Y mae'r ymddiriedolaeth eisoes wedi dweud mai'r gwasanaeth byd-eang yw'r flaenoriaeth o ran ariannu darlledu'r BBC i'r dyfodol.

Gadewch inni ddefnyddio'r ymgynghoriad hwn fel cyfle i ymuno'n drawsbleidiol yn y Cynulliad—fel yr ydym wedi'i wneud yn y gorffennol—i amddiffyn annibyniaeth S4C, yn olygyddol ac yn ariannol, a hefyd i sicrhau ein bod yn diogelu'r BBC fel darlledwr cyhoeddus yng Nghymru. Galwn ar y Llywodraeth yn ein cynnig i ymateb yn gadarn ac yn glir ar y mater hwn. Gobeithiaf y bydd y Gweinidog y prynhawn yma yn gallu'n rhoi mwy o wybodaeth i ni ynglŷn ag union safbwynt a barn Llywodraeth Cymru ar y mater hwn.

local television for Wales. What we have to concentrate on, and what we have to defend, is ensuring that we have national, public service broadcasters that maintain the digital age in Wales and sustain the creative industries. That means ensuring editorial and financial independence for S4C, so that it has the ability to commission independent producers. If that sector is not maintained by S4C, it is under great threat, which would undermine our competitiveness in this area.

We have also to defend content produced by the BBC in Wales. I agree with Alun Ffred that there is a danger that the trust in London will see productions that are located in Wales as successes, yet they will not have much to do with Wales and they will be productions that have been attracted from outside Wales. We have to ensure that the BBC operates effectively in Wales.

We must remember in this context that Lord Patten who was here last week on behalf of the trust, and who, fair play to him, was willing to listen and was courteous in his response, made it quite evident where the decisions would be made. Decisions will be made by the trust in London regarding the financial future of the BBC in Wales and the financial future of S4C, which will be increasingly dependent on the BBC. The trust has already said that its priority in terms of future funding for BBC broadcasting is the worldwide service.

Let us use this consultation as an opportunity to work together on a cross-party basis in the Assembly, as we have done in the past, to defend S4C's independence, editorially and financially, and also to ensure that we safeguard the BBC as a public service broadcaster in Wales. In our motion, we call on the Government to respond robustly and clearly in this respect. I hope that the Minister will be able to give us more information this afternoon about the exact position of the Welsh Government on this matter.

The Minister for Housing, Regeneration and Heritage (Huw Lewis): The Welsh Government welcomes this debate. The Communications Act 2003 covers a wide range of activities and interests and has a huge impact on consumers, communities and businesses across Wales. The regulatory framework directly influences the availability, the costs and the quality of digital infrastructure and broadband. It sets the rules that govern the use of the radio spectrum that underpins the mobile telephony, broadcast television and radio and wireless communication. It ensures that high-quality television and radio programmes are produced by a range of providers and that they appeal to a range of different tastes and interests. It protects consumers from harmful or offensive material, from being treated unfairly and from invasions of privacy. It covers content and service creation across a range of digital platforms and the enormously important creative industries that develop from it. It is essential to get this regulatory framework right. It is also essential that the regulatory framework is flexible and able to take account of the specific needs of different parts of the UK. The Welsh Government will be responding to the UK Government along those lines.

The public service broadcasters in Wales have a crucial role to play in the civic life of Wales, not least in the context of a weak indigenous press and commercial television and radio sector in Wales. Their role has become even more important following the referendum result in March, confirming that the Assembly is to have direct primary legislative powers.

As a Government, we cannot support amendment 1 in the name of Peter Black. All Welsh Government responses to various broadcasting and media consultations are and will be available on the Government's website. However, it is neither practical nor reasonable to expect the Welsh Government to publish every single communication between itself and the Department for Culture, Media and Sport, or any other UK Government department, on this or any other

Y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth (Huw Lewis): Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu'r ddaid hon. Mae Deddf Cyfathrebu 2003 yn cwmpasu ystod eang o weithgareddau a diddordebau ac mae wedi cael effaith enfawr ar ddefnyddwyr, cymunedau a busnesau ledled Cymru. Mae'r fframwaith rheoleiddiol yn dylanwadu'n uniongyrchol ar argaeledd, costau ac ansawdd y seilwaith digidol a band eang. Mae'n pennu'r rheolau sy'n llywodraethu'r defnydd o'r sbectrum radio sy'n sail i'r teleffoni symudol, darlledu teledu a radio a chyfathrebu di-wifr. Mae'n sicrhau bod rhaglenni teledu a radio o ansawdd uchel yn cael eu cynhyrchu gan amrywiaeth o ddarparwyr, a'u bod yn apelio at amrywiaeth o wahanol chwaeth a diddordebau. Mae'n diogelu defnyddwyr rhag deunydd niweidiol neu dramgwyddol, rhag cael eu trin yn annheg a rhag i'w preifatrwydd gael ei dramgwyddo. Mae'n ymdrin â chreu cynnwys a gwasanaeth ar draws amrywiaeth o lwyfannau digidol a'r diwydiannau creadigol hynod o bwysig sy'n datblygu ohono. Mae'n hanfodol i gael y fframwaith rheoleiddio hwn yn iawn. Mae hefyd yn hanfodol bod y fframwaith rheoleiddiol yn hyblyg ac yn gallu rhoi ystyriaeth i anghenion penodol gwahanol rannau o'r DU. Bydd Llywodraeth Cymru yn ymateb i Lywodraeth y DU ar hyd y llinellau hynny.

Mae gan ddarlledwyr gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru rôl hollbwysig i'w chwarae ym mywyd dinesig Cymru, nid yn lleiaf yng nghyd-destun y wasg gynhenid wan a'r sector teledu a radio masnachol yng Nghymru. Mae eu rôl yn dod yn bwysicach fyth yn dilyn canlyniad y refferendwm ym mis Mawrth, yn cadarnhau bod y Cynulliad yn cael pwerau deddfwriaethol sylfaenol uniongyrchol.

Fel Llywodraeth, ni allwn gefnogi gwelliant 1 yn enw Peter Black. Bydd holl ymatebion Llywodraeth Cymru i ymgynghoriadau darlledu achyfyngau amrywiol ar gael ar wefan y Llywodraeth. Fodd bynnag, nid yw'n ymarferol nac yn rhesymol i ddisgwyl i Lywodraeth Cymru gyhoeddi pob un cyfathrebiad rhyngddi a'r Adran dros Ddiwylliant, Cyfryngau a Chwaraeon, neu unrhyw adran arall o Lywodraeth y DU, ar hwn nac ar unrhyw bwnc arall. Mae safbwynt

topic. The Welsh Government's position in relation to S4C is clear. The proposals from DCMS that S4C funding should in future become the responsibility of the BBC have far-reaching consequences for all of us in Wales. The Welsh language is fundamentally affected by this, as is the creative industries sector, which makes a vital contribution to the Welsh economy.

During the past few months, we have expressed our serious concerns to the UK Government about the scale of the financial cuts being proposed by the UK Government and their impact on services across Wales, as well as the future funding arrangements for S4C. We are also deeply concerned that the channel will lose its independence under the proposed new arrangements. The Welsh Government recognises that S4C cannot be insulated from the pressures facing all parts of the public sector, but we are deeply concerned about the scale of the financial cuts being proposed by Westminster, and their real impact on services throughout Wales and the wider creative economy. It is hard to see how that level of cuts can be implemented without it seriously affecting the scale and range of services. Taken together, this has the potential to destroy, or to at least seriously damage, Wales's ability to hold a truly national conversation with itself.

4.45 p.m.

We will continue to argue the principle that Welsh-language broadcasting should be treated equitably. We will also continue to emphasise that the principles upon which S4C was established under successive broadcasting Acts should not be abandoned, and that the contract with the people of Wales should not be broken. S4C was created by statute to ensure the organisation's long-term stability and independence and to avoid annual wrangling. Its duties, responsibilities and funding arrangements were laid down in law, for good reason. The Department for Culture, Media and Sport should not have ignored its statutory obligations towards the channel, and it should not forget that S4C is a public service broadcaster, and not a Government department or non-departmental governmental body.

Llywodraeth Cymru mewn perthynas ag S4C yn amlwg. Mae gan gynigion DCMS y dylai cyllid S4C yn y dyfodol fod yn gyfrifoldeb 'r BBC ganlyniadau pellgyrhaeddol i bob un ohonom yng Nghymru. Effeithir yn sylfaenol ar yr iaith Gymraeg gan hyn, yn yr un modd â'r sector diwydiannau creadigol, sy'n gwneud cyfraniad hanfodol i economi Cymru.

Yn ystod yr ychydig fisoedd diwethaf, rydym wedi mynegi ein pryderon difrifol i Lywodraeth y DU ynghylch maint y toriadau ariannol a gynigiwyd ganddi a'u heffaith ar wasanaethau ar draws Cymru, yn ogystal â threfniadau ariannu yn y dyfodol ar gyfer S4C. Yr ydym hefyd yn pryderu'n fawr y bydd y sianel yn colli ei hannibyniaeth o dan y trefniadau newydd arfaethedig. Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod na ellir ynysu S4C o'r pwysau sy'n wynebu pob rhan o'r sector cyhoeddus, ond yr ydym yn bryderus iawn ynghylch maint y toriadau ariannol a gynigiwyd gan San Steffan, a'u heffaith wirioneddol ar wasanaethau ledled Cymru a'r economi greadigol ehangach. Mae'n anodd gweld sut y gellir gweithredu'n lefel honno o doriadau heb effeithio'n ddifrifol ar raddfa ac amrywiaeth gwasanaethau. Gyda'i gilydd, mae gan hyn y potensial i ddinistrio, neu o leiaf niweidio'n ddifrifol, allu Cymru i gynnal sgwrs wirioneddol genedlaethol â'i hunan.

Byddwn yn parhau i ddadlau'r egwyddor y dylid trin darlledu cyfrwng Gymraeg yn gyfartal. Byddwn hefyd yn parhau i bwysleisio na ddylid rhoi'r gorau i'r egwyddorion y sefydlwyd S4C arnynt o dan Ddeddfau darlledu olynol, ac na ddylid torri'r contract gyda'r bobl yng Nghymru. Crëwyd S4C gan statud i sicrhau sefydlogrwydd hirdymor ac annibyniaeth y sefydliad ac i osgoi ffraeo blynyddol. Gosodwyd ei dyletswyddau, cyfrifoldebau a threfniadau ariannu i lawr yn ôl y gyfraith, am reswm da. Ni ddylai'r Adran Diwylliant, Cyfryngau a Chwaraeon fod wedi anwybyddu ei dyletswyddau statudol tuag at y sianel, ac ni ddylid anghofio bod S4C yn ddarlledwr gwasanaeth cyhoeddus, ac nid yn adran Llywodraeth neu gorff llywodraethol anadrannol.

We were very disappointed with the response to the letter that was sent by the leaders of the four parties in the Assembly. There is cross-party support in the Assembly for an independent review to be undertaken urgently, and that was reflected in the letter. We believe that recent developments have underlined the need for an urgent independent review of the future governance and funding of S4C, and that that should take place now and not after the crucial talks between S4C, DCMS and the BBC have taken place.

I welcome Huw Jones's recent appointment as chair of the S4C Authority. He has a wealth of experience in the broadcasting industry, not least as a result of his previous role as chief executive of S4C. It is vital that S4C does not make rash decisions and that it does not make decisions without being totally confident that it is taking audiences with it in the process. S4C needs the people of Wales to be 100 per cent behind it at this time, as it continues to fight to protect its identity, independence and future funding.

Recent reports regarding the scale of the threat to BBC Cymru/Wales's English-language services have only added to the uncertainty caused by the changes to S4C and the reduction in ITV Wales's output over the past few years. The Government has expressed its serious concern regarding the implication for services in Wales of possible cuts of 20 per cent to the BBC's budget, and had an opportunity to raise those issues with Lord Patten last week. The First Minister will meet the Secretary of State for Culture, Olympics, Media and Sport, Jeremy Hunt, next week to discuss a range of broadcasting issues that affect Wales. In addition to the reports of cuts at BBC Cymru/Wales, there continues to be uncertainty as a result of the changes to S4C and, as I said, the reduction in ITV Wales's output over the past few years. All that underlines the absolute necessity for Wales's elected representatives to be fully involved at all stages.

Yr oeddem yn siomedig iawn gyda'r ymateb i'r llythyr a anfonwyd gan arweinwyr y pedair plaid yn y Cynulliad. Mae cefnogaeth drawsbleidiol yn y Cynulliad dros gynnal adolygiad annibynnol ar frys, ac adlewyrchwyd hynny yn y llythyr. Rydym yn credu bod datblygiadau diweddar wedi tanlinellu'r angen am adolygiad annibynnol ar frys o lywodraethu yn y dyfodol ac ariannu S4C, ac y dylid ei wneud yn awr ac nid ar ôl y trafodaethau hanfodol rhwng S4C, y BBC a DCMS.

Yr wyf yn croesawu penodiad diweddar Huw Jones yn Gadeirydd Awdurdod S4C. Mae ganddo gyfoeth o brofiad yn y diwydiant darlledu, nid yn lleiaf oherwydd ei rôl flaenorol fel Prif Weithredwr S4C. Mae'n hanfodol nad yw S4C yn gwneud penderfyniadau byrbwyll ac nad yw'n gwneud penderfyniadau heb fod yn gwbl hyderus ei bod yn mynd â chynulleidfaoedd gyda hi yn y broses. Mae angen i bobl Cymru fod 100 y cant y tu ôl i S4C ar hyn o bryd, wrth iddi barhau i frwydro i ddiogelu ei hunaniaeth, ei hannibyniaeth a'i hariannu ar gyfer y dyfodol.

Mae adroddiadau diweddar ynglŷn â graddfa'r bygythiad i wasanaethau Saesneg BBC Cymru/Wales wedi ychwanegu at yr ansicrwydd a achoswyd gan y newidiadau i S4C a'r gostyngiad yn allbwn ITV Cymru dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf. Mae'r Llywodraeth wedi mynegi ei phryder difrifol ynghylch y goblygiadau ar gyfer gwasanaethau yng Nghymru yn sgîl toriadau posibl o 20 y cant i gyllideb y BBC, a chafodd gyfle i godi'r materion hynny gyda'r Arglwydd Patten yr wythnos diwethaf. Bydd y Prif Weinidog yn cwrdd â'r Ysgrifennydd Gwladol dros Ddiwylliant, y Gemau Olympaidd, y Cyfryngau a Chwaraeon, Jeremy Hunt, yr wythnos nesaf i drafod amrywiaeth o faterion darlledu sy'n effeithio ar Gymru. Yn ogystal â'r adroddiadau am doriadau yn BBC Cymru/Wales, mae ansicrwydd yn parhau o ganlyniad i'r newidiadau i S4C ac, fel y dywedais, y gostyngiad yn allbwn ITV Cymru dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf. Mae hynny i gyd yn tanlinellu'r rheidrydd diamod i gynrychiolwyr etholedig Cymru chwarae

rhan lawn ym mhob cam.

We are trying to protect service at a national level, and believe that that should be the priority, rather than developing local TV services. The broadcasting landscape in Wales is vastly different from that in England, and that is why we cannot support amendment 2 in the name of Nick Ramsay. The Welsh Government will continue to stand up for maintaining a comprehensive range of services for Welsh viewers in English and in Welsh. The Welsh Government's response to the open letter from the Secretary of State for Culture, Olympics, Media and Sport will be published following the debate, as it should be. We have agreed with DCMS that our response will be provided next week, so that the issues and concerns raised in the debate, insofar as we can do so in a cross-party manner, are reflected in the response.

It cannot be right for the future of broadcasting in Wales to be driven simply by the cuts that are being forced through by the UK Government. The Welsh Government will stand up for maintaining full services in Welsh and English.

Bethan Jenkins: I thank all Members who have taken part in the debate. I can see that there is cross-party consensus on this issue. I also thank the Minister for agreeing to reply to the letter and for sharing that with Assembly Members. I would also applaud the fact that he is not supportive of local television, as the argument has been rehearsed as to why that would not be a success. I also welcome his commitment to an independent review of S4C, as I think that that is necessary now, considering the crisis that Welsh broadcasting now finds itself in. I do not think that I am exaggerating by saying that it is a crisis, considering the fact that S4C and the BBC are facing cuts, and given the very weak level of public service content that we currently see from ITV.

William Powell mentioned the rural aspect—he is an Assembly Member for a rural region after all. It is important to note Simon Thomas's intervention on the issue of Radio

Rydym yn ceisio diogelu gwasanaeth ar lefel genedlaethol, ac yn credu mai dyna ddylai fod yn flaenoriaeth, yn hytrach na datblygu gwasanaethau teledu lleol. Mae'r tirlun darlledu yng Nghymru yn wahanol iawn i'r un sydd yn Lloegr, a dyna pam na allwn gefnogi gwelliant 2 yn enw Nick Ramsay. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i gefnogi cynnal amrywiaeth cynhwysfawr o wasanaethau ar gyfer gwylwyr yng Nghymru yn Saesneg ac yn Gymraeg. Cyhoeddir ymateb Llywodraeth Cymru i'r llythyr agored gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros Ddiwylliant, y Gemau Olympaidd, y Cyfryngau a Chwaraeon yn dilyn y ddadl, fel y dylai. Yr ydym wedi cytuno gyda DCMS y darperir ein hymateb yr wythnos nesaf, fel bod y materion a'r pryderon a godwyd yn y ddadl, i'r graddau y gallwn wneud hynny mewn modd trawsbleidiol, yn cael eu hadlewyrchu yn yr ymateb.

Ni all fod yn iawn fod dyfodol darlledu yng Nghymru yn cael ei yrru gan ddim byd mwy na'r toriadau sy'n cael eu gorfodi gan Lywodraeth y DU. Bydd Llywodraeth Cymru yn sefyll i fyny dros gadw gwasanaethau llawn yn Gymraeg ac yn Saesneg.

Bethan Jenkins: Diolch i bob Aelod sydd wedi cymryd rhan yn y ddadl. Gallaf weld bod consensws trawsbleidiol ar y mater hwn. Diolch hefyd i'r Gweinidog am gytuno i ymateb i'r llythyr ac am ei rannu gydag Aelodau'r Cynulliad. Byddwn hefyd yn cymeradwyo'r ffaith nad yw'n cefnogi teledu lleol, gan fod y ddadl wedi'i gwneud pam na fyddai hynny'n llwyddiannus. Yr wyf hefyd yn croesawu ei ymrwymiad i gynnal adolygiad annibynnol o S4C, gan fy mod yn credu ei fod yn angenrheidiol yn awr, o ystyried yr argyfwng sydd bellach yn bodoli ym myd darlledu Cymraeg. Nid wyf yn meddwl fy mod yn gorliwio gan ddweud ei fod yn argyfwng, o ystyried y ffaith bod S4C a'r BBC yn wynebu toriadau, ac o gofio'r lefel wan iawn o gynnwys gwasanaeth cyhoeddus a welwn ar hyn o bryd gan ITV.

Soniodd William Powell am yr agwedd wledig—mae'n Aelod Cynulliad dros ranbarth gwledig wedi'r cwbl. Mae'n bwysig nodi myriad Simon Thomas ar fater Radio

Ceredigion and the clear lack of commitment that the station has shown to the Welsh language recently. I think that there is a job for Ofcom in this regard in scrutinising these radio stations much more rigorously than is currently the case.

Suzy Davies mentioned the Hargreaves review. That will be important for us to consider when responding to the UK Government's letter. She also mentioned the fact that DCMS said that deregulation would only happen if it were to the benefit of consumers. When did the deregulation of the energy markets, for example, ever benefit consumers? I would question whether deregulation in this instance would ever benefit the people of Wales.

We should be considering alternatives to local television. It is difficult for me to understand how Suzy Davies can be sceptical about it and then want to see local television used as an opportunity in Wales. I clearly noted, as did Rhodri Glyn Thomas, that this would be impossible to implement in Wales under current circumstances.

Diolch i Alun Ffred am ei gyfraniad cynhwysfawr. Cytunaf fod yr adroddiad yn bwysig i ddyfodol darlledu, yn enwedig yn y cyd-destun digalon presennol. Mae'n bwysig ein bod yn rhoi Cymru ar radar Jeremy Hunt, achos ni chredaf ei bod hi ar ei radar o gwbl ar hyn o bryd, yn enwedig wrth sôn am ddyfodol S4C. Cymeradwyaf y ffaith iddo ddweud bod angen i gynyrchiadau o Gymru gael eu gwneud ym mhentref drama'r bae. Nid oes pwrpas cael datblygiadau yng Nghaerdydd nad ydynt yn adlewyrchu realiti beunyddiol ein pobl.

Diolchaf i Rhodri Glyn am ei gyfraniad yntau. Cyfeiriodd at y ffaith bod y diwydiannau creadigol yn gyfle inni adeiladu economi Cymru o'r newydd. Mae'n bwynt pwysig o ystyried maint a chyflwr y diwydiannau creadigol yng Nghymru ar hyn o bryd.

Mae'n bwysig yn awr i'r Llywodraeth ymateb yn gryf iawn i'r llythyr. Fel y dywedais ar y dechrau, bydd y Papur Gwyrdd yn dod gerbron fis Hydref. Yr wyf yn siarad ag Aelodau Seneddol Plaid Cymru am y

Ceredigion a'r diffyg ymrwymiad amlwg gan yr orsaf i'r iaith Gymraeg yn ddiweddar. Rwy'n credu bod gwaith i Ofcom yn hyn o beth wrth graffu ar y gorsafoddd radio hyn yn llawer mwy trylwyr nag a wneir ar hyn o bryd.

Soniodd Suzy Davies am adolygiad Hargreaves. Bydd yn bwysig inni ystyried hynny wrth ymateb i lythyr Llywodraeth y DU. Soniodd hefyd am y ffaith bod DCMS wedi dweud na fydd dadreoleiddio yn digwydd oni bai ei fod o fudd i ddefnyddwyr. Pryd y gwnaeth dadreoleiddio'r marchnadoedd ynni, er enghraifft, erioed fod o fudd i ddefnyddwyr? Byddwn yn cwestiynu a fyddai dadreoleiddio yn yr achos hwn o fudd i bobl Cymru.

Dylem fod yn ystyried dewisiadau amgen yn lle teledu lleol. Mae'n anodd i mi ddeall sut y gall Suzy Davies fod yn amheus yn ei gylch ac yna fod eisiau gweld teledu lleol yn cael ei ddefnyddio fel cyfle yng Nghymru. Nodais yn glir, fel y gwnaeth Rhodri Glyn Thomas, y byddai hynny'n amhosibl i'w weithredu yng Nghymru o dan yr amgylchiadau presennol.

I thank Alun Ffred for his comprehensive contribution. I agree that the report is important for the future of broadcasting, particularly in the current depressing context. It is important that we put Wales on Jeremy Hunt's radar, as I do not think that it is currently on his radar at all, particularly when we talk of the future of S4C. I applaud the fact that he said that we need Welsh productions to be part of the bay's drama village. There is no point in having developments in Cardiff that do not reflect the reality of our people's daily lives.

I thank Rhodri Glyn for his contribution. He mentioned the fact that the creative industries provide us with an opportunity to rebuild Wales's economy. It is an important point, given the size and condition of the creative industries in Wales at the moment.

It is now important that the Government responds robustly to the letter. As I said at the outset, the Green Paper will be published in October. I speak to Plaid Cymru MPs about this matter, but it is also important that we

mater hwn, ac mae'n bwysig ein bod yn sefyll yn erbyn unrhyw fath o ddatreoleiddio yn y sector hwn ac yn cefnogi'r sector annibynnol, sydd ar gynydd yng Nghymru, yn hytrach na'i gosbi am yr hyn y mae wedi ei wneud yma.

Ni allwn orffen y drafodaeth heb fynegi fy siom mawr na fydd y Llywodraeth yn cefnogi'r galwadau i ddatganoli darlledu, ond ni ddisgwylwn ddim arall gan Huw Lewis. Bydd Plaid Cymru yn parhau i wthio i ddarlledu gael ei ddatganoli, gan fy mod yn credu mai yma yng Nghymru y dylid gwneud y penderfyniadau yn ei gylch, yn hytrach na'u gadael i Doriaid fel Jeremy Hunt, sydd wedi diystyru Cymru yn y fath fodd yn achos S4C a'r toriadau a welwn yn taro'r BBC yn awr, fel y dywedodd Rhodri Glyn Thomas. Diolch i bawb am eu cyfraniadau.

The Deputy Presiding Officer: The question is that the motion be agreed without amendment. Does any Member object? I see that there is an objection, so I will defer voting on this item until voting time.

*Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.
Voting deferred until voting time.*

Dadl Democratiaid Rhyddfrydol Cymru Welsh Liberal Democrats Debate

Ysgolion Schools

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendments 1, 3, 4 and 5 in the name of Jocelyn Davies and amendment 2 in the name of Nick Ramsay. If amendment 2 is agreed, amendments 3, 4 and 5 will be deselected.

Cynnig NDM4772 Peter Black

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i weithredu rhaglen gwella safonau ysgolion drwy:

a) cyflwyno premiwm disgybl er mwyn

stand up to any deregulation in this sector, and also support the independent sector, which is growing in Wales, rather than punish it for what it has done here.

I could not close without expressing my disappointment at the fact that the Government is not supporting calls for the devolution of broadcasting, but I would not have expected anything else from Huw Lewis. Plaid Cymru will continue to press for the devolution of broadcasting, because I believe that decisions on broadcasting should be made here in Wales, and that they should not be left to Tories such as Jeremy Hunt, who has ignored Wales on the issue of S4C and the cuts now being seen at the BBC, as Rhodri Glyn Thomas said. I thank everybody for their contributions.

Y Dirprwy Lywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn y cynnig heb ei ddiwygio. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod gwrthwynebiad, felly gohiriaf y pleidleisio ar yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

Y Dirprwy Lywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliannau 1, 3, 4 a 5 yn enw Jocelyn Davies a gwelliant 2 yn enw Nick Ramsay. Os derbynnir gwelliant 2, bydd gwelliannau 3, 4 a 5 yn cael eu dad-dethol.

Motion NDM4772 Peter Black

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Calls on the Welsh Government to implement a school standards improvement programme by:

a) Introducing a pupil premium to target

targeddu arian at ddisgyblion o gefndiroedd difreintiedig, gan helpu i gau'r bwlch cyllido rhwng Cymru a Lloegr;

money at pupils from disadvantaged backgrounds, helping to close the funding gap with England;

b) datblygu rhaglen gynhwysfawr ar gyfer datblygiad proffesiynol parhaus, a gai'ff ei chyllido drwy gael gwared ar Gyngor Addysgu Cyffredinol Cymru a thrwy wella prosesau cynllunio'r gweithlu;

b) Developing a comprehensive continuing professional development programme, funded by scrapping the General Teaching Council for Wales and improving workforce planning;

c) diweddarau'r cwricwlwm cenedlaethol fel ei fod yn canolbwyntio ar sgiliau allweddol;

c) Updating the national curriculum so that it focuses on key skills;

d) fynnu bod adolygiad annibynnol llawn o drefniadau llywodraethu ysgolion yn cael ei gynnal, gan archwilio'n benodol faterion yn ymwneud ag atebolrwydd lleol, yr arweinyddiaeth briodol ar gyfer cyrff llywodraethu, ac a fyddai un corff llywodraethu yn briodol ar gyfer dalgylchoedd; ac

d) Ordering a full, independent review of the governance of schools, particularly examining issues of local accountability, the appropriate leadership for governing bodies and whether single governing bodies would be appropriate for catchment areas; and

e) gwella'r trefniadau pontio rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd drwy ffurfioli'r partneriaethau rhwng yr ysgolion hyn, cyflogi mwy o athrawon pontio, a sicrhau bod y blynyddoedd cynnar mewn ysgolion uwchradd yn cynnig gwell cydbwysedd rhwng addysgu academaidd a bugeiliol.

e) Improving transition between pupils from primary and secondary schools by formalising partnership between these schools, hiring more transition teachers and ensuring the early years of secondary schools offer a better balance of pastoral and academic teaching.

Kirsty Williams: I move the motion.

Kirsty Williams: Cynigiaf y cynnig.

Given recent history, it is no surprise that we find ourselves debating education once more in the Chamber this afternoon, if for no other reason than it gives the Minister an opportunity to rehearse his best lines for tonight. [*Laughter.*] I hope that I can tempt him to do more than simply rehearse his lines; rather, I hope that he will give a clear indication of his latest thinking on how we can take forward education in Wales.

O ystyried hanes diweddar, nid yw'n syndod ein bod yn trafod addysg unwaith yn rhagor yn y Siambr y prynhawn yma, os nad am unrhyw reswm arall na'i fod yn rhoi cyfle i'r Gweinidog ailadrodd ei linellau gorau ar gyfer heno. [*Chwerthin.*] Rwy'n gobeithio y gallaf ei demtio i wneud mwy na dim ond ailadrodd ei linellau; yn hytrach, rwy'n gobeithio y bydd yn rhoi arwydd clir o'i syniadau diweddaraf ar sut y gallwn fwrw ymlaen ag addysg yng Nghymru.

The reason that we are having this debate, and the reason that the Minister will be on his feet once again this evening, is because of what I think is universally recognised across the Chamber as the need to change radically the direction of education in Wales. To be fair to the Minister, since the publication of last year's GCSE results, the Estyn report and the PISA results, he has accepted that there is a need to do something. This contrasts with what we have seen in past years, which was

Y rheswm dros y ddadl hon, a'r rheswm y bydd y Gweinidog ar ei draed unwaith eto heno, yw'r hyn sy'n cael ei gydnabod yn gyffredinol, rwy'n meddwl, ar draws y Siambr fel yr angen i newid cyfeiriad addysg yng Nghymru mewn modd radical. I fod yn deg â'r Gweinidog, ers cyhoeddi canlyniadau TGAU y llynedd, adroddiad Estyn a'r canlyniadau PISA, mae wedi derbyn bod angen gwneud rhywbeth. Mae hyn yn gwrthgyferbynnu â'r hyn a welsom yn y

an attempt to spin our way out of a situation that everybody else could see was not working. I welcome that change, because I think that we are all agreed that, in recent years, our schools have not been performing well enough for our children. We want to see a radical step change in the ability of our children to reach their full potential, to find themselves equipped with the personal and academic skills that they need to find jobs, provide for themselves and their families and contribute to a successful economy in Wales.

From the trails of the speech that the Minister intends to give this evening, there will be a focus on structure, the role of local government and the regional consortia. There is a definite need to look at the way in which local authorities are supporting our schools, and whether the current arrangements are fit for purpose. We debated the issues around consortia yesterday. Today, I will focus on a number of other elements that I feel that the Government needs to look at if we are to get education right. The first of these is resources. We spent a lot of time yesterday talking about how we can get resources out to the front line, but we did not spend a great deal of time talking about the global sum of those resources in the first place. We have long rehearsed the issue of whether there is a spending gap between English and Welsh schools, what the nature and size of that gap is and whether money matters at all. The Welsh Liberal Democrats agree that resources are not the only issue. Some schools are doing really well with not so much money, while some councils spend a lot of money on their schools but do not get the results that they need.

Resources cannot be used as an excuse for not performing universally well. However, in the end, I would argue that a properly resourced school is the bedrock of being able to meet the needs of the children in a particular classroom. Given the financial situation that we are in, we know that we cannot reverse the funding gap overnight. Our contention prior to the election, and our continuing contention, is that the Government should look to increase resources where available, and I welcome the 1 per cent

blynyddoedd diwethaf, a oedd yn ymgais i sbinio ein ffordd allan o sefyllfa roedd pawb yn gweld nad oedd yn gweithio. Croesawaf y newid hwnnw, oherwydd credaf ein bod i gyd yn cytuno nad yw ein hysgolion wedi perfformio yn ddigon da ar gyfer ein plant yn y blynyddoedd diweddar. Yr ydym am weld cam radical a newid yng ngallu ein plant i gyrraedd eu llawn botensial, i ganfod bod ganddynt y sgiliau personol ac academiaidd sydd eu hangen arnynt i ddod o hyd i swyddi, i ddarparu ar eu cyfer eu hunain a'u teuluoedd ac i gyfrannu at economi lwyddiannus yng Nghymru.

O'r hyn a glywyd eisoes o'r araith mae'r Gweinidog yn bwriadu ei rhoi heno, bydd yn canolbwyntio ar strwythur, rôl llywodraeth leol a'r consortia rhanbarthol. Mae angen pendant i edrych ar sut mae awdurdodau lleol yn cefnogi ein hysgolion, ac a yw'r trefniadau presennol yn addas i'r diben. Buom yn trafod y consortia ddoe. Heddiw, byddaf yn canolbwyntio ar nifer o elfennau eraill rwy'n teimlo bod angen i'r Llywodraeth edrych arnynt os ydym i gael addysg yn iawn. Y cyntaf o'r rhain yw adnoddau. Treuliwyd llawer o amser gennym ddoe yn siarad am sut y gallwn gael adnoddau i'r rheng flaen, ond ni dreuliwyd llawer iawn o amser yn sôn am swm byd-eang yr adnoddau hynny yn y lle cyntaf. Yr ydym wedi edrych droeon a oes bwloch gwariant rhwng ysgolion yng Nghymru a Lloegr, beth yw natur a maint y bwloch hwnnw ac a yw arian yn bwysig beth bynnag. Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn cytuno nad adnoddau yw'r unig fater dan sylw. Mae rhai ysgolion yn gwneud yn dda iawn heb gymaint o arian, tra bod rhai cynghorau yn gwario llawer o arian ar eu hysgolion ond heb gael y canlyniadau sydd eu hangen arnynt.

Ni ellir defnyddio adnoddau fel esgus dros beidio perfformio'n gyffredinol dda. Fodd bynnag, yn y diwedd, dadleuwn mai ysgol gydag adnoddau priodol yw'r sylfaen i'r gallu i ddiwallu anghenion plant mewn ystafell ddosbarth benodol. O ystyried y sefyllfa ariannol yr ydym ynnddi, gwyddom na ellir cau'r bwloch cyllido dros nos. Ein haerriad cyn yr etholiad, a'n haerriad parhaus, yw y dylai'r Llywodraeth edrych i gynyddu adnoddau lle bôn ar gael, ac yr wyf yn croesawu'r cynnydd o 1 y cant mae'r Gweinidog wedi

increase that the Minister has been talking about. However, we feel that we need to go beyond that and look at directing resources to children from the least well-off backgrounds in particular. We all know that there is a correlation between the status of a family or a child's economic resources and the results that they achieve. We believe that additional resources should go to schools to support those children from the most deprived backgrounds.

Prior to the election, the Minister and the Labour leadership poured great scorn on the idea of a pupil premium. I am not clear as to why the Labour Party is so opposed to giving additional resources to children from poorer backgrounds; I do not know what it is about that concept that it finds so difficult to accept. We believe that there is a need to put additional resources into the educational lives of those particular children.

5.00 p.m.

Turning to the issue of staff—a crucial component if we are to drive up standards—there should be a contract between us and the teachers of Wales. We have high expectations of them. We expect them to deliver for our children. However, in return for that, we must put in place a system of initial teacher training and continuing professional development that give them the tools they need to do their job. Previous reports have been quite damning with regard to the effectiveness of continuing professional development. I know that the Minister has already taken steps with regard to school leadership qualifications to address some of that. However, I think that there is a great deal more, as was highlighted in the Thomas review, that we need to get right with regard to continuing professional development.

Of course, once we have trained our teachers and school leaders, we give them a curriculum that we expect them to deliver for our children. It is time to look at the appropriateness of the curriculum and consider whether we are satisfied that what we are asking our teachers to do in classrooms is the right thing. Are they giving our children the skills that they need to equip

bod yn sôn amdano. Fodd bynnag, teimlwn fod angen inni fynd y tu hwnt i hynny ac edrych ar gyfeirio adnoddau i'r plant o gefndiroedd llai cefnog yn benodol. Yr ydym i gyd yn gwybod bod cydberthynas rhwng statws teulu neu adnoddau economaidd y plentyn a'r canlyniadau y maent yn eu cyflawni. Rydym yn credu y dylai adnoddau ychwanegol fynd i ysgolion i helpu'r plant hynny o'r gefndiroedd mwyaf difreintiedig.

Cyn yr etholiad, roedd y Gweinidog a'r arweinyddiaeth Lafur yn ddirmygus iawn o syniad premiwm disgyblion. Nid wyf yn glir ynghylch pam y mae'r Blaid Lafur yn gwrthwynebu rhoi adnoddau ychwanegol i blant o gefndiroedd tlotach; ni wyddom beth sydd yn y cysyniad hwnnw y mae'n ei chael mor anodd i'w dderbyn. Credwn fod angen rhoi adnoddau ychwanegol ym mywydau addysgol y plant penodol hynny.

Gan droi at fater staff—sy'n hanfodol os ydym am godi safonau—dylai fod contract rhyngom ac athrawon Cymru. Mae gennym ddisgwyliadau uchel ohonynt. Yr ydym yn disgwyl iddynt gyflawni ar gyfer ein plant. Fodd bynnag, yn ad-daliad am hynny, rhaid i ni sefydlu system o hyfforddiant cychwynnol a datblygiad proffesiynol parhaus sy'n eu harfogi i wneud eu gwaith. Mae adroddiadau blaenorol wedi bod yn eithaf damniol o ran effeithiolrwydd datblygiad proffesiynol parhaus. Gwn fod y Gweinidog eisoes wedi cymryd camau o ran cymwysterau arweinyddiaeth ysgolion i fynd i'r afael â rhan o hynny. Fodd bynnag, credaf fod llawer iawn mwy, fel y nodwyd yn adolygiad Thomas, y mae angen i ni ei gael yn iawn o ran datblygiad proffesiynol parhaus.

Wrth gwrs, unwaith yr ydym wedi hyfforddi ein athrawon ac arweinwyr ysgol, yr ydym yn rhoi cwricwlwm iddynt yr ydym yn disgwyl iddynt ddarparu ar gyfer ein plant. Mae'n bryd edrych ar briodoldeb y cwricwlwm ac ystyried a ydym yn fodlon bod yr hyn yr ydym yn gofyn i'n athrawon ei wneud mewn ystafelloedd dosbarth yn iawn. A ydynt yn rhoi'r sgiliau sydd eu

them for a lifetime of citizenship and work? Having set that particular agenda, at what level do we interfere and dictate to teachers how they do that and what kind of freedoms do we allow them to get on to deliver the curriculum, having set our expectations of what our children should be leaving school with?

Turning to the next point in the motion, which is the issue of governance, I touched on this briefly yesterday with the Minister. I think that he and I agree that governing bodies should be more than simply cheerleaders for their schools. Robust governance is absolutely crucial if we are to drive standards forward. I acknowledged, welcomed and supported moves by the Government last year to legislate with regard to the training of school governors. It is increasingly an onerous role, and it is right that we should do that. However, what we are calling for here is a review of whether the current structures around governance are the best to deliver that critical questioning and critical friend role that school governors should play to help drive standards forward. For example, is it appropriate to have single governing bodies for single schools? Is there a case for having governing bodies that look after a family of schools, perhaps in a particular catchment area? Should there be governors who are perhaps slightly more removed from the day-to-day life of the school so that they feel more able to speak out and to question? Hence, we are calling for a review to establish whether the current governance arrangements will deliver on that challenge.

Finally, on the issue of transition, which has been well rehearsed yesterday during Angela Burns's short debate and today during the Conservative Party debate, the particular point in the motion that I would like to draw Members' attention to is that of specialising in transition. I raised it with the Minister yesterday. Many teachers I have spoken to in the secondary sector have said that, for career development and recognition, they are drawn towards teaching exam classes—the GCSE and A-level classes. Many of them would like to specialise in those transition years to get

hangen ar ein plant iddynt i'w paratoi ar gyfer oes o ddinasyddiaeth a gwaith? Ar ôl gosod yr agenda benodol honno, ar ba lefel ydym yn ymyrryd ac yn pennu i athrawon sut y maent yn gwneud hynny a pha fath o ryddid a ganiateir iddynt er mwyn bwrw ymlaen â darparu'r cwricwlwm, ar ôl gosod ein disgwyliadau o'r hyn y dylai ein plant feddu arno pan ydynt yn gadael yr ysgol?

Gan droi at y pwynt nesaf yn y cynnig, sydd am lywodraethu, cyffyrddais ar hyn yn gryno ddoe gyda'r Gweinidog. Yr wyf yn meddwl ei fod ef a minnau'n cytuno y dylai cyrff llywodraethu wneud mwy na chanu clodydd eu hysgolion yn unig. Mae llywodraethu cadarn yn gwbl hanfodol os ydym i yrru safonau ymlaen. Roeddwn yn cydnabod, croesawu a chefnogi symudiadau'r Llywodraeth y llynedd i ddeddfu o ran hyfforddi llywodraethwyr ysgolion. Mae'n rôl sydd yn gynyddol feichus, ac mae'n iawn ein bod yn gwneud hynny. Fodd bynnag, yr hyn yr ydym yn galw amdano yn y fan hon yw adolygu ai'r strwythurau presennol ynghylch llywodraethu yw'r rhai gorau er mwyn darparu'r cwestiynu beirniadol hwnnw a chwarae rôl ffrind beirniadol y dylai llywodraethwyr ysgol ei chwarae er mwyn helpu i wella safonau. Er enghraifft, a yw'n briodol i gael corff unigol ar gyfer ysgol unigol? A oes achos dros gael cyrff llywodraethu sy'n edrych ar ôl teulu o ysgolion, efallai mewn dalgylch benodol? A ddylid cael llywodraethwyr sydd ychydig ymhellach i ffwrdd oddi wrth fywyd beunyddiol ysgol fel eu bod yn teimlo'n fwy abl i godi eu llais ac i holi? Felly, yr ydym yn galw am adolygiad i ganfod a fydd y trefniadau llywodraethu cyfredol yn ymateb i'r her honno.

Yn olaf, o ran y cyfnod pontio, a wyntyllwyd ddoe yn ystod dadl fer Angela Burns a heddiw yn ystod dadl y Blaid Geidwadol, y pwynt penodol yn y cynnig yr hoffwn dynnu sylw Aelodau ato yw arbenigo yn y cyfnod pontio. Codais y mater gyda'r Gweinidog ddoe. Mae llawer o athrawon yr wyf wedi siarad â hwy yn y sector uwchradd wedi dweud, er mwyn datblygu eu gyrfa a chael cydnabyddiaeth, eu bod yn cael eu denu tuag at addysgu dosbarthiadau arholiadau—y dosbarthiadau TGAU a safon uwch. Byddai llawer ohonynt yn hoffi arbenigo yn y

that bedrock of secondary education right and to allow those pupils to move into those exam classes with the best possible chance of achieving. I believe that we need to find some way of ensuring that those teachers have the recognition, the CPD, and kudos for staying in those classes, which is perhaps not something that they have at the moment.

I look forward to the contributions of colleagues around the Chamber in this debate and to hearing the Minister's best lines.

Gwelliant 1 Jocelyn Davies

Dileu is-bwynt a) ac ailrifo'r pwyntiau sy'n dilyn.

Gwelliant 3 Jocelyn Davies

Yn is-bwynt b), dileu popeth ar ôl 'datblygiad proffesiynol parhaus'

Gwelliant 4 Jocelyn Davies

Yn is-bwynt d), dileu 'Gorchymyn adolygiad annibynnol llawn' a rhoi 'Cynnal adolygiad' yn ei le.

Gwelliant 5 Jocelyn Davies

Dileu is-bwynt e).

Simon Thomas: I move amendments 1, 3, 4 and 5 in the name of Jocelyn Davies.

I wish to say at the outset that there will be a debate next week on the Government's own proposals for raising school standards and I look forward to that debate. I will keep my comments with regard to the Government's proposals mostly until that time, when we will have heard a little more, including what will be said tonight. It is often the case that the Minister makes the more interesting speeches outside this place, rather than here, so we certainly will not want to miss that. Therefore, I will confine my remarks to the reason why we move these amendments.

I am afraid that I take a rather critical

blynyddoedd pontio hynny i gael y sylfaen hwnnw i addysg uwchradd yn iawn a chaniatáu i'r disgyblion hynny symud i mewn i'r dosbarthiadau arholiadau hynny yn meddu ar y cyfle gorau posibl i gyflawni. Yr wyf yn credu bod angen inni ddod o hyd i ryw ffordd o sicrhau bod yr athrawon hynny'n cael cydnabyddiaeth, datblygiad proffesiynol parhaus a chlod am aros yn y dosbarthiadau hynny, sydd efallai yn bethau prin ar hyn o bryd.

Edrychaf ymlaen at gyfraniadau cyd Aelodau o gwmpas y Siambr yn y ddadl hon ac at glywed llinellau gorau'r Gweinidog.

Amendment 1 Jocelyn Davies

Delete sub-point a) and renumber accordingly.

Amendment 3 Jocelyn Davies

In sub-point b) delete all after 'development programme'.

Amendment 4 Jocelyn Davies

In sub-point d) delete 'Ordering a full, independent review' and replace with 'Conducting a review'.

Amendment 5 Jocelyn Davies

Delete sub-point e).

Simon Thomas: Cynigiau welliannau 1, 3, 4 a 5 yn enw Jocelyn Davies.

Hoffwn ddweud ar y dechrau y bydd dadl yr wythnos nesaf ar gynigion y Llywodraeth ei hun ar gyfer codi safonau mewn ysgolion ac edrychaf ymlaen at y ddadl honno. Byddaf yn cadw fy sylwadau ynglŷn â chynigion y Llywodraeth yn bennaf tan yr amser hwnnw, pan fyddwn wedi clywed ychydig mwy, gan gynnwys yr hyn a ddywedir heno. Mae'n aml yn wir fod y Gweinidog yn gwneud areithiau sy'n fwy diddorol y tu allan i'r lle hwn, yn hytrach nag yma, felly yn sicr ni fyddwn eisiau colli hynny. Felly, byddaf yn cyfyngu fy sylwadau at y rheswm pam yr ydym yn cynnig y gwelliannau hyn.

Yr wyf yn ofni fod gennyf agwedd braidd yn

approach to what the Liberal Democrats are suggesting in their motion today. I accept, as Kirsty says, that we have to look at resources and the application of those resources. The lack of resources or otherwise, as the case may be, is not an excuse for poor performance. However, the idea of having a pupil premium is a fig leaf to hide the cuts that the Liberals and the Conservatives are imposing on education in England, and which they would also impose in Wales, because that is their overall funding programme. If the Conservatives were in power here, it would be even worse, because, in protecting the health budget so strongly, they are asking for cuts of 20 per cent as a minimum. That is what their previous leader in the Assembly said; I do not know what the new leader will come up with. The pupil premium is nothing but a fig leaf to hide these cuts.

Independent factual analysis of the pupil premium in England shows that of the £2.5 billion that will be spent at the end of the five years on the pupil premium £1.7 billion comes from other cuts to education, including to such things as the education maintenance allowance, which we are keeping in Wales, and £800 million comes from elsewhere. What is the elsewhere? It is the welfare budget. Therefore you may think that you are spending on a pupil premium for the most disadvantaged protects pupils, but when you are cutting the welfare budget, and cutting the education maintenance allowance, it means that you are taking away with one hand and giving a little bit with another. That is not the path that we want to go down in Wales. We want a fair funding system for all schools, which brings people forward and targets funding and resources at areas that have deprived communities. That is the general approach of the Government at present, which I support. It is, of course, right that we should criticise, scrutinise and ensure that the Government is getting it right.

My particular criticism of the Government, and the Labour Party in local government, is this: those areas that are spending the most on education, including some Labour-run authorities in very deprived areas, are getting poorer outcomes. Therefore, it is not just a

feirniadol tuag at yr hyn y mae'r Democratiaid Rhyddfrydol yn ei awgrymu yn eu cynnig heddiw. Yr wyf yn derbyn, fel y dywed Kirsty, fod yn rhaid i ni edrych ar adnoddau a'r defnydd ohonynt. Nid yw diffyg adnoddau neu fel arall, p'un bynnag y bo, yn esgus am berfformiad gwael. Fodd bynnag, deilen ffigys yw'r syniad o gael premiwm disgyblion er mwyn celu'r toriadau y mae'r Rhyddfrydwyr a'r Ceidwadwyr yn eu gosod ar addysg yn Lloegr, ac y byddent hefyd yn eu gosod yng Nghymru, oherwydd mai dyna yw eu rhaglen gyllido gyffredinol. Pe bai'r Ceidwadwyr mewn grym yma, byddai hyd yn oed yn waeth, oherwydd, wrth amddiffyn y gyllideb iechyd mor gryf, maent yn gofyn am doriadau o 20 y cant o leiaf. Dyna a ddywedodd eu harweinydd blaenorol yn y Cynulliad; ni wn beth fydd yr arweinydd newydd yn ei ddweud. Dim ond deilen ffigys yw'r premiwm disgyblion er mwyn celu'r toriadau hyn.

Dengys dadansoddiad ffeithiol annibynnol o'r premiwm disgyblion yn Lloegr y daw £1.7 biliwn o'r £2.5 biliwn a fydd yn cael ei wario ar ddiwedd y pum mlynedd ar y premiwm disgyblion o doriadau eraill i addysg, gan gynnwys pethau fel y lwfans cynhaliath addysg, yr ydym yn ei gadw yng Nghymru, ac y daw £8 miliwn o fannau eraill. Pa fannau eraill? Deuant o'r gyllideb les. Felly, efallai y byddwch yn meddwl eich bod yn gwario ar breimiwm disgyblion ar gyfer y disgyblion mwyaf difreintiedig, ond pan ydych yn torri'r gyllideb les a'r lwfans cynhaliath addysg, mae'n golygu eich bod yn cymryd i ffwrdd ar y naill law a rhoi ychydig gyda'r llall. Nid dyna'r llwybr yr ydym am ei gymryd yng Nghymru. Yr ydym am gael system ariannu teg ar gyfer pob ysgol, sy'n dod â phobl ymlaen ac yn targedu arian ac adnoddau at yr ardaloedd sydd â chymunedau difreintiedig. Dyna ddull cyffredinol y Llywodraeth ar hyn o bryd, ac yr wyf yn ei gefnogi. Wrth gwrs, mae'n iawn i ni feirniadu, craffu a sicrhau bod y Llywodraeth yn gwneud pethau'n iawn.

Fy meirniadaeth benodol am y Llywodraeth, a'r Blaid Lafur mewn llywodraeth leol, yw: mae'r ardaloedd hynny sy'n gwario fwyaf ar addysg, gan gynnwys rhai awdurdodau mae Llafur yn eu rhedeg mewn ardaloedd difreintiedig iawn, yn cael canlyniadau

question of resources, but a question of attitude, leadership, training and of a focus on basic skills. That is the real issue that we should be debating. To be fair, the Minister has tried to initiate this. He has been one of the few Ministers in the Government thus far to come forward with anything. We welcome that. The Government seems all at sea about what it will do in terms of strategies. The Minister did not like the word 'strategy' in an earlier debate—although I did not quite say that—but I am praising him now; he has come forward with ideas and proposals. However, that is in a vacuum in the context of the other parts of the Welsh Government, which should be doing something to address poverty in that context in our communities. The pupil premium is not the answer, however; it is a mere fig leaf and it hides the real difficulties that we have in tackling education and underperformance in our most deprived areas. Therefore, we have tabled our amendments.

To be fair, Kirsty Williams mentioned a few other things with which I had more sympathy. In particular, she talked about teaching and continuing professional development. I welcomed her comments in that regard. I also welcome what the Government has said about those issues thus far, and I want to hear more. I am looking forward to visiting University of Wales Trinity Saint David's launch of its new teaching centre on Friday morning in the botanic gardens, where I hope to learn a bit more about how teachers and their professional mentors are facing up to these challenges.

Kirsty also mentioned governance, and I support what she said. To be fair, it reflects what the Government has said thus far. We need to allow governors to work more collaboratively, we need to free up some of the pressure on governors, and we need to make being a governor more attractive to as many people as possible in our communities. One way of doing that is to make it more

gwaelach. Felly, nid dim ond cwestiwn o adnoddau yw, ond cwestiwn o agwedd, arweinyddiaeth, hyfforddiant a ffocws ar sgiliau sylfaenol. Dyna'r broblem wirioneddol y dylem fod yn ei thrafod. A bod yn deg, mae'r Gweinidog wedi ceisio sbarduno hyn. Mae wedi bod yn un o'r ychydig Weinidogion yn y Llywodraeth hyd yn hyn i gyflwyno unrhyw beth. Yr ydym yn croesawu hynny. Ymddengys fod y Llywodraeth wedi ffwdro'n lân am yr hyn y bydd yn ei wneud o ran strategaethau. Nid oedd y Gweinidog yn hoff o'r gair 'strategaeth' mewn dadl gynharach—er nad dyna a ddywedais yn union—ond yr wyf yn ei ganmol yn awr; mae wedi cyflwyno syniadau a chynigion. Fodd bynnag, mae hynny mewn gwagle yng nghyd-destun rhannau eraill Llywodraeth Cymru, y dylent fod yn gwneud rhywbeth i fynd i'r afael â thlodi yn y cyd-destun hwnnw yn ein cymunedau. Nid y premiwm disgyblion yw'r ateb, fodd bynnag; deilen ffigys yn unig yw hwnnw ac mae'n celu'r anawsterau gwirioneddol sydd gennym yn mynd i'r afael ag addysg a thangyflawni yn ein hardaloedd mwyaf difreintiedig. Felly, yr ydym wedi cyflwyno ein gwelliannau.

A bod yn deg, soniodd Kirsty Williams am ychydig o bethau eraill yr oedd gennyf fwy o gydymdeimlad yn eu cylch. Yn benodol, siaradodd am addysgu a datblygiad proffesiynol parhaus. Yr oeddwn yn croesawu ei sylwadau yn y cyswllt hwnnw. Yr wyf hefyd yn croesawu'r hyn y mae'r Llywodraeth wedi dweud am y materion hynny hyd yn hyn, ac yr wyf yn awyddus i glywed mwy. Yr wyf yn edrych ymlaen at fynd i lansiad canolfan addysgu newydd Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant fore dydd Gwener yn y gerddi botaneg, lle yr wyf yn gobeithio dysgu ychydig mwy am sut mae athrawon a'u mentoriaid proffesiynol yn wynebu'r heriau hyn.

Soniodd Kirsty hefyd am lywodraethu, ac yr wyf yn cefnogi'r hyn a ddywedodd. A bod yn deg, mae'n adlewyrchu'r hyn y mae'r Llywodraeth wedi dweud hyd yn hyn. Mae angen inni ganiatáu i lywodraethwyr weithio'n fwy cydweithredol, mae angen ysgafnhau rhywfaint o'r pwysau arnynt, ac mae angen inni wneud i fod yn llywodraethwr fod yn fwy deniadol i gymaint

rewarding and collaborative, and to make governors feel that they are part of a wider educational community and are bringing on standards within that community. Sometimes, in certain areas, there is a focus on one school—and, let us be honest, governors are often governors of several schools, which means that they are virtually duplicating or triplicating their work. They have to deal with the same issue, and that is to bring on standards within their area.

Therefore, although those points were fairly made, we cannot support this motion as it stands. We have great sympathy with the Conservative amendment, which we will not oppose.

Gwelliant 2 Nick Ramsay

Dileu is-bwyntiau b) i e) a rhoi is-bwyntiau newydd yn eu lle:

Gweithredu cynlluniau Llywodraeth Cymru yn fanwl ar gyfer gwella safonau llythrennedd a monitro canlyniadau'r cynlluniau hynny;

Darparu cwricwlwm cenedlaethol cyflawn i gynnwys amser ar gyfer chwaraeon, economeg y cartref a sgiliau bywyd; a

Datblygu cam canol mewn addysg.

Angela Burns: I move amendment 2 in the name of Nick Ramsay.

I am delighted to take part in the Welsh Liberal Democrats' debate, because, like them, we seek improvements in school standards. Unlike Simon Thomas, I support the idea of having a pupil premium. I think that it is more than a fig leaf. Simon Thomas, I must gently chide you for your constant references to what is happening in England and here, there and everywhere, because education is devolved in Wales.

Welsh children have a shortage—*[Interruption.]* It is 12 per cent. Welsh children have a shortage, which we would

o bobl â phosibl yn ein cymunedau. Un ffordd o wneud hynny yw ei gwneud yn fwy atyniadol a chydweithredol, ac i wneud i lywodraethwyr deimlo eu bod yn rhan o gymuned addysgol ehangach a'u bod yn datblygu safonau o fewn y gymuned honno. Weithiau, mewn rhai ardaloedd, mae ffocws ar un ysgol—a, gadewch inni fod yn onest, mae llywodraethwyr yn aml yn llywodraethwyr nifer o ysgolion, sy'n golygu eu bod bron yn dyblygu neu dreblu eu gwaith. Maent yn gorfod delio â'r un maes, sef datblygu safonau o fewn eu hardal.

Felly, er y gwnaed y pwyntiau hynny mewn ffordd deg, ni allwn gefnogi'r cynnig hwn fel ag y mae. Mae gennym gydymdeimlad mawr â gwelliant y Ceidwadwyr, ac ni fyddwn yn ei wrthwynebu.

Amendment 2 Nick Ramsay

Delete sub-points b) to e) and replace with new sub-points:

Rigorously implementing Welsh Government plans for improving standards of literacy and monitoring the outcomes of those plans;

Providing a rounded national curriculum to include time for sport, home economics and life skills; and

Developing a middle phase in education.

Angela Burns: Cynigiau welliant 2 yn enw Nick Ramsay.

Yr wyf wrth fy modd yn cymryd rhan yn nadl Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, oherwydd, fel hwythau, yr ydym ni'n ceisio sicrhau gwelliannau mewn safonau ysgolion. Yn wahanol i Simon Thomas, yr wyf yn cefnogi'r syniad o gael premiwm disgyblion. Yr wyf yn meddwl ei fod yn fwy na deilen ffigys. Simon Thomas, rhaid i mi eich dwrddio braidd am eich cyfeiriadau cyson at yr hyn sy'n digwydd yn Lloegr ac yma a thraw, oherwydd mae addysg wedi'i datganoli yng Nghymru.

Mae gan blant Cymru brinder—*[Torri ar draws.]* Mae'n 12 y cant. Mae gan blant Cymru brinder, y byddem yn ei oresgu drwy

overcome by directly funding schools, of course. There is a real shortage when you look at the amount of money that we spend on children's education in Wales compared with the amount spent in other parts of the United Kingdom. The pupil premium is a way of getting the money to the schools that the most disadvantaged children attend. Schools in disadvantaged areas will have a high number of disadvantaged children. Therefore, the challenges that the headteachers and staff of such schools face are so much greater, because they are exacerbated by the sheer numbers of such children that they have.

Simon Thomas: I am grateful to Angela Burns for her courtesy in taking an intervention, but the Welsh Government is already doing this in that there is funding according to the number of free school meals provided, for example. Is she proposing that the pupil premium is in addition to all of that funding, and how on earth would she fund that when she has just admitted that she is seeking a 12 per cent cut in the education budget?

Angela Burns: Like all manifesto commitments and policies, you need to look at this in the round. It is a 12 per cent reduction, but then again we would like to fund schools directly, which would give them an awful lot more money as the money would not be top-sliced by local authorities, regional consortia and others; you need to look at this in the round.

I need to gallop through this next bit, because I am running out of time. I support the concept of developing comprehensive continuing professional development for teachers, as they need that support and to be cherished in that way, and to be regarded as the professionals that they are. However, I am not yet persuaded that we should scrap the General Teaching Council for Wales. I have not heard the evidence for that. Therefore, we cannot support that particular part of the motion.

On the proposal to update the national curriculum, it is not clear what you mean by

ariannu ysgolion yn uniongyrchol, wrth gwrs. Mae prinder go iawn pan ydych yn edrych ar y swm o arian yr ydym yn ei wario ar addysg plant yng Nghymru o'i gymharu â'r swm a gaiff ei wario mewn rhannau eraill o'r Deyrnas Unedig. Mae'r premiwm disgyblion yn ffordd o gael yr arian i'r ysgolion y mae'r plant mwyaf difreintiedig yn eu mynychu. Bydd gan ysgolion mewn ardaloedd difreintiedig nifer fawr o blant difreintiedig. Felly, mae'r heriau y mae penaethiaid a staff y fath ysgolion yn eu hwynebu gymaint yn fwy, oherwydd eu bod yn cael eu gwaethygu gan y nifer fawr o blant o'r fath sydd ganddynt.

Simon Thomas: Yr wyf yn ddiolchgar i Angela Burns am ei chwarteisi wrth gymryd ymyriad, ond mae Llywodraeth Cymru eisoes yn gwneud hyn gydag arian yn ôl nifer y prydau ysgol am ddim a ddarperir, er enghraifft. A yw'n cynnig bod y premiwm disgyblion yn ychwanegol at yr holl arian hwnnw, a sut ar y ddaear fyddai hynny'n cael ei ariannu, o ystyried ei bod newydd gyfaddef ei bod yn chwilio am doriad o 12 y cant yn y gyllideb addysg?

Angela Burns: Fel pob ymrwymiad maniffo a pholisi, mae angen i chi edrych ar hyn yn ei gyfanrwydd. Mae'n ostyngiad o 12 y cant, ond eto byddem yn hoffi ariannu ysgolion yn uniongyrchol, a fyddai'n rhoi llawer iawn mwy o arian iddynt gan na fyddai'r arian yn cael ei frigdorri gan awdurdodau lleol, consortia rhanbarthol ac eraill; mae angen i chi edrych ar hyn yn ei gyfanrwydd.

Mae angen i mi garlamu drwy'r darn nesaf, gan fy mod yn rhedeg allan o amser. Yr wyf yn cefnogi'r cysyniad o ddatblygu datblygiad proffesiynol parhaus cynhwysfawr ar gyfer athrawon, gan fod arnynt angen y gefnogaeth honno a chael eu trysori yn y ffordd honno, ac i gael eu hystyried fel gweithwyr proffesiynol, sef yr hyn ydynt. Fodd bynnag, nid wyf wedi fy argyhoeddi eto y dylem gael gwared â Chyngor Addysgu Cyffredinol Cymru. Nid wyf wedi clywed y dystiolaeth ar gyfer hynny. Felly, ni allwn gefnogi'r rhan arbennig honno o'r cynnig.

Ar y cynnig i ddiweddarau'r cwricwlwm cenedlaethol, nid yw'n glir beth a olygwch

key skills. Moving on to governance, the governance of schools is an interesting topic, which deserves a debate in its own right. However, our concern is that the Government has just passed legislation seeking to improve the governance of schools. While I recognise that good governance will lead to better outcomes all round, I would like to see how that legislation will impact on the governance of schools before we go on to the next stage. Otherwise, those people will not have the chance to move forward.

Transition is a huge subject, and we do not support what is proposed in the motion on transition, because we are pushing for a middle phase. However, given the response to the Plaid Cymru debate this afternoon, when the Government said strongly that it was setting its face against a middle phase, and given all the empirical evidence that we have as to how tricky it is for children to make that transition, I will be exceptionally supportive of that proposal being looked at again—not in this particular debate, but in another debate about this particular issue. If we cannot have what we really need, which is a middle phase, then what is proposed in the motion would be worth looking at.

We would like to see the plan for improving standards of literacy to be implemented rigorously and monitored. Will the Minister point us in the direction of that plan? We have referred to it an awful lot in the past few weeks, but, although I have asked about in Government circles, and have asked the research service, I have yet to get my hands on an up-to-date current plan. Therefore, I would be grateful for that.

A rounded national curriculum is extremely important. An awful lot of our children will not be able to go on to universities and colleges, but will take a different path. To be able to be fit, to have an understanding of that social maturity that we talk about, to have life skills, understand finances and interaction with other people, will be key, and we would like to see those kinds of things added to the entire curriculum.

5.15 p.m.

wrth sgiliau allweddol. Gan symud ymlaen at lywodraethu, mae llywodraethu ysgolion yn bwnc diddorol, sy'n haeddu dadl ynddo'i hun. Fodd bynnag, ein pryder yw bod y Llywodraeth newydd basio deddfwriaeth yn ceisio gwella llywodraethu ysgolion. Er fy mod yn cydnabod y bydd llywodraethu da yn arwain at ganlyniadau gwell i bawb, hoffwn weld sut y bydd y ddeddfwriaeth yn effeithio ar lywodraethu ysgolion cyn inni fynd ymlaen i'r cam nesaf. Fel arall, ni fydd y bobl hynny yn cael y cyfle i symud ymlaen.

Mae'r cyfnod pontio yn bwnc enfawr, ac nid ydym yn cefnogi'r hyn a geir yn y cynnig ar y cyfnod pontio, oherwydd ein bod yn gwthio am gyfnod canol. Fodd bynnag, o ystyried yr ymateb i ddadl Plaid Cymru'r prynhawn yma, pan ddywedodd y Llywodraeth yn gryf ei bod yn gwrthwynebu cyfnod canol, ac o ystyried yr holl dystiolaeth empirig sydd gennym am ba mor anodd yw'r cyfnod pontio hwnnw i blant, rwy'n frwd o blaid edrych eto ar y cynnig hwnnw—nid yn y ddadl arbennig hon, ond mewn dadl arall am y mater penodol hwn. Os na allwn gael yr hyn sydd wir ei angen arnom, sef cyfnod canol, yna byddai'n werth edrych ar yr hyn a gynigir yn y cynnig.

Hoffem weld y cynllun ar gyfer gwella safonau llythrennedd yn cael ei weithredu yn drylwyr a'i fonitro. A wnaiff y Gweinidog ein rhoi ar ben ffordd tuag at y cynllun hwnnw? Rydym wedi cyfeirio ato drosodd a thro yn ystod yr wythnosau diwethaf, ond, er fy mod wedi gofyn amdano mewn cylchoedd Llywodraeth, ac wedi gofyn i'r gwasanaeth ymchwil, nid wyf wedi cael gafael ar gynllun cyfredol wedi ei ddiweddarau eto. Felly, byddwn yn ddiolchgar am hynny.

Mae cwricwlwm cenedlaethol crwn yn eithriadol o bwysig. Ni fydd llawer iawn o'n plant yn gallu mynd ymlaen i brifysgolion a cholegau, ond byddant yn cymryd llwybr gwahanol. Bydd gallu bod yn heini, cael dealltwriaeth o'r aeddfedrwydd cymdeithasol yr ydym yn siarad amdano, cael sgiliau bywyd, deall cyllid a rhyngweithio â phobl eraill yn allweddol, a hoffem weld ychwanegu pethau felly at y cwricwlwm cyfan.

Finally, I will mention again the middle phase. I suspect that I already know the Government's answer only too well, but we believe that we should look at that, because that section of a child's life seems to predicate what happens to them in later years.

Peter Black: I want to concentrate on the funding aspect and comment on Simon Thomas's remarkable speech in relation to the pupil premium. I can see that Plaid Cymru is not taking a constructive view towards this motion, given that its amendments can only be described as trying to salami slice the motion bit by bit and, basically, to neuter it. That is not a constructive approach towards the funding of education in our schools and it is not the constructive approach that, to be fair, has been characteristic of past Plaid Cymru amendments. I am astonished by that. I am even more astonished by the fact that Simon Thomas stood up and said that he was opposed to the pupil premium, not because of the merits of the proposal, but because of the way that it is being funded in England—which I think he has got wrong—without looking at how it would be funded in Wales or even the benefits that it would bring to many children from deprived backgrounds who would benefit from that premium in improved educational outcomes. If you look at the costings in the Welsh Liberal Democrat manifesto, Simon, you will see that our proposal is not to fund this from welfare benefits or the education maintenance allowance, but to fund it from a range of fairly sensible and minor changes to the Welsh budget. In addition, in terms of the costs, we are not proposing to bring in the £2,500 per pupil straight away, but to phase it in over four years. Therefore, in year one, we would be looking at costs of about £33.6 million, rising by year four to around £185 million. These are not substantial sums of money when you think of the benefits they will bring to help pupils in schools who, at the moment, are struggling because of a range of social factors that are hampering their education.

Yn olaf, soniaf eto am y cyfnod canol. Rwy'n amau fy mod eisoes yn gwybod ateb y Llywodraeth yn rhy dda, ond rydym yn credu y dylem edrych ar hynny, oherwydd mae'n edrych yn debyg bod y rhan honno o fywyd plentyn yn dangos beth sydd i ddod iddynt mewn blynyddoedd diweddarach.

Peter Black: Rwyf am ganolbwyntio ar yr agwedd gyllido a gwneud sylwadau ar araith ryfeddol Simon Thomas mewn perthynas â'r premiwm disgyblion. Gallaf weld nad oes gan Blaid Cymru farn adeiladol tuag at y cynnig hwn, o ystyried y gellir ond disgrifio eu gwelliannau fel ceisio torri'r cynnig yn ddarnau man fesul tipyn ac, yn y bôn, ei ysbaddu. Nid yw hynny'n ymagwedd adeiladol tuag at ariannu addysg yn ein hysgolion ac nid yw'n ymagwedd adeiladol, i fod yn deg, sydd wedi bod yn nodweddiadol o welliannau Plaid Cymru yn y gorffennol. Rwy'n cael fy synnu gan hynny. Rwyf yn cael fy synnu hyd yn oed fwy gan y ffaith bod Simon Thomas wedi sefyll i fyny a dweud ei fod yn gwrthwynebu'r premiwm disgyblion, nid oherwydd rhinweddau'r cynnig, ond oherwydd y ffordd y mae'n cael ei ariannu yn Lloegr—rwy'n credu ei fod yn anghywir—heb edrych ar sut y byddai'n cael ei ariannu yng Nghymru, neu hyd yn oed y manteision a ddeuai yn ei sgil i lawer o blant o gefndiroedd difreintiedig a fyddai'n elwa o'r premiwm mewn canlyniadau addysgol gwell. Os ydych yn edrych ar y costau ym maniffesto Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, Simon, byddwch yn gweld nad ein cynnig yw ariannu hyn o fudd-daliadau lles neu lwfans cynhaliaeth addysg, ond ei ariannu o ystod o newidiadau eithaf synhwyrol a mân i gyllideb Cymru. Yn ogystal, o ran y costau, nid ydym yn bwriadu dod â'r gost o £2,500 y disgybl i mewn ar unwaith, ond yn raddol dros bedair blynedd. Felly, yn y flwyddyn gyntaf, byddem yn edrych ar gostau o tua £33.6 miliwn, yn codi erbyn blwyddyn pedwar i tua £185 miliwn. Nid yw'r rhain yn symiau sylweddol o arian pan fyddwch yn meddwl am y manteision y byddant yn eu darparu i helpu disgyblion mewn ysgolion sydd, ar hyn o bryd, yn ei chael yn anodd oherwydd amrywiaeth o ffactorau cymdeithasol sy'n amharu ar eu haddysg.

Let us not pretend that the idea of targeting funding at children who are receiving free school meals is new. It is certainly not new in Wales. The RAISE grant, which was introduced by the then Minister for education, Jane Davidson, was precisely targeted at children who were receiving free school meals for precisely the sorts of reasons that we are talking about in relation to the pupil premium. That had limited success. I say 'limited' because there was not enough money and it was not extended over a long enough period for it to be a major success, but it showed what could be done with small pots of money properly targeted to help pupils in those particular situations. In this situation, the pupil premium is the right solution to help those pupils who are struggling in our schools today because of social and economic issues. If you look at the evidence from countries that have a similar scheme to this, you can see that, where this sort of money follows the pupil and supplements their education, it improves their attainment and their achievement. For that reason, we believe that this is the right thing to do.

The other issue that I wanted to raise on funding—and we have had this debate on a number of occasions, as Kirsty Williams has said—is whether additional funding makes any difference. My view is that it does. I am not saying that funding is the be all and end all or the panacea for all our problems, because that is clearly not the case and I do not think that we have ever said that it is. There are other issues, as has been highlighted in a number of debates over the past few weeks and months, which will improve the outcomes for pupils in our schools. If you talk to any teacher, headteacher, school governor or parent, they will recognise that, if we are to bring in changes that will improve the outcomes for pupils, we will have to pay for them. It is not as simple as saying 'We have a £604 spending gap per pupil between Wales and England and we must meet that for all to be right', but it is about saying that we have extra pots of money that, if properly targeted at transition and issues such as deprivation, literacy and numeracy, will make a difference in pupils' educational outcomes. For that

Gadewch inni beidio ag esgus bod y syniad o dargeddu cyllid at blant sy'n derbyn prydau ysgol am ddim yn newydd. Yn sicr, nid yw'n newydd yng Nghymru. Roedd y grant Rhagori, a gyflwynwyd gan y cyn Weindog addysg, Jane Davidson, wedi'i dargeddu yn union at blant a oedd yn derbyn prydau ysgol rhad ac am ddim am yr union fath o resymau ag yr ydym yn sôn amdanynt o ran y premiwm disgyblion. Cafodd lwyddiant cyfyngedig. Dywedaf 'cyfyngedig' oherwydd nad oedd digon o arian ac nid oedd yn ymestyn dros gyfnod digon hir er mwyn iddo fod yn llwyddiant mawr, ond mae'n dangos yr hyn y gellid ei wneud gyda photiau bach o arian wedi'u targedu'n briodol i helpu disgyblion mewn sefyllfaoedd arbennig. Yn y sefyllfa hon, y premiwm disgybl yw'r ateb iawn i gynorthwyo'r disgyblion hynny sy'n cael trafferth yn ein hysgolion heddiw o ganlyniad i faterion cymdeithasol ac economaidd. Os ydych yn edrych ar y dystiolaeth o wledydd sydd â chynllun tebyg i hyn, gallwch weld, lle mae'r math hwn o arian yn dilyn disgyblion ac yn ychwanegu at eu haddysg, mae'n gwella eu cyrhaeddiad a'u cyflawniad. Am y rheswm hwnnw, credwn mai dyma'r peth iawn i'w wneud.

Y mater arall yr oeddwn am ei godi ar gyllid—ac yr ydym wedi cael y ddadl hon ar nifer o achlysuron, fel y dywedodd Kirsty Williams—yw: a yw cyllid ychwanegol yn gwneud unrhyw wahaniaeth. Fy marn i yw ei fod yn ei wneud. Nid wyf yn dweud mai cyllid yw'r peth hanfodol neu'r ateb i bob problem, oherwydd mae'n amlwg nad yw hynny'n wir ac nid wyf yn credu ein bod wedi dweud erioed ei fod yn wir. Mae materion eraill, fel sydd wedi ei amlygu mewn nifer o ddadleuon dros yr wythnosau a'r misoedd diwethaf, a fydd yn gwella canlyniadau ar gyfer disgyblion yn ein hysgolion. Os ydych yn siarad ag unrhyw athro, pennaeth, llywodraethwr ysgol neu riant, byddant yn cydnabod, os ydym i ddod â newidiadau a fydd yn gwella'r canlyniadau ar gyfer disgyblion, bydd yn rhaid inni dalu amdanynt. Nid yw mor syml â dweud 'Mae gennym fwllch gwario o £604 y disgybl rhwng Cymru a Lloegr ac mae'n rhaid i ni ei ateb er mwyn gwneud popeth yn iawn', ond mae'n fater o ddweud bod gennym gronfeydd arian ychwanegol a fyddant, os cânt eu targedu'n briodol ar drosglwyddo a materion

reason, we feel strongly that this dismissal of the funding gap as the root cause of educational problems in Wales is too simplistic and the wrong approach. We have to do other things, but we also need to talk about how we are going to pay for them. The Labour Government is right to say that it is going to close the funding gap over a period of time, and we support that. However, we also think that we need to do more than that, which is why I urge you to support the motion, and the pupil premium in particular, which can make a huge difference to children's lives.

Keith Davies: Yr wyf yn siarad yn erbyn y cynnig oherwydd, o'm mhrofiad i, nid yw rhoi mwy o arian i ambell ysgol yn gweithio. Mae gennym ysgolion bendigedig yng Nghymru ac mae'n rhaid i ni edrych ar y rhesymau pam maent yn llwyddo. Un o'r prif resymau am eu llwyddiant yw'r prifathrawon; mae ansawdd yr ysgol yn deillio o'r prifathro. Er enghraifft, heddiw, yr oedd y Prif Weinidog gyda mi dros yr awr ginio i weld athro a dwy adran o ysgolion cyfun yn cael eu dewis fel y rhai gorau yng Nghymru. Maent yn cystadlu yn awr yn erbyn athrawon yn Lloegr. Yr oedd un o'r ysgolion hynny yng ngorllewin Cymru a rhaid ei chanmol.

Y peth arall nad wyf yn hoffi am y cynnig hwn yw'r clystyru cyrff llywodraethol. Ambell waith, os ydych wedi ffederaleiddio, a bod gan yr ysgol dau neu dri adeilad ac un pennaeth, mae'n iawn i gael un corff llywodraethol, ond mae clystyru cyrff llywodraethol dros nifer o ysgolion yn mynd â ni yn ôl i'r 1970au. Yr wyf yn cofio hynny. Yr oedd ambell i gorff llywodraethol yn gofalu am 18 neu fwy o ysgolion cynradd. Nid yw hynny'n gwneud synnwyr oherwydd yr hyn yr ydym ei eisiau yw ysgolion cymunedol—ysgolion sy'n ymateb i'w cymuned. Yr ydym wedi symud tuag at sefydlu ysgolion cymunedol, lle mae aelodau'r cyrff llywodraethol yn gwybod beth yw anghenion yr ardal ac yn ymateb iddynt. Byddwn i'n hollol yn erbyn hynny.

megis amddifadedd, llythrennedd a rhifedd, yn gwneud gwahaniaeth yng nghanlyniadau addysgol y disgyblion. Am y rheswm hwnnw, rydym yn teimlo'n gryf bod yr ymwrthod hwn o'r bwch cyllido fel gwraidd problemau addysgol yng Nghymru yn rhy syml ac mai hwnnw yw'r dull anghywir. Mae'n rhaid inni wneud pethau eraill, ond mae angen inni hefyd siarad am sut rydym yn mynd i dalu amdanynt. Mae'r Llywodraeth Lafur yn iawn i ddweud ei bod yn mynd i gau'r bwch cyllido hwn dros gyfnod o amser, ac rydym yn cefnogi hynny. Fodd bynnag, rydym hefyd yn credu bod angen inni wneud mwy na hynny, a dyna pam rwyf yn eich annog i gefnogi'r cynnig, a'r premiwm disgyblion yn arbennig, a all wneud gwahaniaeth enfawr i fywydau plant.

Keith Davies: I am speaking against the motion because, in my experience, giving more money to a few schools does not work. We have wonderful schools in Wales and we have to look at why they succeed. One of the main reasons for their success is the headteachers; the quality of the school stems from the headteacher. For example, today, the First Minister was with me at lunchtime when we saw a teacher and two secondary school departments being chosen as the best in Wales. They will now compete against teachers in England. One of those schools is in west Wales and it is to be applauded.

The other thing that I do not like about this motion is the clustering of governing bodies. Occasionally, if you have federalised, so that the school has two or three buildings and one headteacher, it is right to have one governing body, but clustering governing bodies over a number of schools takes us back to the 1970s. I remember that situation. Some governing bodies were in charge of 18 or more primary schools. That makes no sense whatsoever because what we want are community schools—schools that respond to their communities. We have now moved towards establishing community schools, where the members of the governing bodies are aware of the needs of their particular area and respond to those needs. I would be entirely opposed to that.

Rhywbeth arall i'w ystyried yw bod nifer o ysgolion cynradd yn bwydo mwy nag un ysgol gyfun ac felly gyda chorff o'r fath, beth fydd yn digwydd wedyn? A fyddwch yn cael sawl corff gwahanol: un a fydd yn edrych ar ôl buddiannau'r plant a fydd yn mynd i un ysgol gyfun ac un arall ar gyfer y plant a fydd yn mynd i ysgol gyfun arall? Ni fydd hynny'n gweithio o gwbl. Yr wyf yn erbyn y cynnig hwn am ddau reswm: yn gyntaf, ni fydd arian yn gwneud gwahaniaeth; ac, yn ail, yr wyf yn anhapus iawn am glystyru'r cyrff llywodraethol. Yr wyf yn erbyn y cynnig.

William Powell: I will preface my remarks by making two declarations of interest: I spent almost 20 years at the chalkface as a secondary school teacher and I am also a serving governor of two schools. In that context, I will focus on how we can support teachers and governing bodies to improve school standards.

Without a doubt, teaching is the most important part of what goes on in schools. With poor teachers, all our other reforms would be worthless. We are proposing a national continuing professional development programme. Our new programme will be run on a national basis, in the same way as teaching terms and conditions are at present. We want professional development to be ongoing so that teachers see it as natural. Running it on a national basis will overcome equality of access issues and ensure that unions are able to input into what training is appropriate. Flexibility over the scheme will also enable us to update training processes more quickly and to introduce schemes such as Teach Next, which is being introduced in England, if they are considered to be appropriate for Wales. I also want to see much of this being used to help existing teachers to gain new skills and techniques. It is clearly cheaper to give new skills to existing teachers than to train new teachers.

In order to do that, we would scrap the General Teaching Council for Wales—an

Another thing to consider is that a number of primary schools feed into more than one secondary school and therefore what will happen with such a body? Will you have several different bodies: one looking after the interests of the children who will attend one secondary school and another for the children who will attend another secondary school? That will not work at all. I oppose the motion for two reasons: first, funding is not going to make a difference; and, secondly, I am very unhappy with the idea of clustering governing bodies. I am opposed to this motion.

William Powell: Rwyf am ragflaenu fy sylwadau drwy wneud dau ddatganiad o fuddiant: treuliais bron i 20 mlynedd yn y dosbarth fel athro ysgol uwchradd ac rwyf hefyd yn llywodraethwr yn gwasanaethu dwy ysgol. Yn y cyd-destun hwnnw, byddaf yn canolbwyntio ar sut y gallwn gefnogi athrawon a chyrff llywodraethu i wella safonau ysgolion.

Heb os nac oni bai, addysgu yw'r rhan bwysicaf o'r hyn sy'n digwydd mewn ysgolion. Gydag athrawon gwael, byddai ein holl ddiwygiadau eraill yn ddi-werth. Rydym yn cynnig rhaglen genedlaethol o ddatblygiad proffesiynol parhaus. Bydd ein rhaglen newydd yn cael ei rhedeg ar sail genedlaethol, yn yr un modd ag y mae telerau ac amodau addysgu yn cael eu rhedeg ar hyn o bryd. Rydym am i ddatblygiad proffesiynol fod yn barhaus fel bod athrawon yn ei weld yn naturiol. Bydd ei redeg ar sail genedlaethol yn goresgyn materion o gydraddoldeb mynediad a sicrhau bod undebau yn gallu rhoi mewnbwn i ba hyfforddiant sy'n briodol. Bydd hyblygrwydd dros y cynllun hefyd yn ein galluogi i ddiweddarau prosesau hyfforddi yn gyflymach ac i gyflwyno cynlluniau fel 'Teach Next', sy'n cael ei gyflwyno yn Lloegr, os ydynt yn cael eu hystyried yn briodol i Gymru. Rwyf hefyd am weld llawer o hyn yn cael ei ddefnyddio i helpu athrawon presennol i ddysgu sgiliau a thechnegau newydd. Mae'n amlwg yn rhatach i roi sgiliau newydd i athrawon sydd eisoes yn dysgu nag i hyfforddi athrawon newydd.

Er mwyn gwneud hynny, byddem yn diddymu'r Cyngor Addysgu Cyffredinol

organisation that has, on occasion, proven to be divisive among teachers—and bring its disciplinary role in-house, treated in a quasi-judicial manner. The rest of the money, as well as money that could be saved from implementing the recommendations of the Furlong report, which recommends better workforce planning and teacher training, would leave us with up to £10 million to invest. I am concerned that the Minister is looking to refocus continuing professional development on a system-wide needs basis. There is clearly scope for some national training and development, but there must be provision for schools to ensure that their specific needs are met. I invite the Minister to outline how he plans to ensure that schools' needs are not ignored.

We reject Plaid Cymru's amendment 3, not surprisingly, which removes the issue of how to fund extra continuing professional development. I cannot accept an amendment that waters down the key issue of funding, which is an essential commitment.

There is another issue that needs to be addressed to improve the quality of teaching, namely what is being taught. I would like an update of the national curriculum, not to reduce the number of subjects being taught, but to remove the prescriptiveness of the curriculum for teachers. For example, the curriculum in Wales is well over 500 pages long. In Scandinavian countries, it is often less than 20, yet their children are not poorly taught or under-informed. Their school system is often held up as an example of good practice across the world. This update, to my mind, must restore to teachers the freedom and innovation that is the cornerstone of many schools. Indeed, the Institute of Welsh Affairs report into added value at key stage 3 specifically mentioned the need to safeguard scope for teachers to be creative. Not only is the curriculum failing to improve standards by restricting teachers, it also ignores crucial life skills, particularly financial skills, which should be taught in schools. We should also ensure that the creative arts remain a central plank of the curriculum.

Cymru—sefydliad sydd, ar adegau, wedi bod yn ymrannol ymhlith athrawon—a gwneud y rôl disgyblu yn un mewnlol, a'i drin mewn dull lled-farnwrol. Mae gweddill yr arian, yn ogystal ag arian y gellid ei arbed trwy weithredu argymhellion adroddiad Furlong, sy'n argymhell gwell cynllunio gweithlu a hyfforddiant athrawon, yn ein gadael gyda hyd at £10 miliwn i'w fuddsoddi. Rwyf yn pryderu bod y Gweinidog yn edrych i ail-ganolbwyntio datblygiad proffesiynol parhaus ar sail angen ar draws y system. Mae'n amlwg bod lle ar gyfer rhywfaint o hyfforddiant a datblygu cenedlaethol, ond rhaid cael darpariaeth ar gyfer ysgolion i sicrhau bod eu hanghenion penodol yn cael eu bodloni. Rwyf yn gwahodd y Gweinidog i amlinellu sut y mae'n bwriadu sicrhau nad yw anghenion ysgolion yn cael eu hanwybyddu.

Ni fydd yn syndod ein bod yn gwrthod gwelliant 3 Plaid Cymru, sy'n cael gwared â'r cyfeiriad at sut i ariannu datblygiad proffesiynol parhaus ychwanegol. Ni allaf dderbyn gwelliant sy'n gwanhau mater allweddol cyllid, sy'n ymrwymiad hanfodol.

Mae angen mynd i'r afael â mater arall er mwyn gwella ansawdd yr addysgu, sef yr hyn sy'n cael ei addysgu. Hoffwn gael diweddariad o'r cwricwlwm cenedlaethol, nid i leihau nifer y pynciau sy'n cael eu dysgu, ond i gael gwared ar yr elfen o ragnodi'r cwricwlwm ar gyfer athrawon. Er enghraifft, mae'r cwricwlwm yng Nghymru ymhell dros 500 tudalen o hyd. Yng ngwledydd Llychlyn, mae'n aml yn llai nag 20, ac eto nid yw eu plant yn cael eu dysgu'n wael na'u tanhysbysu. Mae eu system addysg yn aml yn cael ei enwi fel enghraifft o arfer da ar draws y byd. Mae'n rhaid i'r diweddariad hwn, yn fy marn i, adfer i athrawon y rhyddid a'r arloesedd sy'n gonglfaen llawer o ysgolion. Yn wir, nododd adroddiad y Sefydliad Materion Cymreig ar werth ychwanegol yng nghyfnod allweddol 3 yn benodol yr angen i ddiogelu lle i athrawon i fod yn greadigol. Nid yn unig y mae'r cwricwlwm yn methu â gwella safonau drwy gyfyngu athrawon, mae hefyd yn anwybyddu'r sgiliau bywyd hanfodol, yn enwedig sgiliau ariannol, y dylid eu haddysgu mewn ysgolion. Dylem hefyd sicrhau bod y celfyddydau creadigol yn parhau i fod yn elfen ganolog o'r cwricwlwm.

Finally, as a serving school governor, I know that many governors do a tireless job for their communities, but the basics of schools governance have not changed in decades, despite the challenges of falling rolls, declining standards and social and economic change. There are a number of issues that need to be resolved, particularly whether catchment areas should have governing bodies rather than schools, and I value the comments that Keith Davies made earlier on the logistics of that. This is an area that needs review, and I ask the Government to commission one with wide terms of reference. It is also crucial that it is an independent, well-informed review that commands the support of all key stakeholders. That is why we must ensure that the review is independent of Government, and that is why we reject the Plaid Cymru amendment.

The Minister for Education and Skills (Leighton Andrews): I intend to disappoint Kirsty Williams tonight; she is not getting my best lines at all. However, I did publish a written statement yesterday that outlined the progress that we are making on the 20 points that I put forward for action in February.

We will not be supporting the motion because it is a hotch-potch, bluntly, of a number of different policy proposals strung together. It is interesting to listen to the contributions of the Liberal Democrats because, as I hear them calling for more freedom for teachers, for example, I wonder how that sits with the work of their coalition at a UK level, where Michael Gove is being far more prescriptive in the agenda that he is setting out through the English baccalaureate and other measures. It must be interesting to be in that coalition.

We have a clear mandate to drive forward the education agenda that I set out on 2 February, which was incorporated and reiterated in our manifesto and endorsed by the people of Wales. The evidence points squarely to the need to improve standards, raise performance and do so with speed. We know what the

Yn olaf, fel llywodraethwr ysgol, rwyf yn gwybod bod llawer o lywodraethwyr yn gwneud gwaith diflino ar gyfer eu cymunedau, ond nid yw nodweddion sylfaenol llywodraethu ysgolion wedi newid ers degawdau, er gwaethaf heriau niferoedd yn gostwng, safonau'n dirywio a newid cymdeithasol ac economaidd. Mae nifer o faterion y mae angen eu datrys, yn enwedig a ddylai dalgylchoedd gael cyrff llywodraethu yn hytrach nag ysgolion, ac rwyf yn gwerthfawrogi'r sylwadau a wnaed gan Keith Davies yn gynharach ar logisteg hynny. Mae hwn yn faes y mae angen ei adolygu, a gofynnaf i'r Llywodraeth gomisiynu adolygiad gyda chylch gorchwyl eang. Mae hefyd yn hanfodol ei fod yn adolygiad annibynnol, hyddysg sy'n ennyn cefnogaeth yr holl randdeiliaid allweddol. Dyna pam mae'n rhaid inni sicrhau bod yr adolygiad yn annibynnol o'r Llywodraeth, a dyna pam rydym yn gwrthod gwelliant Plaid Cymru.

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau (Leighton Andrews): Rwyf yn bwriadu siomi Kirsty Williams heno; nid yw'n cael fy llinellau gorau o gwbl. Fodd bynnag, cyhoeddais ddatganiad ysgrifenedig ddoe a oedd yn amlinellu'r cynnydd rydym yn ei wneud ar yr 20 pwynt a gyflwynais ar gyfer gweithredu ym mis Chwefror.

Ni fyddwn yn cefnogi'r cynnig oherwydd ei fod, yn blwmp ac yn blaen, yn gawdel o nifer o gynigion polisi gwahanol wedi'u rhaffu wrth ei gilydd. Mae'n ddiddorol gwranddo ar gyfraniadau'r Democratiaid Rhyddfrydol oherwydd, wrth eu clywed yn galw am fwy o ryddid i athrawon, er enghraifft, rwyf yn meddwl tybed sut mae hynny'n eistedd gyda gwaith eu clymblaid ar lefel y DU, lle mae Michael Gove yn bod yn llawer mwy rhagnodol o ran yr agenda y mae yn ei gosod drwy'r fagloriaeth Saesneg a mesurau eraill. Mae'n rhaid ei fod yn ddiddorol i fod yn y glymblaid honno.

Mae gennym fandad clir i yrru ymlaen yr agenda addysg a nodais ar 2 Chwefror, a ymgorfforwyd ac a ailadroddwyd yn ein maniffesto ac a gymeradwywyd gan bobl Cymru. Mae'r dystiolaeth yn pwyntio'n llwyr at yr angen i wella safonau, gwella perfformiad a gwneud hynny gyda

problems are and we know what works, and we want to get on with it. The 20 actions that I set out in February are being taken forward, and we have a specific aim: to see our school system in the top 20 as measured by the Programme for International Student Assessment in 2015. We have a programme for improving standards in our schools, and I will be fleshing that out a little more tonight.

5.30 p.m.

I am grateful to Simon Thomas, who has enabled me to scrap whole sections of my speech in relation to the pupil premium. He could, of course, have added the litany of cuts that the Liberal Democrats have been involved in imposing from Westminster, such as the cuts to the education maintenance allowance, the cuts to the child trust fund and the cuts to the Future Jobs fund. In Wales, we have looked at and used mechanisms to directly target funding at schools with high incidence of pupils in receipt of free school meals, through the RAISE programme. There were a number of excellent interventions across Wales, but performance and impact was patchy. We have learned that funding allocated so specifically is not the panacea that it appears to be at first glance. A pupil premium allocated by central diktat is not therefore our favoured method of delegation.

We are taking other steps to improve funding. We have the commitment in our manifesto to raise funding going into schools by 1 per cent above the block grant that we receive from the UK Government. We also have the commitment that we have extracted from local government in Wales to raise the amount delegated to schools from the current, roughly, 75 to 85 per cent within four years.

The second part of the Liberal Democrat motion calls for us to develop a comprehensive continuing professional development programme, which we are already doing. Key elements of the new framework will be the statutory school improvement guidance and kite-marked teaching strategies to ensure that the most effective practice becomes our standard. We

chyflymder. Rydym yn gwybod beth yw'r problemau ac rydym yn gwybod beth sy'n gweithio, ac rydym am fwrw ymlaen â'r gwaith. Mae'r 20 o gamau gweithredu a nodais ym mis Chwefror yn cael eu datblygu, ac mae gennym nod penodol: i weld ein system ysgolion yn yr 20 uchaf fel y'i mesurir gan y Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr yn 2015. Mae gennym raglen ar gyfer gwella safonau yn ein hysgolion, a byddaf yn ymhelaethu ar hynny ychydig yn fwy heno.

Rwyf yn ddiolchgar i Simon Thomas, sydd wedi fy ngalluogi i gael gwared ar rannau cyfan o fy araith mewn perthynas â'r premiwm disgyblion. Gallai, wrth gwrs, fod wedi ychwanegu'r llw toriadau y mae'r Democratiaid Rhyddfrydol wedi bod yn rhan o'u gosod o San Steffan, megis y toriadau i'r lwfans cynhaliaeth addysg, y toriadau i'r gronfa ymddiriedolaeth plant a'r toriadau i'r gronfa Swyddi'r Dyfodol. Yng Nghymru, rydym wedi defnyddio mecanweithiau i dargedu cyllid yn uniongyrchol ar ysgolion gyda llawer o ddisgyblion sy'n cael prydau ysgol am ddim, drwy raglen Rhagori. Roedd nifer o ymyriadau gwych ledled Cymru, ond roedd perfformiad ac effaith yn anghyson. Rydym wedi dysgu nad yw dyrannu arian mewn ffordd mor benodol yn rhoi'r ateb a ragwelir ar yr olwg gyntaf. Felly, nid dyrannu premiwm disgyblion drwy ddictad canolog yw'r dull y byddem yn ei ddewis o roi arian.

Rydym yn cymryd camau eraill i wella cyllid. Mae gennym ymrwymiad yn ein maniffesto i gynyddu'r arian sy'n mynd i ysgolion o 1 y cant yn uwch na'r grant bloc a gawn gan Lywodraeth y DU. Mae gennym hefyd yr ymrwymiad rydym wedi ei ennill gan lywodraeth leol yng Nghymru i godi'r swm a ddirprwyir i ysgolion o'r tua 75 i 85 y cant presennol o fewn pedair blynedd.

Mae ail ran cynnig y Democratiaid Rhyddfrydol yn galw arnom i ddatblygu rhaglen datblygiad proffesiynol parhaus cynhwysfawr; rydym eisoes yn gwneud hynny. Elfennau allweddol o'r fframwaith newydd fydd y canllawiau statudol ar wella ysgolion a strategaethau addysgu nod barcud i sicrhau bod yr arfer mwyaf effeithiol yn dod yn safonol. Rydym wedi cyflwyno

have rolled out professional learning communities across Wales, where teachers learn from one another in terms of best practice, and we are putting in place new performance management arrangements that will ensure that continuing professional development is focused on our national priorities of literacy and numeracy and reducing the impact of deprivation on attainment.

The Liberal Democrats say that they want to see the General Teaching Council for Wales scrapped. We said in our manifesto, and we have announced, that we will review the work of the GTCW and will be consulting on proposals shortly. We have also said that, as part of our work looking at initial teacher training in Wales, we are evaluating the number of training places that we will fund in the future.

The Liberal Democrats also call in their motion for the national curriculum to be revised so that it focuses on key skills. The national curriculum in Wales was revised in 2008. The school curriculum ensures that appropriate skills development is woven throughout the curriculum and offers reduced subject content with an increased focus on skills. A non-statutory skills framework for three to 19-year-olds in Wales has already been developed to help schools plan the development of transferable generic skills for learners from the age of three to 19, and has underpinned the revision of the curriculum. As I announced yesterday, we will have a national numeracy and literacy framework for those aged five to 14, which we will set out on a statutory basis.

The Liberal Democrats call for a full independent review of the governance of schools. We have just passed legislation in the third Assembly, set out in the Education (Wales) Measure 2011, covering the whole area of governance, including the training of governors and the appropriate clerking of governing bodies. We know what needs to be done and we are undertaking that work.

cymunedau dysgu proffesiynol ar draws Cymru, lle mae athrawon yn dysgu oddi wrth ei gilydd o ran arfer gorau, ac rydym yn sefydlu trefniadau rheoli perfformiad newydd a fydd yn sicrhau bod datblygiad proffesiynol parhaus yn canolbwyntio ar ein blaenoriaethau cenedlaethol, sef llythrennedd a rhifedd, ac yn lleihau effaith amddifadedd ar gyrhaeddiad.

Mae'r Democratiaid Rhyddfrydol yn dweud eu bod am weld Cyngor Addysgu Cyffredinol Cymru yn cael ei sgrapio. Dywedasom yn ein maniffesto, ac rydym wedi cyhoeddi, y byddwn yn adolygu gwaith Cyngor Addysgu Cyffredinol Cymru a byddwn yn ymgynghori ar gynigion yn fuan. Rydym hefyd wedi dweud, fel rhan o'n gwaith yn edrych ar hyfforddiant cychwynol athrawon yng Nghymru, ein bod yn gwerthuso nifer y lleoedd hyfforddi y byddwn yn eu hariannu yn y dyfodol.

Mae'r Democratiaid Rhyddfrydol hefyd yn galw yn eu cynnig am i'r cwricwlwm cenedlaethol gael ei ddiwygio fel ei fod yn canolbwyntio ar sgiliau allweddol. Diwygiwyd y cwricwlwm cenedlaethol yng Nghymru yn 2008. Mae'r cwricwlwm ar gyfer ysgolion yn sicrhau bod datblygu sgiliau priodol yn cael ei wau drwy'r cwricwlwm ac yn cynnig llai o gynnwys gan ganolbwyntio mwy ar sgiliau. Mae fframwaith sgiliau anstatudol i blant tair i 19 oed yng Nghymru eisoes wedi cael ei ddatblygu i helpu ysgolion i gynllunio'r gwaith o ddatblygu sgiliau generig trosglwyddadwy i ddysgwyr o dair oed i 19, a bu'n sail i adolygiad y cwricwlwm. Fel y cyhoeddais ddoe, bydd gennym fframwaith llythrennedd a rhifedd cenedlaethol ar gyfer y rhai pump i 14 oed, y byddwn yn ei osod ar sail statudol.

Mae'r Democratiaid Rhyddfrydol yn galw am adolygiad annibynnol llawn o lywodraethu ysgolion. Rydym newydd basio deddfwriaeth yn y trydydd Cynulliad, a nodir yn Mesur Addysg (Cymru) 2011, sy'n cwmpasu holl faes llywodraethiant, gan gynnwys hyfforddi llywodraethwyr a threfniadau clericio priodol ar gyfer cyrff llywodraethu. Rydym yn gwybod beth sydd angen ei wneud ac rydym yn cynnal y gwaith hwnnw.

The final clause of the Liberal Democrat motion calls for improvement in transition for pupils between primary and secondary schools. We debated transition in the earlier debate today and yesterday, and we have outlined how, since 2006, we have set out a number of steps, taking powers from the Education Act 2002, to improve transition arrangements.

As I said, we have in hand many of the actions that are positively called for in this motion and we reject a number of the other actions that are being demanded. This motion is a hotch-potch. What is needed is systemic reform. I urge my colleagues today to reject the motion and to support amendments 1, 3 and 5. Therefore, bet on the odd numbers and reject the even numbers.

Kirsty Williams: The Minister said that he was going to disappoint me, and he was right. His response is disappointing, but it is not the first time, and I suspect that it will not be the last. It is interesting to hear the contributions from the Labour benches. First, Keith Davies said, 'Funding is not going to make a difference', which I am sure will be music to the ears of the schools in his constituency. The Minister then went on to say that the Government is proud of the fact that it is putting more money into education. However, according to Keith, Minister, it will not make a difference. Therefore, I do not know whether you will be discussing with your backbenchers the appropriateness of your interventions.

Secondly, Simon Thomas described the pupil premium as a fig leaf. The fig leaf was the attempt to talk about a welfare budget—the last time that I looked, we did not have one in Wales—as a reason to reject plans to give more resources to our poorest children. The Welsh Liberal Democrats believe that there is absolute merit in putting additional resources into schools to assist our poorest children to overcome some of the disadvantages in their lives. We would pay for that by cutting back on the huge amount of money that the Welsh Assembly Government currently spends on the bureaucracy of administering its special grants. We make no apology for wanting to

Mae'r cymal olaf yng nghynnig y Democratiaid Rhyddfrydol yn galw ar wella'r cyfnod pontio ar gyfer disgyblion rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd. Rydym wedi trafod trosglwyddo yn y ddadl yn gynharach heddiw a ddoe, ac rydym wedi amlinellu sut, ers 2006, rydym wedi nodi nifer o gamau, gan gymryd pwerau o dan Ddeddf Addysg 2002, i wella trefniadau pontio.

Fel y dywedais, mae llawer o'r camau gweithredu y gofynnir amdanynt yn gadarnhaol yn y cynnig hwn eisoes gennym mewn llaw ac rydym yn gwrthod nifer o'r camau eraill y gofynnir amdanynt. Mae'r cynnig hwn yn gawdel. Yr hyn sydd ei angen yw diwygio systemig. Rwyf yn annog fy nghydweithwyr heddiw i wrthod y cynnig ac i gefnogi gwelliannau 1, 3 a 5. Felly, betiwch ar yr odrifau a gwrthodwch yr eilrifau.

Kirsty Williams: Dywedodd y Gweinidog ei fod yn mynd i fy siomi, ac roedd yn iawn. Roedd ei ymateb yn siomedig, ond nid hwnnw yw'r tro cyntaf, ac rwyf yn amau mai hwn fydd y tro olaf. Mae'n ddiddorol clywed y cyfraniadau o'r meinciau Llafur. Yn gyntaf, dywedodd Keith Davies, 'Nid yw cyllid yn mynd i wneud gwahaniaeth'—rwy'n siŵr y bydd ysgolion yn ei etholaeth wrth eu bodd yn clywed hynny. Aeth y Gweinidog ymlaen i ddweud bod y Llywodraeth yn ymfalchïo yn y ffaith ei bod yn rhoi mwy o arian i addysg. Fodd bynnag, yn ôl Keith, Weinidog, ni fydd yn gwneud gwahaniaeth. Felly, nid wyf yn gwybod a fyddwch yn trafod gyda'ch Aelodau meinciau cefn briodoldeb eich ymyriadau.

Yn ail, disgrifiodd Simon Thomas y premiwm disgyblion fel deilen ffigys. Y ddeilen ffigys oedd yr ymgais i siarad am gyllideb les—y tro diwethaf i mi edrych, nid oedd gennym un yng Nghymru—fel rheswm dros wrthod cynlluniau i roi mwy o adnoddau i'n plant tlotaf. Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn credu ei bod gwerth absoliwt mewn rhoi adnoddau ychwanegol i ysgolion i gynorthwyo ein plant tlotaf i oresgyn rhai o'r anfanteision yn eu bywydau. Byddem yn talu am hynny drwy dorri yn ôl ar y swm enfawr o arian y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wario ar y fiwrocratiaeth o weinyddu ei grantiau

prioritise the spending some of the unspent reserves that the Government holds on our poorest children.

I thank Angela Burns for her contribution and for welcoming parts of the motion. However, in relation to the refrain that the direct funding of schools will overcome the 12 per cent cut in education funding that you are in favour of, I am yet to see the evidence that proves that that is the case. You say that the money is being top-sliced, but I do not regard paying for educational psychology services, speech therapy services, school transport services and support for headteachers as top-slicing. They are legitimate services that local authorities deliver for our children that would need to be protected from what you are talking about. As someone who represents a rural area, I think that the quickest way of closing our rural schools is to rely on a national formula. Rural areas have never been served well by national formulae. Look at the issues regarding post-16 funding and how rural areas have been done down as a result of the current funding formula, which is a national formula. I would hate to see that being replicated in the case of school funding across the piece. Those are two very good reasons as to why we will continue to resist the direct funding of schools, and do not agree that you can make up for your education cuts through direct funding.

Keith says that he cannot support the motion because of point d. I cannot understand what is wrong with having a review of governance, Keith. The issues relating to federation in that part of the motion that you talked about as being dangerous are some of the exact measures that the Minister talked about and that the Labour Government passed last time, in order to allow those kinds of bodies to be created if it was seen to be appropriate to do so. We welcomed and supported your attempts, Minister, to increase the amount of training and support available for governors. However, we want someone independent to review whether the current structures are fit for purpose and go beyond what you did last

arbennig. Nid ydym yn ymddiheuro am fod eisiau blaenoriaethu gwario rhai o'r cronfeydd wrth gefn sydd gan y Llywodraeth ar ein plant tlotaf.

Diolchaf i Angela Burns am ei chyfraniad ac am groesawu rhannau o'r cynnig. Fodd bynnag, o ran y gri y bydd cyllido ysgolion yn uniongyrchol yn goresgyn y toriad o 12 y cant mewn cyllid addysg yr ydych o'i blaid, nid wyf eto i weld y dystiolaeth sy'n profi bod hynny'n wir. Rydych yn dweud bod yr arian yn cael ei frigidorri, ond nid wyf yn ystyried talu am wasanaethau seicoleg addysg, gwasanaethau therapi lleferydd, gwasanaethau cludiant ysgol a chefnogaeth i bennaethiaid fel brigdorri. Maent yn wasanaethau dilys y mae awdurdodau lleol yn eu cyflawni ar gyfer ein plant y byddai angen eu diogelu rhag yr hyn yr ydych yn sôn amdano. Fel rhywun sy'n cynrychioli ardal wledig, rwyf yn meddwl mai'r ffordd gyflymaf o gau ein hysgolion gwledig yw dibynnu ar fformiwla genedlaethol. Nid yw ardaloedd gwledig erioed wedi cael eu gwasanaethu'n dda gan fformiwla'u cenedlaethol. Edrychwch ar y materion yn ymwneud â chyllid ôl-16, a sut y mae ardaloedd gwledig ar eu colled o ganlyniad i'r fformiwla gyllido bresennol, sydd yn fformiwla genedlaethol. Byddai'n gas gennyf weld hynny'n cael ei ailadrodd yn achos cyllid ysgolion drwyddi draw. Dyna ddau reswm da iawn pam y byddwn yn parhau i wrthsefyll cyllido ysgolion yn uniongyrchol, ac nid ydym yn cytuno y gallwch wneud iawn am eich toriadau addysg drwy gyllid uniongyrchol.

Mae Keith yn dweud na all gefnogi'r cynnig oherwydd pwynt d. Ni allaf ddeall beth sydd o'i le mewn cael adolygiad o lywodraethu, Keith. Mae'r materion sy'n ymwneud â ffedereiddio yn y rhan honno o'r cynnig a ddisgrifiwch yn beryglus yn rhai o'r union fesurau y siaradodd y Gweinidog amdanynt ac a basiodd y Llywodraeth Lafur y tro diwethaf, er mwyn caniatáu i'r mathau hynny o gyrff gael eu creu os gwelwyd ei bod yn briodol i wneud hynny. Rydym yn croesawu ac yn cefnogi eich ymdrechion, Weindog, i gynyddu'r hyfforddiant a'r gefnogaeth sydd ar gael i lywodraethwyr. Fodd bynnag, rydym am i rywun annibynnol adolygu a yw'r strwythurau presennol yn addas at y diben ac

year.

a ydynt yn mynd y tu hwnt i'r hyn a wnaethoch y llynedd.

I am sorry that the Minister was not more accepting of the motion. He said that it is a hotch-potch, but he then went on to say that he was doing most of what is in it anyway. I do not know what that says about his own hotch-potch; it is a curious way to respond to the debate. The Welsh Liberal Democrats make no apology for continuing to focus on education and for continuing to argue that the elements that we have highlighted in the motion should be taken seriously and provide some of the steps to improve outcomes for our children in our schools. The motion may divide us, but that goal unites us.

Mae'n ddrwg gennyf nad oedd y Gweinidog yn fwy parod i dderbyn y cynnig. Dywedodd ei fod yn gawdel, ond yna aeth ymlaen i ddweud ei fod yn gwneud y rhan fwyaf o'r hyn sydd ynddo beth bynnag. Ni wn beth y mae hynny'n ei ddweud am ei gawdel ef; mae'n ffordd ryfedd o ymateb i'r ddadl. Nid yw Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn ymddiheuro am barhau i ganolbwyntio ar addysg ac am barhau i ddadlau y dylai'r elfennau rydym wedi tynnu sylw atynt yn y cynnig gael eu cymryd o ddifrif a darparu rhai o'r camau i wella canlyniadau ar gyfer ein plant yn ein hysgolion. Efallai bod y cynnig yn ein rhannu, ond mae'r nod yn ein huno.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion without amendment. Does any Member object? I see that there are objections. Therefore, voting on this item will be deferred until voting time.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw y dylid cytuno ar y cynnig heb ei ddiwygio. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly gohiriaf bob pleidlais ar yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

It has been agreed that voting time will take place after the last item of business. Before proceeding to voting time, do three Members wish for the bell to be rung? I see that no-one does. Therefore, we shall proceed to voting time.

Cytunwyd y bydd y cyfnod pleidleisio yn dilyn yr eitem olaf o fusnes. Cyn symud ymlaen at y cyfnod pleidleisio, a oes tri Aelod yn dymuno i'r gloch gael ei chanu? Gwelaf nad oes. Felly, byddwn yn symud ymlaen i'r cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.
Voting deferred until voting time.*

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

*Cynnig NDM4770: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 38.
Motion NDM4770: For 13, Abstain 0, Against 38.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Finch-Saunders, Janet
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John

Sandbach, Antoinette

Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Powell, William
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y cynnig.
Motion not agreed.*

*Gwelliant 1 i NDM4770: O blaid 11, Ymatal 0, Yn erbyn 40.
Amendment 1 to NDM4770: For 11, Abstain 0, Against 40.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Black, Peter
Davies, Jocelyn
Gruffydd, Llyr Huws
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ieuan Wyn
Powell, William
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie

Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM4770: O blaid 3, Ymatal 11, Yn erbyn 37.
Amendment 2 to NDM4770: For 3, Abstain 11, Against 37.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Black, Peter
Powell, William
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet

Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Cynnig NDM4771: O blaid 40, Ymatal 0, Yn erbyn 11.
Motion NDM4771: For 40, Abstain 0, Against 11.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
Millar, Darren
Powell, William
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette
Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

*Cynnig NDM4772: O blaid 3, Ymatal 0, Yn erbyn 48.
Motion NDM4772: For 3, Abstain 0, Against 48.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:

The following Members voted for:

Black, Peter
Powell, William
Williams, Kirsty

The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y cynnig.
Motion not agreed.*

*Gwelliant 1 i NDM4772: O blaid 37, Ymatal 0, Yn erbyn 14.
Amendment 1 to NDM4772: For 37, Abstain 0, Against 14.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Davies, Suzy

Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Finch-Saunders, Janet
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y gwelliant.
 Amendment agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM4772: O blaid 11, Ymatal 8, Yn erbyn 32.
 Amendment 2 to NDM4772: For 11, Abstain 8, Against 32.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Black, Peter
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Powell, William
 Price, Gwyn R.

Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Davies, Jocelyn
 Gruffydd, Llyr Huws
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ieuan Wyn
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM4772: O blaid 37, Ymatal 0, Yn erbyn 14.
 Amendment 3 to NDM4772: For 37, Abstain 0, Against 14.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM4772: O blaid 8, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 4 to NDM4772: For 8, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Davies, Jocelyn
Gruffydd, Llyr Huws
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ieuan Wyn
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Julie
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce
Williams, Kirsty

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 5 i NDM4772: O blaid 37, Ymatal 0, Yn erbyn 14.
Amendment 5 to NDM4772: For 37, Abstain 0, Against 14.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad

Antoniw, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

Derbyniwyd y gwelliant.

Amendment agreed.

Cynnig NDM4772 fel y'i diwygiwyd:

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i weithredu rhaglen gwella safonau ysgolion drwy:

a) ddatblygu rhaglen gynhwysfawr ar gyfer datblygiad proffesiynol parhaus;

b) ddiweddarau'r cwricwlwm cenedlaethol fel ei fod yn canolbwyntio ar sgiliau allweddol; a chan

c) fynnu bod adolygiad annibynnol llawn o drefniadau llywodraethu ysgolion yn cael ei gynnal, gan archwilio'n benodol faterion yn ymwneud ag atebolrwydd lleol, yr arweinyddiaeth briodol ar gyfer cyrff llywodraethu, ac a fyddai un corff

Motion NDM4772 as amended:

The National Assembly for Wales:

1. Calls on the Welsh Government to implement a school standards improvement programme by:

a) Developing a comprehensive continuing professional development programme;

b) Updating the national curriculum so that it focuses on key skills; and

c) Ordering a full, independent review of the governance of schools, particularly examining issues of local accountability, the appropriate leadership for governing bodies and whether single governing bodies would be appropriate for catchment areas.

*llywodraethu yn briodol ar gyfer
dalgylchoedd.*

*Cynnig NDM4772 fel y'i diwygiwyd: O blaid 40, Ymatal 0, Yn erbyn 11.
Motion NDM4772 as amended: For 40, Abstain 0, Against 11.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Powell, William
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

*Derbyniwyd cynnig NDM4772 fel y'i diwygiwyd.
Motion NDM4772 as amended agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That **Y Dirprwy Lywydd:** Daw hynny â
concludes today's business. chyfarfod heddiw i ben.

*Daeth y cyfarfod i ben am 5.45 p.m.
The meeting ended at 5.45 p.m.*

**Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties**

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Antoniw, Mick (Llafur – Labour)

Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
 Chapman, Christine (Llafur – Labour)
 Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
 Davies, Alun (Llafur – Labour)
 Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Byron (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Davies, Keith (Llafur – Labour)
 Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Suzy (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Drakeford, Mark (Llafur – Labour)
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Evans, Rebecca (Llafur – Labour)
 Finch-Saunders, Janet (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 George, Russell (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gething, Vaughan (Llafur – Labour)
 Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gregory, Janice (Llafur – Labour)
 Griffiths, John (Llafur – Labour)
 Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
 Gruffydd, Llyr Huws (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Hart, Edwina (Llafur – Labour)
 Hedges, Mike (Llafur – Labour)
 Hutt, Jane (Llafur – Labour)
 Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 James, Julie (Llafur – Labour)
 Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ann (Llafur – Labour)
 Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
 Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Lewis, Huw (Llafur – Labour)
 Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
 Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Julie (Llafur – Labour)
 Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
 Powell, William (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Price, Gwyn R. (Llafur – Labour)
 Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Rathbone, Jenny (Llafur – Labour)
 Rees, David (Llafur – Labour)
 Sandbach, Antoinette (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
 Skates, Kenneth (Llafur – Labour)
 Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
 Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Thomas, Simon (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Watson, Joyce (Llafur – Labour)
 Whittle, Lindsay (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)